

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ОЛЕКСАНДР АЛЕКСЄЄВ

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
З УЧНЯМИ**

Монографія

Тернопіль
2022

УДК 378.147.091.12.011.3:796-05
А-47

Рецензенти:

О. М. Галуз, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

І. М. Мельничук, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України;

О. Я. Романишина, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформатики та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол № 1 від 26.01.2022 р.)*

Алексєєв Олександр

А-47 Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: [моногр.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 312 с.

ISBN 978-966-654-661-9

У монографії представлено теоретичні та практичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Конкретизовано та проаналізовано суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; визначено соціальні та педагогічні тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями; здійснено контент-аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів. Узагальнено нормативно-правове забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Охарактеризовано методологічні та концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. За результатами дослідження визначено педагогічні резерви вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

УДК 378.147.091.12.011.3:796-05

ISBN 978-966-654-661-9

© Алексєєв О., 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-СОЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ	11
1.1 Суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями	11
1.2 Соціальні та педагогічні актуалітети підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	27
1.3 Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі фізичного виховання учнів	44
Висновки до першого розділу.....	58
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ	61
2.1 Нормативно-правове підґрунтя підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями	61
2.2 Характеристика методології дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями	74
2.3 Закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	101
Висновки до другого розділу	117
РОЗДІЛ 3. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ	121
3.1 Теоретичний аналіз категорії «готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями»	121
3.2 Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	139
3.3 Розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	160
Висновки до третього розділу.....	178
РОЗДІЛ 4. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ.....	182
4.1 Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.....	182

Олександр Алексєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

4.2 Експериментальна педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями	199
4.3 Структурно-функціональна модель експериментальної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.	212
4.4 Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями	226
Висновки до четвертого розділу	251
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	257
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	264

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МУФК – майбутні учителі фізичної культури

УФК – учителі фізичної культури

ІР – індивідуальна робота

ФВ – фізичне виховання

ЗСЖ – здоровий спосіб життя

ФК – фізична культура

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ПП – професійна підготовка

ФКіС – фізична культура і спорт

ФВіС – фізичне виховання і спорт

ПЕРЕДМОВА

На всіх етапах історичного розвитку суспільство завжди висувало високі вимоги до професійної діяльності педагогів, оскільки саме від них залежить освітній рівень суспільства в цілому, створення умов для його подальшого розвитку. Ті соціально-економічні перетворення, що відбуваються в останні десятиліття в Україні та світі загалом, кардинально трансформували парадигму навчання на всіх рівнях системи освіти. Зокрема, серед пріоритетів соціальної та економічної політики нашої держави, одним із провідних напрямів є розвиток фізичної культури (далі – ФК) та спорту як фактору зміцнення здоров'я нації.

Така константа породжує необхідність модернізації системи фізичного виховання (далі – ФВ) дітей, підлітків та учнівської молоді в освітніх організаціях різного рівня, в тому числі в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Окреслені зміни продиктовані й результатами сучасних медико-соціальних досліджень. Адже за даними Центру медичної статистики України стан здоров'я дітей і підлітків упродовж останніх двох десятиліть характеризується різким зростанням поширеності хронічних хвороб і функціональних розладів, зміною структури порушень, які діагностуються, погіршенням показників фізичної підготовленості та фізичного розвитку, збільшенням поширеності поведінкових факторів ризику.

Статистичні дані свідчать про існування критичних відмінностей у стані розвитку фізичних можливостей школярів, що є маркером не лише популяризації ФК як засобу збереження та зміцнення здоров'я, але й назрілої потреби в індивідуалізації ФВ школярів. У нових умовах функціонування ЗЗСО учителі ФК (далі – УФК) покликані виявляти вміння працювати в насиченому інформаційному просторі, активно застосовувати нові знання на практиці, постійно вдосконалювати професійну компетентність, гнучко вирішувати педагогічні завдання, продуктивно взаємодіяти з колегами задля врахування особистісних інтересів, прагнень, мотивів учнів та антропометричних, анатомічних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра з метою реалізації індивідуального підходу у фізкультурно-спортивній освіті й організації індивідуальної роботи.

Такий вектор відображено й у доктринальних основах *реформування системи середньої загальної освіти України* (Концепція «Нова українська школа» (2017 р.), Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.), «Про фізичну культуру і спорт»

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

(1993 р.) та ін.), оновлення засад професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (далі – МУФК) (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» № 2736-20 від 23.12.2020 (2020 р.)), забезпечення наступності фізкультурно-спортивної освіти учнівської молоді (Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.)) й популяризації цінностей здоров'я та здорового способу життя (далі – ЗСЖ) (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.)).

Модернізація концептуальних підвалин діяльності ЗЗСО та зміна освітньої парадигми в напрямі відстоювання цінності індивідуальних можливостей і потреб учнів передбачає підготовку абсолютно нового покоління МУФК, зорієнтованих на реалізацію професійних функцій з точки зору подолання «зрівнялівки» задля досягнення позитивних результатів у ФВ школярів, позаяк тенденції розвитку середньої загальної освіти значно посилюють роль УФК у сучасній системі фізкультурно-спортивного виховання учнівської молоді.

Науково-теоретична площина вивчення окресленої проблеми рефлексується дослідниками в напрямках виокремлення філософських (А. Баль, Ю. Бех, Ю. Бойчук та ін.), соціальних (І. Малафійк, В. Стьопін та ін.), педагогічних (А. Вербицький, В. Вихрущ, І. Мельничук, А. Теплицька та ін.) поглядів щодо специфіки організації освітнього процесу у вищій школі; здійснення синтезу ідей педагогічної синергетики (В. Кремень) й реалізації системного підходу (Н. Кузьміна, А. Фурман, Є. Юдін та ін.) задля інтеграції категорій «педагогічна майстерність» (І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, І. Максимчук та ін.), «професіоналізм» (Ю. Ковальова) в теорію та практику підготовки майбутнього учителя (Н. Гузій), зокрема, вчителя ФК (Д. Балашов, Д. Без'язичний, М. Верховська, О. Гауряк, О. Котова, Р. Маслюк та ін.); моделювання фахової діяльності сучасного педагога (О. Пономарьов); забезпечення якості освітньої діяльності студентів у ЗВО (А. Матвійчук, М. Носко та ін.); кристалізації дидактичних підвалин професійного становлення сучасного фахівця (О. Кокун) та ін.

У науковій літературі акумульовано значний масив знань сучасних

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

дослідників про різноманітні аспекти професійної підготовки (далі – ПП) МУФК, зокрема теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено систему підготовки МУФК до інноваційної професійної діяльності (Д. Балашов) у процесі самостійної роботи (О. Стасенко) у ЗВО (Н. Степанченко); реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності (Д. Бермудес); адаптації професійної діяльності (К. Павлишенець); подальшої фахової діяльності й організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу середньої освіти (П. Рибалко); самовдосконалення та формування основ ЗСЖ: теоретичний аспект (І. Шаповалова); підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту засобами міжпредметної інтеграції (Т. Яворська); формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я (Ю. Танасійчук); формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи (Г. Тітова) та ін.

Досліджуючи сучасні тенденції ПП майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту (Н. Белікова), наукова спільнота (Ю. Веретельникова) спрямовує сучасну систему освіти до визнання назрілої необхідності реалізації практико-зорієнтованої моделі ПП МУФК (І. Гринченко, П. Джуринський та ін.). Актуалізація місця і ролі ФК як засобу здоров'язбереження учнівської молоді детермінувала здійснення низки педагогічних досліджень, де предметом наукового пошуку стали різні аспекти фахового навчання МУФК. Так, вивчено специфіку реалізації інноваційного змісту підготовки сучасного фахівця галузі ФКІС (С. Мединський) у системі «педагогічний коледж – педагогічний університет» (Р. Маслюк), в умовах університетської освіти (О. Акімова, Л. Безкорровайна, М. Василенко та ін.) шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі фахової підготовки студентів спеціальності «ФВ» (Р. Клопов, Г. Міненко та ін.) з метою формування професійної, здоров'язбережувальної (Є. Кочерга) компетентності студентів (О. Гауряк) й готовності до професійної діяльності (М. Кравченко, А. Мельник та ін.) у загальноосвітніх навчальних закладах (Ю. Ажиппо). Задля сепарації методичних векторів інноватизації фахової освіти майбутніх учителів дослідниками здійснено компаративний аналіз ПП МУФК в Україні та США (Є. Захаріна), в європейських країнах (І. Грищенко), зокрема в Німеччині (О. Гайдук), країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону (А. Сватсьєв) та ін.

У контексті реалізації ідей Концепції «Нова українська школа» здійснено обґрунтування доцільності організації індивідуальної роботи

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

учнів на уроках ФК (В. Арефєєв, Ю. Веретельнікова, І. Гринченко, П. Джуринський, Ю. Ковальова, О. Мельник та ін.), методологічних і методико-технологічних шляхів індивідуалізації фізичного виховання школярів (О. Атамась, М. Візуєт (M. Vizuete), С. Гуменюк, Н. Коцур, В. Маринич, К. Мулик, В. Сергієнко, І. Шурхал та ін.). Попри те, цілеспрямованих науково-практичних і теоретико-методологічних пошуків у напрямі вивчення й осмислення проблеми підготовки МУФК до організації індивідуальної роботи (далі – ІР) з учнями досі не здійснено. Відтак, нині не розроблено цілісної, динамічної, інтегративної системи концептуальних знань, які б сприяли оновленню процесу фахового навчання студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт в окресленому аспекті.

У процесі аналізу наукової, методичної, філософської літератури, що стосується проблематики дослідження, звітів Центру медичної статистики України щодо медико-соціального стану здоров'я учнівської молоді, нормативно-правових документів, які регламентують процес реформування системи освіти України й потенційних можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО як засобу оновлення ПП МУФК, виявлено низку суперечностей на різних рівнях.

На соціально-педагогічному рівні:

– між актуальним соціальним замовленням на підготовку УФК, що здатні забезпечити реалізацію парадигми індивідуалізації фізкультурно-спортивної освіти учнів з опорою на стан здоров'я та розвиток фізичних здібностей і традиційною практикою професійної підготовки майбутніх УФК у педагогічних ЗВО України;

на теоретико-методологічному рівні:

– між посиленням наукового інтересу до професійної підготовки МУФК до організації ІР зі школярами в умовах ЗЗСО та недостатньою розробленістю теоретичних й методологічних основ окресленого процесу в системі вищої професійної педагогічної освіти;

на дидактичному рівні:

– між зрослими вимогами до професійної діяльності УФК як педагогів, котрі повинні ефективно залучати вихованців ЗЗСО до цінностей ФК й ЗСЖ шляхом організації ІР школярів та недостатньою розробленістю дидактичних засад їх реалізації у професійній підготовці МУФК;

на особистісно-професійному рівні:

– між потребою формування професійно значущих якостей

особистості УФК, необхідних для організації ІР з учнями, забезпечення успішної міжособистісної взаємодії на уроках ФК, виховання школярів у рамках здоров'язбережувальної парадигми та недостатньою увагою до розвитку окреслених здатностей в умовах вищої педагогічної школи;

на методико-практичному рівні:

– між необхідністю поповнення педагогічної теорії та практики дієвими дидактичними маркерами забезпечення готовності МУФК до організації ІР з учнями в умовах реальної професійної діяльності та недостатньою розробленістю практичних підвалин використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО, інноваційних засобів і технологій ПП студентів окресленої спеціальності.

Виявлені суперечності дали змогу конкретизувати провідну проблему дослідження, сутність якої полягає в необхідності розробки теоретико-соціальних, методологічно-нормативних, методико-технологічних засад удосконалення професійної підготовки майбутніх УФК у напрямі забезпечення готовності студентів до індивідуалізації та диференціації ФВ учнів ЗЗСО. Окреслена проблема детермінувала вибір напрямку дослідження, основні положення якого знайшли відображення у монографії: **Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.**

Основні ідеї, викладені в монографії, пройшли широку апробацію на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-методичних і науково-практичних конференціях. Одержані результати наукового дослідження можуть бути використані науково-педагогічним персоналом у розробці навчальних програм і навчально-методичного забезпечення з метою систематизації та фундаменталізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Зміст монографії може використовуватися науковцями для написання підручників, посібників з теорії та методики професійної освіти, студентами педагогічних закладів вищої освіти України для виконання магістерських, дипломних, курсових робіт, дослідниками в розробці нових концепцій розбудови системи підготовки майбутніх педагогів з вищою освітою.

Монографія призначена для науково-педагогічних працівників педагогічних закладів вищої освіти, фахівців теорії та методики професійної освіти, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів і науковців, які досліджують психолого-педагогічні аспекти фізкультурно-спортивної освіти школярів у ЗЗВО.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-СОЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

1.1 Суспільно-історичні передумови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Звернення до суспільно-історичних передумов професійної підготовки (далі – ПП) майбутніх учителів фізичної культури (далі – МУФК) до організації індивідуальної роботи (далі – ІР) з учнями передбачає досягнення якісно нового рівня теоретичного осмислення процесу еволюції наукових уявлень про її зміст, зв'язки з актуалітетами цивілізаційного розвитку педагогічної науки, соціальними інститутами (освіта, сім'я, наука), рівнем способу життя і стилю мислення молодого покоління, культурними та освітніми парадигмами; дасть змогу конкретизувати їх значення для перспективних розробок векторів професійної підготовки педагогічних кадрів у галузі фізичного виховання в реаліях сучасної освіти.

В останні роки науковою спільнотою здійснюються активні пошуки шляхів індивідуалізації фізичного виховання школярів (О. Атамась [55], С. Гуменюк [145], В. Маринич [268], К. Мулик [294], І. Шурхал [465] та ін.). Проте такі розвідки часто засновані на персоніфікації технологій, що мають на меті досягнення статево-вікових нормативів фізичної підготовленості, які базуються на середньостатистичних даних [47, с. 33–34]. Ідея реалізації індивідуального підходу у фізичному вихованні учнів залишається абстрактним закликком, який не має конструктивної ідеї, заснованої на обліку й урахуванні індивідуальних (у тому числі і спадкових) особливостей фізіології та поведінки кожного школяра [58, с. 145].

У зв'язку з цим актуалізується питання розробки і реалізації нової стратегії у галузі фізичного виховання (далі – ФВ) учнів, спрямованої на подолання суперечностей між рівнем накопичених медико-біологічних і психолого-педагогічних знань, з одного боку, і сучасною практикою фізичного виховання в закладах середньої освіти, з іншого. Основними принципами цієї стратегії повинні стати:

– адекватність змісту, умов фізичного виховання індивідуально-

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

типологічних особливостей організму й конкретних завдань оптимізації певних компонентів фізичного стану;

– облік сенситивних періодів у розвитку рухових якостей школярів;
– оцінка фізичної підготовленості учнів на основі типологічних нормативів;

– відповідність форм рухової активності можливостям і здібностям кожного учня.

Реалізація такої стратегії, на переконання М. Візуєт (M. Vizuzete) [573], у ФВ школярів здійснюється, зокрема, через розробку та впровадження учителями фізичної культури (далі – УФК) інноваційних особистісно зорієнтованих диференційованих технологій фізичної підготовки [573, с. 68]. До слова, дослідники (О. Безкоровайний (O. Bezkorovnyy) [492], І. Танасійчук (I. Tanasiichuk [569]) та ін.) тлумачать загадані технології як впорядковану сукупність дій, операцій, процедур, які інструментально забезпечують, за допомогою методів, прийомів, засобів, досягнення прогнозованого рівня розвитку рухових якостей школярів. Ефективне використання таких технологій вимагає від УФК вияву стійкої обізнаності щодо сучасних досягнень фізіології й педагогіки.

Тоді як, стандартний підхід до занять ФК, що нині переважає в організації занять учнів середніх шкіл; необгрунтоване застосування навантажень, що перевищують рівень фізіологічних можливостей організму школярів, знижуючи ефективність педагогічного процесу, можуть завдати невиправної шкоди здоров'ю здобувачів освіти. Нехтування УФК вимогами, що детерміновані об'єктивними закономірностями анатомо-фізіологічного розвитку організму дитини, призводить до того, що діти з недостатнім рівнем моторної зрілості не прагнуть до подальшого вдосконалення, а діти з випереджаючим розвитком – втрачають інтерес до нього.

У вітчизняній і зарубіжній історико-педагогічній науці накопичений чималий діапазон знанневих конструктів, що тією чи іншою мірою відображають проблематику професійної підготовки МУФК (Д. Балашов [61], Д. Без'язичний [68], М. Верховська [108], О. Гауряк [127], І. Гринченко [139], М. Данилевич [147], Ю. Ковальова [217], О. Мельник [279] та ін.) до організації ІР з учнями (В. Ареф'єв [51], Ю. Васьков [102], Н. Коцур [46], В. Сергієнко [381] та ін.). До переліку таких конструктів належать «культура здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна компетентність», «здоров'язбережувальне освітнє середовище», «культура безпечної

життєдіяльності», «культура безпеки професійної діяльності», «здоровий і безпечний спосіб життя» тощо. Історія розвитку педагогічної теорії і практики забезпечення професійної майстерності МУФК в логіці безумовного поступального прогресу педагогічної думки демонструє й засвідчує, що зміст і методика навчання студентів постійно модифікувалися під впливом перетворень, які відбувалися в соціумі, парадигмальних характеристиках освіти, трансформації культурної парадигми: від соціоцентризму до антропоцентризму.

У межах наукової розвідки суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями виокремлені з урахуванням сучасних реалій навчання студентів у педагогічних ЗВО, стану здоров'я української молоді, напрацювань дослідників у галузі здоров'язбереження, здоров'ятворення. Разом з тим, для вичленення згаданих первнів здійснено компаративний аналіз філософсько-педагогічних ідей забезпечення здорового способу життя (далі – ЗСЖ) молоді в історико-культурній ретроспективі. Така дослідницька робота дала змогу класифікувати причини звернення педагогічної спільноти до розробки групових та індивідуальних форм ФВ учнів і студентів у кілька груп, що корелюють з конкретним історичним періодом.

Виокремлення *першої групи* суспільно-історичних передумов (зміна позиції вчителя в життєвій перспективі становлення цінностей фізичної культури й здорового способу життя учня) опирається на емпірико-культурні трансформації змісту фізкультурної освіти згідно античного постулату «*турботи про себе*» в розріз «*турботи про інших*».

Друга група суспільно-історичних первнів (спрямованість педагогічної спільноти на гармонійний фізичний розвиток особистості для забезпечення національної безпеки держави й збереження здоров'я молоді) охарактеризована крізь призму урахування тенденцій розвитку педагогічної думки у ФВ, що були панівними впродовж *позапарадигмального етапу*. До переліку основних постулатів окресленого часового проміжку, на переконання О. Шукатки [464], належать: встановлення соціально значущих цінностей життя і здоров'я у вихованні особистості; модернізація засобів ФВ і ФК для спрямування учасників освітніх відносин до ведення ЗСЖ, пов'язаних із системою цінностей суспільства [464, с. 117].

Третя група суспільно-історичних причин ПП МУФК до організації ІР з учнями (пріоритет антропологічних значень, сенсів і цінностей у формуванні досвіду нормативно-безпечної поведінки суб'єктів освіти під час занять ФК) простежується в розгортанні *гуманітарно зорієнтованого*

етапу розвитку спеціальної та неспеціальної фізкультурної підготовки молоді в закладах освіти. На основі вивчення психолого-педагогічних, філософських, історичних літературних джерел, вважаємо за доцільне зауважити, що гуманітарно зорієнтований етап розвитку педагогічної думки в напрямі спрямування УФК до врахування індивідуальних можливостей учнів під час занять фізичними вправами продиктований тоді необхідністю створення психологічно-комфортних і безпечних умов життєдіяльності здобувачів освіти у школах для виховання життєздатного покоління.

Четверта група суспільно-історичних передумов – опосередкованість проблеми «озброєння» учнів стратегіями ведення ЗСЖ соціокультурною ситуацією розвитку суспільства – простежується у тенденціях, виокремлених у межах дослідження, та *соціально зорієнтованого етапу* популяризації знань про особливості організації УФК ІР з учнями. Окреслений часовий відтинок пов'язаний з перетворенням в освіті соціально значущих цінностей, актуалізацією потреби особистості, суспільства і держави в фахових професійних знаннях МУФК, у тому числі щодо техніки безпеки під час занять з ФВ, що вимагало трансформації цілей, завдань, змісту процесу ПП студентів.

П'ята група суспільно-історичних передумов (нове бачення ПП МУФК в аспекті усвідомленої *особистісно-професійної аксікреації* цінностей збереження індивідуального здоров'я школярів; *трансформації* фахових знань, умінь, навичок з метою розробки виваженої методики занять ФК для кожного учня з урахування анатомо-фізіологічних особливостей розвитку його організму, *демонстрації* культури ЗСЖ учням; національна специфіка ціннісного орієнтування студентів педагогічних ЗВО на організацію безпечних занять ФК у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО)) простежується у розгортанні *інтеграційного етапу* розвитку науково-методичної думки щодо організації ІР з учнями на уроках ФК. Водночас, інтеграційний етап характеризується проникненням світових тенденцій збереження та зміцнення здоров'я школярів під час занять з ФВ та спорту, модернізацією нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями, реформацією системи середньої освіти України. Зокрема ведемо мову про реалізацію Концепції Нової української школи, в рамках якої заняття з ФК повинні будуватися на основі:

– урахування неповторності й унікальності здібностей, талантів та можливостей кожного учня;

– встановлення партнерських відносин між учителем та учнем для

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

розкриття й розвитку здібностей, талантів і можливостей кожної дитини;
– упровадження особистісно-орієнтовано підходу, ключовим принципом якого є дитиноцентризм, акумулюватиме та транслюватиме право на освіту кожного школяра [304].

Розглянемо детальніше зміст анонсованих суспільно-історичних первнів ПП МУФК до організації ІР з учнями в розрізі виокремлення генезису пріоритетності досліджуваної проблеми, необхідності реалізації соціально значущих цінностей ЗСЖ, здоров'я молоді в системі освіти на різних етапах осмислення педагогічного минулого в паралелі з сучасною наукою і практикою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Суспільно-історичні передумови і характеристика етапів актуалізації проблеми професійної підготовки МУФК до організації ІР з учнями

Хронологічні межі етапу	Змістовні ідеї етапу	Суспільно-історичні передумови
Емпірико-культурний (до початку XVII ст.)	Емпірико-культурні трансформації змісту фізкультурної освіти згідно античного постулату <i>«турботи про себе»</i> в розріз <i>«турботи про інших»</i>	Зміна позиції вчителя в життєвій перспективі становлення цінностей фізичної культури й здорового способу життя учня
Позапарадигмальний етап (XVII ст. – 60-ті роки XIX ст.)	Спрямованість педагогічної спільноти на гармонійний фізичний розвиток особистості для забезпечення національної безпеки держави й збереження здоров'я молоді	Встановлення соціально значущих цінностей життя і здоров'я у вихованні особистості; модернізація засобів ФВ і ФК для спрямування учасників освітніх відносин до ведення ЗСЖ, пов'язаних із системою цінностей суспільства

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

<p>Гуманітарно зорієнтований етап (60-ті роки XIX ст. – початок XX ст.)</p>	<p>Необхідністю створення психологічно-комфортних і безпечних умов життєдіяльності здобувачів освіти у ЗЗСО для виховання життєздатного покоління</p>	<p>Пріоритет антропологічних значень, сенсів і цінностей у формуванні досвіду нормативно-безпечної поведінки суб'єктів освіти під час занять ФК</p>
<p>Соціально зорієнтований етап (початок XX ст. – 1990 рр.)</p>	<p>Перетворення в освіті соціально значущих цінностей; актуалізація потреби особистості, суспільства і держави в фахових професійних знаннях МУФК, у тому числі щодо техніки безпеки під час занять з ФВ, що вимагало трансформації цілей, завдань, змісту процесу ПП студентів</p>	<p>Опосередкованість проблеми «озброєння» учнів стратегіями ведення ЗСЖ соціокультурною ситуацією розвитку суспільства</p>
<p>Інтегративний етап (1990 рр. – до теперішнього часу)</p>	<p>Нове бачення ПП МУФК в аспекті усвідомленої <i>особистісно-професійної аксікреації</i> цінностей збереження індивідуального здоров'я школярів; <i>трансформації</i> фахових знань, умінь, навичок з метою розробки виваженої методики занять ФК</p>	<p>Пріоритет ролі УФК у реалізації соціально значущих цінностей ЗСЖ, забезпечення усвідомленого ставлення учнів до власного здоров'я, організація занять з ФВ на основі використання індивідуального та диференційованого підходів</p>

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

	для кожного учня з урахування анатомо-фізіологічних особливостей розвитку його організму, демонстрації культури ЗСЖ учням; національна специфіка ціннісного орієнтування студентів педагогічних ЗВО на організацію безпечних занять ФК у ЗЗСО; проникнення світових тенденцій збереження та зміцнення здоров'я школярів під час занять з ФВ та спорту, модернізацією нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями, реформацією системи середньої освіти України	
--	--	--

Упродовж *емпірико-культурного етапу* (до початку XVII ст.) розвитку педагогічної думки про використання вчителями колективних й індивідуальних форм збереження здоров'я дітей та молоді ключовим ідейним гаслом ФВ вважали античний феномен «*турбота про себе*» в контексті «*турботи про іншого*». В контексті такого філософсько-знанневого конструкту «турбота про іншого» віддзеркалювала, зокрема, механізми збереження замкнених локальних спільнот у вигляді патріархальної сім'ї, кровно-родинних і територіальних громад, роду і племені. Відтак фізкультурна освіта учнів будувалася на принципі «*все у всьому*» й здійснювалася за допомогою природного засвоєння звичаїв і норм ЗСЖ.

Як відзначено у філософській літературі, в окреслений часовий відтинок не існувало відмінностей між цілим і частиною, особистістю і суспільством, які постійно перебували в гармонійних взаємовідносинах, згоди [432, с. 96]. За таких умов засобами організації ІР з учнями та молоддю виступали християнські заповіді, фольклор, казки, обґрунтований гігієнічний уклад життя, народні рухливі ігри, танці, цілющі властивості купання тощо.

Вивчення генези розвитку методики фізичного виховання молодого покоління в розрізі трансформації суспільства засвідчило, що ідея використання анатоμο-фізіологічних можливостей особистості під час занять ФК чи спортом корелює з глибиною цілісністю локальних співтовариств. Позаяк тут йде мова про самовідтворення в конкретних умовах природного середовища, досвід якого ретранслювався в нормах життя й педагогічних традиціях спрямування учнів до дотримання правил ЗСЖ.

Для античних мислителів поняття «турбота» несло позитивний сенс у контексті вибудовування вчителями траєкторій розвитку ФК кожної дитини з позиції «не нашкодь собі сам». Так, у науковій спадщині Сенеки формується образ педагога, котрий бажає проявляти «турботу про себе» через «турботу про інших» (роль наставника), якому необхідно: здійснювати турботу про здоров'я тіла і душі; бути готовим працювати над собою, спираючись на досвід інших учителів тощо [432, с. 456]. Філософ усвідомлював, що наставнику необхідно здійснювати ФВ учнів з опорою на знання особливостей (анатомічних, фізіологічних, морфологічних) організму кожного учня [473, с. 46].

Евристичну цінність звернення до поняття «турбота про себе» в дослідженні ПП МУФК до організації ІР з учнями знаходимо в сукупності уявлень про «вищі щаблі освіти» і самоосвіти, що характеризують «...взаємодію між учителем-наставником і учнем, яка здійснюється в освітньому просторі» [339, с. 92]. У рамках використання УФК індивідуального та диференційованого підходів у процесі ФВ учнів, античний ідеал здоров'язбереження – «турбота про себе» апелює до:

- необхідності узагальнення учителем-наставником уявлень про фізичні можливості кожного учня в аспекті їх динамічності і суперечливості;
- педагогічної діяльності, спрямованої на розкриття фізкультурно-спортивного потенціалу особистості в межах занять ФК;
- цілеспрямованого пошуку інноваційних педагогічних технологій, що сприятимуть організації ІР зі школярами.

Антропологічний дискурс феномену «турбота про себе» фокусує дослідження на педагогічні регулятиви, що дозволяють оцінювати освітні маршрути учнів в розрізі безперервного руху до безпечних занять з ФК. В античних педагогічних текстах антропологічний дискурс «турбота про себе» відображає зв'язок позицій учителя-наставника й учня щодо змісту фізкультурної освіти і самих себе як учня і вчителя одночасно.

Протягом розгортання *позанарадигмального етапу* (XVII ст. – 60-ті роки XIX ст.) накопичення теоретичних і практичних знань про процес підготовки УФК до урахування індивідуальних можливостей учнів та молоді під час занять з ФВ простежується спрямованість педагогічної спільноти на досягнення гармонійного фізичного, розумового, духовного розвитку особистості для національної безпеки держави. До XVII ст. у світі активно розширювалися «межі спілкування», активно розвивалася культура здоров'язбереження, накопичувалась інформація про досвід ведення ЗСЖ, який необхідно передавати підростаючому поколінню. Власне, тоді відбувся поділ соціальної відповідальності за фізичний розвиток учнів на основі урахування анатомо-фізіологічних особливостей організму між соціальними інститутами. Відтак, упродовж окресленого відтинку часу проблема реалізації УФК індивідуального підходу до організації занять з ФК стала невідрефлексованою об'єктивною педагогічною реальністю.

Розвиток державності на тлі соціально-економічних і культурних проблем у нашій країні зумовлює нездатність людей брати на себе відповідальність за власне життя в масштабі суспільства й актуалізує потребу людини в турботі про себе з боку інших для досягнення фізичного, соціального, духовного благополуччя, в тому числі засобами вітчизняної системи фізкультурної освіти. У такому контексті організація УФК IP з учнями у вітчизняній освіті означала вибудовування вчителем траєкторій прогресивних змін розвитку фізичних можливостей учнів; озброєння їх необхідною кількістю приписів щодо профілактики небезпеки фізичного перевантаження під час занять ФК та спортом.

Потреба реалізації цінностей життя і збереження здоров'я учнів у системі освіти усвідомлювалася на державному рівні з огляду на високу захворюваність і смертність населення країни. Зокрема, один із засновників валеологічної науки М. Ломоносов вказував на скрутне становище стану здоров'я нації, що перешкоджає саморозвитку суспільства.

Тоді питання ПП МУФК до організації IP з учнями тлумачилося з точки зору формування культури безпечного способу життя школярів в

інтересах збереження цілісності держави, зокрема й шляхом захисту суб'єктів освіти від несприятливих факторів освітнього середовища на основі нормативно-регульованої організації життєдіяльності шкільного колективу. Діалектика цільових пріоритетів вітчизняної системи фізкультурної освіти «для людини – для суспільства» визначила взаємозв'язок збереження здоров'я учнівської молоді під час занять з ФК з реалізацією інноваційно-творчої місії освіти.

З 1804 р. згідно Статуту навчальних закладів уведено в навчальні плани предмети, що сприяли фізичному й естетичному вихованню учнів. Однак у цей історичний період реалізація соціально значущих цінностей життя і здоров'я не була повною мірою зреалізована з огляду на панування авторитарної версії управління освітою.

Гуманітарно орієнтований етап (60-ті роки ХІХ ст. – початок ХХ ст.) збагачення знань про теорію ПП МУФК до організації ІР з учнями у вітчизняній освіті базується на наукових досягненнях антропології, фізіології та психології, що відображають закономірності й умови індивідуального розвитку особистості школяра. Впродовж анонсованого періоду, за словами Н. Абаскалової [1], відбулося наукове обґрунтування факторів ризику навчального процесу, зокрема й на заняттях з ФК (В. Бехтерев) [1, с. 34], що викликають стомлення і перевтому (А. Доброславін, І. Сікорський) [1, с. 44]; взаємозв'язку фізичного розвитку (Д. Бекарюков, В. Гориневский, П. Лесгафт та ін.) [1, с. 46] і психічної діяльності (А. Лазурський, М. Рубінштейн та ін.) [1, с. 48].

У праці «Людина як предмет виховання» К. Ушинський [429] крізь призму педагогічної антропології підкреслює значущість використання знань про природу людини для правильних, педагогічно та безпечно творчих рішень, профілактики психічних і моральних відхилень на основі побудови розвивального психологічно комфортного навчального процесу і психологічно безпечних умов життєдіяльності. Автор вважав, що фізичні, психічні та моральні хвороби – показники помилок мистецтва виховання, зокрема й ФВ [429, с. 145].

Всебічний і гармонійний розвиток людського організму, як резюмує О. Язловецька [473] відбувається в нерозривному зв'язку духовного і фізичного начал особистості, *індивідуалізації освітнього процесу* і трансформації ПП вчителів у вищій школі. Автор вважає, що необхідно вдосконалювати методи, принципи, засоби та форми навчання, які за своїм змістом траслюватимуть принцип гуманізму [473, с. 58].

Досягнення розвитку гуманного ставлення до учнів шляхом

організації ІР передбачало втілення цінностей захищеності в методиці навчання і виховання; актуалізувало доцільність нормування рухового режиму, грамотного використання природних анатомо-фізіологічних особливостей будови організму кожного школяра. Впродовж гуманітрано-орієнтованого етапу розвитку психолого-педагогічних знань щодо зміцнення та збереження здоров'я на основі апелювання до реалізації індивідуального підходу в навчанні загалом, й ФВ зокрема, педагоги дотримувалися таких постулатів: реалізація заходів для запобігання перевтоми, що руйнує організм учнів; безумовне визнання унікальності і своєрідності суб'єкта в освітньому процесі; створення умов для збереження, відновлення і зміцнення здоров'я та оптимальної підготовки особистості до інтеграції в сучасні реалії соціуму.

Вплив рівня ПП майбутнього учителя, в тому числі УФК, на здатність організувати ІР з учнями визначав провідну роль використання педагогами в освітньому процесі знань щодо основних закономірностей фізичного розвитку учнів різних вікових груп. Вважаємо за доцільне звернутися до наукових висновків Т. Круцевича [238], котрий зауважує, що, зокрема, А. Віренеус відзначав необхідність підготовки майбутніх учителів до практичної реалізації санітарних, гігієнічних, нормативних норм у роботі закладу освіти [238, с. 67-68]. Історико-ретроспективний аналіз наукової літератури засвідчує, що в досліджуваний відрізок часу знання про організацію ІР зі школярами активно розвивалися в межах науки про гігієну [238, с. 59]. Зокрема, за свідченнями сучасників, А. Доброславін розробив програму викладання гігієни, яка в середині 90-х років ХІХ ст. активно реалізовувалася в жіночих середніх навчальних закладах [238, с. 69].

Водночас, уже тоді відчувалася потреба в інтеграції зусиль педагогів, медичних працівників, психологів для організації освітнього середовища, в якому виникали б можливості для реалізації індивідуального і диференційованого підходу до ФВ учнів. Тоді реалізація соціально значущої цінності урахування індивідуальності суб'єктів освіти здійснювалася в діяльності «нових шкіл» (праобраз «Шкіл здоров'я ХХ ст.»). В освітньому процесі таких шкіл педагоги апелювали до використання природного потенціалу учнів під час виконання ними фізичних вправ на уроках ФК. Разом з тим, як свідчать літературні джерела [433, с. 256], учителі чітко дотримувалися вимог щодо раціоналізації процесу організації праці та відпочинку школярів.

До кінця ХХ ст. стає очевидним: для того, аби освіта не руйнувала, а зберігала і примножувала здоров'я учнів, загальноосвітній організації

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

потрібен учитель, який популяризуватиме новий – гуманний стиль педагогічної діяльності, заснований на урахуванні фізичних та психологічних особливостей кожного школяра. Разом з тим, реалізація нового підходу до організації діяльності учнів, зокрема й на уроках ФК, не відзначалася значними успіхами, що зумовлювалося переважанням об'єктного підходу в освіті.

Початок *соціально зорієнтованого етапу* (початок ХХ ст. – до 90-х рр. ХХ ст.) акумуляції психолого-педагогічних знань про специфіку ПП майбутніх педагогів загалом й УФК зокрема, характеризується зниженням популярності й ефективності гуманітарних досліджень, що стосувалися зміцнення та збереження здоров'я учнів. Далі у післявоєнний період відбуваються масштабні політичні та господарські зміни, спрямовані на укріплення громадського та державного ладу нашої країни; актуалізується потреба в суспільній і державній безпеці. Відтак, значна увага державних інституцій спрямовується на розвиток економіки, підвищення життєвого рівня і культури народу, що, своєю чергою, актуалізувало наукові дослідження у сфері фізики, хімії, технічного виробництва. Технічний прогрес супроводжувався зростанням негативного впливу людини на природу, пануванням *«школи навчання»*, диференціацією наукових досліджень, збільшенням термінів обов'язкового навчання, розширенням змісту освіти на основі введення природничо-наукових дисциплін. За таких умов перевага в закладах освіти віддавалася розвитку інтелекту школярів, проте залишалася поза увагою проблема оптимізації ФВ учнів.

Тоді в закладах вищої, зокрема й педагогічної освіти до переліку обов'язкових дисциплін вводять такі освітні курси «Технічна безпека і охорона праці» (з 1929 р.), «Охорона праці» (з 1966 р.). Зміст нових дисциплін переважно регулює норми роботи педагогів, однак не декларує необхідність цілеспрямованого урахування індивідуальних особливостей учнів під час організації освітньої діяльності.

Формат функціонування загальноосвітніх закладів *«школи навчання»*, позбавляв УФК можливості реалізації інноваційних, чи принаймні нетрадиційних форм, методів, засобів організації ІР з учнями. За таких умов фізкультурна освіта школярів, будучи нормативно обов'язковою і формально-примусовою, базувалася лише на «споживанні» знань. Зазначимо, що стагнації педагогічної антропології сприяло прийнята постанови «Про педагогічні зміни в системі Наркомів» (1936 р.). Зміст документу декларував необхідність діагностування обдарованості й індивідуальних здібностей школярів. Поряд з цим, такі зрізи мали на меті

не розвиток школярів, а віднайдення так званих «неблагополучних учнів». Зі вступом у дію загаданого нормативного акту процес ПП майбутніх педагогів збагатився освітніми курсами, зміст яких відбивав основи педагогічної діагностики. Реалізація таких «інновацій» у сфері середньої загальної освіти диктувала необхідність спрямування МУФК до оновлення засобів педагогічної діяльності.

Яскравим прикладом втілення в освіті індивідуального підходу як основи організації ІР з учнями знаходимо в педагогічних ідеях В. Сухомлинського [333, с. 89]. Дослідник виокремив вектори втілення ідей індивідуалізації й диференціації навчання в низці регулятивних положень професійної поведінки учителя, зокрема й УФК, серед яких:

- рівноправне ставлення до учнів, визнання людської гідності й унікальності кожного школяра;

- відсутність маніпулятивних методів навчання і виховання в методиці освіти;

- забезпечення гнучкості і варіативності освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів для реалізації індивідуальних освітніх маршрутів;

- надання педагогічної допомоги і підтримки;

- встановлення гармонійних міжособистісних відносин на основі використання широкого спектру соціальних контактів – взаємодії з батьками, близьким оточенням учнів, соціальним середовищем в цілому [333, с. 91]. На необхідності урахування особистісно-індивідуальних здібностей кожного школяра наголошував й А. Макаренко [333, с. 201].

Наступним поштовхом до усвідомлення педагогічної спільноти доцільності ПП МУФК до організації ІР з учнями стало прийняття закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям» (1958 р.) і «Про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958 р.). Перелічені нормативні акти актуалізували процес впровадження в практику роботи загальноосвітніх шкіл здоров'язбережувальних технологій. Значущими підвалинами ПП МУФК у закладах вищої освіти тоді виступали: активізація формування знань, умінь, навичок і досвіду забезпечення індивідуальної безпеки учнів під час ФВ у конкретних проблемних ситуаціях; розвиток здатності самостійно передбачити і творчо вирішувати різноманітні питання організації ІР зі школярами тощо. Однак досліджувана проблема залишалася поза увагою освітянської політики, що продиктовано гуманітарною кризою й відсутністю умов для творчого та креативного зростання вчителя.

Інтегративний етап (1990 р. – по теперішній час) збагачення знань про методiku ПП МУФК характеризується проведенням докорінних реформ державного управління, громадсько-політичного, економічного та соціального життя нашої країни, що відбулися впродовж 90-х років минулого століття. Такі трансформації актуалізували потребу суспільства і держави у висококваліфікованих педагогічних кадрах для відродження в соціумі соціально значущої цінності – індивідуального здоров'я кожного учня.

Позитивні явища переорієнтації державної освітньої політики від медико-профілактичних і захисних заходів в організації ЗСЖ молоді, що реалізуються в діяльності освітніх організацій, до навчально-виховних змінюють ідейно-ідеологічні засади ПП МУФК. Позаяк, функції ПП студентів педагогічних спеціальностей, відповідно до гуманної особистісно зорієнтованої освітньої парадигми (В. Загвязинський [183, с. 45]), орієнтовані на відтворення особистості майбутнього вчителя, для якого важливі:

- цінність життя і здоров'я кожного учня як умова його розвитку і самореалізації;
- індивідуальні потреби, інтереси, вподобання здобувачів освіти;
- цінність захищеності школяра в закладі освіти від перевантаження, перевтоми й морально-психологічного виснаження тощо.

Реалізація професійної місії фізкультурної освіти в сучасних умовах розвитку педагогічної науки і практики потребує УФК, здатного до мобільного здобуття, трансформації, реалізації знань про анатомо-фізіологічні особливості розвитку організму учнів різних вікових категорій, задля організації ІР учнів під час уроків ФК з метою спрямування школярів до ЗСЖ, розвитку фізичних здібностей, уникнення травматизму тощо. Адже збереження й зміцнення здоров'я учнівської молоді є сферою солідарної відповідальності педагогічної спільноти і персональної відповідальності УФК.

Вивчення сучасної наукової літератури, теорії і практики ПП МУФК у вітчизняних й зарубіжних ЗВО засвідчило, що спрямування студентів до організації ІР з учнями нині відбувається стихійно й часто апелює до дотримання загальносвітової ідеї освіти для сталого розвитку. Упровадження окресленого постулату зумовлено необхідністю дотримання ключових положень низки міжнародних нормативних документів, серед яких: Стратегія Європейської економічної комісії ООН (2005 р.); Міжнародний стандарт ISO 26000: 2010 «Керівництво з соціальної відповідальності» («Guidance on social responsibility»),

2010) [534]; документи міжнародної Марракешської цільової групи щодо забезпечення ЗСЖ молоді та ін.

Так, під час 40-ї сесії Генеральної конференції, яка відбувалася в Парижі у 2019 р., провідними світовими науковцями підкреслено пріоритетність удосконалення програм педагогічної підготовки МУФК для формування в учнів знань, умінь, навичок, ціннісних і життєвих установок, необхідних для взаємодії з навколишнім світом як відповідальних громадян з глобальним світоглядом. Адаптація цілей сталого розвитку в межах нашого дослідження передбачає розвиток професійного потенціалу студентів, що створить можливості для організації ІР з учнями й сприятиме досягненню безпечних умов під час занять ФК.

У сучасних реаліях удосконалення професійної педагогічної освіти є одним із ключових напрямів розвитку людського потенціалу. На порядку денному актуалізується питання і про якість професійної освіти МУФК [149, с. 177–178] та її відповідність соціальним потребам. Нині основним завданням державної політики України є створення умов для зростання добробуту населення. Значною мірою вирішенням окресленого завдання є збереження й поліпшення здоров'я громадян усіх вікових груп, особливо учнівської молоді.

Медико-біологічні дослідження, які стосуються стану здоров'я дітей [51, с. 7], демонструють, що навчання в школі носить стресовий характер, а в критичні періоди дорослішання супроводжується зниженням адаптаційних можливостей організму, розвитком цілої низки захворювань: порушення з боку органів зору і серцево-судинної системи, нервово-психічні розлади, порушення опорно-рухового апарату (викривлення постави). Частка здорових дітей до кінця навчання в школі не перевищує 20–25 % [51, с. 8].

Соціокультурні реалії сучасного суспільства визначають необхідність розробки інноваційних підходів до проектування освітніх систем різного типу і рівня. В умовах невинного збільшення кількості дітей, підлітків і молоді з відхиленнями у стані здоров'я педагогічною громадськістю усвідомлена необхідність подолання «зрівнялівки» у нормуванні фізичних навантажень на уроках ФК.

Той факт, що нині фізкультурна діяльність в ЗЗСО орієнтована здебільшого на роботу зі здоровими школярами стає причиною збільшення негативної динаміки в стані здоров'я учнівської молоді. Тому в сучасній педагогічній науці активізувалися дослідження, що стосуються різноманітних аспектів ПП МУФК до роботи з учнями шляхом

використання інноваційних педагогічних технологій для якнайповнішого урахування особливостей тілобудови, стану здоров'я, спортивних інтересів тощо.

Різноманітність наукових підходів до ПП МУФК у сфері впровадження педагогічних інновацій у ФВ учнівської молоді у вітчизняному освітньому просторі узгоджується з загальноєвропейськими напрямками навчання студентів. Зокрема, у Стратегії Європейського союзу у сфері безпеки і гігієни праці (2007–2012 рр.) особлива увага приділяється питанню безпеки учнів. У міжнародному співтоваристві з питань безпеки в освіті здійснюється пошук синергії цілей фахового навчання майбутніх педагогів, зокрема й УФК.

Контент-аналіз огляду тематичних досліджень міжнародного досвіду щодо досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів дав змогу дійти висновку, що в українському освітньому просторі реалізація європейських тенденцій фахового навчання студентів характеризується національною специфікою ціннісного орієнтування студентів педагогічного ЗВО на збереження, зміцнення індивідуального здоров'я школярів шляхом використання різноманітних педагогічних технологій.

Відмінною особливістю ПП МУФК до організації ІР з учнями є її нормативна задекларованість у стандарті вищої освіти України галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт [400]. Зокрема, відповідно до стандарту вищої освіти, випускник згаданої спеціальності повинен: «демонструвати готовність до зміцнення особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та інших чинників здорового способу життя, проведення роз'яснювальної роботи серед різних груп населення; Оцінювати рухову активність учня та його фізичний стан, складати та реалізовувати програми кондиційного тренування, організовувати та проводити фізкультурно-оздоровчі заходи; обґрунтовувати вибір заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту; застосовувати у професійній діяльності знання анатомічних, фізіологічних, біохімічних, біомеханічних та гігієнічних аспектів занять фізичною культурою і спортом» [400] тощо.

Таким чином, історико-педагогічний аналіз проблеми ПП МУФК до ІР з учнями свідчать про те, що її актуалізація пов'язана з потребою особистості, суспільства і держави в педагогах, котрі здатні до визнання та реалізації цінностей унікальності, важливості, індивідуальності кожного школяра. Відзначимо, що кожен історичний етап висуває свою

освітню і культурну парадигму, наповнюючи її новими уявленнями про методику підготовки педагогів до укріплення здоров'я майбутніх поколінь; ролі вчителя як суб'єкта культури ЗСЖ, готового до мінімізації шкільних факторів ризику, оновлення і зміни ціннісно-сислової основи організації фізкультурної педагогічної діяльності.

1.2 Соціальні та педагогічні актуалітети підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Соціальні та педагогічні тенденції формування готовності МУФК до реалізації індивідуального та диференційованого підходів у процесі ФВ учнів ЗЗСО шляхом організації ІР як вихідні підвалини зміни соціокультурної ситуації і змісту педагогічної освіти визначають напрями вдосконалення, функціонування і становлення досліджуваного феномена, умови і фактори оптимізації ПП студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт; вибудовують перспективні траєкторії прогнозу досягнення поставлених у дослідженні цільових орієнтирів.

Водночас, доцільність виокремлення соціальних і педагогічних актуалітетів дослідження продиктована тим, що розробка освітніх програм у ЗЗСО відбувається на основі урахування традицій ФВ, узагальнення передового педагогічного досвіду, нових концепцій у галузі фізкультурно-спортивної освіти і вимог держави. Однак дещо нівелюється проблема урахування індивідуальних особливостей організму кожного школяра. Тоді як, на думку О. Антонова [50], в процесі засвоєння учнями, соціального досвіду фізкультурно-оздоровчої діяльності відбувається складне стикування біологічних програм, які характеризують їх індивідуальну спадковість, і надбіологічних програм спілкування, поведінки і діяльності, що становлять свого роду соціальну спадковість [50, с. 8–9]. У кожній освітній галузі врахування вроджених особливостей дитини і вимог соціуму відбувається по-різному. Однак у ФВ, безсумнівно, апелювання до вроджених задатків і здібностей видається важливішим, ніж під час вивчення інших дисциплін. Адже надмірне фізичне навантаження учнів на уроках ФК дедалі частіше призводить до травматизму. Тому закономірно, що вибір педагогічних цілей ФВ учнів ЗЗСО повинен визначатися не лише програмними

вимогами, але й індивідуальними особливостями фізичного розвитку і стану здоров'я кожної дитини.

Примітно, що нині у фізкультурно-спортивній освіті спостерігається переорієнтація цільових установок навчального процесу з досягнення норм фізичної підготовленості, що відповідають віку, на результат приросту якості особистісного розвитку [69, с. 8]. Відповідно до сучасних уявлень про ФВ школярів, УФК необхідно формувати дитину суб'єктом власної оздоровчої діяльності, а це неможливо, якщо дитина не знає своїх антропометричних особливостей [128, с. 93]. У такому контексті вдалою вважаємо позицію П. Беляєвої [76], котра стверджує, що опанування учнями ЗСО фізкультурно-оздоровчими формами, способами пізнання власного організму й методами доцільного впливу на перебіг фізіологічних процесів, що лежать в основі росту і розвитку організму, вдосконалення стратегій їх рухової активності варто вважати одним із ключових результатів загальної середньої освіти в сфері ФК [76, с. 4].

До того ж колективний характер освітнього процесу передбачає врахування індивідуальних особливостей учнів, багато в чому, завдяки диференціації педагогічної діяльності УФК у процесі формування гомогенних груп школярів, добору і реалізації відповідних засобів і методів ФВ. Очевидно, що необхідність виокремлення та характеристики тенденцій досліджуваного процесу зумовлена соціально-економічними і культурними трансформаціями, що відбуваються в українському суспільстві; актуалізацією внеску загальної середньої освіти в інноваційний розвиток суспільства у напрямі сталого розвитку шляхом спрямування учнів до збереження і зміцнення власного здоров'я та ведення ЗСЖ; висуванням нових пріоритетів і завдань ФВ у ЗСО; теоретичними, методологічними, технологічними й методичними досягненнями педагогічної науки у сфері ПП МУФК.

Розглянемо детальніше конкретизовані в процесі дослідження соціальні та педагогічні актуалітети ПП МУФК до організації ІР з учнями, розпочавши з соціальних. Актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку спрямовує освітянську спільноту до пошуку шляхів удосконалення ФВ школярів. Ведучи мову далі, відзначимо, що культура як категорія міждисциплінарних досліджень у широкому розумінні є системою цінностей і сенсів, що відображає норми, знаки, які створюються й реалізуються суб'єктами в процесі життєдіяльності [306, с. 567].

На сучасному етапі розвитку наукової свідомості, як зауважує

А. Рибницький [375], у змісті поняття «культура» відбивається багатозначність його використання і застосування в різних системах суспільних відносин [376, с. 511]. Різноманіття типів культур (культурний плюралізм) свідчить про те, що немає універсальної моделі культури ЗСЖ. Більш того, в кожній моделі завжди присутні елементи, що відображають традиційні риси здоров'язбереження та здоров'ятворення, надбані в минулому, й які втрачають значущість у мінливих умовах сьогодення, та елементи фізкультурно-оздоровчих новацій, яких не знайдемо в майбутніх моделях [300, с. 117]. Допоки суспільство існує як стійка соціальна цілісність, культура ЗСЖ безперервно відтворюватиметься [566, с. 15].

У напрацюваннях зарубіжних дослідників знаходимо думку, що культура ЗСЖ як результат діяльності певної спільності індивідів детермінується сукупністю ідей, «утвореною або модифікованою в результаті свідомої чи несвідомої діяльності людей» [496, с. 26]. У «людській модальності» культура ЗСЖ виявляє внутрішній світ людини, її неуспадковані якості (людства, нації, особистості), що актуалізуються в процесі здоров'язбережувальної чи фізкультурно-оздоровчої діяльності» [502, с. 351]. Як «універсальна модальність», культура ЗСЖ є результатом соціальних відносин, зокрема, в системі «учень – УФК», що породжує її споживача, транслятора і творця, здатного до продуктивного здоров'ятворення з урахуванням особливостей розвитку власного організму [504, с. 35].

Як зауважує М. Блок (M. Block) [494], культура ЗСЖ, як єдність суб'єктивних і об'єктивних норм, цінностей, приписів, є системою, мірою і способом «...формування і розвитку фізичних, фізіологічних, анатомічних характеристик учня в процесі його соціальної, в тому числі освітньої, діяльності» [494, с. 32]. Окреслена спільність поглядів на ЗСЖ істотно відрізняється від природи й суспільства [501, с. 28], проте є невід'ємною від людини в розрізі її перетворювальної фізкультурно-оздоровчої активності крізь призму осмислення гуманізму як ідеології самозбереження людства [502, с. 352]. Така адаптивно-перетворювальна властивість людської активності зумовлює розуміння культури ЗСЖ орієнтуючим вектором діяльності; надбіологічною універсальною технологією, яка стимулює, мотивує, програмує фізкультурно-спортивну, здоров'язбережувальну діяльність, регулює взаємодію між людьми і природою, відтворює і змінює різні типи діяльності людей.

Відтак, нині в науковій спільноті популяризується думка, що культура ЗСЖ регулює взаємодію організму із середовищем на основі

надбіологічних програм: традицій, стандартів, звичаїв тощо [493, с. 1160], які характеризують спосіб життя конкретної спільноти [504, с. 33]. У такому контексті адаптаційна функція культури ЗСЖ «...трансформується в людинотворчу» [501, с. 29].

Процес відтворення культури ЗСЖ починається з моменту виникнення у будь-якої групи людей *усвідомленої необхідності* в особливій життєдіяльності, найбільш адаптованій до конкретних умов, місця і часу, продовжуючись до моменту виникнення нової сукупності норм і стандартів. Вбачаємо можливим створення на уроках ФК такої атмосфери, що спрямовуватиме школярів – як учнівську групу – до відтворення культури ЗСЖ під час індивідуальних занять ФВ і спортом у процесі побутової життєдіяльності. Погоджуючись з науково перевіреними висновками Г. Григоренко [138], котрий вивчав особливості та умови формування здоров'ятворчої компетентності підлітків у соціально-педагогічній діяльності загальноосвітнього навчального закладу, вважаємо, що в культурі ЗСЖ є певний сегмент, що забезпечує її відтворення (саморозвиток) [138, с. 67–68]. Адже культура ЗСЖ учнів виступає інтегративним сегментом культури, який забезпечує їх самозбереження і саморозвиток на основі використання методів фізкультурно-спортивної діяльності.

Актуальність ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку викликана замовленням системи освіти на забезпечення духовного, фізичного, психологічного розвитку кожного школяра на основі урахування їхніх індивідуальних здібностей, мотивів інтересів. Тоді як з точки зору вищої педагогічної освіти – продиктована необхідністю відтворення МУФК, готових реалізувати якісно нові, гуманістичні, параметри суспільного розвитку щодо організації ФВ учнів, змінюючи в цьому напрямі форми й методи ФК.

Нині в освіті відбувається осмислення цілісності культури ЗСЖ учнів як індивідуального і суспільного явища, способу людської діяльності в розрізі адаптації до глобальних проблем сучасності, мінімізації ризиків для здоров'я школярів та уникнення травматизму в ЗЗСО; актуалізації прагнення освітянської спільноти мобілізувати інтелектуальні ресурси школярів для оптимізації технологій збереження здоров'я особистості. В такій ситуативній зумовленості МУФК як суб'єкти фізкультурно-оздоровчої освіти контактують з культурою ЗСЖ у трьох змістовних площинах: засвоюють, ретранслюють і створюють її ідеї, цінності, норми тощо. Відтак, у професійній діяльності УФК видається можливим

виокремити взаємозв'язок трьох способів буття культури ЗСЖ: духовний, соціальний і понятійний, що існують у трьох концептуальних формах: аксіологічній, діяльнісній і контекстній, кожна з яких містить особливу методологічну цінність для вивчення проблем ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Однак аналіз сучасних наукових досліджень дав змогу дійти висновку, що єдине змістовне визначення поняття «культура ЗСЖ учнів/студентів» нині відсутнє [171, с. 150]. Тоді як близькі синонімічні поняття, на думку Ю. Дутчака [168], репрезентовані достатньо широко [168, с. 198–199]. Палкі наукові дискусії з проблеми формування культури ЗСЖ учнівської молоді пояснюються тим, що досліджуваний феномен і процес його становлення до теперішнього часу не має загально визнаного, формалізованого опису та наукового обґрунтування [168, с. 199]. Однак дедалі частіше дослідники звертають увагу на необхідність оновлення ПП МУФК як шкільних «очільників» ФВ учнів. Зокрема, С. Гудим [143] стверджує, що підготовка МУФК до оздоровчої діяльності є вимогою часу [143, с. 18]. Своєю чергою Ю. Драгнев [163] наголошує на актуалізації проблеми професійного розвитку МУФК у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні [163, с. 45].

Ведучи мову про ідеологеми підготовки МУФК до впровадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі, В. Дручик [165], наголошує, що нині поняття «культура ЗСЖ учнів» набуває статусу фундаментального в соціальному житті, історичному розвитку й соціокультурній динаміці [165, с. 10–11]. Для педагогіки вищої школи окреслена теза відбиває нагальну необхідність пошуку шляхів синергії ПП МУФК з глобальними соціокультурними процесами в розрізі аксіологізації культурологічного та здоров'язбережувального складників професійної педагогічної освіти студентів. Адже нині відбуваються серйозні техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча деідеологізація фізкультурної освіти, що корелює з різким *погіршенням стану здоров'я школярів*. За таких умов МУФК повинні бути готовими до мінімізації впливу ризикогенних ситуацій під час занять ФКіС, зокрема, й шляхом організації ІР з учнями.

Характеризуючи стан здоров'я сучасної молоді в Україні, С. Гаркуша [125] стверджує, що нині спостерігається стрімке погіршення стану здоров'я учнів ЗЗСО: від молодших класів до старших [125, с. 92]. Така ситуація, на переконання дослідниці, зумовлена, перш за все, несприятливим впливом соціально-гігієнічних чинників зовнішнього

середовища [125, с. 93]. Розвиток середньої школи в сучасних умовах супроводжується інтенсифікацією освітньої діяльності учнів, зростанням інформаційного потоку, активним упровадженням технічних засобів і комп'ютерних технологій у навчальний процес.

Науково-технічний прогрес, поряд з позитивними ефектами, детермінує виникнення величезного спектру негативних факторів, які впливають на життєдіяльність учня [283, с. 24]. Безперервне зростання наукової та соціальної інформації, обмежений час на її переробку, недосконалий режим і методи навчання, зорієнтовані на вивчення значних інформаційних масивів, перевантажують мозок учнів. Особливо в складному становищі опиняються учні старших класів, які для успішного виконання програми навчання та складання іспитів змушені мобілізувати всі резерви організму [299, с. 34].

За даними Міністерства охорони здоров'я України лише 14 % учнів повністю здорові, своєю чергою 50 % школярів мають певні функціональні відхилення, 35–40 % – хронічно хворі. Найбільш поширеними захворюваннями є розлади органів зору, травлення, опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи, порушення нервово-психічного розвитку. Критичним є той факт, що 70 % дітей страждають гіподинамією. Як відзначає Є. Неведомська [299], рухова активність учнів уже в перші роки навчання в ЗСЗО знижується на 50 %, й продовжує неухильно зменшуватися впродовж усього періоду здобуття загальної середньої освіти.

Результати сучасних досліджень, що стосуються проблеми збереження та зміцнення здоров'я людини, демонструють вплив різних факторів на його стан (С. Деккер (S. Dekker) [511, с. 45–47]). Так, на 50 % здоров'я учня залежить від способу життя, на 25% – від екологічних факторів, на 25 % – від спадковості і рівня розвитку медицини [513, с. 392]. Отже в умовах таких реалій УФК повинен сприяти розвитку культури ЗСЖ учнів як запоруки індивідуального здоров'язбереження та здоров'ятворення. Апелюючи до урахування «характерних фізичних, анатомічних, психофізіологічних, антропометричних відмінностей здобувачів середньої освіти» [271, с. 11].

Актуальність проблеми забезпечення безпеки учнів під час освітнього процесу зумовлена також антропогенними факторами, що змінюють педагогічну реальність. Майбутнє системи фізкультурно-спортивної освіти, учасників освітніх відносин, а разом з ними і суспільства, держави стає невизначеним через імовірнісний характер досягнення освітніх результатів в умовах виникнення ризикогенних

ситуацій у соціумі.

Впродовж історичного розвитку наукового знання, у кризові періоди філо- і онтогенезу людства професійна педагогічна освіта визначала шлях безпечного індивідуального і суспільного розвитку шляхом оновлення змісту професійної підготовки, зокрема інноватизації МУФК на основі формування готовності до здоров'язбережувальної діяльності як пріоритетного напрямку вищої фізкультурної освіти (О. Безкопильний [70]); упровадження здоров'язбережувальних (М. Носко [310]) технологій спортивного менеджменту (Л. Безкоровайна [73]); організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах (Н. Винник [110]) задля підготовки студентів до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я (Л. Іванова [196]).

Сучасній системі освіти потрібен УФК, який володіє державно-стратегічним мисленням (ідеолог-теоретик) та здатний створювати і підтримувати безпечні умови освітньої діяльності школярів на уроках ФК у ЗЗСО. Глибоке розуміння УФК змін, що відбуваються в сучасному світі, реалізація соціально значущих цінностей ЗСЖ, осмислення теоретично вивічених основ ФВ учнівської молоді становлять вихідні підвалини для конструктивного запобігання травматизму школярів під час виконання різноманітних фізичних вправ, розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів.

Адже на заняттях ФК школярі входять до групи ризику, яка схильна до травматизму, тому що урок ФК відрізняється від інших високою руховою активністю школярів, яка передбачає використання різного спортивного обладнання, інвентаря [174, с. 60]. Хоча спортивні ушкодження, за словами Д. Єлісєєва [174], посідають не перше місце в загальній структурі травматизму, однак за важкістю і питомою вагою переломів кісток вони стоять на другому місці після дорожньо-транспортних травм [174, с. 61]. Травми отримані на уроках ФК, як правило, бувають безпечними для життя, проте суперечать оздоровчим завданням системи українського ФВ, й, нерідко, після отримання травми учням потрібен тривалий час для відновлення колишньої працездатності [96]. Тому вирішення питання уникнення та мінімізації дитячого травматизму під час занять ФК і С вимагає інноватизації ПП МУФК у напрямі опанування студентами методичними прийомами впровадження профілактичних заходів у процесі організації групової та ІР з учнями.

Отже, вища фізкультурно-педагогічна освіта як фундаментальний

базис зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді, зниження негативного впливу ризикогенних ситуацій на уроках ФК у ЗЗСО, освіта в аспекті забезпечення державної освітньої політики покликані забезпечити широту і гнучкість ПП МУФК до організації групової та ІР учнів. Оновлюючи стратегічний ресурс держави (зміст підготовки педагогічних кадрів), вектор педагогічної освіти МУФК зміщується з підготовки студентів до традиційної фізкультурно-педагогічної діяльності до реалізації концепції інноваційної програми ФВ у ЗЗСО (І. Степанова [406]) шляхом упровадження інноваційних технологій (О. Павленко [107]) у фізкультурну, оздоровчу та спортивну діяльність учнів (О. Качан [209]), новітніх видів рухової активності (Д. Балашов [61]) й реалізації прогресивних підходів до організації ІР школярів у процесі ФВ (Ю. Васьков [102]).

Очевидно, що актуалізується необхідність трансформації змісту ПП МУФК до організації ІР з учнями, в межах якого студенти зможуть розвиватися як суб'єкти професійної фізкультурно-педагогічної діяльності. Відтак, під час навчання в ЗВО МУФК необхідно формувати власний арсенал способів організації безпечної, здоров'язбережувальної групової та індивідуальної роботи школярів, що узгоджується з існуючою педагогічною та соціальною реальністю. Так, В. Черняков [450] переконаний, що використання засобів педагогічних дій сприяє збагаченню квазіпрофесійного досвіду МУФК та формуванню професійної компетентності [450, с. 10–11].

Схожої позиції дотримується Р. Карпюк [206], котрий пропонує вектори оновлення процесу підготовки студентів, які здобувають вищу освіту за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до розв'язання професійних ситуацій [206, с. 20]. Своєю чергою О. Печко [334] апелює до можливостей здійснення моніторингу рівня сформованості професійного мислення МУФК засобами педагогічних ситуацій [334, с. 165]. Дослідники дотримуються позиції, згідно якої ефективність ПП МУФК до організації ІР учнів у процесі ФВ у ЗЗСО залежить від практико-орієнтованості її змісту. Так, З. Скринник [388] підкреслює важливість розвитку практико-методичних знань, умінь, навичок студентів зокрема шляхом проведення індивідуальних занять за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study) [388, с. 18]. За таких умов у реальних нестандартних педагогічних ситуаціях УФК матимуть змогу здійснювати відповідальний і зважений вибір професійних дій шляхом реалізації різноманітних індивідуальних, особистісно орієнтованих траєкторій ЗСЖ школярів.

Виклики часу і завдання, що стоять перед сучасним суспільством, пов'язані з подоланням негативних тенденцій у сфері розвитку людського потенціалу, спрямовують наукову спільноту до розуміння важливості організації і здійснення освітніми організаціями здоров'ятвірної діяльності. Поряд зі збереженням і зміцненням здоров'я учнівської молоді це сприяє формуванню відповідної особистісної позиції, що дає змогу школярам долати внутрішню інерцію стосовно власного здоров'я, і тим самим забезпечувати його збереження засобами ФК. Вирішення окресленої проблеми є першочерговим завданням сучасної освітньої політики нашої країни, яка визначає цільові перспективи соціально-економічного розвитку суспільства.

Окрім того, питання збереження та зміцнення здоров'я молоді є наріжним каменем нової *ідеології самозбереження людства*, що нині популяризується в публікаціях вітчизняних і зарубіжних дослідників (Ф. Кауфман (F. Kaufmann) [536], Л. Каюмова (L. Kayumova) [537], К. Кіз (C. Keyes) [538], Е. Ротшїлд (E. Rothschild) [561], Дж. Ругхтон (J. Roughton) [562], С. Совгіра (S. Sovhira) [563], Д. Стільман (D. Stillman) [567] та ін.).

Так, наприклад, у межах моделі шкіл «Міжнародного бакалаврату» (*International Bachelor*), навчання в яких побудовано на принципах взаємоповаги, толерантності та гуманізму, визначальну роль відіграють два напрями ПП: суспільство і служіння (*Society and Ministru*) та здоров'я й соціальна освіта (*Health and Social Education*) [570]. У контексті першого напрямку передбачається формування особистісної системи цінностей, яка забезпечуватиме ефективну комунікативну взаємодію випускників, і в невеликому колективі, і в світовому співтоваристві, сприятиме розвитку їх творчого, естетичного та дослідного потенціалів [568]. Другий напрям пов'язаний з формуванням фізичного і емоційного здоров'я учнів та уявлень про ЗСЖ, соціальною адаптацією школярів; допомогою в оволодінні системою цінностей міжособистісних відносин, виробленні активної життєвої позиції щодо власного здоров'я [568]. Таким чином, видається можливим резюмувати, що готовність МУФК до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому просторі сучасної школи виступає універсальною категорією в ідеології самозбереження людства.

У міжнародній стратегії сталого розвитку йдеться про те, що здоров'ятворювальна діяльність МУФК у контексті окресленої ідеології розглядається в контексті їхньої характеристики як «активних суб'єктів соціального конструювання онтологічної (індивідуальної) і загальнолюдської (планетарної) безпеки, які володіють здатністю не

тільки виживати – «проживати життя», а й грамотно реалізовувати професійні функції з метою розвитку культури ЗСЖ учнів; забезпечувати обґрунтовану фізкультурно-спортивну освітню діяльність школярів шляхом створення й збагачення форм, методів, засобів ФВ здобувачів загальної середньої освіти, об'єктивізованих у досвіді квазіпрофесійної діяльності» [571].

Кристалізація соціальних тенденцій до якісних змін у ПП МУФК у напрямі збереження та зміцнення здоров'я школярів засобами ФВ загалом й у розрізі формування готовності до організації ІР з учнями «збігається з реалізацією світових стандартів професійної підготовки педагогів, зміст яких декларує ідею популяризації в освіті ідеології самозбереження кожної людини шляхом розвитку культури ЗСЖ» [533, с. 699]. Водночас здоров'язбережувальна діяльність майбутнього УФК у сфері шкільної фізкультурно-спортивної освіти, за словами Е. Аксьонової [484], повинна відображати кращі європейські зразки організації ІР з учнями для забезпечення охорони життя і здоров'я школярів [484, с. 9]; інтегрувати потенціал здоров'язміцнювальних, здоров'язрозвивальних технологій і опиратися на засадничі принципи діяльності Європейської мережі шкіл здоров'я (*ENHPS*), серед яких:

- формування здоров'язберігаючого освітнього середовища на уроках ФК («*school environment*»);
- освіти для здоров'я («*health education*»);
- розробка і реалізація програм, спрямованих на оптимізацію групової та індивідуальної фізичної активності школярів («*physical activity programs and practices*»);
- організація в ЗЗСО психологічного і соціального консультування («*school counseling, psychological and social services*»);
- підвищення кваліфікації УФК у сфері організації ІР учнів для реалізації особистісно зорієнтованого підходу у ФВ («*school-site health promotion for staff*») та ін. [522, с. 580–581].

З такої точки зору очевидними стають пріоритети, що панують у світовій педагогіці з початку ХХІ ст. Сучасний аналіз соціокультурних, соціальних та освітніх тенденцій свідчить про те, що різні аспекти здоров'язбережувальної поведінки стають об'єктом пильної уваги суспільства і предметом міждисциплінарних досліджень. Апробуються медична, педагогічна, освітня, валеологічна й інші моделі формування ЗСЖ учнівської та студентської молоді як чинника конкурентоспроможності особистості й умови творчої самореалізації та благополуччя людини. Актуалізація окреслених пріоритетів зумовлена

усвідомленою потребою сучасного цивілізованого суспільства у всіх сферах знання в гнучких, адаптивних системах освіти, що забезпечують реалізацію людської індивідуальності в процесі підготовки соціально й професійно компетентної, творчо-активної, мобільної, здатної до саморозвитку на будь-якому етапі життєвого шляху, відповідальної за себе і всесвіт, й, водночас, толерантної особистості.

У розрізі сказано, вважатимемо, що популяризація *ідеології самозбереження* людства у сфері освіти формує уявлення про УФК як творця культури ЗСЖ учнів і спрямовує студентів до професійно-особистісного зростання й самовдосконалення для реалізації фізкультурно-педагогічної місії – збереження та зміцнення здоров'я учнів; актуалізує проблему формування готовності МУФК до організації групової та ІР зі школярами шляхом розширення здоров'язбережувального досвіду учнів й реалізації інноваційних стратегій ФВ в освітній практиці ЗЗСО.

Таким чином, соціальні тенденції актуалізують проблему дослідження з огляду на необхідність розширення теоретичних, методологічних, методичних уявлень про ПП МУФК до організації ІР з учнями на тлі *розуміння місії* учителя у відтворенні фізично, соціально, психологічно здорової особистості, котра володіє високим рівнем культури ведення ЗСЖ, й *осмислення ролі педагогічної спільноти* в реалізації світової ідеології *самозбереження* як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти.

Ведучи мову далі, вважаємо за необхідне розглянути педагогічні актуалітети нашого дослідження. В умовах несприятливої екологічної ситуації, соціально-економічних проблем і загальної тенденції до зниження рівня здоров'я української учнівської молоді науковці (О. Дикий [160], Ю. Дутчак [168], Г. Кондрацька [227], О. Котова [231] та ін.) зауважують, що система ФВ володіє значним потенціалом для підготовки людини до життя в сучасному світі.

Водночас, досліджуючи змістове наповнення процесу формування професійної культури МУФК у ЗВО, А. Чепелюк [447] апелює до необхідності гуманізації змісту дисципліни «ФК» [447, с. 12]. За словами дослідника, нині актуальною є потреба оновлення інформаційного масиву згаданого курсу шляхом реалізації культурологічного підходу [447, с. 13]. Така інноватизація дасть змогу, на переконання автора, вирішити дві групи завдань ФВ: природно-культурних (завершення гармонізації біологічного розвитку учнів/студентів) і соціально-культурних

(формування ЗСЖ, аксіологізація здобувачами освіти мотиваційно-ціннісних орієнтацій здоров'язбережувальної поведінки в повсякденній життєдіяльності тощо).

Нині ж навчальні програми з фізичної культури для ЗЗСО передбачають значний за обсягом варіативний компонент, що дозволяє УФК самостійно проектувати зміст і процесуальний аспект ФВ, враховуючи індивідуальні особливості учнів, ресурсне забезпечення навчального закладу, традиції розвитку ФК у регіоні. Однак відсутність у педагогів-практиків, котрі багато років працювали за суворими інструкціями і планами, досвіду самостійної побудови варіативного людино-зорієнтованого ФВ призводить до серйозних труднощів і нерідко до спотворення ідеї гуманізації всього процесу.

Масова практика ФВ, як і раніше, зорієнтована на досягнення нормативного рівня фізичних кондицій учнів, й нівелює проблему формування духовно-ціннісної свідомості і творчого стилю мислення школярів. Тоді як консервативні форми й уніфіковані методи, засновані на авторитарно-репродуктивній концепції навчання і виховання, негативно позначаються на мотивації учнів до навчальних занять ФК, що аж ніяк, не стимулює вияв їхньої творчої активності й зацікавленості в спортивному самовдосконаленні та самовираженні. Натомість нині ключовою тенденцією реформування системи освіти України є всебічна гуманізація.

У розрізі ФВ учнів ідея гуманізації виступає як ключовий елемент нового педагогічного мислення, що змінює погляд на характер і суть педагогічного процесу, в якому і УФК, і школярі виступають суб'єктами розвитку своєї творчої індивідуальності [475, с. 11]. Відтак гуманізація процесу ФВ учнів відбудеться за умови, якщо цілі освітнього процесу спрямовуватимуться на особистісний розвиток учнів, їх демократичних свобод і збігатимуться з життєвими планами школярів [475, с. 96].

Зазначимо, що гуманізм як ідея виховання зародився ще у Стародавній Греції, де синкретичні мистецтва (танець, музика, поезія) та спорт існували як одне ціле, тим самим не тільки фізично розвивали людину, а й виховували гуманну особистість. Виникнення гуманістичної ідеї в теоретичних поглядах на ФК пов'язане з періодом Відродження. Розвиток системи ФВ у соціально-педагогічному розумінні відбувався у двох взаємозалежних напрямках. Один – призив до осмислення культури рухів, перш за все завдяки розвитку танцювального мистецтва, узагальнюючого знання про фізичні вправи та їхній вплив на організм. Інший напрямок – концептуальний розвиток ФК, пов'язаний з розвитком

гуманістичного ідеалу формування всебічно розвиненої особистості. Цей ідеал втілював і моральне начало особистості.

Відзначимо, що гуманістичні ідеї розвивалися в системі педагогічних поглядів раннях гуманістів. У педагогічній системі Томаса Мора, що базується на моральних взаєминах людей, системі фізичної культури людини відводиться значне місце [305, с. 399]. Головним досягненням автора у контексті сказаного є дотримання в механізмі саморегуляції ФК принципу діалектики її індивідуальної та соціальної цінності. Концептуальною основою виховання тіла Т. Мор проголосив ідею систематичних занять фізичними вправами [306, с. 399]. Подальший розвиток гуманістична ідея ФВ отримала в працях П. Лесгафта [254, с. 340].

Відтак, одним з педагогічних актуалітетів ПП МУФК до організації ІР з учнями є *необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ в ЗСЗО*. Очевидно, що система вищої педагогічної освіти повинна переорієнтувати процес професійної підготовки студентів на реалізацію ідеології гуманізації та гуманітаризації, що відображатиме специфіку ціннісного орієнтування МУФК на організацію ІР зі школярами.

Адже, як відомо, найкращі результати у ФВ забезпечуються за умови цілеспрямованого врахування індивідуальних рухових, функціональних і психологічних особливостей учнів. Звідси пріоритетними в педагогічних діях УФК виявляються такі засоби і методи навчання та виховання школярів, використання яких з найбільшою ефективністю формуватиме ціннісне ставлення здобувачів загальної середньої освіти до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Тенденції розвитку фізкультурної освіти школярів у сучасному світі пов'язані зі зміщенням її цільових орієнтирів з ідеї загальності на ідею безперервності («освіти протягом усього життя»), з кількісних критеріїв розвиненості на якісні, від монокультуралізму до мультикультуралізму, від уніфікації до варіативності. Тому серед основних напрямів розвитку ФВ виокремлюють:

– *по-перше*, зміну цінностей і цілей у зв'язку з розглядом особистості в центрі освітнього процесу;

– *по-друге*, переорієнтацію на реалізацію особистісно-орієнтованого, культурологічного та особистісно-діяльнісного підходів до компонування змісту фізкультурно-спортивної освіти та оцінки її якості;

– *по-третє*, індивідуалізацію ФВ (але не зовні, а зсередини) як збагачення суб'єктного досвіду школярів у сфері ведення ЗСЖ, усвідомленої фізичної активності тощо на основі побудови освітнього

простору (середовища) з індивідуальними освітніми траєкторіями шляхом збагачення змісту навчальної програми «ФК» і застосування інтерактивних методів та інноваційних форм навчальної діяльності, організації конструктивної взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

У такому контексті погоджуємося з позицією І. Загвязинського [183], що ПП майбутніх педагогів, у тому числі й УФК, потребує соціогуманітарного синтезу освітніх парадигм [183, с. 142]. Зокрема, єдність гуманізації, гуманітаризації та фундаменталізації педагогічної освіти сприятиме подоланню ризиків, пов'язаних із входженням у професію майбутнього вчителя. Однак, гуманізацію ПП МУФК у ЗВО й ФВ учнів у ЗЗСО необхідно розглядати як домінанту трансляції ідеології самозбереження людства, засновану на духовно-моральних імперативах.

Спрямованість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління вимагає від учителів ФК володіння новим типом педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня. В тезаурусі вітчизняної педагогіки й освіти термін «життєздатність» пов'язують зі здатністю особистості реалізовувати принципи ЗСЖ у повсякденній життєдіяльності; уникати впливу небезпечних чинників, що знижують якість життя; усвідомлювати роль фізичної активності у збереженні та зміцненні власного здоров'я.

За словами А. Брика [94], котрий визначив взаємозв'язки психомоторних якостей учнів молодших класів на уроках ФК, ресурсом життєздатності підростаючого покоління виступають фізичне, психічне та психосоматичне здоров'я [94, с. 346]. Тоді як численні медико-біологічні дослідження доводять, що навчання в школі нині має стресовий характер [523, с. 34–35], а в критичні періоди дорослішання супроводжується зниженням адаптаційних можливостей організму, розвитком цілої низки нозологічних станів [485, с. 21]. Найзначущішим з них, на думку багатьох дослідників, є гіпокінезія [488]. Окреслена проблема є особливо актуальною для учнів шкіл великих міст, де уроки ФК лише на 11 % задовольняють рухову потребу, а природна рухова активність неухильно знижується в процесі переходу з класу в клас [485, с. 24].

Руховий дефіцит може тривалий час ніяк не проявлятися, створюючи прихований, але істотний (негативний) вплив на розвиток організму дитини: зниження працездатності, зменшення стійкості до змін умов

зовнішнього середовища, численні порушення опорно-рухового апарату (викривлення постави, сколіози, деформації тощо). Недостатня фізична активність розглядається однією з причин смертності молоді в глобальному (світовому) масштабі [487, с. 23]. Тоді як регулярна фізична індивідуальна активність підвищує рівень здоров'я дітей і молоді: зменшується ризик захворювання кардіо-респіраторної системи, оптимально розвивається кісткова структура організму [490, с. 829].

Достатня фізична активність дозволяє боротися із зайвою вагою і психологічними розладами, допомагає розвивати соціальні навички. Очевидно, що індивідуальні заняття ФК забезпечують не тільки профілактику або обмеження прогресування хвороби, а й сприяють удосконаленню фізичної форми, підвищенню м'язової сили та поліпшенню якості життя [490, с. 830]. Як слушно підкреслює Дж. Карвуд (J. Curwood [506]), соціально зумовлена необхідність цілеспрямованого вдосконалення здоров'я школярів шляхом підвищення індивідуальної фізичної активності видозмінюється в одну з форм культурних потреб людства, що викристалізовує його прагнення до фізичного вдосконалення учнівської молоді [506, с. 157].

Відтак, нині ЗСО відчують об'єктивну потребу в УФК, здатних до забезпечення якості фізкультурної освіти та ФВ учнів на основі ціннісно-сислової, особистісно-зорієнтованої організації ІР школярів. Вивчаючи питання спрямованості сучасної освітньої парадигми на виховання життєздатного підростаючого покоління, С. Альбрехт (C. Albrecht) [485] особливу увагу звертає на необхідність підготовки МУФК до:

- виховання в учнів цінності людського життя і здоров'я;
- розвитку у свідомості школярів спрямованості до ведення ЗСЖ та фізичної активності;
- диференціації та індивідуалізації фізичних занять школярів у процесі ФВ;
- урахування особистісних потреб, інтересів, здібностей учнів під час організації групових та індивідуальних занять на уроках ФК тощо [485, с. 56–57].

Ведучи мову далі, не можемо оминати ще один актуалітет ПП МУФК до організації ІР з учнями, який вбачаємо у розширенні можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти. В умовах сьогодення, фізкультурна освіта в нашій країні зазнає серйозних змін, що пов'язані не лише з інтеграцією України в Болонський процес, але й з упровадженням дистанційних технологій у систему навчання. Цифровізація всіх сфер життя неминуче впливає і на

розвиток інформаційних технологій у системі освіти. Завдяки існуванню новітніх засобів інформаційних і комунікаційних технологій у межах очної форми навчання активно розвивається дистанційна [236]. Однак проблема використання засобів дистанційної освіти у межах ФВ учнів набула найбільшої необхідності на початку 2020 року, коли світ зіткнувся з коронавірусною епідемією COVID-19 [236, с. 98]. Уведення карантинних заходів, з метою уникнення поширення інфекції, сприяло переходу закладів освіти, зокрема й ЗЗСО, в режим дистанційної роботи [445].

Екстремальні умови переходу до дистанційного навчання в нашій країні потребували значних зусиль від усіх учасників освітнього процесу. В результаті різкого переходу до дистанційного формату роботи ЗЗСО зіткнулися з низкою труднощів [236, с. 99]. Водночас УФК відзначили значні можливості для індивідуалізації ФВ учнів в умовах дистанційного навчання.

Педагогічні можливості дистанційного навчання, за словами В. Чалого [445], є унікальними, адже дають змогу по-новому розглянути проблеми індивідуалізації та персоніфікації ФВ учнів. В умовах дистанційної освіти дослідник тлумачить індивідуалізацію роботи учнів у сфері ФКіС як організацію процесу навчання з урахуванням принципів особистісно-зорієнтованого підходу, тобто ФВ передбачає цілеспрямоване врахування психологічних і вікових особливостей учнів [445]. Персоніфікація ж, як резюмує автор, базується на врахуванні особистісної спрямованості учнів, актуалізації їхніх внутрішніх ресурсів щодо саморегуляції динаміки фізичної активності. Якісно нова презентація знаннєвого простору в середовищі дистанційного навчання покликана задовольнити індивідуальні фізкультурно-спортивні запити школярів, сприяти їхній самореалізації. Залежно від цілей досягнення освітніх результатів програма ФВ кожного школяра може бути представлена *індивідуальною освітньою програмою* або *персоніфікованою освітньою програмою*.

Механізмом реалізації таких індивідуалізованих освітніх програм, як переконує І. Кривенцова [236], є індивідуальний маршрут ФВ, що визначає послідовність конкретних фізкультурно-спортивних дій учня в напрямі збереження та зміцнення власного здоров'я.

Отже, перевага дистанційних форм ФВ із застосуванням сучасних інформаційних технологій полягає у створенні комфортних умов для учнів (забезпечення альтернативних способів розвитку фізичних здібностей, підвищення оперативності перевірки результатів

фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності та ін.). Найважливіша перевага дистанційного навчання, на наш погляд, полягає в можливості враховувати індивідуальні особливості учнів та їхні освітні потреби. Адже, реалізація *принципу індивідуалізації ФВ* в умовах дистанційної форми навчання передбачає організацію самостійної роботи учнів і створення ситуації успіху для кожного школяра.

Таким чином, ПП МУФК до організації ІР з учнями є актуальною проблемою сучасної педагогічної науки, що потребує вирішення як у зв'язку з новими тенденціями трансформації здоров'язберезувальної освіти й соціуму загалом, так і відсутністю спеціального теоретичного та прикладного обґрунтування процесу формування готовності студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до анонсованого виду діяльності. У процесі детального логіко-семантичного, узагальнювального й компаративного аналізу сучасної наукової літератури, практичної діяльності УФК, практики проведення уроків ФК в ЗЗСО, власного досвіду підготовки МУФК виокремлено й проаналізовано соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних чинників зовнішнього середовища (техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча деідеологізація фізкультурної освіти, інтенсифікація освітньої діяльності учнів та ін.); популяризації у світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (*необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ у ЗЗСО*; спрямованість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язберезувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти), що визначає актуалітети нашої наукової розвідки.

Схарактеризовані тенденції актуалізують проблему дослідження з огляду на сучасний стан здоров'я учнів й визначають значущість вирішення питання дослідження теоретичних, методологічних,

методичних підвалин ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору забезпечення особистісних і суспільних завдань щодо спрямування школярів до ведення ЗСЖ з опорою на анатомічні, фізичні, фізіологічні, психологічні ресурси власного організму.

1.3 Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до диференціації та індивідуалізації фізичного виховання учнів

Спрямованість світової спільноти на конкретизацію нового вектора теоретичної і практичної підготовки МУФК пов'язана, перш за все, з проходженням соціумом і системою освіти складного періоду переоцінки соціальних, моральних і культурних цінностей у зв'язку із загальними процесами глобалізації та демократизації. Освіта відмовляється від парадигми знання, яка впродовж доволі довгого часового періоду становила основу фундаментальної освіти. Нині така парадигма не здатна вирішити проблему реалізації студентами набутих знань у реальних життєвих і професійних ситуаціях [86, с. 76]. Розуміння неадекватності традиційних моделей, які базуються на засвоєнні наукових знань і формуванні рутинних педагогічних умінь/навичок, ПП МУФК породжує активні пошуки інноваційних моделей навчання студентів. Так, медико-соціальні дослідження стану здоров'я школярів демонструють, що нині норми фізичних навантажень уже неможливо розглядати як середньостатистичні показники фізичного розвитку учнів. Натомість їх необхідно проектувати, принаймні з урахуванням приналежності дитини до певної типологічної групи [134, с. 20]. Урахування вроджених та набутих особливостей анатоμο-фізіологічного розвитку школярів, на основі використання ознак, що характеризують конституцію тіла дитини, як класифікаційних показників, під час занять ФК набуває надзвичайної актуальності.

Здоров'я нації багато в чому визначається здоров'ям молоді, оскільки відомо, що потенційні можливості людини закладаються в дитинстві, формуються в юнацькому віці, зумовлюючи ступінь стійкості пристосувальних механізмів протягом усього життя [229, с. 148–149]. Важливу роль у вирішенні питань збереження і зміцнення здоров'я відіграє система фізичного виховання і освіти школярів. Більшість сучасних науковців, котрі присвятили свої теоретико-методичні пошуки проблемі фізичного виховання учнів, дотримуються єдиної думки щодо

необхідності організації природовідповідної системи фізкультурних впливів, що стимулюють розвиток тих чи інших фізичних якостей і психофізіологічних характеристик школярів на різних етапах онтогенезу [82, с. 20].

Так, Д. Бермудес [77], вивчаючи специфіку ПП МУФК до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності, підкреслює, що одним з основних загально методичних постулатів ФВ учнівської молоді є принцип *індивідуалізації* [77, с. 200], який лежить в основі індивідуального підходу. Адже реалізація індивідуального підходу, на переконання дослідника, відбивається в можливостях диференціації фізичних вправ під час занять з ФК, шляхів їх виконання, норм навантаження і способів його регулювання відповідно до індивідуальних особливостей школярів; форм занять і прийомів педагогічного впливу [3, с. 96]. Підсумовуючи позицію дослідника й опираючись на власний педагогічний досвід, резюмуємо, що у ФВ *індивідуалізація* роботи учнів тісно пов'язана з її *диференціацією*.

У практиці фізичного виховання критеріями індивідуально-диференційованого підходу висуваються такі ознаки, як рівень здоров'я, фізичного розвитку, ступінь рухової підготовленості, статевая приналежність, тип статури, стадії статевого дозрівання, індивідуальні особливості особистості, а також інтерес до певного виду спортивної діяльності [48, с. 142]. Відтак, ідея індивідуалізації роботи учнів на уроках ФК базується на врахуванні природної різноякісності функціональних властивостей організму кожної конкретної дитини. Обґрунтуванням висловленої ідеї слугує експериментальне підтвердження того факту, що представники різних типів конституції тіла суттєво відрізняються не тільки за показниками фізичного розвитку, але й, у цілому, низкою характеристик нейрофізичного статусу особистості, в тому числі, руховими можливостями [268, с. 8–9]. Такі відмінності зумовлені вродженими особливостями організму, спроба «виправити» які (зокрема, й педагогічними методами) приречена на провал і може виявитися небезпечною для здоров'я школярів [189, с. 57–58].

У таких умовах сучасний ринок праці (в тому числі, й педагогічної) потребує не теоретиків, а практиків, УФК, здатних застосовувати фахові знання під час виконання професійних і соціальних функцій. Однак, незважаючи на те, що педагогічні ЗВО щорічно випускають молодих фахівців у галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, загальноосвітні школи відчувають гостру нестачу кваліфікованих, практико й

індивідуально-зорієнтованих кадрів, що володіють науково-педагогічним, дослідницьким, творчим, рефлексивним, інноваційним типом мислення, індивідуальним стилем професійної діяльності, усвідомленою потребою в безперервній самоосвіті.

Незважаючи на те, що протягом останніх десятиліть вища психолого-педагогічна освіта перебуває в стадії систематичних трансформацій, нині в наукових колах триває активне обговорення питання вибору форм і методів, які доцільно застосовувати в процесі ПП МУФК, з метою систематизації й фундаменталізації фахових знань, умінь, навичок студентів. Зважаючи на актуальність проблеми організації ІР учнів на уроках ФК, знаходимо рекомендації дослідників (Ю. Веретельникова [107], І. Гринченко [139], П. Джуринський [157] та ін.) щодо необхідності реалізації практико-зорієнтованої моделі ПП МУФК.

Вивчаючи досвід європейських країн щодо особливостей процесу ПП МУФК, І. Гринченко [142] дотримується позиції, згідно якої для підвищення ефективності становлення майбутнього педагога, необхідно зосередити увагу не лише на вивченні здобувачами освіти змісту освітніх дисциплін [142, с. 39-40]. Автор підкреслює необхідність розширювати зміст підготовки МУФК можливостями для збагачення досвіду студентів *практичного вирішення* конкретних завдань навчання; *моделювання та проектування* освітнього процесу на уроках ФК, що передбачає грамотне застосування різноманітних сучасних навчально-виховних технологій для організації ІР з учнями; *спостереження й рефлексії* педагогічних явищ; *співробітництва, обміну знаннями* з практикуючими педагогами тощо [141, с. 39]. Зазвичай мова йде про відхід від старих моделей навчання, оновлення та реструктуризацію процесу підготовки майбутніх педагогів [507 с. 82]. Відтак вважаємо, що акценти в системі ПП МУФК, доцільно змістити на створення можливостей для організації професійно й особистісно значущої практико зорієнтованої освітньої діяльності студентів. Водночас тісний зв'язок із практичним контекстом не означає зменшення частки професійних знань, але виявляє нові, *апостеріорні* (на основі досвіду), часто більш ефективні шляхи їх освоєння [157].

Погоджуємося з думкою Н. Белікової [83], котра, виокремлюючи сучасні тенденції ПП майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, підкреслює, що метою вищої педагогічної фізкультурної освіти має стати створення такого середовища навчання, яка «озброїти» майбутнього вчителя практичними стратегіями вирішення різноманітних фахових проблем [83, с. 54]. Відтак дослідниця декларує потребу

розробки ефективної практико-орієнтованої моделі ПП МУФК, що дасть змогу студентам отримати «справжні», підтвержені індивідуальним практичним досвідом фахові знання, вміння, навички. Про важливість навчання на основі практики (досвіду) вів мову ще Аристотель, переконаний, що досвід є мистецтвом практичної діяльності [172, с. 153]. Пізніше висловлена думка знаходить своє продовження в працях Дж. Локка, Дж. Дьюї та ін. філософів [172, с. 156].

Саме тому нині зарубіжні системи педагогічної фізкультурної освіти використовують цілий спектр практико-зорієнтованих моделей, більшість з яких не отримали гідної оцінки та поширення у вітчизняній системі ПП МУФК. У межах дослідження дотримуємося позиції, згідно якої підготовка майбутніх УФК до організації ІР з учнями базуватиметься на організації практико-зорієнтованого освітнього середовища шляхом використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО. Тому вважаємо за доцільне розглянути найбільш успішні варіанти таких моделей ПП МУФК, що спрямовують студентів до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів.

Так, до практико-зорієнтованих, як переконує Є. Захаріна [187], котра здійснила компаративний аналіз ПП МУФК в Україні та США, належить модель «Школа професійного розвитку» (*Professional Development School (PDS)*) [187, с. 126]. Концепція згаданої школи відбиває дві взаємно зумовлені цілі: *по-перше*, забезпечення професійного розвитку вчителів як до початку їхньої самостійної професійної діяльності (в процесі навчання, наприклад, у педагогічному ЗВО), так і без відриву від роботи; *по-друге* – підвищення якості фізкультурної освіти в школах.

Школи професійного розвитку беруть свій початок у «лабораторних школах», поширених у США в першій половині ХХ ст., які передбачають, на думку дослідників, вибудовування ЗЗСО і ЗВО «в одну лінію» ПП МУФК [499, с. 5–6]. Іншими словами мова йде про досягнення єдиної мети: використання практичної роботи студентів як інструменту освоєння предметного змісту освітніх дисциплін. Спочатку така модель підготовки вчителя була спроектована Дж. Дьюї й реалізувалася в Чиказькому університеті і в Педагогічному коледжі Колумбійського університету Нью-Йорка [499, с. 8].

Досвід США демонструє, що лише в умовах тісної співпраці освітніх установ різних рівнів уможливлується не тільки передача необхідних МУФК знань, умінь, навичок, але й забезпечується «дослідне поле», в

межах якого студенти мають змогу «перебудувати конкретні прийоми власної професійно зорієнтованої діяльності в ментальні структури, опосередковуючи їх» [514, с. 319–320]. Перші лабораторні школи припинили своє існування. Однак в 80-ті роки минулого століття окреслена ідея лягла в основу створення шкіл професійного розвитку. Нині такі школи функціонують в США, Великобританії, досвід їх створення активно переймає Франція.

Специфікою таких шкіл, точніше, «тандему» загальноосвітньої школи та ЗВО, як і раніше залишається наявність загальних цілей (як правило, мова йде про перебудову підготовки та введення МУФК у педагогічну професію та підвищення якості фізкультурної освіти учнів на основі використання їхніх індивідуальних фізичних можливостей) і рівноцінне партнерство вчителів/викладачів як у школах, так і в університеті в процесі професійного розвитку студентів. Крім того, учні школи можуть використовувати нові знання про побудову власних стратегій фізичної підготовки, ведення ЗСЖ, які студенти-практиканти інтегрують в освітній процес ЗЗСО.

Показовим є досвід ПП МУФК *Університету Лойола* (Меріленд, США), де студенти бакалаврату та аспірантури, які планують працювати в початковій або середній школі, повинні пройти стажування в *школах професійного розвитку*, що працюють на основі домовленості між ЗВО та місцевими державними і недержавними школами [542]. Такий підхід надає студентам можливість отримати і наставництво з боку досвідчених учителів ФК школи, і керівництво з боку викладачів університету, зосередитися на діях учителя, глибоко і продуктивно розглянути освітній процес. Основний вектор такого комплексного курсу навчання полягає в поєднанні студентами практичного застосування технологій індивідуального та диференційованого підходу до ФВ учнів, розробці, впровадженні та управлінні технологічними ресурсами і навчальними програмами з дисципліни «ФК» тощо.

Протягом року стажування розвиваються відносини між наставниками і стажерами (майбутніми УФК). На першому етапі досвіду наставник керує процесом планування і проведення уроків ФК шляхом організації ІР з учнями, а стажер є «допоміжним учителем» під час проведення планових уроків і роботи з окремими учнями. На другому етапі стажери отримують критичне уявлення про специфіку організації ІР з учнями та особливості інтегрування індивідуального та диференційованого підходу у зміст курсу «ФК». У процесі діалогу і спостереження МУФК починають чітко розуміти, чому наставник

використовує певні стратегії побудови індивідуальних оздоровчо-розвивальних маршрутів школярів. На третьому етапі студент бере на себе провідну роль у ФВ учнів за підтримки наставника. В результаті МУФК, випробуючи свої сили в умовах реальної педагогічної діяльності, поступово трансформують отримані у ЗВО знання у практичні вміння і навички. В таких умовах студенти мають змогу збагатити досвід практичної професійної діяльності з учнями різного шкільного віку; школярами, котрі мають певні відхилення у стані фізичного здоров'я; дітьми з особливими освітніми потребами; учнями, які належать до спеціальних медичних груп та ін.

Водночас, освітня модель ПП МУФК Університету Лойоли тісно пов'язана з процесом редизайну педагогічної освіти в Меріленді. Така комплексна стратегія реформування підготовки МУФК у США спрямована на збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів початкової/середньої школи на основі актуальної ПП учителів [542]. Видається доцільним підкреслити, що практико-зорієнтована ПП МУФК актуалізує не лише предметно-діяльнісну, але і чуттєву сферу особистості студента. Водночас, оперує системою засобів, форм, методів, що сприяють активізації освітньої діяльності студентів за допомогою їхнього занурення в реальні професійні умови. Результатом практико-зорієнтовано навчання МУФК у США є, наприклад, готовність МУФК до адекватного відбору та використання сучасних педагогічних технологій у процесі організації IP з учнями на основі використання типологічного/індивідуально-диференційованого підходу; максимальна адаптація до професійних вимог і реалій фахової діяльності в ЗЗСО; розвиток професійно значущих здатностей (професійної мобільності, надійності, толерантності, індивідуального стилю педагогічної діяльності, деонтологічної культури та ін.) і здібностей; сформованість не лише професійно значущих знань, умінь, навичок, а й чіткого розуміння того, де, коли, як і з якою метою їх зреалізувати. Позаяк практико-зорієнтована ПП МУФК у США передбачає розвиток здатності здобувачів педагогічної фізкультурної освіти застосовувати теоретичні знання в реальному освітньому середовищі ЗЗСО ще до початку самостійної професійної діяльності; спрямовує студентів до накопичення індивідуального портфолію власних педагогічних розробок, що демонструє сформованість окресленої здатності.

Очевидно, що ПП МУФК до організації IP з учнями у США орієнтує студентів до реалізації типологічного підходу на уроках ФК. Згадана теорія базується на врахуванні конституційних ознак (функціональних,

морфологічних, психологічних) школярів під час вибору засобів, методів, форм ФВ. Примітно, що типологічний підхід передбачає поділ учнів на підгрупи за типами статури для диференційованого підбору і дозування фізичних вправ, варіювання підготовчих і підвідних вправ у процесі вивчення рухових дій, оцінювання рухової підготовленості школярів тощо. Застосування описаної стратегії дасть змогу УФК залучити до занять фізичною культурою і спортом тих дітей і підлітків, котрі відчують певні труднощі на уроках, не можуть визначити вид фізичних вправ, якими вони б охоче займалися [565, с. 1123].

Цінним видається досвід реалізації в Університеті Глазго (Шотландія), в рамках проекту *Glasgow West Teacher*, ще однієї практико-зорієнтованої моделі педагогічної освіти – «Клінічної моделі» (*clinical model*). Відзначимо принагідно, що із системи медичної освіти в педагогіку інтегровано не лише термін, але й, власне, сенс освітнього процесу: теоретичні знання повинні знаходити підтвердження в реальній професійній практиці [512, с. 103–104]. Слід підкреслити, що практичні знання тут не ставляться вище інших форм знання. Тоді як передбачається, що процес збагачення знаннєвої бази студентів активізується під час апробації отриманих знань у процесі педагогічної практики в реальних умовах партнерських відносин між ЗВО і ЗЗСО. Майданчиком для практики МУФК є ЗЗСО. Провідні педагоги загальноосвітніх шкіл навчають студентів-практикантів зреалізувати індивідуально-диференційований підхід на уроках ФК в умовах реального часу.

Водночас МФУК повинні продемонструвати свою здатність освоювати і реалізувати «національні еталонні компетенції» (*Standard for Initial Teacher Education*), до яких відносяться інструментальні, інформаційні та загально педагогічні вміння і навички, здатність до співпраці та комунікації, моніторинг стану фізичної підготовки учнів тощо. Після закінчення практики студенти отримують підсумкові оцінки за виконану роботу від шкільного учителя, який курував їхньою роботою в ЗЗСО й наставника-тьютора – викладача ЗВО [503, с. 558].

Модель навчання на робочому місці (*Work-Based Learning*), за змістовими векторами близька до попередніх двох, однак контекстуалізує кваліфікаційну структуру і практичну педагогіку ФК і спорту на основі розвитку партнерських відносин між ЗВО і роботодавцями. Згадана модель нині надзвичайно популярна в практиці ПП майбутніх УФК в Австралії [499], Фінляндії [574] та ін. *Work-Based Learning* позиціонується як успішна модель навчання майбутніх педагогів,

заснованого на успішному управлінні освітнім процесом, забезпечені якості ПП і партнерських відносинах у системах «викладач – студент», «студент – студент», «ЗВО – роботодавці», «студент – роботодавці» [574, с. 37].

Визначальним і таким, що характеризує *Work-Based Learning* як концепцію підготовки МУФК до реалізації індивідуального підходу у процесі ФВ учнів, є ідея, згідно якої навчання на робочому місці розглядається як освітній процес. У його межах основна увага студентів спрямовується на придбання і застосування індивідуальних знань, умінь, навичок і здібностей для досягнення конкретних акредитованих результатів. Під час реалізації анонсованої моделі досвід роботи МУФК є джерелом навчання, «живим підручником» студента. Однак дана модель не передбачає настільки ретельного наставницького супроводу майбутніх педагогів як, наприклад, «Школа професійного розвитку».

З метою здійснення розширеного екскурсу у вивчення зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів вважаємо за доцільне звернутися до аналізу особливостей німецької вищої педагогічно-фізкультурної освіти. Вважаємо, що систематична пильна увага теоретиків і практиків Німеччини до вдосконалення якості ПП МУФК, досягнення безперечного світового лідерства в розвитку шкільного, олімпійського і професійного спорту детермінують потребу вивчення досвіду підготовки педагогів окресленої спеціальності.

З 1998 р. з прийняттям поправки до закону «Про вищу освіту», в Німеччині розпочалася реалізація ідей Болонського процесу. Першочерговим кроком у цьому напрямі був перехід до двоступеневої системи освіти у ЗВО. У 2000 р. Конференція міністрів освіти (далі – КМО) затвердила критерії поширення кредитної системи і модуляції, створюючи, таким чином, єдину основу для концепцій освіти в різних землях Німеччини.

Слід зазначити, що в Німеччині кожна з земель має певну автономію і може сама регулювати освітню політику, а також терміни впровадження і проходження освітніх реформ. До того ж у країні в різних ЗВО діють власні правила, що стосуються таких питань:

- а) термінів професійної підготовки педагогів (теоретична і практична фази);
- б) вимог до змісту освіти (кількість годин з кожної дисципліни; змістове наповнення освітніх курсів);
- в) форм державних іспитів;

г) кваліфікації, що присвоюється педагогам.

Нова система освіти впроваджується й існує в Німеччині поряд з традиційною дворівневою системою освіти. Наприкінці 2004 р. КМО підготувала і ввела стандарти педагогічної освіти [564], які чітко визначають компетенції педагогів або вимоги до кваліфікацій, яким вони повинні відповідати протягом своєї професійної діяльності. Вже з 2005 р. ці стандарти ввели в освітній процес педагогічних університетів. Упровадження стандартів для першої і другої фаз вищої освіти стало великим прогресом у системі педагогічної освіти Німеччини, оскільки пояснювало, що саме повинні знати і вміти молоді педагоги після закінчення ЗВО. Принагідно відзначимо, що систематизація, фундаменталізація й технологізація методичної та діагностичної підготовки МУФК дали змогу підвищити професіоналізацію педагогічно-фізкультурної освіти в сучасній Німеччині.

Специфіка ПП МУФК до організації ІР з учнями в Німеччині відображається в змісті курсів, які вивчають студенти. Принагідно зауважимо, що здобувачі освіти обирають спеціалізацію, яка передбачає диференціацію професійної освіти МУФК залежно від того, який ступінь і тип школи вибрали майбутні педагоги. Зокрема, студенти мають змогу отримати такі вчительські посади:

а) посаду вчителя першого ступеня I (вчитель 1–4 класів початкової школи, перший віковий рівень);

б) посаду вчителя другого ступеня I (вчитель 5–10 класів базової, реальної школи, гімназії та об'єднаної школи);

в) посаду вчителя другого ступеня II (учитель 11–13 класів гімназії та об'єднаної школи) [123].

Така градація передбачає спрямування студентів до вивчення анатомічних, функціональних, морфологічних, психологічних особливостей розвитку дітей конкретної вікової групи.

У системі ПП МУФК Німеччини спостерігається також специфікація змісту навчання студентів ще й за типами шкіл: початкова школа (*Grundschule*), основна (середня) школа (*Hauptschule*), реальна школа (*Realschule*), гімназія (*Gymnasium*), професійна школа (*Berufsschule*), а також підготовка педагогічних кадрів за спеціальністю «корекційна педагогіка» (*Sonderpädagogik*) [124]. Як свідчить практика, переважна більшість студентів обирають право займати дві вчительські посади. Найчастіше зустрічається поєднання посади вчителя першого і другого ступеня.

Сучасне суспільство увійшло в епоху панування інформаційних і

комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності, від виробничо-економічної до соціокультурної і освітньої. Водночас, спалах пандемії COVID-19 змусив освітян усіх країн світу замислитися над невідкладною реалізацією програм дистанційної освіти. Тому нині, зокрема, в закладах вищої педагогічної освіти Німеччини, активно використовують *мобільне навчання* МУФК. Методологи, котрі відстоюють упровадження ідеї мобільного навчання, акцентують увагу на максимальному використанні технологічних можливостей мобільних технологій, зокрема:

- швидкий доступ до автентичних навчальних і довідкових ресурсів і програм у будь-який час і в будь-якому місці;
- постійний зворотний зв'язок з викладачем і навчальним співтовариством;
- облік індивідуальних особливостей студента – діагностика проблем, індивідуальний темп навчання тощо;
- підвищення освітньої мотивації студентів шляхом використання звичних для них технічних засобів і віртуального оточення;
- організація автономного навчання;
- створення персоналізованого професійно зорієнтованого освітнього простору студента;
- розвиток навичок і здібностей до безперервного навчання протягом життя [495, с. 10–11].

Відзначимо, що нині ПП МУФК у Німеччині не лише базується на використанні різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мобільних, але й спрямовує студентів до використання окреслених інновацій у професійній діяльності для організації IP з учнями. Застосування мобільного навчання дає змогу зреалізувати принцип індивідуалізації і диференціації фізкультурної діяльності, який на практиці вимагає підбору індивідуальних форм, методів, засобів освіти школярів, опосередкованих морфо-функціональними можливостями організму кожного учня.

Водночас, упровадження технологій мобільного навчання і процес організації IP з учнями сприятиме реалізації принципу персоналізованості фізкультурної підготовки або гнучкості, що має на увазі персоналізацію мобільного навчання під кожного користувача. Такий постулат передбачає всебічне вивчення школярів, зокрема діагностику їх антропометричного, психологічного, фізіологічного розвитку та розробку відповідних заходів педагогічного впливу з урахуванням виявлених характеристик за допомогою мобільних технологій. Спираючись на отримані дані, УФК проектуватиме

найближчі і перспективні завдання ФВ для кожного учня й розроблятиме дидактичну систему мобільного контенту для вирішення таких завдань.

Видається можливим підсумувати, що ПП МУФК до організації IP з учнями в закладах вищої педагогічної освіти Європи тяжіє до технологізації та інформатизації. Поряд з тим, спрямованість педагогічної освіти на розвиток професіоналізму МУФК нерозривно пов'язана з диференціацією та індивідуалізацією навчання. Так, поступовий перехід до предметної системи навчання у Франції детермінував застосування індивідуальних програм, які дають змогу студентам визначати зміст професійної освіти, її темпи, рівень, що відповідає їх інтересам, потребам і можливостям. Упровадження модульної технології дало можливість перейти до блокового засвоєння навчальної інформації, визначити функції викладача як *організатора, керівника і консультанта* освітнього процесу. Організація навчального процесу, що має пріоритетом самостійну роботу, підвищує відповідальність студентів за якість і терміни виконання індивідуального навчального плану.

У системі університетської педагогічної фізкультурної освіти Франції нині дедалі більше уваги приділяється педагогічній спеціалізації студентів. Провідною ідеєю є те, що університети повинні готувати фахівців високого професійного рівня, які зможуть виконувати свої поліфункціональні професійні обов'язки в школі відразу після завершення навчання [500, с. 58]. Система загальної середньої освіти Франції декларує реалізації індивідуального підходу до розвитку, в тому числі й фізичного, кожного учня. Тому вища професійна педагогічна освіта Франції є важливим складником освітньої політики й відрізняється високим ступенем гнучкості та доступності, забезпечує формування професійно компетентної особистості педагога на основі принципів демократизації, наступності, відкритості та безперервності. Демократичність і гнучкість системи вищої педагогічної освіти у Франції реалізується на основі використання різноманітних шляхів її отримання (переважно в державних навчальних закладах): в університетських інститутах підготовки вчителів, вищих педагогічних школах. і спеціальних підрозділах (коледжі, інститути), в умовах дистанційного навчання. Вивчення навчальних програм, згідно яких МУФК здобувають професію, засвідчило, що ПП студентів до організації IP з учнями шляхом реалізації індивідуального й диференційованого підходів передбачає розвиток низки фахових компетентностей здобувачів освіти.

На думку французьких науковців, компетентності – це сукупність потенційних емоційних, пізнавальних і психомоторних дій, що дають

змогу індивіду здійснювати складний вид діяльності [558, с. 42–44]. Визначення змісту та організації ПП МУФК вимагає формування п'яти полів компетентностей студентів:

1) компетентності, пов'язані з організацією сприятливої атмосфери в класі, вибором видів навчальної діяльності і різних засобів навчання;

2) компетентності, що забезпечують здатність до діагностики фізичних, розумових, антропометричних здатностей учнів й дають змогу вирішувати завдання індивідуального розвитку кожного школяра;

3) компетентності, пов'язані безпосередньо з дисципліною «ФК» (системні наукові знання щодо основних функцій органів, систем і цілісного організму та механізмів їх регуляції в спокої і при м'язовій діяльності різного характеру та інтенсивності (потужності) у дітей різного віку та статі; фізіологічних закономірності життєдіяльності організму дитини в процесі її м'язової діяльності і, зокрема, в умовах напружених спортивних навантажень; факторів ризику, норм і правил безпечної організації та проведення занять фізичної культури і спортивних тренувань; розвинені вміння оцінювати ефективність занять ФК; аналізувати техніку рухових дій учнів; визначати причини помилок, знаходити і коректно застосовувати засоби, методи і методичні прийоми їх усунення; виконувати основні фізіологічні методики досліджень функцій органів і систем організму дитини й інтерпретувати результати вимірювань для правильної побудови ІР під час занять ФК; підбирати і застосовувати адекватні поставленим завданням ФВ учнів, сучасні, науково обґрунтовані засоби і методи навчання та організаційні прийоми роботи зі школярами тощо;

4) соціально-професійні компетентності, що відбивають здатність УФК налагоджувати контакт з батьками учнів, інформувати їх про успішність; проводити дискусії з колегами з питань соціальної та професійної інтеграції учнів, проходити підвищення кваліфікації та ін.;

5) особистісні компетентності вчителя, які є найбільш важливими для педагогічного процесу [558, с. 45–46].

У французькій професійній педагогічній освіті намітилася тенденція до переходу від фронтальних і групових форм та методів навчання до індивідуально-групових: тьюторських занять, тренінгів, роботи з малими групами, стажування і практики під керівництвом викладача-ментора, моделювання педагогічних ситуацій, використання рольових ігор тощо. Робота з невеликими групами студентів (3–6 осіб) створює оптимальні умови для підготовки УФК, здатних орієнтуватися у проблемних ситуаціях, приймати неординарні рішення [558, с. 58]. Ведучи мову далі,

зауважимо, що нині активізується тенденція до встановлення оптимального, науково обґрунтованого балансу між дисциплінами різних циклів, а також теоретичними і практичними блоками ПП МУФК.

Відтак, французька модель ПП МУФК тяжіє до проблемно-зорієнтовано навчання на основі врахування реальних проблем (*PBL – Problem Based Learning*). Така модель розроблена на основі ідеї Дж. Дьюї, згідно якої вчителі повинні враховувати природні інстинкти й здібності учнів [172, с. 78]. В умовах проблемно-зорієнтованого навчання студенти вирішують конкретні проблеми (соціальні, професійні) під час вивчення фахових дисциплін. Зокрема, МУФК проектує індивідуальні освітні маршрути ФВ дітей з різними вадами фізичного розвитку; школярів різних вікових груп тощо. За таких умов студенти розширюють власну знаннево-когнітивну обізнаність стосовно адекватного відбору і структурування змісту навчального матеріалу, створення програмного і навчально-методичного забезпечення для організації ІР з учнями під час занять ФК задля вирішення завдань здоров'язбережувальної, розвивальної, рекреаційної фізичної роботи школярів. Водночас відбувається розвиток спеціальних професійних умінь і навичок: *гностичних* (практичне використання знань про способи і форми організації ІР з учнями з метою їхнього фізичного розвитку та рекреації; засоби підвищення ефективності фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів в умовах освітнього процесу ЗЗСО); *комунікативних* (уміння встановлювати конструктивні взаємовідносин між учасниками освітньої діяльності; створювати сприятливий мікроклімат на уроках ФК; забезпечувати позитивну мотивацію учнів різних вікових груп до виконання фізичних вправ та занять спортом тощо); *конструктивних* (уміння добирати й композиційно структурувати зміст ФВ школярів; здатність диференціювати конкретні види і форми організації ІР учнів з різним станом здоров'я, фізкультурними інтересами тощо); *проектувальних* (перспективне планування стратегічних, тактичних оперативних завдань, пов'язаних з організацією ІР школярів на уроках ФК та проведенням позакласної й позашкільної фізкультурної роботи; фізкультурно-спортивних заходів тощо); *організаторських* (безпосередня реалізація фізкультурно-здоров'язбережувальних задумів).

Дослідження, проведені, наприклад, у США, штат Теннессі (*Middle Tennessee State University*), демонструють, що якість підготовки МУФК, яка заснована на використанні проблемного навчання, істотно відрізняється від результатів традиційного навчання: студенти успішно вирішують професійні завдання щодо реалізації диференційованого й

індивідуального підходу до організації ФВ учнів, адже змотивовані на впровадження інновацій в освітній процес ЗЗСО [516, с. 78]. Результативність окресленої моделі ПП МУФК забезпечується проектуванням змісту освітніх програм й робочих програм навчальних дисциплін з урахуванням актуальних тенденцій розвитку педагогіки ФК та спорту, сучасного стану здоров'я дітей і молоді, панівних тенденцій щодо популяризації сучасних видів спорту й інноваційних видів рухової активності (воркаут та паркур) серед школярів, новітніх досліджень у сфері анатомії та фізіології дитячого організму тощо. Принагідно зауважимо, що модель проблемного навчання у ПП МУФК успішно реалізується не лише в педагогічних університетах і коледжах Франції, але й у Фінляндії, Австралії, Китаї, Бельгії, США [547, с. 35–36].

Підводячи підсумок, зазначимо, що нове тисячоліття актуалізує розробку і реалізацію ефективної стратегії розвитку вищої педагогічної школи. Намітилися базові тенденції в підготовці педагогічних кадрів, зокрема й МУФК, які характерні для багатьох держав. Сформовані мегасистеми освіти й освіта в цілому в умовах її масовості є важливими частинами соціальної реальності, відтак перебувають під впливом суспільно-економічних трансформацій. Нині й у перспективі різні країни активно конкурують не тільки товарами і послугами, а й системами суспільних цінностей і системою освіти. Однією з ключових цінностей кожного народу є здоров'я дітей та молоді. В умовах стрімкого зниження рівня рухової активності учнівської молоді, що продиктовано популяризацією сучасних гаджетів, діджиталізацією освіти, збільшенням кількості дітей з особливими фізичними потребами, й домінуванням тенденції гуманітаризації й гуманізації освіти, теоретики та практики у галузі вищої педагогічної освіти перебувають у постійному пошуку науково-методичних шляхів удосконалення процесу ПП МУФК.

Ключовим аспектом у ПП МУФК нині визнається необхідність формування готовності студентів до організації ІР з учнями. Адже одним з основних завдань реформування міжнародних систем освіти є розробка та впровадження в практику ЗЗСО нових педагогічних підходів до ФВ школярів, що враховують індивідуальні анатомічні, фізіологічні, антропометричні особливості розвитку учнів.

Вивчення міжнародного досвіду ПП МУФК до упровадження диференційованого та індивідуального підходу в процес ФВ учнів загальноосвітніх шкіл засвідчує, що сучасний університетський тип педагогічно-фізкультурної освіти пов'язаний з реалізацією інноваційних моделей навчання. Реформи педагогічної освіти (європейські країни,

США, Китай) детермінували утвердження нової парадигми освіти: досвідно-діяльнісної. В межах такої системи науково-педагогічних поглядів на ПП МУФК ключовими векторами забезпечення розвиненої здатності педагогів до організації ІР з учнями визначено: реалізацію практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементацію міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізацію й діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки МФУК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО.

Зарубіжний досвід ПП МУФК до реалізації індивідуального й диференційованого підходів у процесі організації ІР з учнями демонструє, що її ефективність залежить від практичної спрямованості змісту освіти. Попри те, структура освітніх планів, згідно яким відбувається підготовка МУФК у ЗВО, й зміст освітніх курсів завжди чітко регламентовані низкою міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів. Положення таких документів, не лише відбивають нормативні вимоги щодо врегулювання освітнього процесу, але й декларують обов'язковість реалізації індивідуального підходу в освіті, зокрема й фізкультурній, кожного учня/студента. Для досягнення об'єктивності наукового знання про теорію і практику ПП МУФК до організації ІР з учнями вважаємо за доцільне розглянути її нормативно-правове забезпечення.

Висновки до першого розділу

У розділі конкретизовано та проаналізовано суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; визначено соціальні та педагогічні тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; здійснено теоретичний аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі ФВ учнів.

З метою виокремлення суспільно-історичних передумов ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснено компаративний аналіз філософсько-педагогічних ідей забезпечення ЗСЖ молоді в історико-культурній ретроспективі. Причини звернення педагогічної спільноти до розробки

групових та індивідуальних форм ФВ учнів і студентів розподілено на кілька груп, що корелюють з конкретним історичним періодом. *Перша група* суспільно-історичних передумов опирається на емпірико-культурні трансформації змісту фізкультурної освіти згідно античного постулату «турботи про себе» в розріз «турботи про інших». *Друга група* – охарактеризована крізь призму врахування тенденцій розвитку педагогічної думки у ФВ, що були панівними впродовж *позапарадигмального етапу*. До переліку основних постулатів окресленого часового проміжку встановлення соціально значущих цінностей життя і здоров'я у вихованні особистості; модернізація засобів ФВ і ФК для спрямування учасників освітніх відносин до ведення ЗСЖ, пов'язаних із системою цінностей суспільства. *Третя група* суспільно-історичних причин ПП МУФК до організації ІР з учнями простежується в розгортанні *гуманітарно зорієнтованого етапу* розвитку спеціальної та неспеціальної фізкультурної підготовки молоді в закладах освіти. *Четверта група* суспільно-історичних передумов – опосередкованість проблеми «озброєння» учнів стратегіями ведення ЗСЖ соціокультурною ситуацією розвитку суспільства – простежується у тенденціях виокремленого в межах дослідження *соціально зорієнтованого етапу* популяризації знань про особливості організації УФК ІР з учнями. Окреслений часовий відтинок пов'язаний з перетворенням в освіті соціально значущих цінностей, актуалізацією потреби особистості, суспільства і держави в фахових професійних знаннях МУФК, у тому числі щодо техніки безпеки під час занять з ФВ, що вимагало трансформації цілей, завдань, змісту процесу ПП студентів. *П'ята група* суспільно-історичних передумов простежується у розгортанні *інтеграційного етапу* розвитку науково-методичної думки щодо організації ІР з учнями на уроках ФК. Водночас інтеграційний етап характеризується проникненням світових тенденцій збереження та зміцнення здоров'я школярів під час занять з ФВ та спорту, модернізацією нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями, реформацією системи середньої освіти України, зокрема йдеться про реалізацію Концепції Нової української школи.

На основі детального логіко-семантичного, узагальнювального й компаративного аналізу сучасної наукової літератури, практичної діяльності УФК, практики проведення уроків ФК у ЗЗСО, власного досвіду підготовки МУФК виокремлено й проаналізовано такі чинники: соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища (техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча деідеологізація фізкультурної освіти, інтенсифікація освітньої діяльності учнів та ін.); популяризації в світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ в ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти), що визначають актуалітети нашої наукової розвідки.

Вивчення та аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів у процесі фізичного виховання учнів дало змогу виокремити низку тенденцій інноватизації окресленого процесу: реалізація практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементація міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізація й діджиталізація навчання студентів; зближення традиційної загально наукової підготовки МФУК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО.

Узагальнено, що практико-орієнтований процес підготовки педагогічних кадрів сприяє формуванню досвіду студентів вирішувати складні педагогічні завдання, що стосуються здоров'ятворення та здоров'язбереження учнів ЗЗСО, дає змогу здійснювати діагностику розвитку антропометричних і фізичних особливостей школярів, адекватно обирати і реалізувати в освітньому процесі сучасні технології ФВ дітей різних вікових категорій шляхом організації ІР на уроках ФК.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

2.1 Нормативно-правове підґрунтя підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Основною рушійною силою сучасних реформ вищої педагогічної освіти виступає зростання вимог до рівня інтелектуального і духовно-морального розвитку педагога, його психолого-педагогічної, навчально-методичної та предметної підготовки, необхідних для здійснення професійної діяльності на високому рівні. Тому нині відбувається активна розробка нормативно-правових документів у сфері освіти, що закріплюють нові вимоги до професійної підготовки учителів, в тому числі УФК, ХХІ ст. Вивчення нормативно-правових документів, що регулюють процес здобуття вищої педагогічної освіти, організацію освітнього процесу у ЗЗСО, питання забезпечення збереження та зміцнення здоров'я учнів та розвиток ФК школярів засвідчило доцільність розгляду нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ПР з учнями з точки зору декількох ключових аспектів, зокрема:

- підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО;
- нормативного регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК в процесі ФВ учнів;
- забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп;
- спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку;
- дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів в ЗЗСО.

Розглянемо детальніше виокремлені аспекти. Нове розуміння ролі педагога і проблема оновлення ПП в системі вищої професійної освіти перебуває у фокусі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників останніх років. Сучасна система педагогічної освіти зазнає значної трансформації, основами для якої стало прийняття Концепції «Нова

українська школа» (2017 р.) [304], Законів України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) [358], Наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» № 2736-20 від 23.12.2020 (2020 р.) [349] та ін.

Своєю чергою в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.) [297] йдеться про те, що оновлені цілі системи загальної освіти підвищують традиційні і створюють нові вимоги до якості підготовки педагогів, рівня їх професійно-педагогічної діяльності в цілому. Очевидно, що важливою віхою в підвищенні якості освіти є розробка нового професійного стандарту, зокрема, за професією «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», що регламентує виконання педагогом трудових функцій в умовах сучасних соціально-економічних й культурних реалій. Зокрема, педагоги, в тому числі УФК, повинні спрямовувати свої зусилля на організацію безпечного та здорового освітнього середовища. Відтак, у стандарті задекларовано перелік компетентностей, якими повинен володіти МУФК, котрий реалізуватиме згадану функцію, а саме здатність:

- до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами;
- забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей, інтересів;
- організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час ФВ учнів;
- здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни ФВ;
- формувати в учнів культуру здорового та безпечного способу життя;
- зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я школярів під час здійснення професійної діяльності [400].

Водночас, оновлений стандарт апелює до необхідності реалізації управлінської функції УФК, що передбачає зокрема володіння розвиненою здатність до організації різних (індивідуальних, групових) форм і видів фізкультурно-спортивної діяльності учнів; оцінювати результати навчання школярів з урахуванням динаміки розвитку

індивідуальних здібностей тощо [400].

Нормативна зумовленість ПП МУФК до організації ІР учнів як соціально значущий результат національної державної освітньої політики актуалізується в процесі аналізу основних нормативних документів. В постулатах яких актуалізується значущість підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, здатних вирішувати питання модернізації фізкультурної освіти в аспекті індивідуалізації, гуманізації для здійснення професійних завдань формування культури здорового та безпечного способу життя учнів.

ПП МУФК як носіїв і трансляторів цінностей ФК пов'язана з національною безпекою України, про що йдеться в Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» № 458 (2005 р.) [353]. Окрім того, в головному документі України – Конституції – здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [228]. Така декларативність важливості збереження та зміцнення здоров'я учнівської та студентської молоді визначає пріоритетність соціальної відповідальності педагогічних ЗВО за якість підготовки МУФК, здатних до охорони життя і здоров'я учнів шляхом організації їх ФВ з урахування антропометричних особливостей організму кожного школяра. Відзеркалення висловленої тези знаходимо в положеннях Законів України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) [357], Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.) [295], Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) [296], Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.) [297] та інших нормативно-правових документах. Згідно з цими документами стратегічними цілями системи ФВ дітей є формування їх психічного, фізичного і морального здоров'я, усвідомлення потреби у фізичному вдосконаленні, розвиток зацікавленості заняттями ФК і спортом, набуття знань і вмінь вести ЗСЖ.

Продовжуючи, зауважимо, що з іншого боку нормативність ПП МУФК відображена в державних освітніх стандартах початкової загальної освіти, базової загальної середньої освіти та профільної середньої освіти. Реалізація зміст яких передбачає педагогічну-фізкультурну діяльність МУФК на уроках ФК у напрямі:

– формування культури здорового і безпечного способу життя учнів;

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

- розвитку в учнів мотивації до самостійних, систематичних занять ФК і спортом;
- збагачення знань школярів про культуру безпечної життєдіяльності;
- виховання особистості безпечного типу.

Відтак, видається можливим резюмувати, що нормативна зумовленість ПП МУФК до організації ІР з учнями продиктована, водночас, переходом системи освіти на нові освітні та професійні стандарти. Позаяк процес формування готовності МУФК до реалізації індивідуального й диференційованого підходу у ФВ учнів шляхом організації ІР на уроках передбачає спрямування освітнього процесу в педагогічних ЗВО до:

– усвідомленої популяризації сукупності знань про порядок забезпечення й нормативно-правові підстави реалізації педагогічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних, психологічних і спеціальних вимог щодо організації ІР учнів під час уроку «ФК»;

– розвитку здатності студентів забезпечувати безпечні умови під час проведення аудиторних і позааудиторних занять ФК, фізкультурно-спортивних масових заходів, дослідницької, проектної та іншої діяльності учнів в ЗЗСО і поза ними; здійснювати контроль санітарно-побутових умов і внутрішніх умов освітнього середовища, аналіз і усунення можливих ризиків для життя і здоров'я учнів; забезпечувати на заняттях ФК свідому дисципліну школярів під час виконання фізичних вправ; реалізації психолого-педагогічних основ і методики застосування технічних засобів тощо.

Водночас, нормативна детермінованість формування готовності МУФК до організації ІР з учнями відбивається в низці вимог щодо здійснення ПП студентів окресленої спеціальності в педагогічних ЗВО. Наведемо перелік деяких з них:

– створення на заняттях проблемно-зорієнтованого освітнього середовища, що забезпечує формування у МУФК компетентностей, передбачених професійним стандартом за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020 р.) [349];

– реалізація норм педагогічної етики;

– досягнення ефективності педагогічного спілкування в системі «викладач-студент» шляхом встановлення педагогічно доцільних взаємин в рамках освітнього процесу;

– необхідність врахування вікових та індивідуальних особливостей, психофізичного розвитку МУФК;

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

- використання педагогічно обґрунтованих форм, методів і прийомів організації освітньої діяльності МУФК ;
- надання персоніфікованої допомоги щодо задоволення інтелектуальних, культурних, моральних потреб студентів;
- створення умов для вибору студентами освітньої траєкторії, планування самостійної роботи;
- реалізація широкого спектра вербальних і невербальних засобів педагогічної підтримки МУФК в професійному самовизначенні, адаптації та розвитку тощо.

Ведучи мову далі відзначимо, що зважаючи на актуальність проблеми забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп з дотриманням спрямованості на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку нині провідні дослідники (С. Гаркуша [125], Л. Демінська [150], Ю. Танасійчук [419], І. Шаповалова [453], Б. Шиян [460] та ін.) вивчають питання осучаснення ПП МУФК.

Детальний аналіз наукової літератури дав змогу встановити, що науковців підкреслюють, що інноваційні процеси на заняттях ФК учнів ЗЗСО не можуть мати хаотичний і безсистемний характер. Відтак знаходять відображення в сучасних вимогах до організації ФВ школярів, а отже мають й правову основу.

Правова база, що регулює питання розвитку ФК і спорту в Україні – це комплексна за своїм змістом частина національного законодавства, що містить норми конституційного, муніципального, адміністративного, фінансового, цивільного, трудового, кримінального, міжнародного та процесуального права. Вона тісно пов'язана з законодавством про освіту, соціальне забезпечення, про охорону здоров'я та ін. Головним джерелом, що регулює ФК і спорт, є Конституція України – юридичний фундамент всього чинного законодавства. Серцевину українського спортивного законодавства становить Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) [360]. Він створює умови для розвитку масових та індивідуальних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в установах, на підприємствах, в організаціях незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, з дітьми дошкільного віку і здобувачами освіти ЗЗСО та ЗВО. Даний Закон розглядає ФКіС як один із засобів профілактики захворювань, зміцнення здоров'я, виховання патріотизму громадян й гарантує права громадян на рівний доступ до занять ФКіС.

Періодично до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» вносяться зміни, зокрема в останній редакції ФК визначається як сфера діяльності, пов'язана з використанням рухової активності для фізичного та інтелектуального розвитку особи, ЗСЖ, зміцнення здоров'я та організації змістовного дозвілля засобами фізичного виховання різних груп населення та масового спорту. Своєю чергою ФВ трактується як частина ФК, пов'язана з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та вмій щодо використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до активної участі у суспільному житті та професійній діяльності.

Примітно, що з початком 90-х років ХХ ст., після здобуття Україною незалежності, відбувається формування законодавчої бази, положення якої конкретизують стратегічні й тактичні вектори вдосконалення фізкультурно-спортивної галузі. Зокрема в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.), окреслено загальні правові, соціальні, економічні й організаційні основи ФКіС в Україні, участь відповідних посадових осіб (до яких відносяться і вчителі фізкультури) у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту [360]. Вивчення положень згаданого Закону України, засвідчує, що в розрізі державного регулювання ФКіС, законодавець декларує важливість проблеми кадрового забезпечення для організації ФВ учнів та молоді (ст. 3). Що підкреслює доцільність нашого дослідження й спрямовує до пошуку теоретичний, практичних й методичних засад ПП МУФК до організації ІР з учнями, що актуалізує вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Процес ФВ у сфері освіти регламентується Законами України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) [358], в яких зазначено, що центральний орган виконавчої влади забезпечує організацію роботи з ФВ, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в навчальних закладах усіх видів і рівнів акредитації, виробляє науково-методичне забезпечення цієї роботи в ході навчального процесу і в позанавчальний час [358].

Натомість, принципи організації ФВ учнів ЗЗСО й організації фізкультурної освіти визначені в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.), до якого пізніше дев'ятьма законодавчими актами були внесені відповідні зміни і доповнення, зокрема Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо визнання національних видів спорту» (2017 р.) [350]. Згідно ст. 4

згаданого Закону державна політика в сфері ФКіС ґрунтується на низці принципів, серед яких:

- визнання ФКіС як пріоритетного напрямку гуманітарної політики країни;

- визнання ФК як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування ЗСЖ;

- визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу країни;

- гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері ФКіС;

- сприяння безперервності та послідовності занять ФКіС громадян різних вікових груп ;

- орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері ФКіС, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом в цій сфері [350].

Чільне місце у ФВ учнів відведено фізкультурно-оздоровчій діяльності, яка нині визнана однією з ключових фахових функцій УФК. Зокрема у ст. 12 Закону зазначено, що фізкультурно-оздоровча робота, яку зазвичай виконують учителі ФК, здійснюється в поєднанні з фізичним вихованням дітей та молоді, з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку.

Відзначимо, що індикатором гуманістичних і індивідуально зорієнтованих зрушень у сфері ФВ учнів було прийняття Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998 р.) [443]. В документі йшлося про кризовий стан системи фізичного виховання і спорту в Україні. Одночасно зазначалося, що «органи влади розвинутих країн світу надають глобального значення питанням розвитку ФВ, ФКіС, розглядаючи їх як найбільш економічно вигідний і ефективний засіб профілактики захворюваності, зміцнення генофонду та розв'язання інших соціальних проблем» [443]. Цінність окресленого документу полягала в тому, що він визначав основні принципи змін у ФВ учнівської та студентської молоді в системі освіти і заходи з розвитку ФКіС на 1999–2005 рр. як найбільш дієві засоби зміцнення здоров'я – найвищої гуманістичної цінності суспільства. У програмі окреслювались головні напрямки фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в освітній сфері. На відміну від попередніх програм, головною метою було поліпшення здоров'я учнівської молоді з урахуванням її індивідуальних потреб, інтересів і мотивів діяльності.

Далі визначним кроком у напрямі визнання необхідності підготовки

МУФК до організації ІР з учнями стало затвердження Національної доктрини розвитку ФКіС (2004 р.) [295], яка конкретизувала систему концептуальних ідей і поглядів на роль, організаційну структуру і завдання фізичної культури і спорту в Україні на період з 2004 р. до 2016 р. з урахуванням стратегії розвитку держави та світового досвіду. Ключовою метою Доктрини визнано «орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку ФКіС на демократичних, гуманістичних, особистісно-зорієнтованих засадах. В основу Доктрини покладено ідею задоволення індивідуальних потреб кожного громадянина держави у створенні відповідних умов для занять ФКіС» [295].

Вважаємо, що прийняття Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту стало важливим етапом у розвитку теорії і практики ПП МУФК. Адже, окрім іншого, в документі йдеться про доцільність подолання розбалансованості між обсягами підготовки та реальними потребами у фахівцях з ФКіС, а також актуалізується потреба у вдосконаленні кваліфікації педагогів. Відтак, апелюючи до використання науково обґрунтованих підходів щодо прогнозування та задоволення реальних потреб сучасного суспільства у МУФК, посилення особистої відповідальності УФК за результати ФВ учнів, положення Доктрини апелюють до перегляду кадрової політики у сфері ФКіС.

Важливим аспектом у напрямі вдосконалення ПП МУФК у Доктрині визначено організацію наукових досліджень у межах наукової галузі «Фізичне виховання і спорт», які спрямовуються на розв'язання актуальних фундаментальних та прикладних наукових проблем і впровадження результатів роботи науковців у практику. У документі вказується, що реалізація Доктрини надасть змогу:

- підвищити конкурентоспроможність українського спорту, що сприятиме утвердженню патріотичних почуттів у громадян та підвищенню міжнародного авторитету держави;
- реалізувати перехід до нової, гуманістичної моделі розвитку ФКіС, в центрі уваги якої – індивідуальні інтереси, потреби та мотиви конкретної людини, що сприятиме соціальній активності громадян;
- забезпечити доступність, якість та різноманітність форм оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних та спортивних послуг для різних соціальних верств населення [295].

Конкретизацію змістових положень Доктрини відображено в Положенні про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних

закладах України (2005 р.) [353]. Де декларується той факт, що ФВ є невід'ємною складовою освіти, яке забезпечує можливість набуття кожною дитиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, методики організації змістовного дозвілля і спрямоване на формування в них фізичного, соціального та духовного здоров'я, вдосконалення фізичної та психічної підготовки до ведення активного довготривалого життя та професійної діяльності. Основу системи фізичного виховання дітей та юнацтва складає комплекс показників обсягу щотижневої рухової активності, рівень спеціальних знань про особливості рухової активності сучасної людини, її фізичний розвиток, стан функціональних систем організму, фізичної працездатності та рухових здібностей [353].

Сумарний обсяг рухової активності, що здійснюється дитиною у процесі її щоденної життєдіяльності, повинен базуватися на її індивідуальних можливостях та задовольняти біологічну потребу в рухах. Визначальним вважаємо той факт, що у згаданому наказі зазначено: система ФВ дітей та учнівської молоді повинна базуватися на принципах *особистісної та диференційованої* орієнтації, пріоритету оздоровчої спрямованості, використання традиційних та нетрадиційних форм рухової активності та інших засобів фізичного вдосконалення. Відтак, вбачаємо актуалізацію проблеми підготовки МУФК до реалізації ІР з учнями ще у першій декаді ХХІ ст. Ведучи мову далі, зауважимо, що, відповідно до положень Наказу, мета ФВ полягає у формуванні фізично, психічно, морально здорової особистості шляхом спрямування учнів до розвитку життєво важливих рухових навичок і фізичних якостей; усвідомлення загальнолюдських цінностей: здоров'я, фізичного, соціального та психічного благополуччя; виховання інтересу і звичок до самостійних занять ФКіС, набуття навичок ведення ЗСЖ [353].

У документі, зазначено, що досягнення мети забезпечується реалізацією таких завдань:

- сприяння повноцінному фізичному розвитку і виховання дитини шляхом використання засобів фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи;
- збереження та зміцнення здоров'я дитини, профілактика захворювань;
- формування та реалізація знань і вмінь, життєво необхідних рухових навичок і фізичних якостей для підготовки до майбутньої трудової діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму та розвиток

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

рухових здібностей дитини;

– виховання активної життєвої позиції та морально-вольових якостей;

– формування мотиваційних засад та переконання у необхідності регулярного використання різноманітних форм фізичного виховання та масового спорту як важливої складової здорового способу життя [353].

Пізніше у 2006 р. в Україні було створено Національну раду з питань фізичної культури і спорту. За підсумками першого засідання щойно створеної ради з метою підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері ФКіС, залучення громадян до занять ФК, формування ЗСЖ, підвищення авторитету країни у світовому спортивному русі видано Указ Президента України «Про Національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту». Указ визначав головні напрями здійснення державної, в тому числі й освітньої політики у сфері ФКіС [355]. Логічним продовженням такої політики було затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні на 2007–2011 рр. [351].

Нині в Україні діють державні програми, спрямовані на підвищення фізичної активності молоді та пропаганду ЗСЖ, але значних зрушень у поліпшенні фізичного, духовного і психічного здоров'я не відбувається. Про такий стан справ свідчить зростаюча з кожним роком кількість учнів, які належать до спеціальних медичних груп і звільнених від практичних занять з ФВ відповідно до медичних показань. Відтак важливість урахування в професійній діяльності вчителів ФК індивідуальних особливостей учнів набуває неабиякої актуальності. Адже сучасний стан здоров'я школярів має широку амплітуду: від абсолютно здорових учнів до таких, які мають певні відхилення у фізичному здоров'ї, що потребує від учителів ФК необхідних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку фізичних, морально-вольових, розумових здібностей підростаючого покоління.

Зокрема, до низки документів, що регулюють процес ФВ учнівської та студентської молоді, й загалом громадян нашої держави, належить: Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період» (2017 р.) [352], Укази Президента України «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) [356], Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні (2008 р.) [359] та ін.

За дорученням Кабінету Міністрів України центральний орган виконавчої влади з ФКіС разом з Національною академією наук України і Міністерством охорони здоров'я України нині активно розробляє державну програму наукових спеціальних досліджень, координує її здійснення, залучає до цієї справи провідні наукові центри, ЗВО, Науково-дослідний інститут ФКіС. Тому нині сучасні науковців здійснюють дослідження різноманітних аспектів удосконалення ПП МУФК, зокрема конкретизовано теоретико-методичні засади підготовки МУФК до професійної діяльності та ФВ (О. Антоненко [49]) у загальноосвітніх навчальних закладах (О. Ажиппо [2]). Виокремлено педагогічні умови підготовки МУФК до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі (О. Безкопильний [70]) на основі впровадження інноваційних технологій та їх елементів на уроках ФК (І. Гільова [130]). Вивчено методичні можливості формування готовності МУФК до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах (Н. Винник [110]); застосування інформаційних технологій у професійній діяльності (Г. Генсерук [129]); професійного самовдосконалення (В. Демченко [151]) на основі використання гіпермедійного інформаційного середовища навчання як засобу ПП фахівців з фізичного виховання і спорту (Л. Денисова [152]); реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями (Ю. Долинний [161]) на основі впровадження педагогічних інновацій в освітній процес ЗВО (І. Гринченко [139]); розвитку педагогічної майстерності (І. Максимчук [265]); професійного мислення засобами педагогічних ситуацій (О. Печко [335]), контекстного навчання (В. Ішук [199]) в умовах інформаційно-освітнього простору (Ю. Драгнев [163]).

Характеризуючи правові основи ПП майбутніх УФК до організації ІР з учнями, не можемо не звернути увагу на той факт, що при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України функціонує Комітет з фізичного виховання та спорту до цілей і завдань якого належать:

– участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики з ФВ і спорту в організаціях і закладах Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України;

– координація роботи з фізичної культури, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в закладах освіти усіх типів і рівнів акредитації, участь в науково-методичному забезпеченні цієї роботи;

– забезпечення пріоритетного значення ФКіС в процесі навчання і виховання дітей та молоді як найбільш діючого засобу зміцнення їх

здоров'я, гармонійного розвитку, підвищення рівня працездатності і фізичної підготовленості тощо [295].

Аналізуючи ключові положення нормативно-правових документів, що так чи інакше регулюють процес ПП МУФК до організації ІР з учнями, видається доцільним підсумувати, що правове забезпечення ФВ учнівської та студентської молоді покладає певні обов'язки на органи державної влади, а також на державні та недержавні освітні організації. Зокрема, щодо підготовки висококваліфікованих, компетентних УФК.

Окреслені тези актуалізують необхідність проведення досліджень, спрямованих на вдосконалення не лише організаційно-правових відносин в українському фізкультурно-спортивному русі та визначення оптимальної системи організації та управління ФКіС в Україні з метою створення для молоді оптимальних умов для занять фізичною культурою і спортом, але й інноватизації ПП МУФК для реалізації гуманістичної парадигми фізкультурної освіти.

Концептуальні аспекти досліджуваної проблеми висвітлюються в наукових розвідках сучасних дослідників (Т. Діба [159], О. Тимошенко [424], О. Шиян [460] та ін.), присвячених питанням державного управління сферою здоров'я і ЗСЖ, ФКіС, де йдеться, що МОН, його структурні підрозділи з питань ФВіС забезпечують організацію та управління роботою з ФВ, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в закладах освіти усіх типів, здійснює науково-методичне забезпечення цієї роботи в ході освітнього процесу та в позаурочний час. Відтак, до професійних обов'язків УФК відносять:

- визначення перспектив розвитку ФВіС;
- реалізацію державної політики галузі ФВ у сфері дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти;
- цілеспрямоване впровадження Державного стандарту освітньої галузі «Фізичне виховання» у закладах освіти різного рівня;
- контроль за діяльністю учнів під час занять ФК, спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи школярів;
- організацію нормативного, програмного, науково-методичного та інформаційного забезпечення системи дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти щодо ФВ та спорту;
- упровадження особистісно зорієнтованого, індивідуального та диференційованого підходу до занять учнів фізичними вправами на уроках ФК;
- забезпечення індивідуалізації ФВ шляхом організації ІР з учнями [353].

Питання оновлення стратегій професійної діяльності УФК перебуває в полі зору законодавця, адже державні документи, що стосуються проблеми зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді систематично переглядаються. Зокрема, нині на порядку денному в Комітеті Комітет з ФВіС МОН України стоїть питання обговорення проекту стратегії розвитку ФВіС серед учнівської молоді на період до 2025 року [226]. Очевидно, що положення сучасних нормативно-правових документів, що, так чи інакше, регулюють процес перспективного оздоровлення нації засобами ФКіС, диктують необхідність осучаснення ПП МУФК. Сьогодні ФВ учнів в ЗСО повинно базуватися на затверджених, відповідно до Законів України, державних стандартах освіти, спрямованих на забезпечення науково обґрунтованих норм рухової активності дітей і молоді з урахуванням стану їх здоров'я, рівня фізичного і психічного розвитку. Одночасно з цим, приписи сучасних документів, що регулюють процес ФВ учнів, зобов'язують УФК забезпечувати створення сприятливих умов для належної рухової активності учнів.

Одним з головних завдань нашої держави є задоволення загальних людських потреб, в тому числі потреби у ЗСЖ і заняттях ФКіС. Майбутнє будь-якої країни визначається фізичним і духовним здоров'ям членів суспільства. Віддзеркалення такої думки знаходимо в міжнародних нормативно-правових актів, зміст яких регулює світову політику у сфері зміцнення та збереження індивідуального здоров'я. Слушними вважаємо висновки О. Шукатки [464], котра здійснила спробу виокремити вичерпний перелік міжнародних документів, які задають директивні вектори розвитку національної освітньої політики в напрямі ФВ учнівської та студентської молоді та формування ЗСЖ молоді [464, с. 99–100]. Дослідниця зауважує, що до низки таких документів відносять: *«міжнародні договори універсального характеру, розроблені та затверджені спільними зусиллями міжнародних організацій (ООН, ВООЗ, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Міжнародна освіта та ін.) й прийняті ООН на світовому рівні; європейські правові акти, в тому числі рекомендаційного характеру (Рекомендації «Про попередження проблем, пов'язаних з алкоголем, зокрема серед молоді» (1988 р.); Рекомендації «Про попередження наркотичної залежності та особливу роль освіти з питань охорони здоров'я» (1988 р.); Рекомендації щодо здійснення політики та стратегій ВООЗ/ЮНЕЙДС з профілактики та боротьби з хворобами, що передаються статевим шляхом (1997 р.); Принципи проведення медичних досліджень на людях (1990 р.); Джакартська декларація з питань*

пропаганди здорового способу життя (1998 р.); Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Про освіту з питань охорони здоров'я в школі та роль і підготовку вчителів» (1988 р.); Дакарська рамкова політика на підтримку дії «Концентрація ресурсів на дієвості програм здоров'я в школі» (2000 р.); Європейська соціальна хартія (1996 р.); Резолюція про приведення у відповідність законодавства держав-учасниць з питань трансплантації матеріалів організму людини (1978 р.) та ін.» [464, с. 100–101].

Нормативно-правове забезпечення розвитку ФКіС полягає у визначенні пріоритетів державної, зокрема й освітньої, політики, розподілі повноважень між рівнями державної влади і заохочення з боку держави діяльності УФК, яка сприяє зміцненню здоров'я молоді, розвитку фізичної культури і спорту. Сьогодні наша держава актуалізує завдання охоплювати спортивними і фізкультурно-оздоровчими заходами всі вікові групи населення, в тому числі учнівську молодь, з урахуванням індивідуальних антропометричних показників розвитку людського організму. Відтак, ПП МУФК до організації ІР з учнями, в умовах сьогодення, є нормативно врегульованою й передбачає цілковиту реалізацію положень проаналізованих документів в освітньому процесі педагогічних ЗВО.

2.2 Характеристика методології дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Складність та багатогранність проблеми ПП МУФК до організації ІР з учнями диктує необхідність виокремлення методологічних основ дослідження з точки зору урахування ідей філософії, психології, педагогіки, антропології. Адже об'єктивність отриманого знання залежить, передовсім, від вибору методології дослідження, а успішність розв'язання будь-якого дослідницького завдання визначається якістю методологічного й методичного обґрунтування стратегії і тактики її реалізації. Перші ніж розпочати характеристику виокремлених методологічних підвалин, вважаємо за необхідне розтлумачити логіку їх добору. У світлі сказаного доцільним видається висвітлити авторський погляд на зміст термінів «методологія», «методологічний підхід», що базується на інтеграції та сепарації наукових позицій провідних

дослідників сьогодення.

У сучасній науці загальноприйнятим є визначення методології як «системи знань про вихідні положеннях, структуру педагогічної теорії, принципи і способи добування знань, що відображають: а) педагогічну дійсність; б) етапність діяльності у напрямі отримання таких знань; в) специфічні особливості програм спеціальних експериментальних досліджень та методів оцінки їх якості» [114, с. 15–16].

Конкретизуючи науково-методологічні підходи до професійної підготовки сучасного фахівця з фізичного виховання та спорту Н. Белікова [83] резюмує висновки В. Краєвського [233], що методологія як «вчення про метод наукового пізнання і перетворення світу» [233, с. 5–6], є основою дослідження будь-якої галузі науки [83, с. 91].

Науку ж, за словами В. Краєвського [233] «визначають як сферу людської діяльності, в якій відбувається вироблення і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність» [233, с. 7]. Тоді як методологія педагогічних досліджень в численних напрацюваннях методологів (В. Вихрущ [112], С. Гончаренко [136], А. Новіков [308], О. Отич [323], В. Приходько [346] та ін.) розглядається як сукупність теоретичних положень про пізнання і перетворення дійсності в галузі педагогіки. В рамках дослідження об'єктивною дійсністю вважатимемо процес ПП майбутніх УФК до організації ІР з учнями.

Примітно, що методологія педагогіки у функціональному розрізі виконує дві важливих ролі: регулятивну та нормативну [323, с. 41] Відтак, передбачалось, що методологічне знання про особливості та алгоритмічність ПП МУФК до організації ІР з учнями використовуватимемо в формі розпоряджень і норм, в яких фіксувався зміст і послідовність певних видів діяльності (*нормативна методологія дослідження*), й описів фактично виконаної діяльності (*дескриптивна методологія* наукової розвідки). В обох випадках основною функцією такого знання визначено внутрішню організацію та регуляцію процесу пізнання та перетворення досліджуваного педагогічного явища.

Аналіз наукових робіт, зміст яких присвячено вивченню методології педагогіки засвідчує, що існують, подекуди, діаметрально протилежні позиції щодо розуміння методології взагалі і методології педагогіки зокрема. Так, відомий теоретик В. Загвязинський [182] пропонує авторське визначення методології педагогіки: «вчення про педагогічне знання та процесі його добування, тобто педагогічне пізнання» [182, с. 8–9]. На переконання дослідника методологія педагогіки містить:

- 1) «вчення про структуру і функції педагогічного знання, в тому

числі про педагогічну проблематику;

2) вихідні, ключові, фундаментальні, філософські, загальнонаукові та педагогічні положення (теорії, концепції, гіпотези), що мають методологічний сенс;

3) вчення про методи педагогічного пізнання (методологія в вузькому сенсі слова)» [182, с. 10].

Продовжуючи роздуми А. Новікова [308], В. Загвязинський [182] зазначає, що методологія педагогіки, у зв'язку з історико-культурною трансформацією знання дедалі частіше відображає не тільки загальні принципи, підходи та методи теорії педагогіки, а й її практичне застосування до розвитку і оновлення змісту освіти [182, с. 14]. Відтак, резюмуючи умовиводи науковця, вважаємо, що сьогодні методологія педагогіки стала методологією освітньої діяльності та насамперед – діяльності з розвитку, оновлення, перетворення конкретної освітньої системи, а також орієнтиром діяльності педагогів в суміжних, нестандартних ситуаціях.

Отже, використання ключових засад методології освіти та педагогіки в змістовному аспекті у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями дасть змогу співвідносити розуміння і пояснення сутності, структури вищої педагогічної освіти зі структурою світу в цілому і буття людини зокрема; прогнозувати напрям розвитку системи фізкультурної освіти у ЗЗСО; здійснювати проектування та організацію освітнього процесу в ЗВО у напрямі впровадження авторської експериментальної системи.

Продовжуючи, підкреслимо, що традиційно результати осмислення методологічних проблем формулюються в рамках того чи іншого *методологічного підходу* [393, с. 25]. Звертаючись до опису методологічних принципів наукового дослідження, О. Отич [323], зауважує, що термін «підхід» використовується в науковій літературі для позначення сукупності ідей, принципів, методів, що лежать в основі вирішення певної дослідницької проблеми [323, с. 42]. Своєю чергою М. Овчиннікова [314] вивчивши особливості особистісного підходу як методологічної основи дослідження особистісно орієнтованої підготовки майбутніх педагогів до науково-дослідницької діяльності, констатує, що у загальному розумінні *підхід* – відбиває методологію вирішення проблеми, яка розкриває основну ідею, соціально-економічні, філософські, психолого-педагогічні передумови, цілі, принципи, етапи досягнення цілей конкретної наукової розвідки [314, с. 265].

Натомість, за словами В. Сікори [386], *методологічний підхід* в освіті та педагогіці розглядається як система принципів і методів вивчення,

проектування й організації освітнього процесу, яка складається на основі сукупності знань про закономірності і закони взаємодії його елементів, сформованої для вивчення певного явища/процесу [386, с. 201]. На думку ж Н. Вершиніної [109], до семантико-етимологічного аналізу змісту категорії «підхід» теоретики зазвичай звертаються в особливі періоди розвитку тієї чи іншої діяльності, коли фіксуються принципові зміни або виникають проблеми, які неможливо розв'язати існуючими засобами та методами [109, с. 49].

До ХХ ст. характеристики підходів обговорювалися в зв'язку з ретроспективним запереченням будь-якого підходу (підходи Платона і софістів, Ф. Бекона і Аристотеля, емпіріокритицизм Е. Маха і емпіризм Дж. Локка) або використовувалися як аргументи в суперечці (номіналізм-реалізм, корпускулярна і хвильова теорії світла) [109, с. 52].

Натомість методологізація різних сфер діяльності в ХХ ст. зажадала безпосереднього конструювання різних підходів, тому в різних сферах культури як підходи розроблялися *феноменологія, екзистенціалізм, структуралізм, наукова організація праці тощо*. Вивчення історії розвитку та еволюції наукових знань засвідчує, що різноманітні течії (підходи) виникали та побутували в конкретних науках, де вони або змінювали один одного як етапи (наприклад, революційна зміна парадигми у фізиці або кейнсіанський етап в економіці), або співіснували, не порушуючи дисциплінарної цілісності, але створюючи поліпредметність в рамках однієї дисципліни (наприклад, біхевіоризм або культурно-історична концепція в психології).

Разом з тим, теоретичний аналіз філософської та методологічної літератури дав змогу констатувати, що категорію «підхід» інколи використовують поряд з такими термінами як «метод», «програма», «алгоритм». Всі вони є способами опису процедур наукової діяльності, що детермінує отримання нового наукового знання. Однак знаходимо практику синонімізації згаданих понять. З метою уникнення нівелювання змісту наукових категорій в рамках нашого дослідження сепаруємо висновки Н. Худякової [439]. На думку авторки категорія «підхід» є найменш розробленим поняттям в методологічній літературі, а тому розглядається як найбільш загальне з перерахованих [439, с. 80]. Однак, за словами Н. Худякової [439] «підхід виступає теоретичним підґрунтям для більш конкретних методологічних приписів» [439, с. 81]. Так, увагу привертають роздуми дослідниці щодо порівняння термінів «підхід» і «метод». Позаяк в наукових публікаціях перелічені поняття часто використовують як взаємозамінні. Авторка ж називає три головних їх

відмінності, з якими погоджуємося в рамках нашої наукової розвідки, а саме:

1) підхід – вживається в тих випадках, коли наукова проблема ще не може бути вирішена чіткими методами й дослідник шукає шляхи вирішення проблеми;

2) підхід припускає альтернативи вирішення проблеми шляхом синтезуючого використання інших підходів;

3) підхід об'єднує сукупність методів, й містить теоретичні тези, поняття, принципи, що є його ядром [439, с. 83]. Таким чином, видається можливим виокремити дві характеристики методологічного підходу: *концептуальну* (теоретичну) частину (як логіка пояснення алгоритму зміни явища/процесу) і технологічну частину як спосіб, модель її реалізації.

Тут вбачаємо певний взаємозв'язок між методом і підходом. Однак, на відміну від підходу, метод характеризує процес пізнання з точки зору визначення способу його здійснення. Підхід в повному сенсі не може бути зведений до методу, адже виступає якоюсь платформою, на основі якої і метод, і принцип, об'єднуючись, утворюють певну гносеологічну цілісність.

Сучасна вітчизняна педагогіка визнає, що методологічний підхід не лише ретранслює модель авторського бачення, розуміння та інтерпретації явищ, фактів і подій в педагогіці, а виступає своєрідною науково обґрунтованою підставою цілісного аналізу та презентації її об'єкта; визначає кут зору на логіку і етапи розвитку дослідження, регламентує відбір та інтерпретацію фактологічного матеріалу, закладає аксіологічні параметри оцінки досліджуваних педагогічних явищ [112, с. 38]. Тому методологія дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями базувалася на низці наукових підходів.

В контексті сказаного погоджуємося з думкою Д. Чернілевського [448], що методологічний підхід є принциповою методологічною орієнтацією дослідження; точкою зору, з якої розглядається об'єкт вивчення; керівною загальною стратегією дослідження» [448, с. 29]. Саме з фіксацією деякої спрямованості наукового дослідження, з його цільовою орієнтацією, яка визначає загальну стратегію дій автора, дослідники найчастіше пов'язують поняття підходу [477, с. 15].

Практика вибору методологічних підходів в сучасних педагогічних дослідженнях ґрунтується й апелює до використання рівневої диференціації методологічного знання, розробленої Е. Юдіним [470].

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Згідно з позицією дослідника, яка на нині є панівною, схема методологічного аналізу конкретного педагогічного явища/процесу містить чотири рівні пізнання:

зміст *першого*, філософського рівня методології, складають загальні принципи пізнання й категоріальний лад науки в цілому;

другий рівень – загальнонаукова методологія – репрезентує теоретичні концепції, що застосовуються до всіх або до більшості наукових дисциплін;

третій рівень – конкретно-наукова методологія – ретранслює сукупність методів, принципів і процедур дослідження, що застосовуються в тій чи іншій спеціальній науковій дисципліні;

четвертий рівень – технологічна методологія – складають методики й техніки дослідження, тобто набір послідовних процедур, що забезпечують отримання достовірного емпіричного матеріалу, його первинну та вторинну обробку [470, с. 24–25]. Окресленої логіки дотримувалися в процесі обґрунтування методології ПП МУФК до організації ІР з учнями, що знаходить відображення в інтегративній цілісності низки методологічних підходів. Разом з тим, ураховувалось, що «будь-який методологічний підхід містить компоненти всіх чотирьох рівнів методологічного знання» [470, с. 26].

Філософський рівень методології дослідження системи ПП МУФК до організації ІР з учнями утворили:

– *закони матеріалістичної діалектики*, які пояснюють зв'язки між явищами і предметами світу; до низки тих, що регулюють дослідницькі дії в контексті нашої розвідки віднесено такі закони: єдності і боротьби протилежностей, заперечення, переходу кількісних змін у якісні;

– *принципи гносеології*, що визначають умови достовірності та істинності процесу пізнання реальності: відображення, об'єктивності, сходження від абстрактного до конкретного, визначальної ролі практики в пізнанні.

В умовах поліметодології сучасної педагогіки (множинності методологічних підходів), продуктивною в межах дослідження видається ідея інтеграції методологічних підходів в рамках єдиної педагогічної системи (В. Загвязинський [182]). Передбачалося, що така інтеграція дасть змогу використовувати у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями палітру різноманітних методологічних підходів, які забезпечать ефективність функціонування авторської експериментальної системи в педагогічних ЗВО України. Натомість в рамках згаданої системи систематизуватимуться й синтезуватимуться (на антропологічній основі)

безліч її різнорідних складників, що базуються на сучасних філософсько-педагогічних концепціях.

Водночас, процес виокремлення методологічних підходів до ПП МУФК до організації ІР з учнями апелював до вивіреної позиції Ю. Беха [80], згідно якої в рамках однієї методологічної конструкції неможливо всебічно продемонструвати специфіку імплементації авторської експериментальної системи [81, с. 144]. Тому в межах дослідження дотримувалися думки, що логіку розгортання ПП МУФК до організації ІР з учнями необхідно розглядати з точки зору урахування методологічних підвалин кількох наукових підходів. Така позиція дала змогу виявити найбільш доцільні з них, упровадження яких сприяло позитивній динаміці формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Принагідно зазначимо, що окреслене рішення апелювало й до дотримання діалектичного закону пізнання, згідно якого в будь-якому конкретному підході є переваги і недоліки, а за умови їх спільного використання актуалізується можливість отримати цілий спектр потенційних рішень для вирішення конкретної проблеми.

Окрім того, з метою добору методологічних підходів до ПП МУФК до організації ІР з учнями використано принцип «конструктивного альтернативізму», автором якого є американський психолог Дж. Келлі. Окреслений постулат констатує: реальність репрезентується безліччю різних методів вирішення певної проблеми, і жодна з точок зору не може бути окреслена як найбільш оптимальна [433]. Адаптувавши зміст окресленого принципу до проблематики дослідження, вважали, що застосування низки методологічних підходів для розробки стратегії досягнення дослідницької мети не буде суперечливим, а доповнюватиме, розширюватиме та корегуватиме існуючий масив знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Сучасна поліметодологічність науки засвідчує той факт, що використати в рамках нашого дослідження всі існуючі наукові підходи неможливо. Тому з метою вибору найбільш перспективних методологічних підходів для вивчення досліджуваної проблематики застосовано ідею «концептуального синтезу», сенс якої розтлумачив В. Загвязинський [183]. За словами автора, згадана ідея підтверджує, що «функції та сутність кожного конкретного підходу» [183, с. 56] до дослідження процесів оптимальної організації ПП МУФК до організації ІР з учнями «визначається крізь призму сукупного розуміння об'єкта наукової розвідки» [183, с. 57].

Дослідницька стратегія добору методологічних конструкцій, реалізація яких сприятиме оновлення ПП МУФК до організації ІР з учнями, базувалася на урахуванні необхідності досягнення цілісності, інтегративності, системності, структурованості, комплексності нових знань про досліджуваний процес. Базуючись на власному досвіді ПП МУФК, апелюючи до напрацювань сучасних дослідників, котрі вивчали різноманітні аспекти фахової підготовки студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, до низки загальнонаукових методологічних підходів, що відбивають специфіку реалізації завдань нашого дослідження віднесено: *системно-діяльнісний, діалектичний, гуманістичний, процесуальний, компетентнісний, структурний*. Своєю чергою до конкретно-наукових методологічних платформ вивчення особливостей ПП МУФК до організації ІР з учнями віднесено: *аксіологічний, акмеологічний, особистісний, нормативний, суб'єктний, контекстний*.

Запропонована сукупність методологічних орієнтирів ПП МУФК до організації ІР з учнями дала змогу окреслити стратегію дослідницьких дій та отримати повне, глибоке і адекватне уявлення про суть згаданого педагогічного процесу. Принагідно зазначимо, що ключовою концептуальною платформою вироблення нового масиву знань про досліджувану проблему обрано системний підхід. Разом з тим, не применшуємо значення інших методологічних течій, вважаємо, що системний підхід є деяким інтегративним началом, що спрямовує до вироблення універсальних теоретичних та практичних шляхів формування готовності МУФК до організації ІР з учнями. Розглянемо детальніше особливості застосування методології системного підходу в рамках нашого дослідження.

Системний підхід – за визначенням Нової філософської енциклопедії – «є напрямком філософії і методології науки, спеціального наукового пізнання і соціальної практики, в основі якого лежить дослідження об'єктів як систем. Системний підхід орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта й механізмів, які забезпечують його функціонування, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину» [305, с. 559]. Як відзначає В. Вихрущ [112], реалізація системного підходу в процесі наукового педагогічного дослідження сприяє адекватній постановці проблеми і виробленні ефективної стратегії її вивчення [112, с. 37].

Схожої наукової позиції дотримується Є. Яковлев [477],

стверджуючи, що в рамках системного підходу конкретизуються принципи матеріалістичної діалектики [477, с. 14]. Своєю чергою А. Новіков [308], описує згаданий методологічний орієнтир як сукупність методів і засобів, що дозволяють досліджувати властивості, структуру і функції об'єктів, явищ або процесів в цілому, презентувавши їх як систему з усіма складними міжелементними зв'язками, взаємовпливом елементів на систему і навколишнє середовище, а також впливом самої системи на її структурні елементи [308, с. 22]. Отже, системний підхід містить необхідний методологічний апарат для дослідження різного роду систем, в тому числі соціальних і педагогічних. Для їх вивчення необхідно більш чітко визначення поняття «система».

Зважаючи на той факт, що в межах системного підходу об'єкти розглядаються як системи, в контексті нашого дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями розглядатимемо як цілісну систему, що містить структурні складники різного порядку. Ключовою категорією згаданої наукової течії є термін «система», відтак вважаємо за необхідне здійснити семантико-етимологічний аналіз його змістового наповнення.

Аналіз літературних джерел демонструє, що єдино прийнятого, універсального визначення поняття «система» нині не існує. Знайдені нами тлумачення трактують систему або в широкому сенсі, не враховуючи особливості деяких типів систем, або у вузькому сенсі, описуючи властивості, характерні лише для певного/конкретного типу систем. Для прикладу наведемо деякі визначень:

– «безліч елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним й утворює цілісність, єдність» [305, с. 615];

– «сукупність взаємопов'язаних елементів, які об'єднані єдністю мети і функціональною цілісністю ... властивості системи не зводиться до суми властивостей її елементів» [342, с. 14];

– «певний набір різнорідних елементів, що перебувають в постійному зв'язку [308, с. 18] та ін.

Отже, об'єднуючим змістовним вектором наведених тлумачень є думка, що будь-яка система є безліччю елементів, які пов'язані спільною метою, й утворюють певну цілісність, володіючи зв'язками, що об'єднують елементи системи. Відзначимо, що використання системного підходу дало змогу спроектувати авторську експериментальну систему ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору фіксації характерних особливостей системного об'єкта на основі певних принципів, найбільш значущими серед яких вважаємо такі:

– уявлення про цілісність досліджуваної системи;

– конкретизація уявлень про цілісність системи ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснювалася шляхом виокремлення зв'язків між її елементами;

– виявлення структурних складників розробленої системи та їх ієрархічної впорядкованості;

– структурування системи, результатом якого є виокремлення рівнів концептуального знання про досліджуваний об'єкт (тут – ПП МУФК до організації ІР з учнями) й практична реалізація ієрархії виявлених рівнів в освітньому процесі педагогічних ЗВО України;

– управління експериментальною системою шляхом регулювання багаторівневої ієрархії, що забезпечує її функціонування;

– перспективне планування подальшого функціонування і розвитку системи з метою пошуку адекватних механізмів та побудови цілісної картини об'єкта.

Ключовим інструментом імплементації системного підходу у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено системний аналіз, що передбачав використання сукупності дослідницьких методів і прийомів для освоєння специфіки функціонування обраного об'єкта. Тому систематизація процесу формування готовності студентів котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до організації ІР з учнями потребувала здійснення цілої низки теоретико-методологічних процедур, серед яких:

– формалізація цільових орієнтацій даного процесу, що забезпечують чітке визначення еталонних орієнтирів в його змісті;

– вибір теоретико-методологічні підстав, які позиціонують ракурс вивчення процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями і визначають сутнісне наповнення авторської експериментальної педагогічної системи;

– визначення чинників, що забезпечують цілісність спроектованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, можливості її функціонування і отримання запланованих результатів;

– визначення перспектив розвитку системи і особливостей використання.

Оскільки об'єкт нашого педагогічного дослідження розглядався у взаємозв'язку всіх його елементів, прийнято рішення використовувати три типи системного аналізу: *системно-структурний*; *системно-функціональний*; *системно-динамічний* [309, с. 56–58]. Так, *системно-структурний* аналіз передбачав кілька послідовних процедур:

– з'ясування складу системи ПП МУФК до організації ІР з учнями;

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

- визначення зв'язків між частинами анонсованої системи;
- діагностування ступеня складності системи;
- порівняння даної системи з іншими системами за ознаками ізоморфізму.

Своєю чергою, *системно-функціональний* аналіз спрямовувався на розгляд особливості взаємодії частин авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору їх ролі в її збереженні та відтворенні. Окреслений аналіз здійснювався за дотримання низки алгоритмізованих дослідницьких процедура, як-от:

- визначення головної (основної) функції системи;
- конкретизації часткових функцій системи (підфункцій), тобто тих, що реалізуються окремими частинами розробленої цілісності знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями;
- встановлення рівня і характеру функціональної єдності та функціональної ієрархії частин запропонованої системи;
- виявлення дисфункцій системи і визначення способів їх нейтралізації;
- характеристика механізмів регуляції системи ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Системно-динамічний аналіз націлював на вивчення механізмів розвитку і зміни досліджуваного педагогічного явища й передбачав вивчення суспільно-історичних передумов ПП МУФК до організації ІР з учнями, визначення соціальних та педагогічних тенденцій підготовки МУФК до організації ІР з учнями; виокремлення основних закономірностей ПП МУФК до організації ІР з учнями; проектування оптимальних векторів розвитку створеної системи тощо.

Відтак, реалізації системного підходу до ПП МУФК до організації ІР з учнями забезпечила можливість: розглянути досліджуваний процес як цілісну систему; виокремити фактори, які сприятимуть розробці системи формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, яким визначено мету і результат; сконструювати авторську педагогічну систему, виявити її структурні складники, розкрити діалектику їх взаємозв'язку; встановити внутрішні зв'язки між елементами системи, а також виявити ключові педагогічні умови існування запропонованої цілісності знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Застосування системного підходу в межах дослідження дало змогу встановити, що авторська система ПП МУФК до організації ІР з учнями є відкритою, динамічною цілісністю, що реагує на зовнішні та внутрішні чинники, відтак здатна до самоорганізації. Тому ще одним

методологічним підходом обрано *синергетичний*.

Синергетика – новий науковий напрям, який виник понад двадцять років тому. У загальному розумінні окреслена течія пояснює кооперованість процесів, що активізують вплив однієї системи на іншу (наприклад, макросистеми на мегасистему). Термін «*синергетика*» походить від грецького «*synergeia*» («співдружність», «співпраця») [432, с. 389] й акцентує увагу на узгодженості взаємодії частин під час утворення структури як єдиного цілого.

Натомість у філософському словнику знаходимо розгорнуте визначення: «синергетика – сучасна теорія самоорганізації; новий тип світобачення, який досліджує феномени самоорганізації, нелінійності, нерівноважності, глобальної еволюції шляхом вивчення процесів становлення «порядку через хаос», біфуркаційних змін, незворотності часу, нестійкості як основної характеристики процесів еволюції» [306, с. 456].

У світлі дослідження вважали, синергетика входить в універсальну методологічну парадигму, яка належить до тих галузей знань, що вивчають складні системи, явища самоорганізації. Одним з фундаментальних понять синергетичного підходу є термін «відкрита система» [67, с. 6], існування якої потребує постійного притоку енергії ззовні. Узгодження взаємодія структурних складників спрямовує таку систему до самоорганізації.

В світлі реалізації синергетичного підходу процес ПП МУФК до організації ІР з учнями розглядався як система, що регулюється не лише внутрішніми структурно-якісними зв'язками її складників, але й корелює із зовнішнім середовищем – метасистемою (тут – система вищої педагогічної освіти України), під час взаємодії з якою – виявляє і реалізує іманентні якості та властиві. Водночас, урахувалось, що будь-яка цілісна система перебуває в стані постійного розвитку та самовдосконалення. Позаяк кожен елемент системи, що містить не менше двох суб'єктів взаємодії, розглядався і як самостійна цілісність і як самодостатній складник іншого рівня системних зв'язків та опосередкування як нижчого, так і вищого порядку.

Звернення до використання постулатів синергетичного підходу в межах дослідження продиктовано й тим, що сучасна систематика (Н. Батечко [67], О. Вознюк [116], О. Дубасенюк [258], Г. Хакен [437] та ін.) звертає особливу увагу на природу, механізми організації та закономірності розвитку систем цілеспрямованого функціонування, структура і логіка взаємодії всіх ієрархічних рівнів яких всередині і поза

нею підпорядковані досягненню певних наукових і практичних цілей.

До теперішнього часу в публікаціях зарубіжних і вітчизняних авторів «концептуальні координати» синергетичного підходу в педагогічній науці визначені не чітко. Зокрема, вивчення різноманітних педагогічних процесів з позиції синергетичного підходу апелює до розкриття механізмів їх самоорганізації. З точки зору Г. Хакена [437], самоорганізація відбувається у відкритих, нерівноважних системах шляхом перебудови/трансформації існуючих та утворення нових зв'язків між елементами цих систем [437, с. 31]. Відмінною особливістю самоорганізації є її природний характер: вона є результатом взаємодії випадковості і необхідності. Натомість результатом самоорганізації науковці вважають перехід системи від нестійкості до стійкості [258, с. 34]. У напрацюваннях О. Вознюка [116] конкретизовано специфіку застосування синергетичного підходу до аналізу педагогічних систем [116, с. 28]. Дослідник вказує, що в рамках синергетичного підходу розвиток педагогічної системи постає у вигляді змін, які організовані з метою становлення її нової якості й забезпечують зростання динамічності системи [116, с. 31]. Ефективне управління будь-якою педагогічною системою, на переконання О. Вознюка можливе лише за умови здійсненні на неї резонансного впливу, за якого зовнішні впливи узгоджуються з внутрішніми тенденціями розвитку системи [116, с. 33–34]. Тому реалізація авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями апелювала до урахування існуючих тенденцій підготовки студентів окресленої спеціальності у вітчизняних та зарубіжних педагогічних ЗВО, сучасного стану здоров'я учнівської молоді, актуальності оновлення фізкультурної освіти школярів шляхом використання інноваційних методів ФВ.

Водночас, О. Дубасенюк [258] стверджує, що з точки зору синергетики процеси навчання і виховання – є нелінійними педагогічними процесами, чутливими до найменших, «точкових» впливів. Погоджуючись з думкою дослідниці, зроблено гіпотетичне припущення, що формування готовності МУФК до організації ІР з учнями як результат ПП студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, вимагає реалізації цілеспрямованих, теоретично, методологічно й методично обґрунтованих зовнішніх впливів.

Так, розглядаючи синергетичний підхід як одну з методологічних платформ дослідження, апелювали до думки Г. Хакена [437], згідно якої з

позицій синергетики, розрізнені елементи, будучи об'єднаними в систему, знаходять нову властивість – синергію, тобто здатність породжувати якість, недоступну кожному з них окремо. Відтак, передбачалося, що оптимальне поєднання традиційних та інноваційних педагогічних форм, методів, засобів організації освітньої діяльності МУФК у процесі ПП забезпечуватиме формування готовності студентів до організації ІР з учнями.

Синергетична самоорганізація авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями пов'язана з руйнуванням старої структури і виникненням нового порядку. З точки зору такої позиції видається можливим пояснити специфіку взаємодії розробленої системи з навколишнім середовищем. Зовнішні умови чинять значний вплив на еволюцію пропонованої системи, але вона, безсумнівно, залежить від характеру, стану і внутрішньої відкритості системи до таких змін.

Таким чином, самоорганізація системи ПП МУФК до організації ІР з учнями виступає основою еволюції, оскільки слугує джерелом виникнення якісно нових і складніших структур в розвитку її суб'єктів. З синергетичної точки зору ПП МУФК розглядається як процес самоорганізації особистості, що зумовлює виникнення нового результату фахового навчання студентів (якісно відмінного). В межах нашого дослідження таким результатом вважали готовність МУФК до організації ІР з учнями. Передбачалось, що в процесі реалізації авторської системи освіти діяльність студентів, заснована на вирішенні професійно зорієнтованих колізій, радикально перебудує конфігурацію структури-атрактора, тобто забезпечить виникнення нових фахових властивостей особистості. Адже, за словами Г. Хакена «тривалий процес навчання пов'язаний з цілою серією подій якісної перебудови атракторів структури особистості» [437, с. 13]. Таким чином, упровадження синергетичного підходу забезпечувало не лише розвиток та еволюцію розробленої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, але й акцентувало увагу на досягнення глибоких особистісних змін студентів у напрямі опанування основ професійної майстерності.

Основним методом реалізації синергетичного підходу безпосередньо під час організації освітньої діяльності МУФК обрано метод сценарного мислення, що дав змогу дотримуватись принципу нелінійності (хаотичності) мислення й спрямованості на генерування студентами інноваційних та здоров'язбережувальних ідей щодо використання тих чи інших методів ІР з учнями під час вирішення педагогічної колізії.

В основі професійно зорієнтованих колізій лежать педагогічні

проблеми, зміст яких спрямовував студентів до пошуків нових стратегій їх вирішення на основі використання *актуальних, «живих» знань* про організацію ІР з учнями в процесі ФВ. У світлі сказаного вважали за доцільне використання ідеї *епістеміологічного підходу* в рамках нашого дослідження.

Основні ідеї епістеміологічної парадигми спрямовані на розвиток інноваційного мислення педагога як «інтенційної, рефлексивної, стрижневої характеристики професійної майстерності» [519, с. 23], котрий вміє приймати відповідальні професійні рішення на основі високого рівня володіння навичками аналітико-рефлексивного, критичного мислення, досконало знає методика ФВ учнів різних вікових груп й вміє застосовувати методи індивідуальної та групової роботи на уроках ФК, вибудовувати оптимальні стратегії і тактики здоров'язбережувального фізичного виховання школярів.

У дослідженні ПП МУФК до організації ІР з учнями поняття епістема розуміємо як миследіяльнісну одиницю синтезу фахових знань студентів для вирішення освітньо-професійних колізій. Адже розвиток особистості студента парадигмі вищої педагогічної освіти України безпосередньо пов'язується з формуванням здатності до самостійної «побудови» «живого знання»; реалізацією синергетичного потенціалу особистісно значущого знання з метою саморозвитку і самостановлення в реальних умовах професійної діяльності.

Науково-технічний прогрес створив і далі продукує величезний обсяг освітньої інформації у вигляді «готових» відомостей, даних, знань. Поряд з цим нині суспільство переповнене інформацією стосовно правил ведення ЗСЖ, збільшення обсягів фізичної активності, організації самостійних занять ФК і спортом, в зв'язку з цим постійно виникають нові способи отримання знань. Професійні педагогічні знання МУФК не є винятком. Методика і форми організації ІР з учнями систематично змінюють й залежать від рівня розвитку суспільства, освіти, знання та поглядів на ФК.

Сучасна професійна діяльність УФК насичена безліччю різних епістемічних одиниць (знань) – факти, нормативно-правові документи, дані стосовно стану фізичного розвитку учнів тощо. Відтак, здатність студентів до проектування індивідуальних маршрутів ФВ учнів залежить від розвиненості вмінь самостійно, активно синтезувати, будувати, оцінювати такі одиниці знання.

Визначаючи епістеміологічний підхід однією з методологічних основ нашого дослідження, сепарували думку науковців про тісний

взаємозв'язок процесу розвитку готовності МУФК до організації ІР з учнями з когнітивним розвитком особистості (Г. Колесниченко [223], Г. Щедровицький [467] та ін.). Так, обґрунтовуючи дидактичні особливості побудови навчальних систем в освіті студентів Г. Колесниченко [223] підкреслює, що сучасна професійна діяльність педагогів дедалі інтенсивніше насичується різноманітними формами роботи з науковими знаннями [223, с. 550]. Своєю чергою, С. Карасевич [205], досліджуючи медико-біологічні та соціальні проблеми здоров'я людини та здоровий спосіб життя зауважує, що нині домінуючою ідеєю ФВ учнів в ЗЗСО повинен стати дослідницький підхід до вирішення проблеми розробки індивідуальної стратегії здоров'ятворення та здоров'язбереження кожного школяра [205, с. 105].

Тоді як Т. Матвійчук [276] відзначає, що проблемність в умовах сьогодення є нормою професійної діяльності УФК [276, с. 5]. Тому нині студенти, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт повинні вміти не лише адаптуватися до існуючої професійної традиції, але бути здатними критично оцінювати нові ситуації і відповідати на них, а також вирішувати проектні завдання і проблеми щодо організації ІР з учнями на основі інтеграції отриманих знань про анатомічні, фізичні, антропометричні, психосоматичні особливості кожного школяра. Тому дослідниця пропонує використовувати засади епістеміологічного підходу як інновацію в підготовці студентів напряму «Фізичне виховання» [276, с. 7].

Розглядаючи феномен знання в епістемології і його систематизуючу роль в утворенні професійних знань, сучасні дослідники відзначають, що традиційна (класична) епістемологія трактувала категорію знання як «продукт» розділеного співіснування «суб'єкта, що пізнає» і «пізнавального об'єкта» в гранично широкому розумінні обох дефініцій. Подібна точка зору безпосередньо відбивалася в змістовних характеристиках і сутнісних визначеннях так званого «освітнього знання» [526, с. 67], так само як і в сциїністичних (від лат. *Scientia* – наука, знання) орієнтаціях і парадигмальних абсолютах знання педагогічного [521, с. 7–8]. Разом з тим, сучасні підходи в епістемології і прогресивні погляди на базові характеристики освітньо-педагогічної діяльності вважають подібне розуміння не цілком адекватним, «частковим» [525, с. 4597], що не дозволяє повною мірою позначити і виявити зміст і сутність знання у вищій професійній фізкультурно-педагогічній освіті.

У світлі сказаного погоджуємося з думкою М. Носко [310], котрий досліджуючи проблеми і шляхи підвищення ефективності ПП МУФК [310, с. 185], резюмує, що реалізація епістеміологічного підходу узгоджується з тенденціями розвитку сучасних наукових уявлень про ЗСЖ, раціональну організацію занять ФКіС школярів, акмеологію ФВ школярів, де все більшого значення набувають узагальнюючі ідеї, які виконують функції ущільнення і переструктурування знання. Позаяк епістемологія розглядає процес пізнання МУФК теорії і практики організації ІР з учнями як особливий вид освітньої діяльності, пронизаний ціннісними аспектами наукового пізнання, відображенням сенсу здоров'язбережння учнів, особистісним значення досліджуваних інформаційних масивів. Висловлена теза актуалізувала необхідність використання підвалин *діяльнісного підходу* в процесі досягнення завдань нашої наукової розвідки.

За словами В. Вихрущ [113], будь яке особистісне утворення, зокрема й готовність МУФК до організації ІР з учнями, формується і виявляється і процесі діяльності, тому для обґрунтування авторської експериментальної системи використовували також діяльнісний підхід.

Нині діяльнісний підхід як методологічний орієнтир знайшов широке застосування в сучасних дослідженнях, що вивчають різні аспекти ПП МУФК: проблему формування готовності УФК до професійної діяльності (Д. Воронін [119]); фахової самореалізації в оздоровчій діяльності (О. Вяла [121]); до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи (Є. Захаріна [189]); педагогічної творчості МФУК у фаховій підготовці (Л. Зубченко [192]); самостійних занять фізичними вправами студентів педагогічних університетів (М. Матвієнко [273]); тренерської діяльності в ігрових видах спорту (О. Сопоптницька [398]) та ін. У згаданих та інших психолого-педагогічних дослідженнях визнається що в сучасній освіті лідируючим є діяльнісний підхід. Хоча в теорії і практиці професійної освіти до недавнього часу діяльнісний підхід фактично не розглядалося як особливий методологічний концепт в силу того, що підготовка професійних педагогічних кадрів в цілому має діяльнісну спрямованість. Відтак всі освітні технології та моделі, що розробляються в рамках освітньої галузі, тією чи іншою мірою можуть розглядатися як реалізація діяльнісного підходу. Однак сьогодні концептуальна розробка такої методологічної платформи набуває дедалі більшого значення.

Так, окреслений підхід припускає опис, пояснення і проектування різноманітних процесів з позиції активної діяльності [192, с. 28]. Водночас, застосування діяльнісного підходу до відбору змісту ПП

МУФК до організації ІР з учнями передбачало орієнтацію на згаданий вид професійної діяльності та її провідні характеристики, що продиктовано не лише завданнями дослідження, але й задекларовано у вимогах нового професійного стандарту [400]. У загальному розумінні діяльність – це соціальний процес [528, с. 357], під час якого людина, творчо перетворюючи навколишню дійсність, стає діяльним суб'єктом. Результати емпіричних психолого-педагогічних досліджень засвідчують значущість діяльності в розвитку психіки людини. Ураховувалося, що психіка людини є соціокультурною, семіотичною освітою, що розвиваються в ситуаціях діяльності. Відтак, припускалося, що рушійною силою психічного розвитку МУФК у процесі ПП стане практична *професійно зорієнтована діяльність*, спрямована на присвоєння студентами фахових еталонних умінь, способів дій, здібностей для організації безпечної ІР з учнями на уроках ФК.

У процесі такої діяльності студенти взаємодіяли зі змодельованим професійно зорієнтованим колізійним середовищем. Ефективність ж розвитку готовності МУФК до організації ІР з учнями визначалась характером діяльності студентів в процесі вирішення авторських завдань, основними ознаками якої називають *свідомість, самостійність, креативність*. Примітно, що упровадження ідей діяльницького підходу забезпечувало становлення студентів суб'єктами власної освітньо-пізнавальної діяльності у напрямі опанування інноваційними формами, методами, способами ФВ учнів шляхом організації ІР.

Імплементация діяльницького підходу у процесі проектування авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями відбувалась з урахуванням того факту, що досліджуваний вид педагогічної діяльності передбачає вияв творчості, інновативності та креативності мислення. Тому сутність реалізації діяльницького підходу полягала в організації освітньої діяльності таким чином, щоб спрямувати студентів до вияву самостійної активності у вирішенні спроектованих педагогічних колізій.

Отже, процес формування готовності МУФК до організації ІР з учнями з точки зору діяльницького підходу в центр дослідницько-дидактичної уваги ставив не просто діяльність, а спільну діяльність студентів з викладачем у напрямі реалізації фізкультурно-педагогічних цілей і завдань ФВ школярів. За таких умов викладачі ЗВО не демонстрували готові зразки педагогічної поведінки в конкретних професійних ситуаціях, а створювали, виробляли стратегії їх вирішення спільно зі здобувачами вищої професійної педагогічної освіти. Спільна діяльність щодо активізації прагнень студентів до самовдосконалення у

сфері організації ІР з учнями, пошук методів, форм, способів ФВ школярів з різним станом здоров'я у процесі освітньої діяльності МУФК становила основу для розвитку особистісно-професійної суб'єктності студентів.

Застосування анонсованого підходу відбувалося з урахуванням ідей оптимізації змісту дисциплін, обраних для експерименту. Примітно, що структурування змісту психологічної, педагогічної, анатомічної інформації здоров'язбережувального характеру здійснювалось на діяльнісно-інтегративній основі й ураховувало необхідність *проектування, конструювання та створення ситуацій* – педагогічних професійно зорієнтованих колізій – для активізації освітньої діяльності МУФК.

Ведучи мову далі, зауважимо, що логіка упровадження засадничих положень діяльнісного підходу до ПП МУФК до організації ІР з учнями апелювала до науково перевірених висновків П. Рибалко [370]. Дослідник, виокремивши керівні підходи і принципи у підготовці УФК до оздоровчо-спортивної діяльності, зазначає, що реалізація діяльнісного підходу дає змогу:

а) розширити когнітивно-інформаційну професійну обізнаність МУФК та збагатити практичні вміння і навички студентів застосовувати інноваційні педагогічні технології ФКіС з метою урахування індивідуальних особливостей розвитку кожного школяра в процесі ФВ;

б) інтегрувати цінність забезпечення ІР з учнями на уроках ФК в структуру індивідуальних професійних цінностей МУФК;

в) застосувати суб'єкт-суб'єктну основу взаємодії викладача та студентів під час організації навчально-пізнавальної діяльності [370, с. 68–69].

Вважаємо за доцільне відзначити, що застосування ідей діяльнісного підходу корелювало з упровадженням особистісно-зорієнтованої освітньої парадигми. В науковій літературі знаходимо вичерпне обґрунтування концептуальних основ особистісно-зорієнтованого виховання (І. Бех [79]), інтегрування особистісно-зорієнтованого підходу в освітній простір ЗЗСО (Т. Киричук [212]), ЗВО (Н. Овчаренко [312], М. Овчиннікова [314]) як методологічної площини для реформування дисципліни «Фізичне виховання» у вищій школі (В. Приходько [345]) й ПП викладачів фізичного виховання (В. Соловійов [395]) та ін.

Використання особистісно орієнтованого підходу в межах упровадження авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями ґрунтується на твердженні, що кожна особистість

універсальна [79, с. 17]. Відтак, головним завданням освітньо-виховного процесу у ЗВО є активізація й актуалізація індивідуальності кожного студента на основі створення організаційно-педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу. Передбачалося, що сформована індивідуальність МУФК інтегруватиме соціально цінні й значущі властивості особистості сучасного учителя, надаватиме їй цілісність. Тоді як процес професійного становлення передбачатиме творчий пошук УФК безпечних й доцільних варіантів індивідуального фізичного розвитку і виховання школярів.

Узагальнюючи, зазначимо, що використання особистісно орієнтованого підходу в межах реалізації завдань нашої наукової розвідки, відбувалося шляхом реалізації низки своєрідних положень, серед яких:

– створення в освітньому процесі ЗВО комфортних умов для самореалізації та самовдосконалення особистості [312, с. 149];

– ініціювання організації професійно зорієнтованих колізійних ситуацій успіху, свободи вибору, діалогу, рефлексії, змагальності, миследіяльності, творчого пошуку у процесі вивчення студентами дисциплін;

– використання розвиваючого потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО для творчого збагачення суб'єктного досвіду студентів організації ІР з учнями [345, с. 70];

– вироблення особистісного сенсу до опанування теорією та методикою організації ІР зі школярами, особистісної позиції, індивідуального стилю і манери професійної педагогічної поведінки МУФК [394, с. 139];

– організація взаємодії студентів і викладачів на засадах рівноправного партнерства [314, с. 265] тощо. Отже, потреба в дослідженні ПП МУФК до організації ІР з учнями як особистісно розвиваючого педагогічного процесу спонукала до використання гуманітарної методології, яка орієнтована на пошук ресурсів актуалізації ціннісно-сміслових чинників розвитку УФК як особистості. В межах дослідження основою гуманітарної методології визначено особистісно орієнтований й суб'єктний підходи.

Покладений в основу дослідження *суб'єктний підхід* дав можливість інтерпретувати результат реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями як перехід від неефективного до ефективного стилю педагогічної діяльності у напрямі реалізації індивідуального та диференційованого підходів у ФВ школярів, що виявляється в русі:

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

– від неусвідомленості до усвідомленості (від ірраціонального способу здійснення педагогічної діяльності до раціонального способу; детермінує потребу МУФК здійснювати професійні дії з опорою на педагогічні, гуманістичні, антропологічні цінності);

– від значення до сенсу (від запозичених фахових дій з досвіду здійснення педагогічної діяльності у розрізі організації ІР з учнями на уроках ФК до пошуку особистісних сенсів педагогічної діяльності). Зважаючи на той факт, що професійна діяльність УФК апелює до використання надбань світової та вітчизняної культури здоров'я, здорового способу життя, фізичної активності до низки конкретно-наукових концептуальних орієнтирів дослідження віднесено *культурологічний підхід*.

За словами А. Рибницького [375], методологія культурологічного підходу дає змогу розглядати проблеми вищої фізкультурно-педагогічної освіти в загальнокультурному контексті як інтеграцію особистості майбутнього педагога із загальною і професійно-педагогічною культурою, як активне освоєння педагогічних теорій, цінностей, технологій ФВ [375, с. 111]. У загальному розумінні культурологічний підхід розуміють як сукупність методологічних прийомів, що забезпечують аналіз будь-якої сфери соціального та психічного життя (в тому числі сфери освіти й педагогіки) крізь призму системоутворюючих культурологічних понять, таких як «культура», «культурні зразки», «норми і цінності», «спосіб життя», «культурна діяльність» тощо.

У межах нашого дослідження реалізація культурологічного підходу змінювала уявлення про основоположні цінності вищої професійної фізкультурно-педагогічної освіти. Адже логіка упровадження постулатів окресленої методологічної платформи ґрунтувалася на визнанні феномену готовності МУФК до організації ІР з учнями системоутворюючим фактором професійного становлення майбутнього педагога.

В такому розрізі формування анонсованої якості, на основі реалізації культурологічного підходу, розглядали як цілісний процес поетапного ознайомлення студентів зі змістом та особливостями організації ІР з учнями на засадах сучасних цінностей, норм, правил ФК; засвоєння ними суми професійних педагогічних, психологічних, методичних, анатомічних, фізіологічних та ін. знань; розвитку пізнавальних інтересів, інтелектуальних і творчих педагогічних здібностей; виховання культурної професійної поведінки; використання набутих знань, умінь, навичок в повсякденному житті і створення на їх основі програми

саморозвитку, самовдосконалення та свідомої роботи над створенням образу педагога-професіонала.

Культурологічний підхід як методологічна основа ПП МУФК до організації ІР з учнями спрямовувався не стільки на розширення індивідуальної педагогічної культури студентів, скільки дав змогу здобувачам освіти усвідомити інтеграційну сутність ФК в цілому, збагатити знання про єдність біологічної та соціальної складової людини, усвідомити необхідність поетапної гуманізації та індивідуалізації процесу ФВ школярів у ЗЗСО. Ураховували думку Б. Шияна [460], що реалізація культурологічного підходу в умовах вищої школи, дозволяє об'єднати професійні і особистісні компоненти розвитку студентів [460, с. 12].

Принагідно зазначимо, що застосування ідей культурологічного підходу в процесі досягнення завдань нашої педагогічної розвідки набуло деякої своєрідності. Так, культурологічна підготовка МУФК до організації ІР з учнями передбачала вирішення авторських колізійних професійно зорієнтованих завдань зміст яких знайомив студентів з оновленим переліком об'єктивних і суб'єктивних факторів, що характеризують стан сформованості ФК школярів. Наведемо перелік деяких з них:

- ступінь сформованості потреби у ФК і способи її задоволення;
- вираженість емоційно-вольових і моральних проявів особистості в процесі фізкультурно-спортивної діяльності (самостійність, наполегливість, цілеспрямованість, самоконтроль, здатність до співпереживання, відповідальність, організованість тощо);
- вияв самодіяльності, самоорганізації, самоосвіти і самовиховання у ФВ;
- рівень сформованості психофізіологічних і фізичних можливостей;
- володіння засобами, методами, вміннями і навичками, необхідними для самостійного фізичного вдосконалення й організації власної фізкультурно-спортивної діяльності та ін.

Відтак, упровадження культурологічного підходу в контекст дослідження детермінувало зорієнтованість системи ПП МУФК до організації ІР з учнями на розвиток студента як суб'єкта педагогічної та фізичної культури. Водночас, забезпечувало можливість для збагачення змісту низки дисциплін інформаційними масивами, що відбивають особливості використання індивідуальних та диференційованих форм ФВ школярів з метою розвитку ФК. Таким чином, з позиції культурологічного підходу ПП МУФК розглядалась як освітній процес, в якому зміст освіти будується відповідно до змісту та цінностей сучасної

культури ФВ учнів.

До низки конкретно-наукових платформ дослідження віднесено також *аксіологічний підхід*. Гуманістичні засади сучасної освітньої системи актуалізують необхідність використання анонсованої наукової течії для пояснення сутності педагогічних явищ. Адже, за словами Л. Демінської [150], ідеї, закладені в аксіології, відображають методолого-методичні підстави, що дають змогу здійснювати професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів фізичного виховання як процес розвитку загальнокультурних, професійних і особистісних цінностей відповідно до культурних ідеалів сучасної освіти в єдиній системі проблемно-цільової, проектно-пошукової і рефлексивної взаємодії [150, с. 121–123].

Упровадження аксіологічного підходу здійснювалося з опорою на зміст категорії «цінності», яка є центральною в рамках окресленої теорії розвитку освітніх систем. Науково-теоретичний аналіз дефініції «цінності» свідчить про існування різних підходів до її розуміння. Так, філософські трактування ототожнюють цінність з новою ідеєю, яка виступає індивідуальним або соціальним орієнтиром. Відтак цінність сприймається як поширений суб'єктивний образ і позначається через певні життєві уявлення. Адже виступає синонімом культурно-історичних стандартів й асоціюється з конкретним життєвим стилем [305, с. 345]. Досліджуючи особливості формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів Ю. Бойко [90] резюмує, що у філософській парадигмі сучасного наукового знання цінності розглядаються як духовні основи, що надають сенсу людському житті, впорядковують дійсність відповідно з ідеалами, еталонними оцінками і загально визнаними нормами [90, с. 45].

Натомість в психолого-педагогічній літературі уявлення про цінності дещо відрізняється. Резюмуючи існуючий масив досліджень зазначимо, що сучасні науковці розглядають цінності як усвідомлені смислові утворення, що визначають сукупність відносин людини до різних сфер життєдіяльності (особистої, професійної, соціальної). Доповнює окреслене тлумачення думка Р. Вдовиченко [104], згідно якої цінності є відносно сталими, тому утворюють моральну позицію індивіда [104, с. 125].

Відтак, в межах дослідження дотримувались позиції, що цінності кожної особистості виступають переконаннями, які задають і визначають спрямованість її поведінки, спонукування до діяльності, особливості прояву почуттів, оцінок і відносин і полягають в розумінні особистістю

узагальненого соціального досвіду, який набувається нею в процесі розвитку і залежить від соціокультурних і виховних умов навколишньої дійсності. Тому реалізація системи ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачала розвиток професійних цінностей фізкультурно-педагогічної діяльності.

Разом з тим, реалізація аксіологічного підходу опиралась на аксіологічні пріоритети національної фізкультурно-спортивної освіти, які мають вирішальний вплив на формування ціннісних орієнтирів особистості МУФК за умов, якщо:

- цілі ПП МУФК апелюють до аксіологічних підвалин сучасного ідеалу здоров'язбереження учнівської молоді, ФВ;
- зміст професійно-педагогічної підготовки відображає історичні та сучасні цінності фізкультурно-педагогічної діяльності, зокрема й напрями забезпечення індивідуального здоров'язбереження школярів;
- процес професійної підготовки вчителя базується на аксіологічних складових системи вищої педагогічної освіти України й підпорядкований логіці розвитку ціннісної сфери особистості;
- технології професійно-педагогічної підготовки є стимулами освоєння аксіологічного потенціалу змісту освіти;
- аксіологічні цінності характеризують життєву позицію вчителя й реалізуються в змодельованій педагогічній діяльності.

Позаяк аксіологічний підхід у межах розробки системи ПП МУФК до організації ІР з учнями спрямовувався на розвиток ціннісної свідомості студентів, оволодіння педагогічними цінностями, формування системи їх професійно-ціннісних орієнтацій, що стосуються гуманізації та індивідуалізації ФВ в ЗЗСО й виявляються в усвідомленому мотиваційно-ціннісному ставленні до урахування фізичних, анатомічних, психофізіологічних особливостей кожного учня на уроках ФК. Ведучи мову далі зазначимо, що окрім того, реалізація аксіологічного підходу спрямовувалась на кристалізацію у свідомості МУФК інтегральних цінностей ФК особистості як здоров'язбережувального орієнтира ЗСЖ сучасної учнівської молоді, серед яких:

- ідеал фізичного розвитку, фізичної досконалості особистості (здоров'я, соматичний вигляд, функціональний стан і фізична підготовленість, рухові вміння, навички та ін.);
- цінності, пов'язані з соціально-психологічними особливостями особистості (соціальне визнання, самоактуалізація, риси характеру, прояв вольових якостей, «м'язова радість» та ін.);
- духовні цінності, які виявляються в перетворювальній,

пізнавальній, комунікативній та інших видах діяльності.

У світлі сказаного, вважаємо, що ПП МУФК до організації ІР з учнями, заснована на ідеях аксіологічного підходу, сприяла вирішенню актуальних завдань сучасної фізкультурно-педагогічної освіти, пов'язаних з розвитком системи освітніх і професійних цінностей студентів, а саме:

- усвідомлення соціальної та особистісної значущості професії УФК, її гуманістичної місії і розуміння власного ставлення до базових ціннісних установок й рушійних мотивів професійного становлення;

- формування поведінкових і професійно-етичних норм, уявлень і понять, властивих фізкультурно-педагогічній діяльності УФК в ЗЗСО, що регламентують професійну діяльність, в тому числі той її аспект, що стосується організації ІР з учнями на уроках ФК;

- становлення і розвиток індивідуального ціннісного досвіду МУФК організації ІР з учнями для реалізації професійних стратегій ФВ школярів та ін.

В рамках нашої наукової розвідки застосування аксіологічного підходу опиралося на ключові положення акмеологічної парадигми. Взаємозв'язок аксіологічного та акмеологічного підходів до пояснення сутності та особливостей ПП МУФК до організації ІР з учнями зумовлений соціально-педагогічною, гуманітарною сутністю ФВ школярів, спрямованістю сучасної системи освіти на збереження здоров'я людини як цілісної системи, що володіє тілесно-духовною єдністю, динамічністю, індивідуальністю. З метою виокремлення ключових ідей реалізації акмеологічного підходу в рамках нашого дослідження вважаємо за доцільне конкретизувати змістове наповнення центральної категорії окресленої методологічної платформи – «акмеологія».

У загальному розумінні акмеологія (з грец. ακμή, акме – вершина, λόγος, logos – вчення) [76, с. 124] – напрям соціальних наук, який інтегрує знання про людину на етапі зрілості й вивчає закономірності досягнення дорослою людиною «акме» (вершин) в різних видах життєдіяльності, в тому числі в освіті, самоосвіті і в професійній діяльності [88, с. 42]. Акмеологія як наука є молодого галуззю знання, що інституалізувалося лише в 90-х роках ХХ ст. За останні тридцять років в руслі акмеології виникли та активно розвиваються конкретно наукові теорії, зокрема акмеологія спорту та фізичної культури [178], акмеологія освіти й педагогічна акмеологія [153]. Остання теорія нині вважається цілісним науковим знанням про шляхи досягнення професіоналізму учителів, в тому числі й майбутніх [153, с. 67].

Відтак, специфіка упровадження акмеологічного підходу в контексті формування готовності МУФК до організації ІР з учнями полягала в забезпеченні актуалізації професійної мотивації студентів; стимулюванні вияву творчого потенціалу здобувачів освіти під час вирішення колізійних авторських проблемних завдань з метою збагачення досвіду використання індивідуальних та диференційованих форм ФВ школярів; інтенсифікації освітнього процесу у напрямі використання глибинних особистісних ресурсів студентів для досягнення успіху в змодельованій професійній діяльності УФК.

Засобами реалізації акмеологічного підходу обрано акмеологічні технології, як за словами І. Боднарук [88] оптимізують процес досягнення особистісно-професійного «акме» майбутнім фахівцем [88, с. 87]. Так, готовність МУФК до організації ІР з учнями на заняттях з ФК трактували як акме ПП у ЗВО. Під час застосування акмеологічних технологій навчання МУФК здійснювалось як цілеспрямована освітня діяльність, в рамках якої студенти свідомо окреслювали цілі й завдання самозміни і творчо їх досягали [57, с. 188]. Примітно, що традиційно зміст освіти передається студентові у вигляді навчального матеріалу з метою його засвоєння. У межах акмеологічного підходу навчальний матеріал відіграв роль середовища, яке використовувалося для іншої мети – створення МУФК власної траєкторії освіти з метою опанування системними знаннями, вміннями, навичками та досвідом організації ІР з учнями.

Окрім того, суть впровадження ідей акмеологічного підходу в професійну освіту МУФК полягала в спрямованості дослідних і формуючих впливів на актуалізацію творчого потенціалу студентів у напрямі розробки власних методичних шляхів ФВ у процесі ІР на уроках ФК; розвитку професійної мотивації й мотивації досягнення успіху у змодельованій професійно зорієнтованій колізійній діяльності, що передбачало створення умов для освоєння студентами прогресивних, сучасних методик і технологій ФВ школярів в межах упровадження індивідуального та диференційованого підходів. Разом з тим, метою реалізації акмеологічного підходу в системі ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено здійснення акмеолого-педагогічного впливу на студентів з метою розвитку *акмеологічної спрямованості особистості* як стрижневої властивості педагогічної майстерності [153, с. 156].

Тут апелювали до науково перевірених висновків Т. Дерєки [153], що спрямованість особистості є інтегративною якістю, що відбиває цілі, цінності, мотиви, прагнення, які детермінують активність особистості й визначають вектор такої активності [153, с. 157]. Тоді як акмеологічна

спрямованість майбутніх фахівців фізичного виховання, як переконливо доводить дослідник, це якісна характеристика загальної спрямованості особистості, яка орієнтує педагога на прогресивний розвиток (зокрема, професійний), максимальну творчу самореалізацію [153, с. 160]. Специфічний, професійно-педагогічний зміст акмеологічної спрямованості особистості МУФК, в рамках нашого дослідження, становить орієнтація студентів на організацію ІР учнів у майбутній професійній діяльності з опорою на акмеологічну концепцію фізкультурної освіти, що передбачає максимально можливий розвиток індивідуальних фізичних здібностей кожного школяра.

Таким чином зміст суб'єктного, особистісно орієнтованого, культурологічного, аксіологічного, акмеологічного підходів становив конкретно-науковий рівень методології нашої наукової розвідки й апелював до виокремлення, обґрунтування й реалізації специфічних характеристик авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в педагогічних ЗВО України.

Своєю чергою четвертий – технологічний – рівень методології дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями утворив комплекс методів дослідження, зокрема:

1) теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, конкретизація, індукція, дедукція, аналогія, типологія, класифікація, екстраполяція, моделювання) – для конкретизації теоретико-методологічних основ досліджуваного процесу; інтерпретації отриманого емпіричного матеріалу;

2) емпіричні методи (педагогічне спостереження, опитування, аналіз продуктів освітньої діяльності, експертна оцінка, психологічне тестування, педагогічний експеримент) використовувались на етапі дослідно-експериментальної апробації та перевірки результативності системи ПП МУФК до організації ІР з учнями;

3) методи математичної статистики (здійснення кількісного та якісного аналізу одержаних результатів, узагальнення і забезпечення достовірності й об'єктивності експериментальних даних з використанням F-критерію) – для обробки емпіричних даних;

4) прогностичні методи (перспективний аналіз, метод сценування) – з метою визначення напрямків перспективного розвитку системи ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Підсумовуючи, підкреслимо, що методологія дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями відбивається у чотирьох рівнях знання: *філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому й*

технологічному й опирається на низку закономірностей та принципів. Відтак видається доцільним презентувати та обґрунтувати їх зміст та особливості застосування.

2.3 Закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Розробка педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачала дослідницьку роботу у напрямі виокремлення й обґрунтування закономірностей окресленого процесу, що виступали фундаментом для компонування сукупності дієвих педагогічних принципів, які, своєю чергою, відбивали зміст, організаційні форми і методи освітньої діяльності студентів.

Ураховуючи той фак, що між закономірностями і принципами існує діалектичний взаємозв'язок, у межах дослідження вважали за потрібне уточнити змістове наповнення категорій «закономірність» і «принцип» в розрізі педагогічної науки. Принагідно відзначимо, що закономірність є ширшим поняттям, ніж принцип [78, с. 45–46].

На думку видатних дидактів сучасності (В. Бех [78], В. Биков [85], І. Зязюн [193], С. Вітвицька [197], Т. Канівець [201] та ін.), *закономірності* – «це об'єктивні, істотні, стійкі, повторювані зв'язки між складовими частинами освітнього процесу» [193, с. 18]. Натомість перші спроби обґрунтування принципів навчання знаходимо в наукових доробках Я. Коменського, Ж. Руссо, К. Ушинського, І. Песталоцці. Тоді як пояснення закономірностей освітньої діяльності висвітлено в працях корифеїв педагогічної науки. Зокрема Ю. Бабанський [331] конкретизував зміст дев'яти закономірностей навчання [331, с. 28]. У публікаціях науковців визначено, систематизовано й обґрунтовано понад вісімдесят закономірностей освітнього процесу [340, с. 47–54]. Дослідником здійснено групування *загальних закономірностей* навчання, до яких віднесено: закономірності *цілей* (залежність цілей навчання від рівня, темпів розвитку, потреб і можливостей суспільства, педагогічної науки і практики), *змісту* (зумовленість процесу навчання суспільними потребами і дидактичними цілями, віковими можливостями учнів, рівнем розвитку теорії і практики навчання, матеріально-технічної та економічної бази закладу освіти), *якості* (залежність успішності

наступних етапів освіти від продуктивності попередніх тощо), *методів* (взаємопов'язаність рівня знань, вмінь, навичок від методичного проектування процесу навчання), *управління* (залежність продуктивності навчання від інтенсивності зворотних зв'язків і обґрунтованості коригувальних впливів). Особливі закономірності навчання дослідник класифікував у такі групи: соціологічні, організаційні, кібернетичні, психологічні, дидактичні і гносеологічні [340, с. 56].

Частина анонсованих закономірностей діє завжди, незалежно від дій учасників і умов процесу. Разом з тим, деякі з них проявляються швидше як тенденції, що діють в деякому статистичному ряду, в деякій множині випадків. Саме тому закономірності в педагогіці поділяють на загальні і приватні/особливі. Загальні закономірності охоплюють своєю дією всю систему, а приватні – поширюються на окремий компонент системи.

Цінною видається думка П. Підкасистого [330], котрий зазначає, що «закономірності навчання, які розглядаються як увіразки дії законів у конкретних умовах, є об'єктивізованими, динамічними, синергетичними зв'язками між структурними складниками освітнього процесу» [330, с. 25]. Провідний дидакт вважав, що процес навчання детермінується такими повторюваними взаємозв'язками: соціальної зумовленості цілей, змісту і методів навчання; цілісності і єдності педагогічного процесу; єдності і взаємозв'язку теорії і практики навчання; єдності і взаємозумовленості індивідуальної і групової організації навчальної діяльності здобувачів [330, с. 67].

Істотний внесок у дослідження проблеми закономірностей навчання здійснили роботи І. Брокмейєра [97], Г. Васильєва [101], В. Загвязинського [182], А. Новікова [308], Г. Щедровицького [468] та ін. Проблема закономірностей навчання у вищій школі знайшла відображення в публікаціях О. Пехоти [336], В. Вихрущ [112], О. Пирогова [337], В. Семиченко [380], Н. Федорової [430], Ю. Фурмана [436] та ін. Дослідження проблеми закономірностей і принципів навчання, як вважає В. Вихрущ [112], – одне з найскладніших методологічних завдань сучасної педагогічної науки [112, с. 18]. Поза як «встановлення закономірностей дає змогу розкрити сутнісні, загальні й стійкі відношення в дидактичних системах і процесах; міжнауковий зв'язку і взаємодії нового знання; проектувати шляхи вдосконалення педагогічної практики, здійснювати обґрунтоване управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти» [97, с. 31–32]. Нам імонує позиція А. Новікова [308], котрий пропонує новий погляд на проблему закономірностей навчання шляхом презентації авторської класифікацію законів педагогіки,

заснованої на об'єктах/суб'єктах – джерелах життєвого досвіду учня [308, с. 25].

Аналіз змісту різних класифікацій закономірностей навчання спрямовує до висновку, що окреслені детермінанти відображають істотні зв'язки і відносини складників соціоцентрованої освітньої моделі. Однак не сповна відповідають вимогам щодо організації можливостей для упровадження елементів творчості в умовах особистісно-зорієнтованої освіти й сучасних соціокультурних реаліях, в яких відбувається освітня діяльність студентів, зокрема й МУФК. Один з методологів евристичної (креативної) освіти А. Хуторської [440] істотно розширив розуміння закономірностей освітнього процесу, змістивши фокус дослідження в бік особистісної та креативної спрямованості вектора освіти [440].

З метою виокремлення закономірностей ПП МУФК до організації IP з учнями здійснено ґрунтований аналіз дисертаційних досліджень, предмет яких стосується різноманітних аспектів фахового навчання у вищій школі студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт. Зокрема вивчено сукупність закономірностей підготовки МУФК до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах (О. Ажиппо [2]) й формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я (Ю. Танасійчук [418]); формування етичної (Б. Без'язичний [68]), валеологічної (Б. Максимчук [264]) компетентності МУФК у процесі професійної підготовки; підготовки МУФК до здоров'язбережувальної професійної діяльності (П. Джуринський [157]); акмеологічні зв'язки неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання (Т. Дерека [153]); впровадження інноваційних технологій УФК в систему ФВ молодших школярів (Н. Москаленко [292]); оптимізації (О. Тимошенко [425]) ПП МУФК у ЗВО (Н. Степанченко [408]) та ін.

Порівняльний аналіз закономірностей традиційної та експериментальної освіти дав змогу зробити висновок про стохастично характері дії загальнопедагогічних закономірностей в умовах інноваційної освітньої моделі. Парадигмальні зміщення параметрів дисциплінарної матриці ПП МУФК від соціального контексту її побудови в сторону розкриття закономірностей педагогічного впливу на внутрішній світ МУФК, індивідуальних засад їх освітньої та професійної діяльності, особистісних сенсів освіти, механізмів самореалізації та саморозвитку особистості спричиняють виникнення парадоксів освітньої

моделі. На переконання Н. Москаленко [291] згадані парадокси, пов'язані з імплементацією творчих елементів в систему вищої педагогічної освіти. Разом з тим, як слушно резюмує О. Тимошенко [424] будь-які парадокси в контексті діалектичного синтезу відображають риси подібності та відмінності закономірностей традиційної та експериментальної освіти. Відтак, в межах дослідження концепція ПП МУФК до організації ІР з учнями базувалася й апелювала до загальнопедагогічних та специфічних закономірностей освітнього процесу в ЗВО.

З огляду на той факт, що готовність МУФК до організації ІР з учнями як складний, інтегративний, полікомпонентний феномен в межах дослідження розглядається, з одного боку, як системна цілісність фахових знань, вмінь, навичок, здібностей, мотивів, з іншого, – як *attitudud*, – закономірності, що лежать в основі авторської концепції анонсованого процесу опираються на:

- 1) закони (закономірності) існування і функціонування систем;
- 2) низку психологічних теорій і підходів формування соціально-педагогічних установок;
- 4) сучасні теорії ФВ учнів;
- 3) основні педагогічні закономірності освітнього процесу.

Зазначимо, що урахування закономірностей існування і функціонування систем в концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями становить основу розвитку системних властивостей досліджуваного феномена з точки зору його структури й визначає змістовну сторону експериментальної розвідки. Тоді як апелювання до педагогічних закономірностей спрямовує до вибору найоптимальніших дидактичних механізмів формування досліджуваної готовності.

У форматі цього дослідження найбільш значущими вважаємо такі закономірності існування й розвитку систем:

– *закономірність взаємодії частини і цілого*, що виявляється в протилежних пов'язаних явищах прогресуючої факторизації і прогресуючої систематизації, за умов коли структурні компоненти системи прагнуть до незалежності або навпаки до зменшення самостійності, тобто до більшої цілісності. У концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями урахування такої закономірності передбачало виявлення загальнопедагогічних й специфічних принципів, конкретизацію ресурсів та можливостей розвиваючого потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі досліджуваного процесу, визначення й обґрунтування педагогічних умов, реалізація яких детермінувала б забезпечення балансу в формуванні структурних

компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями, їх гармонійного поєднання, а також змістовну трансформацію окремих (відсторонених, відокремлених) особистісних установок студентів, їх інтеграцію в ціле професійно-особистісне утворення;

– *закономірність ієрархічної впорядкованості систем*, що характеризує зв'язок системи ПП МУФК до організації ІР з учнями із зовнішнім середовищем, надсистемами і підсистемами. Апелювання до окресленої закономірності передбачало забезпечення педагогічних умов, за яких формування досліджуваної готовності, як результату ПП МУФК, вважалося одночасно цільовою установкою для розвитку компетентнісного змісту кожного структурного компонента готовності до організації ІР з учнями і засобом забезпечення професійної компетентності майбутніх педагогів;

– *закономірність необхідної різноманітності*, дотримання якого в форматі концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями означало створення педагогічних умов, в рамках яких досягається перевага різноманітності компетентнісного експериментального змісту фахового навчання студентів над різноманітністю характеристик реальних умов професійної педагогічної діяльності;

– *закономірність розвитку системи*, ретрансляція якої спрямовувала до своєчасного попередження «загибелі» системи і своєчасності здійснення її «реконструкції» або «модернізації» для збереження в новій якості, що в концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями забезпечується гнучкістю її змісту і методичних етапів реалізації.

З огляду на той факт, що готовність МУФК до організації ІР з учнями розглядали як стійкий соціально-педагогічний атитюд, процес виокремлення закономірностей дослідження передбачав урахування засадничих ідей низки психологічних законів й теорій формування усвідомлених установок. Зокрема вивчено, систематизовано й виокремлено ключові положення мотиваційного [524], когнітивного [518; 527], структурного [170] підходів до формування професійних соціально-педагогічних установок, а також теорії Д. Майерса [263] про взаємовплив установок на фахову поведінку.

Так, урахування ідей мотиваційного підходу опиралось на теорію когнітивного реагування [524] і теорію очікуваних переваг [517], що передбачало акцентування уваги МУФК на перевагах використання індивідуальних та диференційованих форм роботи учнів на уроках ФК. Значущими у визначенні закономірностей дослідження вважали теорії структурного балансу [527], конгруентності [555], когнітивного

дисонансу [518], що пояснюють природу прагнень студентів до внутрішньої узгодженості когнітивних структур, зокрема тих, що впливають на логіку організації професійної діяльності МУФК.

Принагідно зазначимо, що упровадження та реалізація авторської концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачали забезпечення її дієвості, тобто впливу на професійну поведінку майбутніх педагогів. Тому здійснено гіпотетичне припущення щодо доцільності апелювання й до закономірностей впливу установок на поведінку, зокрема й професійну, людини, а саме: сили установки; зменшення впливу інших установок; конгруентності установки поведінки.

Основними загальнопедагогічними закономірностями, що визначають процес ПП МУФК до організації ІР з учнями вважаємо такі:

– зумовленість цілей, змісту і процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями потребами соціальної спільноти;

– детермінованість освітніх результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями характером педагогічних умов і методичної моделі освітнього процесу в ЗВО;

– зумовленість результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями суб'єктивною та професійною значущістю навчального матеріалу, ставленням студентів до цінностей ФВ, ФК, індивідуального здоров'я, проблеми здоров'язбереження учнів;

– адекватність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в ЗВО положенням сучасних нормативно-правових документів, що регулюють процес ФВ учнів, інтенсифікації та інноватизації середньої освіти, стандартизації та нормування ПП майбутніх педагогів.

Таким чином, припускали, що результативність процесу формування досліджуваної готовності визначатиметься:

1) урахуванням в змісті та організації освітнього процесу ПП МУФК законів і закономірностей функціонування систем і психологічних механізмів формування стійких соціально-педагогічних аттитюдів;

2) опорою на психолого-педагогічний інструментарій зміни професійних установок студентів (забезпечення позитивної мотивації МУФК до збереження та зміцнення здоров'я школярів шляхом раціоналізації ФВ кожного учня в процесі ІР; збагачення практичного професійного досвіду здобувачів освіти щодо організації ІР учнів тощо);

3) надійністю прогнозу розвитку авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Підсумовуючи, зазначимо, що здійснений аналіз та синтез теоретичних конструктів, що стали основою для конкретизації

специфічних закономірностей дослідження, дали змогу увиразнити стійкі зв'язки між структурними складниками системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в таких взаємозалежностях:

– детермінованість рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР зі школярами оволодінням і здатністю до використання комплексу академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей у вирішенні практичних завдань індивідуалізації й диференціації ФВ учнів;

– зумовленість процесу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями зниженням рівня особистісного сприйняття ризиків нових освітніх умов шляхом участі студентів в діяльності ресурсних центрів індивідуалізації фізкультурної освіти, які функціонували на базі обраних для експериментального дослідження ЗВО (метою створення таких центрів стала ресурсна підтримка науково-методичних ініціатив студентів щодо впровадження в педагогічну практику інноваційних стратегій індивідуалізації й диференціації ФВ учнів в ЗЗСО);

– залежність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями від особистісного ставлення студентів до цінностей здоров'язбережувальної фізкультурної освіти учнівської молоді;

– зумовленість формування досліджуваної готовності забезпеченням в освітньому процесі ефекту «педагогічного резонансу», «педагогічних колізій» та ін.

Окреслені закономірності, будучи відображенням істотних й необхідних зв'язків між явищами і факторами процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями, відбивають загальну картину дослідницьких дій. Однак не містять вказівок щодо практичного впровадження розробленої концепції [95, с. 14]. Поза як такі вказівки закріплені в загальнопедагогічних та специфічних принципах нашої наукової розвідки. За доцільне вважаємо підкреслити, що виявлені закономірності визначено засадничими ідеями для проєктування комплексу загальнопедагогічних і специфічних принципів авторської, а також правил їх упровадження.

Під принципом в сучасній педагогічній науці розуміють «вихідні дидактичні положення, які відображають перебіг об'єктивних законів і закономірностей процесу навчання і визначають його спрямованість в розвитку особистості» [133, с. 169]. Правила ж займають нижчу сходинку в ієрархії педагогічної теорії і є перехідною ланкою від теорії до практики [132, с. 56]. В межах дослідження погоджувались з наведеними тлумаченнями. Зважаючи на складність й багатогранність процесу ПП

МУФК до організації ІР з учнями *принципи* здійснення дослідницьких дій систематизовану у деяку сукупність. Зокрема прийнято рішення структурувати принципи у *три блоки*, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи.

Перший блок складається з сукупності *організаційних принципів* (принцип гуманістичної спрямованості в навчанні; принцип безперервності і наступності ПП МУФК; принцип практичності; принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін), що спрямовувалась на оптимальну регуляцію діяльності викладачів і студентів, котрі були охоплені експериментальною роботою у напрямі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Другий блок – відбивають *загальнопедагогічні постулати* функціонування освітнього процесу у вищій школі (принцип науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, розвитку розумових здібностей студентів (принцип ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.), реалізація сукупності яких забезпечувала досягнення оптимального використання інформаційних масивів дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» та організації педагогічної комунікації в освітньо-виховному процесі.

Третій блок приписів транслює сукупність *специфічних принципів* ПП МУФК до організації ІР з учнями (принцип нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.), які пояснюють особливості організації освітньої діяльності студентів окресленої спеціальності й ретранслюють авторське бачення функціонування досліджуваного процесу. Розглянемо детальніше зміст деяких постулатів.

Принцип нелінійності реалізувався в процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями на трьох рівнях: 1) джерела інформації; 2) структура навчальних курсів; 3) презентація навчального матеріалу. Виникає необхідність витлумачення специфіки використання такого принципу на кожному з анонсованих рівнів.

Ведучи мову про джерела інформації, доцільно підкреслити, що на сучасному етапі розвитку науки і техніки успішному студенту необхідно не послідовне, а одночасне використання різнопланових джерел

отримання інформації, серед яких: словники, енциклопедії, довідники, навчальні матеріали курсу, навчальні сайти, нормативно-правові документи, матеріали світового співтовариства експертів, архіви, каталоги, радіо, телебачення тощо. Тому процес ПП МУФК урахував всі можливі канали для отримання студентами інформації про організацію ІР з учнями шляхом організації та проведення туристичних походів, використання традиційних та інноваційних спортивних, рухливих ігор на уроках ФК, забезпечення фізкультурного дозвілля дітей у літніх спортивних оздоровчих таборах тощо. З метою реалізації окресленого принципу викладачі, які брали участь в експерименту, забезпечували студентів переліком достовірних інформаційних ресурсів різноманітних типів й забезпечувати доступ до деяких з них. Окрім того, упровадження згаданого постулату передбачало систематичне стимулювання МУФК до інформаційних пошуків задля складання власних тематичних колекцій матеріалу до певної навчальної дисципліни.

Якщо вести мову про реалізацію принципу нелінійності на рівні структури курсу, то експериментальні складові частини навчальних дисциплін розроблялись з урахуванням різного рівня готовності студентів до організації ІР з учнями, тобто диференційовано. У площині дослідження диференціація ПП МУФК передбачала таку організацію освітньо-виховного процесу, за якої кожен студент міг успішно засвоювати навчальний матеріал на комфортному для нього рівні.

Що стосується імплементації принципу нелінійності на рівні презентації навчального матеріалу, тут основною метою вважали зручність і простоту ротації раніше вивченої інформації в різних розділах конкретної дисципліни для вирішення нових педагогічних колізійних завдань. Засобом втілення в практику ПП МУФК описаної можливості обрано технологію гіпертексту. Відзначимо, що формувальний етап дослідження припав на період пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19). Відтак освітня діяльність студентів відбувалася в режимі дистанційної освіти – *online*. Така ситуація спонукала до всебічного використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою виконання завдань наукової розвідки.

Водночас, необхідність використання гіпертексту для представлення навчального матеріалу продиктована тим фактом, що вміння працювати в мережі *Інтернет*, орієнтація в пошукових системах, постійне перемикавання уваги з однієї інформації на іншу, тобто актуальна для студентської молоді модель інформаційної поведінки, детермінували виникнення нового типу мислення: «мозаїчного» або «кліпового» (від

англійського *clip* – нарізка, фрагмент, уривок, швидкість (руху)). Анонсований тип мислення ґрунтується на компактному, стислому, наочному поданні інформації. З огляду на існуючі реалії інформатизації освіти й ураховуючи ситуацією зі стрімким поширенням масштабів коронавірусної інфекції упровадження принципу нелінійності також передбачало індивідуалізацію ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Наступним специфічним постулатом дослідження вважаємо *принцип превалювання автономії студентів*. В проекті Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років відзначається, що метою вищої професійної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця, компетентного в сфері своєї професійної діяльності, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності, безперервного самовдосконалення і саморозвитку протягом усього життя [361]. Звідси кристалізується, що першочерговим завданням в контексті сучасних тенденцій розвитку вищої професійної педагогічної освіти України й світових соціально-економічних умов є розвиток умінь і навичок автономії студента. Окрім того, становлення автономії в процесі здобуття професійної освіти, на переконання О. Брижатога [95], детермінує виникнення самостійності МУФК у прийнятті професійних рішень стосовно специфіки організації фізкультурно-спортивної діяльності учнів [95, с. 26].

У науково-педагогічній літературі поряд з терміном «автономія студентів» (*learner autonomy*) [552, с. 2649] зустрічаються такі синонімічні взаємозамінні поняття як: «самостійність студентів» (*learner independence*) (О. Монт (O. Mont) [549]), «саморегульоване навчання» (*self regulated learning*) (Ю. Хоадлей (U. Hoadley) [530]), «самостійність у навчальній/пізнавальній діяльності» (*self directed learning*), «самонавчання» (*self instruction*), «самодоступ» (*self access*) (А. Джаквіт (A. Jaquith) [535]), «навчання вчитися» (*learning to learn*) (Л. Хілл (L. Hill) [529, с. 1169]). У широкому сенсі під автономією студента розуміють готовність і здатність здобувачів освіти здійснювати самостійне управління власною навчальною діяльністю, самоосвіту і самовдосконалення. Тоді як у вузькому – автономія трактується як рівноцінна відповідальність студентів і педагогів за результати освітньої діяльності. В площині дослідження принцип превалювання автономії студентів передбачав зміщення відповідальності за ефективність навчання на студента у зв'язку з запровадженням карантинних заходів та переведення ЗВО в режим дистанційної освіти.

Продовжуючи характеристику окресленого постулата, зазначимо, що основою автономії МУФК сучасні дослідники (О. Войтовська [117], О. Гайдук [124] та ін.) вважають наявність у них метакогнітивних умінь. У філософському сенсі метакогнітивні вміння – це шлях пізнання індивідом самого себе [305, с. 367]. Так, О. Войтовська [117] тлумачить метакогнітивні вміння як сукупність знань про власні розумові процеси й здатність до свідомої їх рефлексії, зміни і здійснення дій, заснованих на цьому знанні [117]. В площині дослідження автономією МУФК вважали комплекс таких вмінь:

- 1) планувати навчальну діяльність;
- 2) організовувати навчальну діяльність відповідно до складеного плану;
- 3) оцінювати власні навчальні досягнення;
- 4) коригувати індивідуальну стратегію освітньої діяльності щодо опанування змісту кожної дисципліни.

Відповідно до принципу превалювання автономії студентів, центральну роль у ПП МУФК до організації ІР з учнями відігравала самостійна робота студентів. Таке рішення базувалося на аналізі існуючих робочих навчальних планів, де на самостійну роботу відводиться більше часу, ніж на контактну аудиторну роботу студентів з викладачем. За доцільне вважаємо підкреслити, що терміни «автономія студента» і «самостійна робота студента» є близькими за значенням, але не тотожними. В розрізі нашої наукової розвідки під час самостійної (аудиторної, позааудиторної, дистанційної) роботи МУФК обирали технології виконання навчального завдання без вказівки викладача. Тоді освітня автономія здобувачів окресленої спеціальності передбачала вибір не лише шляхів вирішення професійно зорієнтованих колізійних завдань, але й часу та послідовності опанування експериментальних інформаційних масивів.

Слід зазначити, що в системі вищої педагогічно-фізкультурної освіти багатьох країн Європи нині актуалізується тенденція збільшення частки самостійної роботи МУФК шляхом мінімізації контролю викладача й забезпечення можливостей для вияву студентами креативності та творчості, зокрема й створення сучасних методичних розробок для організації ІР учнів на уроках ФК в ЗЗСО.

Згідно резюмувань Г. Ніколаї [302] що стосуються інноваційного розвитку ФВіС в університетах республіки Польща, у польській педагогічній літературі проблема змістовних аспектів самостійної пізнавальної діяльності студентів розглядалася багатьма авторами [302,

с. 58]. Досліджуючи її сутність авторка узагальнює, що самостійність є протилежністю пасивності і рецептивно-репродуктивній позиції студентів. У наукових доробках О. Стасенко [405], котра виокремила теоретичні та практичні підвалини визначення змісту ПП МУФК в процесі самостійної роботи, самостійність студента розглядається через призму векторності його навчальних дій та мислення [405, с. 214]. Головною умовою розвитку самостійності дослідниця вважає вирішення проблемних професійно зорієнтованих ситуацій [405, с. 215].

В американській педагогіці для пояснення категорії «самостійна робота» у площині ПП МУФК, за словами Є.Захаріної [190] використовується поняття «*individual study*» (індивідуальне навчання), яке має два значення: 1) робота, яка здійснюється без участі викладача; 2) індивідуальна робота викладача з конкретним студентом [190, с. 118]. Визначаючи особливості ПП учителів окресленої спеціальності в Німеччині, О. Гайдук [124] зауважує, що в німецькій педагогічній літературі зустрічаються поняття: «*selbständige Arbeit*» (самостійна робота), «*mittelbarer Unterricht*» (опосередковане навчання) і «*Unmittelbarer Unterricht*» (безпосереднє навчання), що відрізняються часткою керівної діяльності викладача [124, с. 13]. Французька педагогічна думка оперує терміном «*le travail individual*» (індивідуальна робота), що означає роботу без участі викладача.

Відсутність єдиного дидактичного тлумачення поняття «самостійна робота студента» в зарубіжній літературі не стала перешкодою для обмеження розвитку автономії МУФК в рамках проведення авторського дослідження. Натомість відкривала простір для здійснення викладачами педагогічної творчості. Відтак, в рамках реалізації принципу *превалювання автономії студентів* традиційні форми навчання (лекції, семінари, практичні заняття) виступали не основним, а допоміжним інструментарієм в організації самостійно-пізнавальної діяльності студентів. Водночас, освітньо-пізнавальна діяльність МУФК передбачала самостійну роботу з першоджерелами, вимагала використання засобів розвитку умінь практичного використання набутих знань, наприклад, з основ вікової, конституційної, спортивної морфології, статевого диморфізму для здійснення анатомічного аналізу положень і рухів тіла школярів з метою добору оптимальної стратегії організації ІР кожного школяра; впровадження в освітньо-виховний процес інформаційно-комунікаційних технологій, використання яких передбачало опосередковане керівництво викладачем (тьютором) процесу самостійної роботи студентів. Особливістю забезпечення самостійної роботи МУФК в

більшості країн світу вважаємо факт, що вона організовується переважно в дистанційній освіті. З огляду на окреслену думку й виходячи з реалій світової пандемії, упровадження принципу *превалювання автономії студентів* передбачало дистанційне виконання МУФК індивідуальних освітніх завдань й презентації здобутих результатів в режимі *online*.

Відзначимо, що ефективними методами і прийомами організації самостійної роботи МУФК в процесі ПП до організації ІР з учнями визначено: *метод складання індивідуальних портфоліо*, що містили авторські методичні розробки для індивідуалізації та диференціації ФВ учнів; *рефлексія на основі застосування методу SWOT-analysis*, самооцінювання, взаємо і самоконтроль, проектну діяльність, метод кейсів.

Окрім того застосування принципу *превалювання автономії студентів* базувалося на забезпечення відкритого доступу студентів до інформації про зміст та структуру навчальних курсів; завдання курсу й вимог щодо їх виконання; знаннєві «точки» контролю і критерії оцінювання всіх видів освітньої діяльності; можливості використання додаткової освіти (факультативів, курсів за вибором, інформаційних джерел).

Для реалізації анонсованого принципу в умовах карантинних обмежень проєктування змісту навчальних курсів здійснювалося на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій й засобів дистанційного навчання. Такі дослідницькі дії уможливили здійснення зворотного зв'язку в системах відносин «викладач-студент «студент-студент», «студент-група»; забезпечили свободу вибору дій МУФК щодо стратегії опанування змісту кожної конкретної дисципліни тощо.

Наступним постулатом ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено *принцип всебічної інтегративності*. З метою трактування такого засадничого положення розглянемо детальніше змістове наповнення поняття «інтегративність». Згідно з логікою Ю. Шабанова [451], будь-яке поняття має зміст і обсяг [451, с. 34]. Зміст поняття – це сукупність ознак предмета або явища, які містить термін, обсяг – низка предметів або явищ, які охоплює поняття [451, с. 35]. Якщо вести мову про обсяг поняття «інтегративність», то воно має на увазі злиття, сплетіння, з'єднання, акумуляцію, накопичення [472, с. 367]. Для визначення сутності згаданого терміну, розглянемо однокореневе і близьке за значенням, синонімічне, але не ідентичне поняття «інтеграція». Зміст якого нині в педагогічній науці дослідники трактують так: об'єднання окремих частин і елементів в єдину, цілісну, інтегральну

систему (знань, вмінь, навичок) [464, с. 202]. Тоді як кінцевою метою інтегративності є не припинення процесу об'єднання, а, навпаки, постійний цільовий рух, зближення, компромісна участь окремих елементів у створенні узгодженого цілого. В межах дослідження таким цілим розуміли готовність МУФК до організації ІР з учнями.

Упровадження принципу всебічної інтегративності передбачало відновлення природної цілісності освітньо-пізнавального процесу на основі встановлення зв'язків і відносин між штучно розділеними елементами знань про особливості організації ІР з учнями на уроках ФК в ЗЗСО й з'єднання механічно розрізаних інформаційних масивів про специфіку урахування фізіологічних, анатомічних, фізичних індивідуальних здібностей школярів під час ФВ у змісті низки навчальних дисциплін.

Реалізація анонсованого постулату в межах дослідження відбувалася у декількох напрямках: внутрішньопредметна (горизонтальна), міжпредметна (вертикальна), міжособистісна й міжсистемна інтегративність.

Внутрішньопредметна (горизонтальна) інтегративність в процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями будувалась на комплексному і взаємопов'язаному формуванні знань, умінь, навичок студентів для здійснення різних видів фізкультурно-педагогічної професійної діяльності, а також на пропорційному об'єднанні навчального матеріалу дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК», актуального й важливого для вирішення різноманітних педагогічних завдань стосовно зміцнення та збереження індивідуального здоров'я школярів, популяризації парадигми здорового способу життя й фізичної активності шляхом ефективного добору засобів та методів індивідуалізації ФВ здобувачів загальної середньої освіти.

Міжпредметна (вертикальна) інтегративність ПП МУФК забезпечувалася в процесі вирішення студентами колізійних професійно зорієнтованих завдань, де пошук ідей для розв'язання передбачав використання фахових знань з різних дисциплін. Разом з тим, спроектовані авторські завдання інтегрували відомості обраних для експерименту курсів й розроблялися спільно з практикуючими УФК.

Міжособистісна інтегративність у площині нашої наукової розвідки розглядалась як співпраця і співтворчість усіх учасників освітнього

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

процесу, що досягалась на основі забезпечення багатосторонньої відкритості простору діалогічної й полілогічної взаємодії викладачів та студентів. Реалізація міжособистісної інтегративності сприяла особистісному розвитку МУФК шляхом участі студентів у різних видах пізнавальної діяльності (кероване самонавчання, самоосвіта, дослідницька діяльність, навчальна творчість, співпраця й кооперація з викладачами/студентами та ін.).

Упровадження принципу *всебічної інтегративності* ПП МУФК до організації ІР з учнями на рівні міжсистемної інтегративності здійснювалось у двох ключових напрямках:

1) співробітництво закладів вищої педагогічної освіти з підприємствами, установами, організаціями, на базі яких студенти проходили різні види практик;

2) активна інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в освітньо-виховний процес.

Практичними шляхами реалізації першого напрямку міжсистемної інтегративності слугували зустрічі студентів з практикуючими УФК, науково-практичні конференції, інтернет-конференції, веб-семінари, веб-симпозіуми, вебінари, веб-квести, всебічний комплексний аналіз викладачами особливостей професійної діяльності УФК в процесі організації ІР з учнями тощо. Відзначаючи специфіку імплементації другого напрямку міжсистемної інтегративності, вважаємо за необхідне кристалізувати дидактико-методичні відмінності між використанням ІКТ в освітньому процесі та їх інтеграцією в ПП МУФК у педагогічних ЗВО (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Характерні відмінності процесу інтеграції (впровадження) ІКТ у ПП МУФК на противагу використанню ІКТ в освітньому процесі

<i>Використання ІКТ в освітньому процесі</i>	<i>Інтеграція ІКТ в процес ПП МУФК до організації ІР з учнями</i>
ІКТ використовуються довільно, хаотично, часто на завершальному етапі вивчення теми або модуля	ІКТ використовуються цілеспрямовано, згідно структурованого навчального плану
ІКТ впроваджуються на заняттях рідко, епізодично.	ІКТ постійна складова, один з обов'язкових елементів кожного заняття
ІКТ переважно виконують	ІКТ занурюють студентів в

Олександр Алексєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Функцію ілюстрування, іноді інструктують студентів, епізодично стають додатковим джерелом інформації	пізнавальний контент, об'єднують в навчально-професійні співтовариства і групи
Апаратні та програмні засоби використовуються переважно викладачами	Апаратні і програмні засоби використовуються переважно студентами
Фокус зосереджується на використанні різноманітних технологій	Фокус спрямовується на розвиток критичного фізкультурно-педагогічного мислення студентів
Значна частина заняття відведена для роботи студентів з апаратними та програмними засобами ІКТ	Заняття присвячено роботі з різними сервісами з метою вирішення міждисциплінарних проблемних завдань
Комп'ютер використовується студентами для виконання простих завдань (тестування, перегляд відео фрагмента, прослуховування аудіо тощо)	ІКТ є засобом міжнародної комунікації, залучення студентів в глобальний фізкультурно-спортивний, педагогічний освітній простір
Технології використовуються з метою отримання інформації	Технології використовуються студентами для створення нової Інформації про специфіку індивідуалізації ФВ учнів; інноваційного контенту про методичні шляхи організації ІР школярів а уроках ФК; конструювання власної системи професійних знань
ІКТ є додатковим, необов'язковим засобом навчання	Розв'язання навчально-пізнавальних завдань неможливе без використання ІКТ

Відзначимо, що використання ІКТ передбачає епізодичне довільне застосування апаратних і програмних засобів в освітньому процесі ЗВО з метою інструктування студентів або урізноманітнення ходу заняття. Тоді як інтеграція ІКТ (в рамках дослідження) базувалась на структурованій, систематичній, спланованій навчально-розвивальній взаємодії МУФК та викладачів в режимі *online*.

Окреслена сукупність загальнопедагогічних та специфічних закономірностей і принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями не претендує на докорінну вичерпність, тоді як описує авторський погляд на досліджувану проблему й становить вихідні дидактичні підвалини для доброї змісту, засобів, методів, прийомів, засобів і форм організації анонсованого процесу в закладах вищої педагогічної освіти.

Висновки до другого розділу

У розділі охарактеризовано нормативно-правове підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями; висвітлено методологічні засади дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями; виявлено закономірності та обґрунтовано сукупність загальнопедагогічних і специфічних принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Вивчення нормативно-правових документів, що регулюють процес здобуття вищої педагогічної освіти, організацію освітнього процесу у ЗЗСО, питання забезпечення збереження та зміцнення здоров'я учнів та розвиток ФК школярів засвідчило доцільність розгляду нормативно-правового підґрунтя ПП МУФК до організації ІР з учнями з точки зору декількох ключових аспектів, зокрема: *підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО* (Концепція «Нова українська школа» (2017 р.) , Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) та ін.); *нормативного регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК в процесі ФВ учнів* (Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» № 2736-20 від 23.12.2020 (2020 р.) та ін.); *забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп* (Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» № 458 (2005 р.), Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на

період до 2021 року (2013 р.) та ін.); *спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку* (Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) та ін.); *дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів в ЗЗСО* (міжнародні договори універсального характеру, розроблені та затверджені спільними зусиллями міжнародних організацій (ООН, ВООЗ, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Міжнародна освіта та ін.) й прийняті ООН на світовому рівні; європейські правові акти, в тому числі рекомендаційного характеру).

Філософський рівень методології дослідження складають закони матеріалістичної діалектики і принципи гносеології; *загальнонауковий рівень методології* – системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований підходи; *конкретно-науковий рівень* – суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний підходи; *технологічний рівень методології* нашої наукової розвідки ретранслює комплекс методів дослідження, що містить: *теоретичні методи* для розкриття теоретико-методологічних основ підготовки МУФК до професійної діяльності загалом, й зокрема до організації ІР з учнями (конкретизації суспільно-історичні передумов ПП МУФК до організації ІР з учнями; визначення соціальних та педагогічних тенденції підготовки МУФК до організації ІР з учнями; здійснення контент-аналізу зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі ФВ учнів; характеристики нормативно-правового підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями); інтерпретації отриманого емпіричного матеріалу; *емпіричні методи* використовувались з метою дослідно-експериментальної перевірки результативності системи ПП МУФК до організації ІР з учнями; *методи математичної статистики* застосовувалися для обробки емпіричних даних; *прогностичні методи* дали змогу визначити гіпотетичні зміни в розвитку складників розробленої системи в майбутньому. Таким чином, методологічну основу дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями складає єдність природничої (описової) та гуманітарної (пояснювальної) методології, яка забезпечувала відбір, аналіз й об'єктивну інтерпретацію, презентованих в дисертаційній роботі, результатів.

Базуючись на законах (закономірностях) існування і функціонування систем; психологічних теоріях і підходах до формування соціально-педагогічних установок; сучасних теорій ФВ учнів; основних педагогічних закономірностях освітнього процесу конкретизовано

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

загальнопедагогічні (зумовленість цілей, змісту і процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями потребами соціальної спільноти; детермінованість освітніх результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями характером педагогічних умов і методичної моделі освітнього процесу в ЗВО; зумовленість результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями суб'єктивною та професійною значущістю навчального матеріалу, ставленням студентів до цінностей ФВ, ФК, індивідуального здоров'я, проблеми здоров'язбереження учнів; адекватність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в ЗВО положенням сучасних нормативно-правових документів, що регулюють процес ФВ учнів, інтенсифікації та інноватизації середньої освіти, стандартизації та нормування ПП майбутніх педагогів) та специфічні (детермінованість рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР зі школярами оволодінням і здатністю до використання комплексу академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей у вирішенні практичних завдань індивідуалізації й диференціації ФВ учнів; зумовленість процесу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями зниженням рівня особистісного сприйняття ризиків нових освітніх умов шляхом участі студентів в діяльності ресурсних центрів індивідуалізації фізкультурної освіти, які функціонували на базі обраних для експериментального дослідження ЗВО (метою створення таких центрів стала ресурсна підтримка науково-методичних ініціатив студентів щодо впровадження в педагогічну практику інноваційних стратегій індивідуалізації й диференціації ФВ учнів в ЗЗСО); залежність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями від особистісного ставлення студентів до цінностей здоров'язбережувальної фізкультурної освіти учнівської молоді; зумовленість формування досліджуваної готовності забезпеченням в освітньому процесі ефекту «педагогічного резонансу», «педагогічних колізій» та ін.) закономірності ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Принципи здійснення дослідницьких дій систематизовану у *три блоки*, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи. Перший блок складається з сукупності *організаційних принципів* (принцип гуманістичної спрямованості в навчання; принцип безперервності і наступності ПП МУФК; принцип практичності; принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін.), що спрямовувалась на оптимальну регуляцію діяльності викладачів і студентів, котрі були

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

охоплені експериментальною роботою у напрямі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Другий блок – відбивають загальнопедагогічні постулати функціонування освітнього процесу у вищій школі (принцип науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, розвитку розумових здібностей студентів (принцип ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.). Третій блок приписів транслює сукупність *специфічних принципів* ПП МУФК до організації ІР з учнями (принцип нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.), які пояснюють особливості організації освітньої діяльності студентів окресленої спеціальності й ретранслюють авторське бачення функціонування досліджуваного процесу.

РОЗДІЛ 3
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

**3.1 Теоретичний аналіз категорії «готовність майбутніх учителів
фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями»**

Індивідуалізація в педагогічній діяльності займає особливе місце, тому що створює можливості для забезпечення конгруентності освітніх потреб і можливостей особистості. Нині в науковій літературі знаходимо напрацювання сучасних дослідників, котрі вивчали різні аспекти проблеми індивідуалізації у галузі організації ФВ школярів та студентів засобами ФКіС. Зокрема, В. Бабич [58] вбачає перспективу індивідуалізації ФВ учнів в упровадженні дієвих шляхів удосконалення системи середньої освіти в розрізі підвищення рівня соціального здоров'я сучасних школярів різних вікових груп [58, с. 102–103]. Ведучи пошук аксіологічних установок до ЗСЖ у студентів ЗВО, Ю. Бойко [90] актуалізує доцільність організації ІР зі здобувачами освіти [90, с. 127]. Дотичними до позиції дослідника є висновки І. Давидюка [146], котрий наголошує на необхідності впровадження здоров'язберігаючих технологій у процес ФВ української учнівської та студентської молоді [146, с. 75].

Як твердить Т. Єрмакова [176], формування ЗСЖ школярів через призму ФВ в ЗЗСО [176, с. 51] матиме ефективність за умови використання сучасних підходів до формування здоров'язбережувального освітнього середовища в процесі фізичного виховання учнів основної школи (М. Єфремова [177, с. 60]); новітніх гаджетів на уроках ФК (О. Качан [208, с. 111]) й утвердження у свідомості школярів світоглядної орієнтації на ЗСЖ, індивідуальне здоров'язбереження засобами ФКіС здорового способу життя у фізкультурно-оздоровчій освіті студентської молоді (С. Козіброда [220, с. 112]). Не залишають поза увагою дослідників різноманітні питання щодо ПП МУФК до організації ІР учнів. Розширюють теоретичні основи нашого дослідження науково перевірені висновки Ю. Примарченко [343], стосовно особливостей розвитку організаційної роботи з ФК у ЗЗСО [343, с. 155]. Водночас, вважали за доцільне сепарувати деякі резюмування Ю. Зайцевої [184],

зокрема щодо специфіки діяльності УФК як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах [184, с. 140].

У доробках дослідників простежується ідея про доцільність формування готовності МУФК до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів (Є. Жуковський [179]), рекреаційно-оздоровчої діяльності (Є. Захаріна [187, с. 346]) задля забезпечення індивідуалізованого здоров'язберігаючого ФВ учнів основної школи в навчально-виховному процесі (Н. Козак [219]). Наведений перелік наукових здобутків у галузі ПП МУФК до організації ФВ учнів, зокрема шляхом використання індивідуалізованих форм роботи, не є вичерпним. Разом з тим, проблема кристалізації теоретичних та практичних засад формування готовності МУФК до організації ІР з учнями не знайшла належного висвітлення в педагогічні думці. Так само особливості індивідуалізації фізкультурного виховання учнів як надзвичайно складного, глибокого педагогічного явища досі не стали об'єктом пильної уваги дослідників.

Відомо, що ФВ учнів в ЗЗСО, перш за все, спрямовується на формування ФК особистості [226]. Вивчення та аналіз тлумачень ФК дав змогу узагальнити її зміст, що виразнюється в авторському розумінні: складне, динамічне, багатоаспектне особистісне утворення, що охоплює і гармонізує біологічне і соціальне, фізичне і духовне начало в людині; характеризується наявністю:

- стійкої мотивації до занять фізичними вправами та спортом;
- високого рівня знань про засади ведення ЗСЖ, виконання тих чи інших фізкультурних активностей;
- різностороннього досвіду застосування фізичних вправ для оптимального фізичного розвитку і фізичної підготовленості;
- готовності до творчої самореалізації в різноманітних сферах фізкультурного простору, яка транслюється в раціонально організованій індивідуальній фізкультурно-спортивній діяльності.

Основною, спільною точкою дотику педагогічних зусиль УФК у процес ФВ учнів є забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення школяра до власної фізкультурно-спортивної діяльності [89, с. 2]. Таким чином, ФВ доцільно розглядати як педагогічний процес формування ФК особистості, в основі якого лежить розвиток позитивної мотивації учня до власної фізкультурної діяльності й стимулювання його особистісного розвитку. Тоді як індивідуалізація ФВ передбачає диференціацію фізичних навантажень. Відтак, з точки зору педагогічної методології, індивідуалізації властивий рівневий характер. Будучи педагогічним

засобом розвитку ФК учнів, індивідуалізація, насамперед, детермінується масштабною в системі координат цілісної педагогічної діяльності УФК.

Процес фізкультурного виховання учнів, за словами Л. Бодько [89] є надзвичайно складним і багатогранним [89, с. 3]. Адже охоплює різні рівні педагогічних дій, поза як вимагає відповідно забезпечення індивідуалізації на різних її рівнях. Тому, незважаючи на внутрішню єдність даного процесу, з точки зору забезпечення засобами індивідуалізації ФВ школярів, УФК необхідно здійснювати певну градацію її складових.

Висловлені тези підкреслюють складність феномену готовності МУФК до організації ІР з учнями й спрямовують до здійснення матричного аналізу його змістового наповнення. У відповідь на виклики прогресу педагогічної науки, технологій ФВ, інновацій у сфері фізичної активності учнівської молоді та ускладнення форм теоретичного наукового пізнання, які не завжди вчасно упорядковуються в наукових гіпотезах на рівні системного узагальнення, відзначимо, що поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями», пов'язане з новою якістю фізкультурно-спортивної освіти школярів, нині не має загально визнаного, формалізованого опису та наукового обґрунтування. Тоді як його зміст характеризується багатоаспектністю знання, що об'єднує в собі безліч різних контекстів осмислення.

Така ситуація детермінувала можливість використовувати метод матричного аналізу категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями» для розгляду різноманітних міждисциплінарних аспектів аналітичного осмислення понять «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями» та ін., що акумулюються в сучасних дослідженнях, де предметом наукового пошуку стали проблеми ПП МУФК до професійної діяльності; сконцентрувати інформацію стосовно особливостей змістового наповнення згаданої категорії; простежити її трансформацію в зв'язку з особливостями соціокультурної ситуації і масштабами реформування систем вищої педагогічної та загальної середньої освіти.

Задля того використовували орієнтаційний, гностичний і інтегративний прийоми матричного аналізу терміну «готовність майбутніх УФК до організації ІР з учнями». *Орієнтаційний прийом* дозволив встановити часові межі категоризації та змістовної кристалізації досліджуваного феномена в нормативних документах системи освіти України. *Гностичний прийом* забезпечив можливості для визначення та

уточнення змістовних характеристик окресленої готовності в різних галузях наукового знання. *Інтегративний прийом* сприяв конвергенції знанневих конструктів, які становлять засадничі підвалини терміну «готовність МУФК до організації ІР з учнями» в єдине ціле. Що передбачало якісно інший рівень взаємопроникнення змісту досліджуваних дефініцій; визначало цілісний аспект осмислення нового поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» і поглиблення уявлень про ПП МУФК, в напрямі вибудовування нормативної, ціннісної, здоров'язбережувальної орієнтації студентів до об'єктивної індивідуалізації та диференціації ФВ учнів ЗЗСО.

Під час реалізації орієнтаційного прийому матричного аналізу встановлено часовий період закріплення понять (індивідуалізація, індивідуальна робота, індивідуалізація фізичного виховання, індивідуальна робота учнів на уроках ФК тощо), що лежать в основі організації сучасного, особистісно зорієнтованого освітнього процесу в ЗЗСО в нормативно-правових документах вітчизняної системи освіти, пов'язаних з розробкою державних освітніх стандартів для освітньої сфери. Зокрема ведемо мову про Концепцію «Нова українська школа» (2017 р.) [304], Закони України «Про освіту» (2017 р.) [357], «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) [358], Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» № 458 (2005 р.) [353], Національну стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) [356] та ін.

У Концепції «Нова українська школа» (2017 р.) [304], останніх редакціях державних стандартів стосовно освіти наголошується на необхідності реалізації учителями індивідуального підходу до організації освітнього процесу. Результатом реалізації зазначеної вимоги повинно стати, водночас, створення комфортного освітнього середовища, в тому числі, що не лише гарантує охорону і зміцнення фізичного, психологічного та соціального здоров'я учні, й апелює до урахування індивідуальних фізичних, антропометричних, анатомічних характеристик школярів в процесі навчання та виховання, зокрема й на уроках ФК.

Положення зазначених стандартів орієнтують педагогічну громадськість на становлення особистісних характеристик випускника – громадянина України, котрий здатен:

– дотримуватись правил ЗСЖ у професійній та побутовій

життєдіяльності;

– усвідомлено вдається до систематичних занять ФКіС задля збереження та зміцнення власного здоров'я;

– проєктувати індивідуальні стратегії збереження та зміцнення власного здоров'я на основі урахуванні фізичних та анатомічних особливостей власного організму. Відтак, й беручи до уваги сучасний стан здоров'я учнівської молоді, УФК повинні володіти розвинуеною готовністю до індивідуалізації ФВ школярів.

Ведучи мову далі зауважимо, що відбір інформаційного матеріалу для матричного аналізу здійснювався на тій підставі, що готовність МУФК до організації ІР з учнями є поняттям, зміст якого ретранслюється в логічних корелятивах з дефініціями «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», «ПП», «ФВ», «ФК» та ін. Відтак, логіка його здійснення вибудовувалася відповідно до ключових, засадничих напрямів осмислення досліджуваної категорії:

– філософських, соціальних, педагогічних поглядів про організацію освітнього процесу у вищій школі (А. Баль [64], Ю. Бех [78], Ю. Бойчук [91], А. Вербицький [106], В. Вихрущ [113], І. Малафік [266], В. Стьопін [305] та ін.); проблематику професійного становлення сучасного фахівця (О. Кокун [221]) в розрізі реалізації фундаментальних педагогічних теорій (В. Онищенко [319]), категоріального синтезу ідей педагогічної синергетики (Г. Кремень [235]) крізь призму вивчення категорії професіоналізму в теорії та практиці підготовки майбутнього педагога (Н. Гузій [144]), моделі професійної діяльності сучасного педагога (О. Пономарьов [341]);

– напрацювань сучасних дослідників (Л. Демінська [150], Ю. Забіяко [180], Т. Круцевич [237], Г. Приходько [347], С. Сидорук [383], С. Страченко [402] та ін) щодо специфіки організації ПП майбутніх педагогів загалом й УФК зокрема, зміст яких уточнює трактування дослідженого поняття з точки зору: забезпечення аксіологічних засад ПП МУФК; діалектики функціонування традиційних й інноваційних процесів у галузі підготовки та перепідготовки кадрів з ФК; осмислення проблеми нестачі УФВ в Україні; актуалізації неперервної підготовки УФК задля формування предметно-професійної компетентності; урахування існуючого стану ПП фахівців ФКіС в ЗВО, основ педагогічної майстерності УФК (Т. Матвійчук [275]);

– засадничих положень навчально-методичної літератури, що містить інформацію про особливості організації ІР з учнями на уроках ФК з

урахування основ медичних знань, відомостей з анатомії та фізіології дитячого організму, вікової фізіології і шкільної гігієни [322]; психології фізичного виховання та спорту (В. Сіткар [367]); інноватики ФВ (І. Манжелей [267]); інноваційних видів рухової активності (воркаут та паркур) (Д. Балашов [61]); теорії і методики ФВ школярів (Г. Пашуга [329], С. Присяжнюк [344] та ін.) задля проектування актуального змісту досліджуваного феномену у відповідності до соціокультурних змін українського суспільства; соціального замовлення системи освіти до відтворення покоління, здатного до індивідуального збереження та зміцнення власного здоров'я; положень державних стандартів вищої, початкової, основної і середньої загальної освіти;

– сукупності психолого-педагогічних поглядів про теоретико-методичні засади підготовки МУФК до фахової діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах (Ю. Ажиппо [2]) в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет» (Р. Маслюк [272]), в умовах університетської освіти (О. Акімова [4], Л. Безкорровайна [73], М. Василенко [100] та ін.) з метою формування професійної, здоров'язбережувальної (Є. Кочерга [232]) компетентності студентів в умовах педагогічної практики (О. Гауряк [127]) й готовності до професійної діяльності (А. Мельник [282]), саморозвитку (Ю. Курнишев [246]), формування морально-вольових якостей у старшокласників (Ю. Ковальова [216]) шляхом використання відомостей про сучасний стан системи ПП УФК (Г. Куртова [247]); реалізації інноваційного змісту підготовки сучасного фахівця галузі ФКіС (С. Мединський [278]); використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі фахової підготовки студентів спеціальності «ФВ» (Р. Клопов [214], Г. Міненко [287] та ін.); засобів фізкультурно-спортивної діяльності студентів (С. Карасевич [203]); положень системного та праксеологічного (Ю. Мосейчук [288]), особистісно зорієнтованого (Н. Овчаренко [312]) підходів; здоров'язбережувальної технології навчання (В. Овчарук [313]) в умовах інформатизації освіти (Н. Бишовець [87]) на основі оновлення навчально-програмної бази факультетів фізичного виховання (В. Омеляненко [318]) та концептуалізації поглядів щодо нового вектора розвитку особистої ФК учнів (Г. Гончар [135]), відштовхуючись від організаційно-методичних засад ПП фахівців сфери фізичної культури і спорту в країнах Європи (Б. Пангелов [326]). Урахування окреслених інформаційних масивів забезпечило багатоаспектність розгляду процесу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Шляхом реалізації орієнтаційного прийому матричного аналізу досліджуваної готовності здійснено детальний аналіз педагогічної, психолого-педагогічної, методичної, навчально-методичної літератури, актуальної наукової періодики, дисертаційних робіт. Така дослідницька діяльність розширила уявлення про змістове наповнення категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями» і спрямувала до використання наступного прийому – гностичного – матричного аналізу.

Так, в рамках нашого дослідження, не претендуючи на виняткову достовірність такого рішення, гностичний прийом матричного аналізу застосовувався для здійснення дефінітивного аналізу категорій «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», в інтегративній єдності осмислення яких, вбачали можливості для найточнішої репрезентації педагогічного змісту і структури досліджуваного феномена.

Матричний аналіз багатоаспектного знання про *готовність* МУФК до організації ІР з учнями базувався на ідеї про те, що досліджуваний вид готовності є складником професійної компетентності педагога, який забезпечує адаптацію УФК до інноваційних реалій та вимог щодо ФВ школярів в ЗЗСО. У світлі сказаного вважаємо за доцільне здійснити семантико-етимологічний аналіз категорії «готовність».

Великий тлумачний словник української мови визначає поняття «готовність» наступним чином: «1) згода зробити що-небудь; 2) стан, за якого все готове для чогось; 3) стан людини, що готова, здатна, підготована до виконання якої-небудь справи» [105, с. 142]. Принагідно зазначимо, що анонсована категорія в педагогічних дослідженнях найчастіше використовується для пояснення стану готовності до професійної діяльності. Водночас дослідники оперують різними семантичними одиницями, зокрема: професійна готовність, професійно-педагогічна готовність, педагогічна готовність. Тому в контексті нашої наукової розвідки апелювали до детального вивчення змістового наповнення терміну «готовність до професійної діяльності», який, на нашу думку, інтегрує й ретранслює семантико-змістовні контексти перелічених дефініцій.

Традиційно готовність в широкому сенсі розуміється з позицій соціальної психології і визначається як «активно-дієвий стан особистості, установка на певну поведінку, мобілізованість сил для виконання завдання» [366, с. 155]. Тобто готовність розглядається як соціальна установка (*attitudud*) й відбиває певний намір, схильність, що передую

будь-яким поведінковим актам. Окрім того, наприклад М. Рокич [560] вказує на наявність у суб'єкта одночасно двох типів соціальної установки (на об'єкт і на ситуацію), які можуть активізуватися як поперемінно, так і одночасно [560, с. 67]. У функціональній площині готовність розглядається як короточасний або довгостроковий стан, під час якого активізуються психічні функції, вміння мобілізувати фізичні і психічні ресурси, необхідні для ефективного здійснення діяльності.

У психологічному словнику знаходимо таке визначення професійної готовності: «суб'єктивний стан особистості, котра вважає себе здатною, підготованою до виконання певної професійної діяльності і прагне її виконувати» [366, с. 156]. Відомо, що генеза введення поняття «готовність» в категоріальний обіг психолого-педагогічних досліджень, засвідчує його взаємозв'язок з терміном «атитюд» («психологічне переживання індивідом цінності, значення, сенсу соціального об'єкта [366, с. 49]», «стан виняткової свідомості індивіда щодо певної соціальної цінності» [545, с. 16]).

Сутність атитюда характеризується сучасними авторами як «певний стан свідомості і нервової системи, що виражає готовність до реакції, організовану на основі попереднього досвіду й створює спрямовуючий, динамічний вплив на поведінку людини» [498, с. 178]. Сутнісне доповнення наведеного тлумачення знаходимо в такому визначенні: атитюд – це ціннісна диспозиція, стійка схильність до певної оцінки, заснована на афективних реакціях, сформованих поведінкових намірах (інтенціях), досвіді певної діяльності, здатна, своєю чергою, впливати на пізнавальні процеси, афективні реакції, майбутню поведінку індивіда» [508, с. 334–335].

Очевидними, на наш погляд, є такі найважливіші характеристики атитюда: з одного боку, детермінація атитюда попереднім досвідом, з іншого, – вплив атитюда на поведінку людини, її знання, емоційний стан, можливу поведінку. Окреслені характеристики вважатимемо в межах дослідження суттєвими і значущими для пояснення сутності, змісту та структури готовності (як атитюда) до професійної діяльності взагалі і, зокрема, до готовності МУФК до організації ІР з учнями.

В рамках спортивної психології доведено, що сформована психологічна готовність забезпечує досягнення високого результату в майбутній діяльності. Тоді як основним показником готовності визначено високу стабільність діяльності в змодельованих умовах [251, с. 156]. Зокрема С. Карасевич [202], розуміючи стан спортсмена напередодні майбутнього виступу як «мобілізаційну готовність», презентує її як

«попереджувальне» пристосування до майбутніх подій [252, с. 78].

У словнику-довіднику з професійної педагогіки готовність до професійної діяльності визначається як «складне, цілісне, особистісне утворення, до складу якого належать: морально вольові якості особистості, соціально-значущі мотиви, практичні вміння та навички, теоретичні професійні знання, індивідуальні психологічні здібності, необхідні для виконання певної/конкретної фахової діяльності» [389, с. 98].

Готовність як психолого-педагогічний феномен є предметом значної кількості експериментальних, в тому числі й педагогічних, наукових розвідок, в рамках яких розглядається з різних концептуально-методологічних, технологічно-методичних, теоретико-узагальнювальних дослідницьких позицій, що відштовхуються від засадничих постулатів: теорії установки [368]; соціального аттитюда [498; 508]; тощо. Узагальнюючи існуючі позиції сучасних науковців стосовно витлумачення сутності анонсованої категорії, підкреслимо, що нині феномен готовність до професійної діяльності, водночас, виступає самостійним предметом педагогічних досліджень, й розглядається як складник спонукання до певних дій особистості, а також – складовою професійної компетентності фахівця. За умов існування значної варіативності у трактуваннях змісту готовності до діяльності як особистісної якості дослідники єдині в розумінні низки деяких її похідних, важливість розвитку яких забезпечує ефективне здійснення фахових функцій. Зокрема, мова йде про: усвідомлення відповідальності за наслідки професійної діяльності, бажання домогтися успіху, складання послідовності дій, прийомів і способів реалізації фахових завдань. Отже, в особистісно-діяльнісній площині готовність розглядається як вияв всіх сторін особистості у цілісності, що забезпечує можливість ефективного виконання професійних функцій

Розглядаючи готовність до діяльності як акмеологічне явище, А. Деркач [154] виокремлює низку її модальностей: «загальну довгострокову (стійка потреба до діяльності), спеціальну довгострокову (готовність до певного виду діяльності як результат освіти і соціальної зрілості особистості) і короткочасну (готовність до вирішення конкретного завдання)» [154, с. 53].

Водночас, А. Деркач [154], досліджуючи проблему готовності до педагогічної діяльності, визначає її як цілісний прояв всіх сторін особистості учителя [154, с. 73]. Формування готовності, згідно переконань дослідника, означає утворення системи таких мотивів,

відносин, установок, рис особистості, накопичення знань, умінь, навичок, які, активізуючись, забезпечують педагогу можливість ефективно виконувати свої функції. Оскільки вдосконалення діяльності МУФК і формування готовності до неї є двостороннім взаємопов'язаним процесом, а рівень готовності до діяльності визначає оптимальну працездатність учителя й високу продуктивність його праці, то підвищення рівня готовності до організації ІР з учнями видається можливим розглядати як основу вдосконалення професійної діяльності.

Узагальнення результатів досліджень дозволяє говорити про те, що готовність до діяльності необхідно розглядати як цілісний прояв внутрішньої активності особистості у напрямі подолання внутрішніх протиріч і творчої реалізації планів і програм діяльності. Відтак, як цілісне утворення готовність до діяльності є систему, між компонентами якої існують функціональні залежності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про наявність різних підходів до визначення поняття «готовність до педагогічної діяльності» і його сутності:

– узагальнений результат ПП – «сума» процесів професійної орієнтації, професійного вибору, ознайомлення з умовами професії («ідентифікація» і «адаптація» до умов професії), професійне виховання і самовиховання, професійне самовизначення (А. Деркач [154]);

– якість особистості як певний регулятор педагогічної діяльності (О. Стасенко [403]);

– професійна готовність до педагогічної діяльності як різновид установки (А. Рибницький [375]);

– сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, яка визначає здатність до виконання діяльності на високому професійному рівні (С. Середня [382]).

Сучасні дослідники стверджуючи, що психолого-педагогічна готовність є складовою професійно педагогічної готовності учителя, в тому числі й УФК, акцентують увагу на таких її тлумаченнях:

– комплекс внутрішніх сил особистості, її внутрішній потенціал, який впливає на ефективність діяльності (Н. Москаленко [291]);

– особливий особистісний стан, що передбачає наявність у суб'єкта педагогічної діяльності образу структури дії і постійної спрямованості свідомості на її виконання (інтегральне вміння педагогічно мислити і діяти) (О. Сопотницька [398]);

– синтез результату процесу підготовки і установки на щонебудь [366]; складне особистісне утворення, що характеризується

багатоплановою, багаторівневою структурою якостей, властивостей, станів, які в своїй сукупності дозволяють суб'єкту успішно здійснювати професійну діяльність (О. Атамась [55]).

Погоджуємося з наведеними визначеннями психолого-педагогічної готовності в розрізі її розуміння як особистісної якості (властивості), що забезпечує вплив на діяльність, в тому числі і професійну. Однак запропоновані трактування, на наш погляд, не відображають взаємозв'язок готовності МУФК до організації ІР з учнями та професійної компетентності (комплексу компетентностей), що є результатом ПП. Водночас компетентності, будучи узагальненою характеристикою особистості (педагога ФК), визначальною здатність використовувати свій потенціал (знання, вміння, навички, досвід і особистісні якості) для успішної діяльності в певній соціальній або професійній сфері, в процесі їх формування ґрунтуються на закономірностях виникнення готовності до діяльності. На наш погляд, таке положення диктує необхідність розглядати феномен готовності МУФК до організації ІР з учнями крізь призму комплексу компетентностей сучасного педагога. Для досягнення такої мети здійснено детальне вивчення сучасних документів, що так чи інакше регламентують перелік фахових знань, вмінь, навичок, якими повинні володіти МФУК.

У прийнятому класифікаторі професій фах педагога (від грец. Παιδαγωγός – провідник дитини) входить в сферу професій «людина-людина» і, як відзначають О. Безкопильний [70], Ю. Драгнев [164], Т. Однолеток [316] та ін., відрізняється своєрідною двоїстістю ПП: 1) предметної (містить об'єм знань, вмінь, навичок в тій чи іншій галузі виробництва, науки, техніки, мистецтва; 2) педагогічної (відбиває обсяг необхідних і достатніх педагогічних знань, а також вмінь, зокрема, встановлювати і підтримувати контакти з учасниками освіти, розуміти їх і взаємодіяти з учнями заради їх розвитку) (О. Панасюк [325]). До того ж педагогічну професію від інших професій в сфері «людина-людина», на думку авторів, відрізняють:

1) сталість і тривалість контактів педагога з учнями, вихованцями, батьками;

2) значна роль морально-етичних відносин між педагогом і вихованцями, оскільки приклад педагога, його моральне «обличчя» і поведінка є важливим засобом виховання;

3) мінливими вимогами до компетентності сучасного педагога, що нерозривно пов'язано зі змінами в політичному, соціальному та

економічному житті суспільства;

4) колективний характер педагогічної праці (С. Табінська [417]).

Таким чином, друга характеристика в структурі поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» відображає зміст педагогічної складової професійної діяльності бакалавра ФК, основними завданнями якої є виховання, навчання, освіта й повноцінний фізичний, психологічний, моральний розвиток учнів. Ураховуючи сказане, видається необхідним коротко зупинитися на тлумаченні змісту поняття «педагогічна діяльність».

Перш за все, слід зазначити, що нині у педагогічній теорії існує значна кількість класифікацій домінантних якостей учителя, які є значущими для здійснення ефективної педагогічної діяльності. Детальний аналіз таких класифікацій уможливив об'єднання анонованих якостей у дві укрупнені групи умінь, що детермінують організаційну й комунікативну складові педагогічної діяльності вчителя, зокрема й УФК. *Організаційні вміння* базуються на системі необхідних і достатніх предметних і педагогічних знань, характеризують загальну ерудицію особистості, проявляються в системі дій, спрямованих на організацію різних видів освітньої та позааудиторної діяльності учнів й оцінюються за рівнем педагогічної майстерності.

У межах дослідження припущено, що домінантною якістю особистості УФК, що забезпечуватиме успішність організаторської діяльності у напрямі індивідуалізації ФВ учнів, є гуманність. Що виявляється в апіорі шанобливому, педагогічно тактовному ставленні до кожного конкретного учня як найвищої цінності на землі; в інтересі до особистості і внутрішнього світу своїх вихованців; у визнанні права школяра на гідність і власну думку; в педагогічно доцільній турботі про розвиток учнів та готовності до надання їм необхідної допомоги в поєднанні з високою вимогливістю до результатів освітньої фізкультурно-спортивної діяльності.

В процесі осмислення своїх гуманістичних поглядів, перетворення світоглядних установок, знаходження особистісного сенсу власної педагогічної діяльності за допомогою рефлексії, як стверджує І. Шаповалова [453], відбувається становлення професійної позиції майбутніх УФК, як «стійкої, гуманістично зорієнтованої системи ставлення студента до професії, суб'єктів освіти, самого себе як педагога, що визначають його дії і вчинки в конкретних педагогічних ситуаціях...» [454, с. 54]. Крім того, гуманність, як зазначає І. Підласий [340], пов'язана з такими професійно необхідними вчителю

якостями, як витримка і самовладання, що забезпечують йому здатність навіть в найнесподіваніших обставинах зберігати за собою провідне становище в освітньо-виховному процесі, не допускаючи «зривів», розгубленості і безпорадності, що є однією із змістовних складових професійно-педагогічної стійкості [340, с. 178].

Основою *комунікативних умінь* педагога виступають знання про спілкування як визначальний фактор ефективної взаємодії вчителя і учнів, які є активними учасниками освітнього процесу; технології спілкування. У найзагальнішому плані комунікативна діяльність вчителя спрямована на встановлення педагогічно доцільних відносин, в першу чергу з учнями, а також з їх батьками, іншими педагогами та представниками громадськості. До домінантних якостей особистості УФК Т. Матвійчук [276] відносить:

1) емпатію як здатність співпереживати, розуміти почуття іншої людини і проникати в її внутрішній світ;

2) динамізм, який репрезентується в умінні «володіти іншими», тобто в емоційній гнучкості, активному впливі на учнів, здатності швидко розуміти зміни в педагогічних ситуаціях і продумувати необхідні стратегії педагогічного впливу;

3) високорозвинену здатність «володіти собою» [276, с. 44].

Таким чином, апелюючи до висловлених тез, вважаємо можливим виокремити ключові знаннево-праксеологічні конструкти, якими повинен володіти МФУК для здійснення ефективної організації ІР з учнями. Так організаторська діяльність УФК передбачає оперування, *по-перше, теоретичними знаннями* основ науки про фізичну культуру і спорт, зміст, методику і технології організації процесу ФВ учнів різних вікових категорій; знаннями з педагогіки, психології, анатомії, фізіології, гігієни, медицини, що необхідні для побудови ефективного навчально-тренувального процесу; *по-друге, загальними педагогічними вміння:* структурно-композиційної побудови педагогічного процесу з метою досягнення необхідного результату, організації доцільної колективної та індивідуальної навчальної діяльності учнів та ін.; *по-третьє, спеціальними педагогічними вміння,* орієнтованими на формування і розвиток фізичних якостей учнів, вдосконалення їх функціональних можливостей, підвищення техніко-тактичної та психологічної підготовленості школярів засобами ФКіС.

Відповідно до специфіки професійної діяльності МУФК в процесі організації ІР з учнями, вважали що тут органічно поєднуються фізкультурна і педагогічна складові. Фізкультурна складова змістовно

пов'язана з профілем діяльності бакалаврів, котрі здобувають вищу освіту за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт «Фізична культура», а педагогічна – зі спрямованістю фізкультурної діяльності на фізичне виховання школярів. Педагогічний аспект готовності МФУК до організації ІР з учнями в загальному розумінні відбивається в сукупності знань про сутність педагогічних процесів, організацію шкільного уроку, методику викладання предмета «ФК», педагогічні основи спілкування з учнями, що мають чітко виражену гуманістичну спрямованість на розвиток особистості учня.

Разом з тим, зміст готовності до будь якої діяльності, зокрема й до організації ІР з учнями на уроках ФК, визначається змістом самої діяльності, її особливостями, якісними характеристиками залучених суб'єктів і характером їх взаємодії. Тому в рамках виконання дослідницьких завдань нашої наукової розвідки здійснено дискурсивний аналіз дисертаційних досліджень, зміст яких розкриває специфічні особливості ПП МУФК.

До прикладу, привертають увагу висновки О. Комар [225] щодо проблеми готовності МУФК до позакласної роботи, що передбачає організацію колективної та індивідуальної роботи школярів з метою забезпечення їх повноцінного ФВ [225, с. 32]. Дослідниця трактує анонсовану готовність як інтегративну якість особистості, стійке особистісне утворення, що має складну системну організацію, яка відбивається у взаємодії та взаємопроникненні мотиваційного, змістовного, організаційно-діяльнісного компонентів, ступінь сформованості яких відображає рівень такої готовності, забезпечує продуктивність освітньо-виховних зусиль педагога [225, с. 33].

У дисертаційному дослідженні О. Атамась [55] витлумачено сутність готовності МУФК до упровадження технологій оздоровчого фітнесу [55, с. 8]. Авторка трактує поняття згаданої готовності наступним чином: характеристика особистості педагога, зумовлена рівнем його професіоналізму і мотивацією самореалізації в організації ІР з учнями, що сприяє фізичному, моральному, психологічному самовдосконаленню школяра [55, с. 9].

Перехід до освітнього процесу, що передбачає організацію ІР з учнями, за словами С. Гуменюка [145] повинен базуватись на використанні засобів інноваційних технологій ФВ учнів [145, с. 4]. Констатуючи доцільність запровадження індивідуальних і персоналізованих освітніх маршрутів занять школярами ФК, дослідник,

разом з тим виокремлює низку педагогічних та організаційних труднощів реалізації такої інновації, серед яких:

- необхідність визначення УФК безпечних та ефективних форм організації освітнього процесу та конструювання освітнього середовища на уроках ФК;

- узгодження освітніх фізкультурно-спортивних цілей кожного учня і дотримання вимог державних освітніх стандартів;

- особливості тьюторської підтримки і супроводу як засобу надання оперативної допомоги школяреві в самостійному освоєнні форм, методів, засобів індивідуальної роботи у напрямі формування його ФК;

- виконання регламентованого контролю та ін.

Відтак, організацію ІР з учнями в рамках діадної взаємодії «УФК-учень» педагог здійснює як консультант, тьютор, куратор. Тут йдеться про трансформацію фахових функцій професійної діяльності УФК, пов'язаних організацією і реалізацією індивідуалізованих та диференційованих форм роботи школярів на уроках ФК. За таких умов, важливою складовою функціональної професійної діяльності УФК стає супровід індивідуального освітнього маршруту ФВ учнів, що відбивається в таких функціях професійної діяльності педагога:

- *діагностична* (виявлення здібностей учнів до різних видів фізкультурно-спортивної діяльності, визначення суб'єктного досвіду, складання антропометричних, психологічних характеристик тощо),

- *проектувальна* (використання методично обґрунтованих, безпечних форм, методів, засобів ФК для забезпечення ефективної ІР учнів);

- *комунікативна* (організація взаємодії і підтримки школярів під час реалізації різноманітних форм фізкультурно-спортивної діяльності) та ін. Відзначимо, що організації ІР з учнями реалізується, як підкреслює Н. Щекотиліна [469], шляхом забезпечення суб'єкт-суб'єктних відносин, спонукання кожного учня виявляти активність і самостійність у розвитку власної ФК [469, с. 98].

Уточнення змісту готовності МУФК до організації ІР з учнями передбачало вивчення наукової спадщини низки авторів, котрі розкривають потенціал і специфіку застосування інноваційних технологій (В. Закалюжний [185]) та їх елементів (Д. Балашов [62]) на уроках ФК (І. Гільова [130]) в ЗЗСО (Ю. Васьков [102]) засобів ФКіС у ФВ учнівської (Л. Єлісеєва [174], О. Марченко [271] та ін.) та студентської (Ю. Веретельнікова [107]) молоді. Зокрема вивчено актуалітети формування готовності майбутніх УФК до інноваційного навчання як шляху до збереження й зміцнення психічного здоров'я

школярів (О. Лаврентьєва [249]),

Здійснений матричний аналіз наукової літератури, що стосується проблематики дослідження уможливлення виокремлення деякої сукупності смислових семантичних одиниць, зміст яких інтегрує сутність й певною мірою характеризує зміст готовності МУФК до організації ІР з учнями, як-от:

- професійна підготовка, готовність до професійної діяльності, готовність до педагогічної діяльності;
- фізична культура особистості, фізичне виховання;
- цілісна, багаторівнева, багатокомпонентна особистісна освіта майбутнього педагога;
- індивідуалізація, диференціація фізкультурно-спортивної освіти;
- сукупність фахових знань, вмінь, навичок й особистісних здібностей та ін.

Отже, основною відмінною ознакою готовності МУФК до організації ІР з учнями вважаємо її *інтегративно-структурну природу* (внутрішня інтеграція відбиває взаємодію структурних складників досліджуваної готовності між собою; зовнішня – заснована на зв'язках із професійною компетентністю УФК), яка відображає логічний зв'язок внутрішнього і зовнішнього контекстів витлумачення анонсованого феномену, в русі студентів від типових патернів нормативної професійної педагогічної діяльності до зміни педагогічної позиції в розрізі аксіологізації збереження та зміцнення здоров'я кожного школяра з опорою на його індивідуальні фізичні, антропометричні, психологічні здібності шляхом подолання тенденцій колективізму та зрівнялівки на уроках ФК.

Інтегративний прийом матричного аналізу поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» засвідчив синтез змісту знанневих конструктів «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», «ПП», «ФВ», «ФК».

Інтегративна природа готовності МУФК до організації ІР з учнями репрезентується у позитивному ставленні педагога до професійної діяльності, забезпечує безперервність підвищення власної обізнаності у галузі інновації ФВ школярів сучасними засобами ФК. Виявляючи зв'язки МУФК з зовнішнім і внутрішнім контекстами освітнього середовища ЗЗСО, анонсована готовність співвідноситься зі здатністю до саморозвитку (В. Демченко [151]) й зумовлює раціональний вибір моделей професійної поведінки (Л. Зубченко [192]). В рамках здійснення матричного аналізу категорії «готовність МУФК до організації ІР з

учнями» обґрунтовано її професійно-контекстний зміст, що базується на осмисленні категорії контексту (за А. Вербицьким [106]), яка виконує функцію змістового наповнення у вибудовуванні ціннісно зорієнтованих і нормативно детермінованих відносин в системі «УФК-учень», визначенні студентами стійкої професійної позиції щодо забезпечення використання індивідуалізованих форм ФВ учнів з опорою на стан здоров'я та фізичні можливості кожного з них (рис. 3.1).

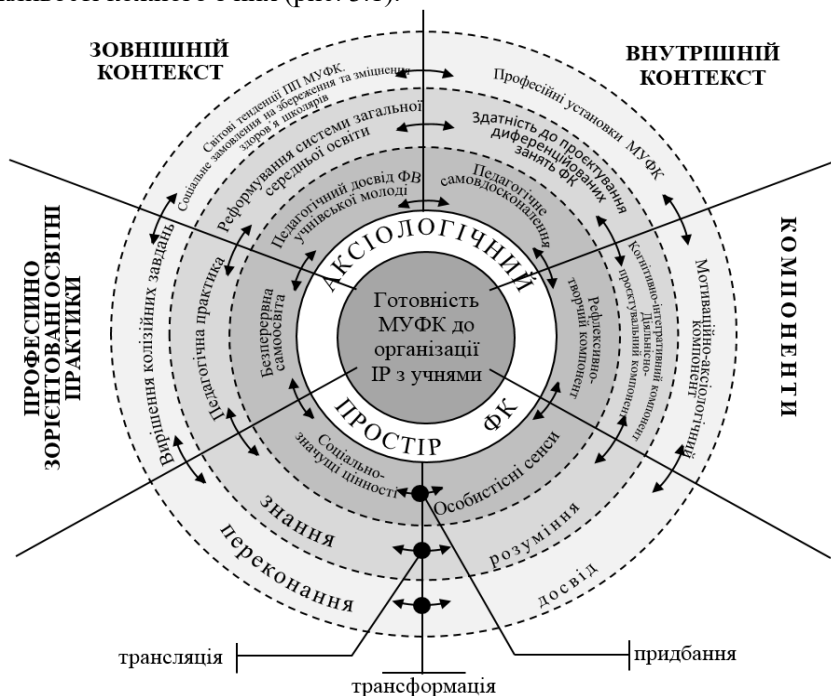

Рис. 3.1 Професійно-контекстний зміст готовності МУФК до організації ІР з учнями

Досліджуваний феномен репрезентується такими контекстами:

– *зовнішнім* (світові тенденції ПП МУФК; соціальне замовлення на збереження та зміцнення здоров'я школярів; реформування системи загальної середньої освіти у напрямі забезпечення індивідуалізації освітнього процесу; цінності ФК; педагогічний досвід ФВ учнівської молоді; суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з

учнями; соціальні та педагогічні тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; організація освітнього процесу в ЗЗСО з урахуванням необхідності співвіднесення педагогічних дій УФК, у напрямі організації ІР з учнями, з реаліями професійної діяльності, положеннями державних освітніх стандартів щодо нормативної структури навчального предмета «ФК», медико-соціальною діяльністю; оновлені професійні стандарти та освітні технології);

– *внутрішнім* (своєрідність і унікальність індивідуальних особливостей, установок МУФК на збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів засобами ФВ; сукупність індивідуальних цінностей, особистісних якостей (гуманність, відповідальність, самостійність, творчість, креативність тощо), знань, умінь, навичок, досвіду організації диференційованих занять ФК.

Базуючись на отриманих результатах матричного аналізу й ураховуючи теоретичні, нормативно-правові й методологічні основи дослідження *формування готовності МУФК до організації ІР з учнями* протрактовано як *соціально зумовлений, спеціально організований, педагогічний процес поетапної зміни професійно значущих знань, умінь, навичок, цінностей, світоглядних уявлень, індивідуального досвіду, зразків професійної поведінки та комунікації студентів, що забезпечує гуманістичну, особистісно-зорієнтовану, професійно-педагогічну спрямованість студентів у реалізації фахових функцій УФК.*

Відтак, формування *готовності МУФК до організації ІР з учнями* виступає: з одного боку, соціально зумовленим процесом, який чітко реагує на зміну медико-соціальної ситуації в соціумі; модифікацію змісту ПП УФК, пов'язаної з прийняттям нових державних освітніх стандартів початкової, основної, середньої, загальної, вищої освіти, з оновленням трудових функцій і дій педагога тощо; з іншого боку, – спеціально організованим і педагогічно керованим процесом, який передбачає створення (під час ПП) спеціальних педагогічних умов для:

– освоєння МУФК предметно конкретних і світоглядних знаньсвих конструктів про використання індивідуальних та диференційованих форм ФВ з метою організації ІР учнів;

– усвідомлення та інтеріоризації соціально значущих професійних цінностей та оновленого функціоналу професійної діяльності;

– становлення особистісного досвіду розробки навчально-методичного забезпечення для організації ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час;

– успішної адаптації молодих УФК до існуючих на сучасному ринку

освітніх послуг реалій професійної педагогічної діяльності.

Вважали, що формування *готовності МУФК до організації ІР з учнями* є *безперервним процесом* прогресивної зміни студентів, яка визначається стійкою освітньою активністю суб'єкта в ході поетапного оволодіння фаховими знаннями, вміннями навичками з метою їх цілеспрямованого якісного перетворення і трансляції в педагогічній діяльності.

Таким чином, здійснений матричний аналіз дав змогу інтегрувати в науковий обіг поняття *«готовність МУФК до організації ІР з учнями»*, яке виступає ціннісно-смісловою домінантою професійної діяльності майбутнього вчителя, професійно-особистісною якістю, що інтегрує педагогічні соціально значущі цінності, фахові знання, вміння, навички, стійкі уявлення про вектори використання засобів ІР для збереження та зміцнення фізичного, психічного, морального здоров'я школярів; інтенції студентів до самоосвітньої діяльності та безперервного професійного самовдосконалення. Окрім того, анонсована готовність визначає професійну спрямованість МУФК, забезпечує усвідомлений вибір методів і форм ФВ школярів; сприяє самостійному вибору змісту і способів організації фізкультурно-спортивних заходів для організації ІР з учнями на основі адекватного сприйняття і розуміння актуальної фізичної форми здобувачів загальної середньої освіти; актуалізує персональну відповідальність МУФК за формування ФК учнів тощо. З метою виконання завдань педагогічної розвідки доцільно конкретизувати компонентно-критеріальну структуру досліджуваної готовності.

3.2 Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, як одного з аспектів ПП студентів в педагогічному ЗВО, вимагає вирішення низки дослідницьких завдань, зокрема: виокремлення структурних компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості досліджуваного феномену. Тобто конкретизувати структуру готовності МУФК до організації ІР з учнями. У загальному розумінні структура – це взаємозв'язок або відношення між елементами системи; сукупність стійких зв'язків об'єкта, що забезпечують його цілісність і тотожність самому собі, тобто збереження основних його властивостей під час різноманітних зовнішніх

і внутрішніх змін. Отже, структура ретранслює те, що залишається відносно незмінним, стійким в умовах різних трансформацій перетворення системи. Відтак, припускали, що структура готовності МУФК до організації ІР з учнями залишатиметься незмінною й сталою, проте її складники характеризуватимуться динамічністю й емерджентністю, в мінливих умовах професійної педагогічної діяльності.

У нинішніх умовах наукового плюралізму накопичено значний теоретичний і методичний матеріал, що відображає відмінні підходи до структури і змісту ПП МУФК (Н. Степанченко [407]) та її результатів, що відбиваються у сформованості професійної компетентності (О. Омельчук [317], А. Проценко [365] та ін.), педагогічної майстерності (В. Пачуга [328]), надійності (О. Солтик [396]); готовності (А. Мельник [282]) до застосування індивідуально-диференційованого підходу у ФВ учнів (С. Іванніков [195]); організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу середньої освіти (П. Рибалко [370]); використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності (А. Рибницький [375]); формування ЗСЖ студентів ЗВО на заняттях ФВ засобами фізкультурно-оздоровчих технологій (О. Нестеров [376]); фізкультурно-рекреаційної роботи в школі (Н. Свірщук [379]); педагогічної діяльності (В. Соївоїв [395]); тренерської діяльності (О. Сопотницька [397]); формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я (Ю. Танасійчук [419]); організації позакласної роботи з туризму (Л. Чалій [446]); самовдосконалення та формування основ ЗСЖ (І. Шаповалова [453]); впровадження здоров'язбережувальних технологій в процесі професійно-педагогічної підготовки (О. Школа [461]); індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії (Н. Щекотиліна [469]) та ін.

Однак не існує уніфіковано погляду на структуру окреслених інтегральних професійних якостей УФК. Для кристалізації змісту структурних складників готовності МУФК до організації ІР з учнями вважали за доцільне здійснити аналіз авторських поглядів на компонентно-критеріальну характеристику різноманітних педагогічних феноменів, що перебувають в проблемній площині нашого дослідження.

Так, наприклад, С. Іванніков [195] розкриваючи зміст та підготовки майбутніх учителів до застосування індивідуально-диференційованого підходу у ФВ школярів, виокремлює такі складники готовності педагога до окресленого виду діяльності: теоретичний, практичний, орієнтувально-цільовий компоненти, що відбиваються в конкретних показниках й критеріях оцінювання (поінформованість, навченість, спрямованість)

рівнів (високий, достатній, низький) її сформованості [195, с. 67]. На переконання дослідника, проявом теоретичного компонента анонсованої готовності педагогів є обізнаність студентів із сутністю індивідуалізації й диференціації навчання і виховання учнів, принципами і способами їх відтворення в умовах навчально-виховного процесу, і, зокрема ФВ школярів. Практичний компонент – виявляється в умінні МУФК практично застосовувати індивідуально-диференційований підхід у плануванні та організації фізичної діяльності учнів на уроках з ФК й позанавчальний час. Орієнтувально цільовий – визначає цілі, на досягнення яких зорієнтована діяльність учителя під час застосування у ФВ учнів індивідуально-диференційованого підходу [195, с. 74]. Однак, на наш погляд, поза увагою автора залишилась рефлексивна складова педагогічної діяльності учителя.

Своєю чергою О. Сопотницька [398] розробила надзвичайно ємну компонентно-критеріальну структуру готовності МУФК до тренерської діяльності, яка передбачає застосування індивідуальних форм організації фізичної діяльності учнівської молоді [398, с. 147]. За словами дослідниці складниками згаданого феномену є компоненти (психологічний, науково–теоретичний, практичний, психофізіологічний та фізичний), критерії (позитивне ставлення студентів до навчання і до обраної ними професії, сформованість пізнавальних мотивів в процесі вивчення фахових дисциплін та застосування їх у майбутній професійній діяльності; ступінь оволодіння студентами знаннями необхідними для виконання майбутньої професійної діяльності; наявність умінь і навичок планування, організації, проведення спортивних занять; стійкість організму до стресових ситуацій, професійна працездатність; рівень загальної та спеціальної фізичної підготовки студентів, ступінь сформованості спеціальних рухових умінь та навичок студентів, необхідних для виконання загально педагогічних і специфічних професійних функцій), показники, що ретранслюються в рівнях (високий, середній та низький) його сформованості [398, с. 148]. Втім, вважаємо, що запропоновану структуру необхідно доповнити низкою показників, як-от: стійка професійна мотивація до збереження та зміцнення здоров'я учнів; усвідомлення необхідності урахування індивідуальних фізичних, антропометричних, психофізіологічних характеристик організму кожного школяра й рівня розвитку фізичних здібностей.

Звертаючи свої наукові розвідки до проблеми індивідуалізації ФВ школярів в умовах освітньої інклюзії, Н. Щекотиліна [469], науково обґрунтувала й експериментально підтвердила ефективність педагогічних

умов підготовки МУФК до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзивного освітнього простору. Авторка зазначає, що мета формування готовності студентів до зазначеного виду фахової діяльності інструментально виражається в цілеспрямованому розвитку всіх її підструктурних складників-компонентів: орієнтаційного, технологічного, професійного, індивідуального [469, с. 39]. Оригінально презентує компонентні складові готовності МУФК до впровадження здоров'язбережувальних технологій ФК в своєму дослідженні А. Школа [461]. Виявлена ним інтеграційно-функціональна, ієрархічна структура анонсованої професійної якості відбивається у взаємозв'язках мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційного, творчо-діяльнісного компонентів [461, с. 142].

Аналіз та резюмування авторських поглядів на проблему структурування педагогічних феноменів засвідчив єдність дослідників щодо розчленування того чи іншого явища на складові – компоненти, кожен з яких характеризується критеріями та показниками. У загальному розумінні «*критерій*» (грец. Κριτήριον – засіб для судження) трактують як мірило для оцінки результату, який характеризується показниками, що виявляються в конкретних зовнішніх ознаках й дають змогу виявити рівні сформованості досліджуваного явища [389, с. 145].

Відтак, критерій є ознакою, на підставі якої здійснюється оцінка чого-небудь. Разом з тим, нині педагогічна теорія і практика конкретизує загальні вимоги до виокремлення й обґрунтування критеріїв, що зводяться до таких постулатів: «критерії повинні відображати основні закономірності функціонування і розвитку аналізованого явища; за допомогою критеріїв повинні встановлюватися зв'язки між усіма компонентами досліджуваного процесу; критерії повинні розкриватися за допомогою показників, за якими можна судити про більший або менший ступінь прояву даного критерію; вони повинні відображати динаміку вимірюваної якості в часі та просторі; якісні показники повинні виступати в єдності з кількісними та доповнювати один одного» [280, с. 156]. Дещо схожим до тлумачення категорії «критерій» є розуміння терміну «показник», яке у сучасному тлумачному словнику української мови визначається як: ознака чого-небудь, доказ, свідчення; певні дані за результатами роботи, процесу [415, с. 149]; у великому тлумачному словнику української мови – дані про досягнення в чому-небудь [105, с. 211]. Проте, погоджуючись з резюмуваннями І. Мельничук [280], вважали, що критерій є ширшим поняттям, ніж показник. Тому, як характеристика педагогічного феномену може мати кілька чи навіть

багато показників. Поза як показники є складниками критерію.

Узагальнюючи, відзначимо, що процедура конкретизації критеріїв готовності МУФК до організації ІР з учнями апелювала до урахування:

по-перше, загальноприйнятого в педагогічній науці співвідношення між поняттями «компонент», «критерій», «показник», «рівень»;

по-друге, різноманіт прояву готовності МУФК до організації ІР з учнями у різних студентів, що детерміновані унікальності кожного студента, які закономірно вимагали узагальненого підходу до визначення критеріїв з позиції їх типізації;

по-третє, бінарності ключового поняття дослідження, в якому органічно поєднуються фізкультурна і педагогічна складові професійної діяльності УФК;

по-четверте, складності й багатоаспектності процесу ПП МУФК у ЗВО України;

по-п'яте, різноманіття авторських методологічно-парадигмальних, теоретичних, технологічно-методичних підходів до формування особистості УФК у процесі ПП.

Зважаючи на суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні тенденції ПП МУФК до організації ІР з учнями, беручи до уваги результати контент-аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі ФВ школярів й узагальнюючи висновки сучасних науковців щодо структурного складу педагогічних феноменів в межах дослідження за певними критеріями конкретизовано компоненти, що мають конкретні показники, які ретранслюють зміст досліджуваного феномену.

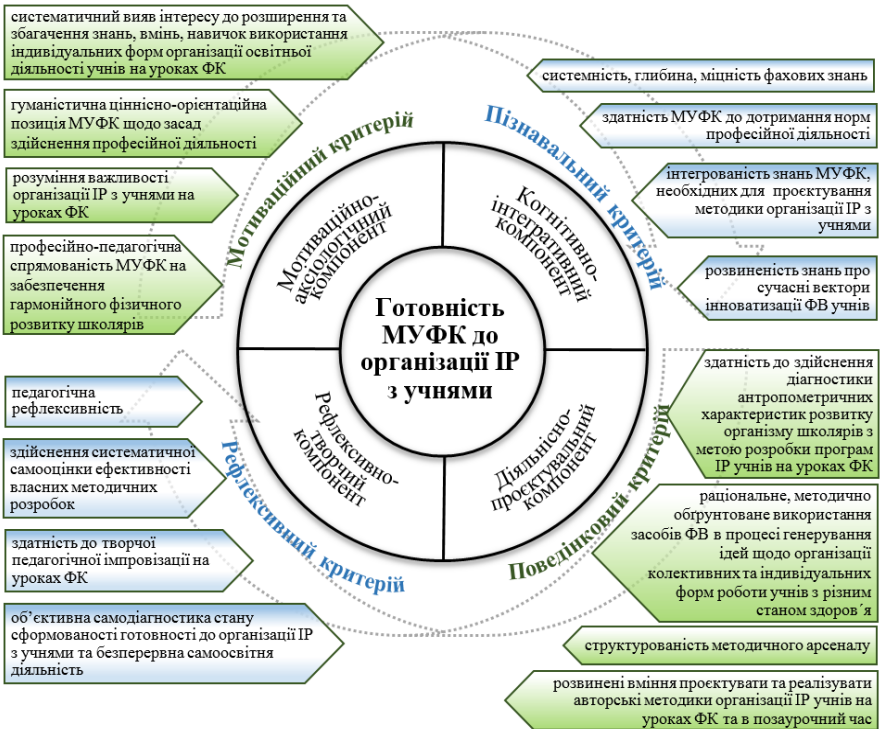
Свої міркування будували також з апелюванням до підпорядкованості понять «компонент», «критерій», «показник», «рівень»; дотримання постулатів реалізації рівневого підходу з метою оцінки сформованості у МУФК готовності до організації ІР з учнями. Відзначимо, що запропонована сукупність компонентів та критеріїв оцінки рівня сформованості окресленої якості, що виявляється в конкретних ознаках, розроблена на основі теоретико-експериментальної роботи й інтегрує думки експертів, в ролі яких виступали викладачі ЗВО, методисти та студенти. Сформованість показників компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями свідчить про певний рівень її розвитку. Зауважимо, що критерії досліджуваного феномена визначались виходячи з системного розуміння змісту готовності МУФК до організації ІР з учнями, виділення її структурних компонентів, трактування її як якісної характеристики становлення основ професійної педагогічної

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

майстерності.

Вивчення нормативно-правового підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями, генерування методологічних підвалин дослідження й обґрунтування сукупності загальнопедагогічних і специфічних принципів ПП МУФК дало змогу виокремити структуру окресленої готовності, що інтегрує *мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий* компоненти, визначається на основі критеріїв (мотиваційного, пізнавального, поведінкового, рефлексивного) та відповідних показників (рис. 3.2). У світлі сказаного вбачаємо за необхідне здійснити детальну характеристику виокремлених складників.

Рис. 3.2 Структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями

Мотиваційно-аксіологічний компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується сформованою мотивацією до

збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів засобами ФВ; вмотивованістю на особисте самовдосконалення в напрямку розширення і поглиблення психолого-педагогічних знань як основи якісного виконання професійних функцій; готовністю відповідати за наслідки власних рішень і педагогічних дій; усвідомленим ставленням до необхідності подолання «зрівнялівки» на заняттях з ФК; ціннісним ставленням до здоров'я школярів як ключового фактора якості життя; ФК як засобу збереження і зміцнення фізичного здоров'я учнів; особистості школяра, що виявляється в:

а) апріорі гуманному, шанобливому, педагогічно тактовному ставленні до кожного конкретного учня;

б) в інтересі до опанування знань щодо основ діагностики антропометричних характеристик розвитку організму здобувачів середньої загальної освіти;

в) педагогічно доцільній турботі про фізичний розвиток кожного учнів, наданні їм необхідної допомоги в проєктуванні та реалізації індивідуальних маршрутів ФВ в поєднанні з високою вимогливістю до результатів їх освітньої діяльності тощо.

Виокремлюючи мотиваційно-аксіологічний компонент у структурі готовності МУФК до організації ІР з учнями, урахували той факт, що одним з найважливіших завдань вищої педагогічної освіти в Україні є забезпечення мотивації студентів до усвідомленої освітньої діяльності з метою професійно-педагогічного становлення у професії та самовдосконалення. Схожої думки дотримується Т. Матвійчук [277], котра вивчаючи проблему формування педагогічної майстерності МУФК у процесі ПП, звертає увагу на необхідність розвитку освітньо-професійної вмотивованості студентів до, зокрема, генерування інноваційних методичних рішень актуальних педагогічних завдань в галузі ФВ учнів [277, с. 145].

Водночас, опирались на тезу, що мотивація як рушійна сила поведінки займає провідне місце в структурі особистості, пронизуючи її основні структурні утворення: спрямованість особистості, характер, емоції, здібності, діяльність і психічні процеси [234, с. 42]. Пояснюючи структуру мотиваційно-аксіологічного компонента сепарували наукові резюмування Т. Левченко [250], котрий, вивчаючи проблему мотивації суб'єкта в різних видах діяльності, звертається до позиції С. Рубінштейна, згідно якої потреби, інтереси, ідеали становлять різні сторони багатоаспектної, й водночас, єдиної спрямованості особистості, яка становить основу мотивації її діяльності [250, с. 52].

Гуманістична психологія визнає особистість унікальною цілісною системою, яка характеризується «відкритою можливістю» до самоактуалізації [186, с. 56]. Підкреслюючи унікальність мотивації в житті людини, Є. Ільїн [194] відзначав, що мотиваційний статус здорової людини полягає в реалізації мотивів зростання або метапотреб (потреба в цілісності, досконалості, активності, красі, доброті, істині, унікальності) [194, с. 67]. Вслід за А. Маслоу основною рушійною силою функціонування особистості К. Роджерс також розглядав тенденцію до самоактуалізації, або потребу людини реалізувати свої вроджені потенційні можливості [366, с. 256].

Проблема вивчення освітньо-професійної мотивації студентів, зокрема й МУФК, знайшла відображення в численних наукових публікаціях сучасних дослідників (В. Асєєв [54], Г. Безверхня [69], С. Занюк [186] та ін.). Близькою в межах дослідження вважаємо позицію В. Асєєва [54], котрий зазначає, що в професійній педагогічній діяльності кристалізуються ті ж мотиваційні орієнтації, що й в освітній: «освітня діяльність збуджується насамперед внутрішнім мотивом, коли пізнавальна потреба зустрічається з предметом діяльності – виробленням узагальненого способу дії – і реалізується в ньому; ... водночас вона збуджується різними зовнішніми мотивами, наприклад, самоствердження, престижності, обов'язку, необхідності, досягнення тощо» [54, с. 23]. Тому в межах дослідження прогнозували, що злиття індивідуально-особистісних й професійно-значущих мотивів МУФК забезпечуватиме формування *професійної педагогічної спрямованості студентів* на збереження та зміцнення індивідуального здоров'я учнів засобами ФВ.

Професійна спрямованість особистості УФК, на думку О. Онопрієнко [320], відбиває інтереси до професії, професійно-педагогічні наміри і схильності. Основою педагогічної спрямованості МУФК автор називає інтерес до професії, що виявляється в позитивному емоційному ставленні до професійних обов'язків, суб'єктів (дітей, батьків, педагогічного колективу) та об'єктів педагогічної діяльності в цілому, прагненні до оволодіння педагогічними знаннями і вміннями [320, с. 8].

У світлі сказаного зазначимо, що ядром мотиваційно-ціннісного компоненту готовності МУФК до організації ІР з учнями є усвідомлена відповідальність за життя і здоров'я учнів, оскільки заняття фізичними вправами відрізняються високим ступенем ризику в отриманні травм.

Ведучи мову далі, зацентруємо увагу на важливості сформованості професійно-педагогічних орієнтацій МУФК у структурі мотиваційно-

аксіологічного компонента досліджуваної готовності. Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить про те, що цінності і ціннісні орієнтації, впливаючи на ситуативні мотиви особистості, її свідомість і підсвідомість, створюють базис для формування професійної позиції, а відтак індивідуального стилю професійно діяльності (О. Цар [441]).

За словами С. Середньої [382] ціннісні орієнтації й морально-вольові якості визначають спрямованість професійної діяльності, що зумовлює важливість формування стійких ціннісних орієнтирів щодо ефективного та обґрунтованого використання засобів ФК у процесі ФВ учнів з метою професійного становлення майбутніх учителів. В рамках дослідження професійно-ціннісні орієнтації МУФК розглядалися як система стійких ставлень особистості до педагогічної праці, що формується на основі усвідомлених педагогічних, соціальних, валеологічних, особистісних цінностей, й втілюватиметься студентами в майбутній професійній діяльності у напрямі індивідуалізації ФВ учнів, визначатиме її змістовне наповнення та шляхи досягнення професійних цілей. Ураховувалось, що сформовані професійно-ціннісні орієнтації УФК є одним з найважливіших елементів успішної професійної діяльності, адже – стимулюють професійно-особистісний розвиток й, активізуючи внутрішні механізми особистості (потреби, інтереси, мотиви, установки, відносини), відіграють стратегічну роль у поведінці і діяльності, бо визначають напрямки професійної діяльності й коригують освітню діяльність студента. Стрижневою ціннісною орієнтацією МУФК, здатних до організації ІР з учнями є гуманістичний світогляд, адже ФВ передбачає гармонійний розвиток основних складових здоров'я школярів.

Апелюючи до характеристики мотиваційно-аксіологічного компоненту досліджуваної готовності, його *критерієм* визначено стійку мотивацію студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів. Сформованість мотиваційно-аксіологічного компоненту діагностувалась за чотирма показниками, які наведено у табл. 3.1.

Когнітивно-інтегративний компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується глибиною, системністю, інтегративністю необхідних і достатніх предметних й педагогічних знань студентів, зокрема: про ФКіС, про зміст, методику і технології організації процесу ФВ учнів під час колективної та індивідуальної роботи; у галузі педагогіки, психології, анатомії, фізіології, гігієни, медицини, необхідних для побудови ефективного освітньо-тренувального процесу й

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

здоров'язбережувальної освітньої та позааудиторної діяльності учнів; відбивається в розвиненій здатності студентів: інтегрувати знання з різних дисциплін для здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку фізичних якостей учнів; вдаватися до системного аналізу кожної конкретної педагогічної ситуації, що стосується індивідуалізації процесу ФВ школярів; знаходити оптимальний алгоритм вирішення різноманітних професійно-зорієнтованих завдань щодо проектування методичних розробок для занять ФК учнів з різним станом здоров'я; самостійного поповнення фахових знань тощо.

Таблиця 3.1

Показники сформованості мотиваційно-аксіологічного компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями

Критерій	Показники
Мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів	– систематичний вияв інтересу до розширення та збагачення знань, вмінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК
	– гуманістична ціннісно-орієнтаційна позиція МУФК щодо засад здійснення професійної діяльності
	– розуміння важливості організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки урахування індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра
	– професійно-педагогічна спрямованість МУФК на забезпечення гармонійного фізичного розвитку школярів засобами ФВ шляхом його індивідуалізації на уроках ФК та в позаурочний час.

Виокремлюючи когнітивно-інтегративний компонент у структурі досліджуваної готовності, урахували той факт, що одним з аспектів професійної діяльності УФК у процесі організації ІР з учнями є дотримання різноманітних норм. В українському енциклопедичному словнику йдеться про те, що норма є прикладом формалізації системно-соціальних кордонів якості освіти, в тому числі й фізкультурної [429, с. 287]. Норми педагогічної діяльності, як підкреслює І. Підласий [340], не лише відображають те, що існує в педагогічній дійсності, але вказують

вектори компетентнісних професійних дії педагога» [340, с. 144].

Сучасні дослідження вказують на той факт, що в рамках педагогічної діяльності, зокрема й УФК, нормуються:

1) «способи професійної поведінки, закріплені на рівні принципів, правил, заборон, функціональних прав і службових обов'язків;

2) вимоги до суб'єктів педагогічної діяльності, що визначені на рівні соціальних і культурних традицій й об'єктивно задані умовами роботи;

3) зміст і результати діяльності (на рівні освітніх стандартів, кваліфікаційних характеристик тощо);

4) час отримання результату (за допомогою програм, планів, проєктів);

5) умови, в яких здійснюється освітній процес (санітарні норми, необхідний обсяг площ, обладнання, специфічні характеристики простору);

6) регламент організації освітнього процесу (принципи організації, вимоги техніки безпеки тощо)» [223, с. 81].

Аналіз наукової педагогічної літератури дав змогу зробити висновок, що педагогічну діяльність МУФК у напрямі організації ІР з учнями регламентує сукупність норм. Зокрема, мова йде про норми *педагогічної моралі*, яка є формою суспільної свідомості педагогічних працівників як соціально-професійної групи. Педагогічна мораль регулює поведінку УФК за допомогою строго фіксованих норм, що ретрансльовані в *педагогічній етиці*. Складовою частиною професійної етики вважаємо педагогічну деонтологію.

Водночас, регуляторами професійної фізкультурно-педагогічної діяльності УФК є норми педагогічної праксеології, предметом дослідження якої, за словами І. Колесникової [223], визначено загальні принципи і способи раціональної і продуктивної педагогічної діяльності. До норм педагогічної праксеології, яких повинні дотримуватись МУФК у майбутній професійній діяльності, віднесено:

– закономірності, закони, принципи, правила, які визначають діапазон допустимих норм активності суб'єкта професійно педагогічної діяльності в межах об'єктивно-неминучого і суб'єктивно заданого;

– ідеали, стандарти, цілі, які становлять групу норм-орієнтирів; що не тільки змістовно регламентують уявлення про цільові прагнення суб'єкта, а й співвідносять його з громадськими нормами;

– підходи, стратегії, тактики, які нормують спрямованість і загальний характер професійної поведінки педагога;

– проєкти, плани, програми, які регламентують педагогічну

діяльність і терміни очікуваних результатів в просторі і в часі;

– методи, методики, технології, алгоритми, які нормують операційну сторону педагогічної діяльності [223, с. 61]. Своєю чергою, *правові норми* здійснення педагогічної діяльності МУФК й того її аспекту, що стосується організації ІР з учнями на уроках ФК, відображено в: документах, які регулюють відносини в сфері праці; нормативно-правових актах, що визначають зміст, умови і форми розвитку сфери вищої й середньої освіти в Україні; документи, що регламентують сферу службової компетентності МУФК: професійні стандарти педагогічної діяльності, службовий функціонал педагогів, закріплений статутом освітньої організації, трудовим договором тощо. *Ергономічними нормами* педагогічної діяльності УФК виступають вимоги до організації освітнього процесу на уроках ФК. Окрім того, когнітивно-інтегративний компонент досліджуваної готовності відбивається в здатності МУФК до дотримання санітарно-гігієнічних норм до організації освітнього, де підкреслюється, що педагоги несуть відповідальність за життя і здоров'я вихованців в процесі здійснення освітнього процесу, відтак зобов'язані здійснювати санітарно-гігієнічні заходи для досягнення планованих освітніх результатів, в тому числі у галузі ФВ учнів.

Відзначимо, що сформованість згаданого компоненту відбивається, зокрема, у прагненні МУФК до розвитку власного арсеналу професійних знань, що реалізується під час лекційних, семінарських, практичних занять й шляхом систематичної самоосвітньої діяльності студентів. Ураховуючи сказане, *критерієм* когнітивно-інтегративного компоненту готовності МУФК до організації ІР з учнями визначено здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань. Показники когнітивно-інтегративного компоненту презентовано в табл. 3.2.

Діяльнісно-проектувальний компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями відбиває сукупність сформованих вмій студента проектувати методику проведення уроків ФК шляхом організації ІР з учнями; активність здобувачів освіти в опануванні досвідом вирішення різноманітних професійно зорієнтованих завдань; розвинену здатність застосовувати діагностичні методики у професійній діяльності з метою визначення функціонального, антропометричного розвитку організму школярів та об'єктивної оцінки стану їх психофізіологічних показників; діяльнісну спрямованість студентів до перспективного проектування різнорівневих індивідуальних завдань фізичного розвитку школярів й

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

виокремлення методичних шляхів їх досягнення; креативність УФК щодо добору засобів ФВ учнів.

Таблиця 3.2

Показники сформованості когнітивно-інтегративного компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями

Критерій	Показники
Пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проєктування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань	– системність, глибина, міцність знань студентів з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК»
	– здатність МУФК до дотримання педагогічних, етичних, деонтологічних, праксеологічних, ергономічних, санітарно-гігієнічних норм професійної діяльності у процесі організації ІР з учнями
	– інтегрованість знань МУФК, необхідних для проєктування методики організації ІР з учнями, котрі мають різні антропометричні дані;
	– розвиненість знань про сучасні вектори інновації ФВ учнів.

Окрім того, діяльнісно-проєктувальний компонент досліджуваної готовності відбиває *загальні педагогічні вміння* (встановлювати і підтримувати контакт з учнями, перетворювати їх на суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності на основі структурно і композиційно грамотної побудови педагогічного процесу й доцільної організації їх колективної та індивідуальної освітньої діяльності на уроках ФК); *спеціальні педагогічні вміння* (гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаційні, комунікативні), зорієнтовані на формування і розвиток фізичних якостей учнів, підвищення їх техніко-тактичної та психологічної підготовленості до занять ФКіС; *здатність до самоорганізації, розвитку і вдосконалення* власних технічних (рухових) умінь і навичок; *готовність* до фізичних й психологічних навантажень під час здійснення професійно-педагогічної діяльності тощо.

Розглянемо детальніше сутність спеціальних педагогічних вмінь у

структурі діяльнісно-проектувального компоненту готовності МУФК до організації ІР з учнями. *Гностичні вміння* пов'язані з пізнанням УФК як окремих учнів, так і колективу класу в цілому; з аналізом педагогічних ситуацій і результатів своєї діяльності. Відзначимо, що гностичні вміння базуються на перцептивних здібностях: умінні спостерігати, помічати. Разом з тим, відбивають здатність використовувати навчально-методичну та наукову літературою, вміння здійснювати елементарні діагностичні дослідження й аналізувати їх результати. *Проектувальні вміння* МУФК виражаються в здатності планувати заняття і систему організації ІР з учнями з урахуванням таких факторів: індивідуальних фізкультурно-спортивної освіти школяра, стратегічних цілей ФВ; необхідності визначення оптимальних видів, методів, прийомів фізичної активності учнів на уроках ФК. *Конструктивні вміння* виражаються у виборі оптимальних прийомів і методів освітньої діяльності школярів. *Організаційні вміння* відбиваються в розвинені здатності МУФК організувати свою діяльність і діяльність учнів відповідно до цілей освітнього процесу. *Комунікативні вміння* ретранслюються здатністю студентів використовувати різні механізми формування міжособистісних відносин між учасниками педагогічного процесу.

Апелюючи до характеристики діяльнісно-проектувального компоненту досліджуваної готовності й беручи до уваги сучасні вимоги до ПП УФК *критерієм* цього складника вважаємо вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей. Показники діяльнісно-проектувального компоненту відображено в табл. 3.3.

На переконання О. Панасюка [325], метою сучасної вищої професійної педагогічної освіти є розвиток творчої особистості, здатної до рефлексії і самореалізації [325, с. 56]. Рефлексивна діяльність УФК, виступаючи «збудником» самостійної творчості, винахідливості, прогнозування власного шляху освіти й фахового розвитку, нині визначається дослідниками [126, с. 16] складовою готовності педагога до професійної самоорганізації і саморозвитку. Відтак, в межах дослідження *рефлексивно-творчий* компонент готовності МУФК до організації ІР з учнями *характеризується* здатністю до проектування індивідуальних маршрутів ФВ учнів в ЗСО та прогнозуванням очікуваних результатів стосовно розвитку фізичних здібностей школярів; розвиненими вміння

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

гнучко, без емоційної напруги реагувати на педагогічно «гострі» ситуації, що неминуче виникають в умовах проведення фізкультурних занять, грамотно їх оцінювати і педагогічно-конструктивно вирішувати; вміннями своєчасно виявляти професійні помилки, що виникають під час вирішення професійної проблеми та вчасно їх усувати; спрямованість на безперервну самоосвітню діяльність у напрямі професійного розвитку, збагачення власної когнітивної обізнаності у сфері використання фізкультурно-спортивних інновацій на уроках ФК тощо.

Таблиця 3.3

Показники сформованості діяльнісно-проектувального компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями

Критерій	Показники
Діяльнісний – вияв майбутніми УФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмінь проектувати методiku організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей	– здатність до здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів з метою розробки програм ІР учнів на уроках ФК задля забезпечення високо рівня їх рухової (функціональної), фізичної та психофізичної підготовленості
	– раціональне, методично обґрунтоване використання засобів ФВ в процесі генерування ідей щодо організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я, що передбачає використання інтегрованих педагогічних, анатомічних, фізкультурно-спортивних фахових знань
	– структурованість методичного арсеналу (впорядкування накопичених педагогічних методів і прийомів організації ІР з учнями в систему, об'єднану педагогічною ідеєю здоров'ятворення та здоров'язбереження;
	– розвинені вміння проектувати та реалізувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час; креативність у вирішення професійно зорієнтованих колізійних завдань, спрямованих на індивідуалізацію ФВ учнів ЗЗСО.

Критерієм рефлексивно-творчого компоненту досліджуваної готовності визначено здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, вмінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями. Показники рефлексивно-творчого компонента відображено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

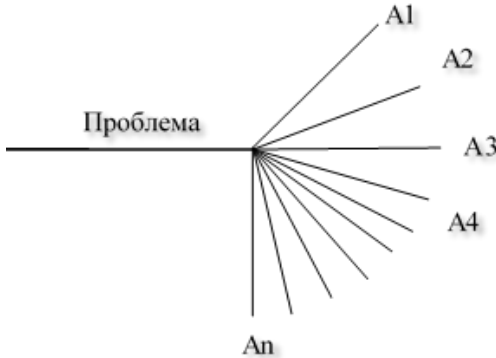
Показники сформованості рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями

Критерій	Показники
Рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, вмінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями	– педагогічна рефлексивність (здатність до критичного аналізу та ціннісного осмислення власних педагогічних дій у змодельованих професійно-зорієнтованих колізійних завданнях, станів, якостей особистості);
	– здійснення систематичної самооцінки ефективності власних методичних розробок, спрямованих на використання індивідуалізованих та диференційованих форм організації роботи учнів на уроках ФК;
	– здатність до творчої педагогічної імпровізації на уроках ФК задля компіляції різноманітних засобів сучасних технологій в системі ФВ школярів;
	– об'єктивна самодіагностика стану сформованості готовності до організації ІР з учнями та безперервна самоосвітня діяльність, спрямована на поповнення педагогічних, психологічних, фізіологічних, методичних знань про особливості індивідуалізації ФВ школярів з різним рівнем фізичної підготовленості, різноманітними відхиленнями у стані здоров'я тощо.

Конкретизуючи зміст рефлексивно-творчого компонента, вважаємо за доцільне виокремити низку рефлексивних вмінь МУФК. Зокрема:

уміння вирішувати професійну проблему, що стосується ФВ учнів різними методичними способами (рис. 3.3): генеруючи декілька ідей щодо організації індивідуальної та колективної роботи учнів на уроках ФК педагог матиме змогу глибше зануритись у зміст проблеми диференціації фізкультурних занять; водночас окреслене вміння

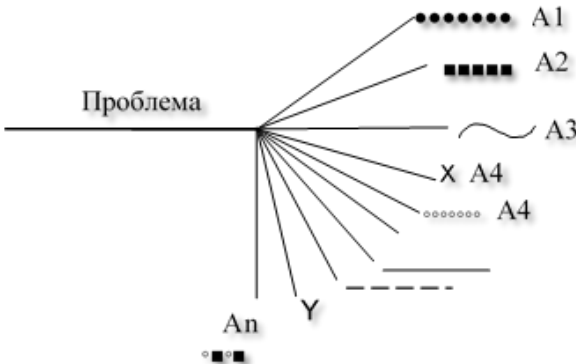
забезпечить можливість для педагога проєктувати індивідуальні програми розвитку фізичних здібностей учня з урахуванням стану його здоров'я та актуальних можливостей;

Примітка: А- рішення проблеми

Рис. 3.3 Схематична експлікація уміння МУФК вирішувати професійну проблему

уміння моделювати різноманітні результати вирішення професійної проблеми (рис. 3.4), розвиненість яких дасть змогу УФК передбачити потенційні результати власних педагогічних дій;

Примітка: А- можливий результат рішення проблеми

Рис. 3.4 Схематична експлікація уміння МУФК моделювати різноманітні результати вирішення професійної проблеми
уміння інтуїтивно відчувати протиріччя, що виникають в процесі вирішення професійної проблеми та усувати їх (тут мова йде про

Олександр Алексєєв

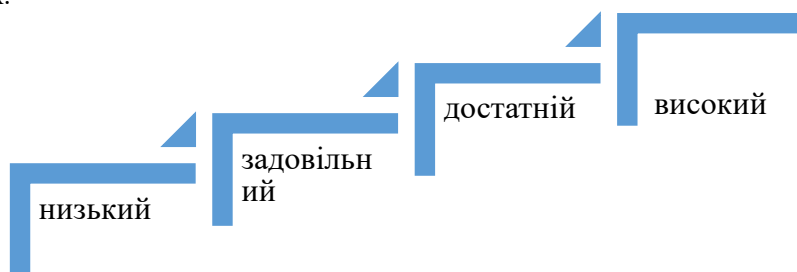
Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

спостережливість УФК й здатність швидко виявляти труднощі, що виникають в учнів під час виконання тієї чи іншої фізичної вправи);

уміння УФК обрати оптимальний спосіб і результат вирішення професійної проблеми ґрунтується на інтуїції і аналізі всіх «за» і «проти».

уміння аналізувати власні педагогічні дії: а) «тут і зараз» – аналіз-контроль учителем власної поведінки в процесі здійснення професійної діяльності; б) рефлексія ефективності фахових дій після вирішення професійної проблеми з метою виявлення причин, які спричинили помилку або невдачу; в) здатність, ґрунтуючись на інформації, отриманій в процесі професійної діяльності, узагальнювати, аналізувати й синтезувати її для вибудовування власної стратегії професійного розвитку та ін. Вважаємо, що схарактеризовані компоненти відбивають цілісну структуру готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Правомірність розроблених критеріїв визначається їх органічним взаємозв'язком, перш за все, з виокремленими структурними компонентами готовності МУФК до організації ІР з учнями. Спираючись на окреслені показники, підсумовуючи результати аналізу наукової літератури, що стосується проблематики нашого дослідження, вивірено й спроектовано потенційні *рівні* сформованості анонсованої готовності – (низький, задовільний, достатній, високий). Прогнозувалось, що упровадження авторської системи ІІІ МУФК до організації ІР з учнями забезпечить перехід студентів від нижчого рівня сформованості досліджуваної готовності до вищого (рис. 3.5), що свідчитиме про ефективність та результативність експериментальних педагогічних розробок.

Рис. 3.5 Схема рівневої трансформації стану готовності МУФК до організації ІР з учнями

Кожен з перелічених рівнів характеризується деякою сукупністю припущень про сформованість досліджуваного феномену. У світлі

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

сказаного вважаємо за необхідне конкретизувати зміст виокремлених рівнів. Зауважимо, що в рамках нашого дослідження кожен рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями визначався шляхом використання бальної градації. Зважаючи на той факт, що у ЗВО України використовується шкала ECTS для оцінювання освітніх досягнень студентів й апелюючи до необхідності спростити статистично-математичні розрахунки прийнято рішення застосовувати ще й 5-ти бальну шкалу (за А. Киверялгом [248]). Умовне шкалування стану сформованості окресленої готовності відображено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Шкала визначення рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями

<i>Рівень</i>	Низький	Задовільний	Достатній	Високий
Шкала ECTS	1-59 балів	61-74 бали	75-89 балів	90-100 балів
5-ти бальна шкала	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів

Низький рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується несформованістю у студентів гуманістичної ціннісно-орієнтаційної позиції щодо засад здійснення професійної діяльності. Тому здобувачі освіти не усвідомлюють важливість організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки урахування індивідуальних морфофункціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра. Знання студентів з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» безсистемні, уривкові. МУФК не завжди здатні проектувати методики організації ІР з учнями, котрі мають різні антропометричні дані. Адже вміння студентів здійснювати діагностику антропометричних характеристик розвитку організму школярів з метою розробки програм ІР учнів на уроках ФК слаборозвинені.

Задовільний рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується опосередкованою потребою студентів до розширення та збагачення знань, вмінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК. Поза як здобувачі

освіти не завжди усвідомлюють необхідність забезпечення гармонійного фізичного розвитку школярів засобами ФВ шляхом його індивідуалізації на уроках ФК та в позаурочний час, вважаючи нормативність ФВ еталоном для організації освітнього процесу. МУФК розуміють важливість організації ІР з учнями на уроках ФК як запоруки урахування індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра, однак не завжди здатні дотримуватись педагогічних, етичних, деонтологічних, праксеологічних, ергономічних, санітарно-гігієнічних норм професійної діяльності у процесі організації ІР з учнями у процесі вирішення професійно зорієнтованих колізійних завдань, спрямованих на індивідуалізацію ФВ учнів ЗЗСО. Студенти, що володіють задовільним рівнем сформованості досліджуваної готовності відчують труднощі у здійсненні діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів з метою розробки програм ІР учнів на уроках ФК задля забезпечення високо рівня їх рухової (функціональної), фізичної та психофізичної підготовленості. Тому МУФК не завжди здатні методично обґрунтувати використання тих чи інших засобів ФВ для організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я. Студенти вдаються до самооцінки ефективності власних методичних розробок, спрямованих на використання індивідуалізованих та диференційованих форм організації роботи учнів на уроках ФК лише для отримання позитивної оцінки. З огляду на таку тенденцію, до творчої педагогічної імпровізації у процесі проєктування індивідуальних маршрутів ФВ школярів під час вирішення професійно зорієнтованих завдань вдаються рідко.

Достатній рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями ретранслюється сформованою гуманістичною ціннісно-орієнтаційною позицією студента щодо засад здійснення професійної діяльності, що базується на усвідомленні значущості питання організації ІР з учнями на уроках ФК. Студенти, котрі володіють достатнім рівнем сформованості окресленого феномену здатні інтегрувати професійні знання, необхідні для проєктування методики організації ІР з учнями, котрі мають різні антропометричні дані. Адже володіють вміннями проєктувати та реалізувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час з урахуванням індивідуальних морфо-функціональних, антропометричних, фізичних особливостей розвитку організму кожного школяра. Проте окреслені методичні розробки характеризуються традиційністю підходів до ФВ учнів. Оскільки студенти, здебільшого, не

здатні до педагогічної імпровізації.

Водночас, здобувачі освіти здатні здійснити об'єктивну самодіагностику стану сформованості готовності до організації ІР з учнями. Однак до поповнення педагогічних, психологічних, фізіологічних, методичних знань про особливості індивідуалізації ФВ школярів з різним рівнем фізичної підготовленості, різноманітними відхиленнями у стані здоров'я вдаються не систематично.

Високий рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями характеризується систематичним, ініціативним виявом студентами інтересу до розширення та збагачення знань, вмінь, навичок використання індивідуальних форм організації освітньої діяльності учнів на уроках ФК, стійкою професійно-педагогічною спрямованістю на забезпечення гармонійного фізичного розвитку школярів засобами ФВ шляхом його індивідуалізації на уроках ФК та в позаурочний час. Студенти, що виявляють високий рівень окресленої готовності в процесі вирішення змодельованих колізійних професійно зорієнтованих завдань володіють системними, глибокими, міцними знаннями з дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК». Відтак володіють розвиненою здатністю до інтегрування фахових знань в процесі здійснення діагностики антропометричних характеристик розвитку організму школярів. Здобувачі освіти, разом з тим, демонструють розвинені вміння проектувати та реалізувати авторські методики організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час, що побудовані на сучасних векторах інноватизації ФВ учнів, креативності, педагогічній імпровізації.

Підсумовуючи, відзначимо, що рефлексивний, семантико-узагальнювальний аналіз наукової літератури й власного досвіду ПП МУФК дали змогу конкретизувати й обґрунтувати *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-просектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно

зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмінь проєктувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, вмінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), *показники* готовності МУФК до організації ІР з учнями й визначити та схарактеризувати її *рівні* (низький, задовільний, достатній, високий). Індикаторами результативності дослідно-експериментальної роботи вважаємо показники виокремлених компонентів, ступінь прояву яких на кожному рівні сформованості анонсованої готовності має свою специфіку. З огляду на складність і неоднозначність досліджуваного феномена, критерії визначаються синергетичним ефектом показників.

3.3 Розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Процес ПП МУФК набуває цілісності, на переконання Т. Однолеток [316], при виконанні деякої кількості (системи) організаційно-методичних й педагогічних умов [316, с. 107]. Очевидно, що особистість учителя ФК, який володіє інноваційним поглядом на проблему індивідуалізації ФВ учнів шляхом впровадження інноваційних (В. Закаложний [185], здоров'язбережувальних (Л. Єремєєвська [175]), спортивно-орієнтованих (О. Казаріна [200], С. Карасевич [202] та ін.), інформаційно-комунікаційних та рухливо-пізнавальних (О. Качан [209]), рекреаційних (С. Совгіра [392]) технологій в систему роботи фізкультурно-оздоровчого комплексу ЗЗСО може бути сформована лише в умовах освітнього середовища педагогічного ЗВО.

Сьогодні трактування поняття «середовище» створює широке поле для його дослідження. За словами А. Чепелюк [447], котрий виокремив дієві організаційно-педагогічні умови створення освітнього середовища формування психолого-педагогічної компетентності МУФК, у

психологічній літературі наведено низку різновекторних тлумачень категорії «освітнє середовище» [447, с. 15]. Так, наприклад А. Баль [64] відзначає, що у загальному розумінні освітнє середовище – це фрагмент соціального простору, в якому реалізуються освітні системи, їх компоненти й функціонують суб'єкти та об'єкти [64, с. 157]. Середовище з синергетичних позицій, як підкреслює А. Євтодюк [173], визначається такими ознаками:

– середовище не має певних, чітко фіксованих рамок у часі та просторі;

– середовище дає не тільки засадничу, але й периферійну інформацію, яка не менш важлива для сприйняття і планування побутової та професійної поведінки;

– середовище містить завжди більше інформації, ніж свідомість може зареєструвати і зрозуміти;

– середовище сприймається в тісному зв'язку з практичною діяльністю: сприйняття пов'язане з дією і навпаки; будь-яке середовище, будучи єдиним семантичним полем, поряд з фізичними, володіє психологічними і символічними інтенціями впливу на особистість суб'єктів [173, с. 10].

Освітнє середовище педагогічного ЗВО, як зауважує І. Габа [122] здатне забезпечити формування основ інноваційного культурно-освітнього і соціально-педагогічного мислення майбутніх педагогів [122, с. 75]. Окреслену позицію підтримує І. Шаповалова [453]. Зазначаючи, що таке середовище, є культурно-освітнім простором (де пріоритет належить гуманітарно-моральним, гуманістичним цінностям), що володіє такими якісними характеристиками як цілісність, автономність і відкритість» [453, с. 416].

Поняття «освітнє середовище» в сучасній науковій літературі тлумачиться по-різному, але очевидно, що термін активно використовується в педагогічних дослідженнях. В українській науці поняття «середовище» з'явилося в 20-і рр. ХХ ст. Пізніше В. Сухомлинський розробив унікальну педагогічну систему становлення творчо і морально розвиненої особистості в умовах спеціального соціуму [333, с. 25]. В кінці ж 80-х рр. попереднього сторіччя це дало поштовх до розробки та упровадження у практику вітчизняних закладів освіти зразків розвивального середовища як спеціально організованого освітнього і соціокультурного простору.

Паралельно, як свідчать історичні й довідниково-енциклопедичні джерела, організаційно-діяльнісні аспекти створення розвивального

середовища, як умови розвитку творчої особистості на основі співдружності викладачів і студентів/педагогів й учнів, досліджувалися в практиці роботи інноваційних педагогічних шкіл (В. Біблер, С. Курганов, В. Караковский та ін.).

Розвиваюче середовище як структурний компонент соціально-педагогічного проектування культурно-освітнього простору розглядалося в дослідженнях О. Кишак [213], І. Мельничук [280], А. Матвійчук [277], Н. Москаленко [291], Г. Панченко [327] та ін. Так, наприклад, І. Мельничук [280] конкретизувала структурні складники освітнього середовища ЗВО, виокремивши своєрідні «поля»: «суб'єктне поле (суб'єкти освітнього процесу); змістовне поле (основні напрямки освітньої діяльності, презентовані в програмах професійної підготовки майбутніх фахівців); організаційне поле (занурення студентів у творчу діяльність відповідно до змісту програм фахового навчання); управлінське поле (поєднання адміністративного управління і самоврядування); інтегроване поле (взаємодія ЗВО з соціумом)» [280, с. 189].

В сучасних умовах інформатизації освіти як вектора розвитку суспільства, на переконання С. Шарова [455], освітнє середовище педагогічного ЗВО володіє значним потенціалом для розвитку особистості майбутнього учителя. Виокремлюючи теоретичну підготовку МУФК одним з компонентів професійного становлення І. Ячнюк [481] дотримується схожої позиції [481, с. 317]. Принагідно зазначимо, що О. Стасенко наголошує на доцільності використання розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля розвитку здатності МУФК до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у ЗЗСО [481, с. 55]. Відтак, у межах дослідження видається необхідним конкретизувати ресурси та можливості освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Звернення до виокремлення змістовних характеристик категорії «розвивальний потенціал освітній середовища педагогічного ЗВО» передбачало виявлення змісту дефініцій «потенціал» і «освітнє середовище» в інтегративній єдності, що дало змогу найбільш точно відобразити зміст і структуру досліджуваного поняття крізь призму проблеми формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Детальний семантико-порівняльний й логіко-узагальнювальний аналіз наукової літератури засвідчив, що категорія «потенціал» трактується як:

– властиві будь-якій якісній визначеності засоби, можливості,

джерела, додаткові сили, що визначають оптимальне функціонування певного/конкретного феномена [93, с. 12];

– структурний ресурс достатньої потужності, що виявляється в діяльності і зумовлює досягнення поставлених цільових орієнтирів [155, с. 34];

– актуалізація можливостей в дійсність. Тоді як в етимологічному розумінні дефініція «потенціал» походить від «potentia» – можливість (за Аристотелем [433, с. 234]).

Резюмуючи відзначимо, що потенціал відображає джерела, латентні можливості і ресурси, які під впливом безумовно створених умов, цілеспрямовано організованих заходів, містять рушійні сили розвитку, формування, становлення чогось або, прояву нових додаткових сил, засобів і здібностей. Разом з тим, потенціал як «сила» [105, с. 789], «можливість» [415, с. 698], «запас» [306, с. 376], «джерело» [544], «потенція» [539], «резерв» [559], «ресурс» [553] характеризує діалектику внутрішнього і зовнішнього. Як правило, за словами Л. Лю (L. Liu) [541], традиційно внутрішніми елементами потенціалу є те, що визначає розвиток, становлення, формування досліджуваного об'єкта, тоді як зовнішніми – результат змін [541, с. 128]. Актуалізація існуючого/наявного потенціалу ЗВО як сукупності ресурсів і можливостей дає змогу продуктивно існувати і розвиватися, рухатися вперед до високих цілей за допомогою переходу з потенційного стану (можливого) в актуальний (дійсний) не тільки освітній організації, але й її суб'єктам, переконує С. Їп [576, с. 117].

У сучасних наукових розробках, що стосуються проблеми інноватизації та актуалізації ПП МУФК (Л. Михно [284], Г. Панченко [327] та ін.), осучаснення фізкультурно-оздоровчих технологій у системі ФВ учнів ЗЗСО (О. Мілаєв [286]), збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів (О. Ленкова [255], Н. Москаленко [291], В. Нікітушкін [301] та ін.) освітнє середовище репрезентується як:

– навколишній соціопростір суб'єкта, сфера прояву активності здобувача освіти (Ю. Танасійчук [419]), що сприяє формуванню особистості МУФК в процесі інтеріоризації студентами, властивих середовищу, педагогічних установок, поглядів, нормативів;

– багатовимірний конструкт, необхідний для оптимального професійного і соціального становлення майбутнього педагога, в тому числі УФК, (конструювання власного «Я» в рамках співвідношення «Я та інші» - «Я і професіонали» [575], розвитку здатності до самореалізації та

самоактуалізації, спрямованості до особистісного і професійному зростанню) (Л. Виготський [120]);

– результат проектування освіти, що виникає в ході діяльнісного освоєння суб'єктом педагогічних фактів, які презентують єдність професійної діяльності учителя (Р. Валєєва (R. Valeeva) [572]) та ін.

Відтак, погоджуємось з думкою П. Щєдровицького [468], згідно якої середовище «опосередковує» свідомість, поведінку суб'єкта, створює умови, базу для «привласнення» ціннісних орієнтирів, формує образ професійної діяльності [468, с. 67].

Беручи до уваги наукові позиції дослідників щодо витлумачення змістового наповнення категорій «потенціал», «освітнє середовище», апелюючи до предмету дослідження і звертаючи увагу на сучасні методичні аспекти диференціації й індивідуалізації оздоровчих занять з ФВ для учнів ЗЗСО [548] здійснено уточнення терміну «розвивальнє освітнє середовище педагогічного ЗВО». Авторська думка розгорнулася в такій семантико-логічній інтерпретації: сукупність реально існуючих *ресурсів* (науково-освітніх, інформаційних, кадрових, методичних, матеріально-технічних, інструментально-технологічних та ін.) і *можливостей* (спеціально організована сукупність зовнішніх сприятливих педагогічних умов у ЗВО, що потенційно детермінує досягнення конкретної мети (тут – високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями), які можуть бути мобілізовані, ефективно застосовані професорсько-викладацьким складом педагогічного ЗВО з метою якісної, динамічно-позитивної ПП МУФК до індивідуалізації ФВ учнів ЗЗСО.

Звернення до характеристики розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями засноване на теоретичному узагальненні наукових розробок, що визначають можливості проектування освітнього середовища як сфери розвитку і саморозвитку студентів (В. Ясвін (V. Yasvin) [575, с. 763]); розглядають середовище як інтеграційну єдність внутрішніх процесів розвитку і зовнішніх умов, які зумовлюють динамічність згаданого розвитку й детермінують виникнення нових якісних новоутворень у структурі особистості майбутнього учителя ФК (Л. Михно [284]); акцентують увагу на можливостях середовища як джерела розвитку (Л. Виготський [120]); спрямовують до урахування чинника самоактуалізації особистості кожного здобувача освіти (Т. Ковальова [218]); апелюють до інноватизації ПП МУФК як чинника підвищення ефективності навчально-виховної та фізкультурно-оздоровчої

роботи вчителя (О. Лаврентєва [249]); спрямовують педагогічну спільноту до оновлення теоретико-методологічних підвалин застосування новітніх (стретчинг, фізкульт-хвилинка, комплекс «Bodyflex» тощо) технологій в системі ФВ школярів (Н. Москаленко [293]); актуалізують необхідність імплементації особистісно-орієнтованого підходу у ФВ школярів в контексті гуманізації освітнього процесу (Н. Письменна [338]); ураховують особливості ПП МУФК до подальшої фахової діяльності (П. Рибалко [372]) й специфіку формування професійних компетентностей (А. Проценко [365]) та ін.

З метою здійснення характеристики розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО відзначимо, що в контексті дослідження згадане середовище функціонує у двох контекстах: *зовнішньому* (оточує суб'єктів освіти – МУФК (безпосереднє мікро- і макрооточення; професійна, студентська та інші спільноти і групи; професорсько-викладацький склад; корпоративна культура ЗВО; організаційні засоби й технічний інструментарій ПП МУФК; сукупність просторово-предметних характеристик тощо) і *внутрішньому* (опосередковує професійно-особистісний розвиток студента, визначає динаміку формування готовності МУФК до організації ІР з учнями; презентується здатністю студента реалізувати фахові функції та здійснювати доцільні педагогічні дії (зокрема, генерувати інноваційні педагогічні ідеї стосовно методики ФВ учнів з різним станом здоров'я дій; здійснювати трансфер соціально значущих цінностей, світоглядних і предметно конкретних знань про ФК у сферу професійної діяльності учителя тощо).

Для досягнення дослідницьких завдань вважали за доцільне класифікувати ресурси і можливості розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО, які забезпечують формування готовності МУФК до організації ІР з учнями як результату ПП. Вивчення змістовних характеристик ресурсів освітнього середовища здійснено на основі урахування ключових засадничих положень класичної теорії ресурсів, в рамках якої ресурси витлумачені як реально існуючі в освітній організації засоби, ефективне використання яких забезпечує високу якість перебігу освітнього процесу загалом, або певних його аспектів.

На основі вивчення матеріально-технічної, науково-освітньої, інформаційної, кадрової, методичної, інструментально-технологічної баз провідних педагогічних ЗВО України, урахування суспільно-історичних передумов, соціальних й педагогічних тенденцій ПП МУФК до організації ІР з учнями, здійснено припущення щодо класифікації

ресурсів розвивального потенціалу освітнього середовища згаданих закладів освіти. У площині дослідження згадані ресурси презентовані такими групами:

– нормативно-орієнтаційні, що задають ключові знаннево-пізнавальні, діяльнісно-досвідні, рефлексивно-орієнтувальні орієнтири ПП МУФК в рамках нормативних документів у сфері вищої професійної педагогічної освіти, загальної середньої освіти, інноватизації ФВ учнівської молоді, індивідуалізації освіти школярів, зокрема й фізкультурної;

– змістовно-інформаційні ресурси віддзеркалені у змісті професійних освітніх програмах, робочих програмах дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК», практик, курсів за вибором, позакласної фізкультурно-спортивної діяльності учителя ФК, інформаційного забезпечення ПП МУФК, положень професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», інтегрований зміст яких спрямовує студентів до усвідомлення необхідності індивідуалізації ФВ школярів та подолання нормативної «зрівнялівки» на уроках ФК;

– комунікативно-діяльнісні, що відображають продуктивність педагогічної взаємодії в системах «викладач-МУФК», «МУФК-ЗВО», «МУФК-база практики», «ЗВО-установи, де студенти проходять різні види практик» у напрямі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями. Розглянемо детальніше взаємозв'язок окреслених ресурсів й закладених в них можливостей, що реалізуються в певних сферах освітнього середовища педагогічного ЗВО й забезпечують цілісність ПП МУФК до організації ІР з учнями (рис. 3.6.).

Функціональне призначення обґрунтованих в дослідженні ресурсів і можливостей розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями полягає в реалізації доцільної сукупності педагогічних дій, створенні дидактичних, педагогічних, організаційних умов, реалізація яких спрямована на досягнення цільових орієнтирів авторської наукової розвідки.

Разом з тим, слід підкреслити, що розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО характеризується *динамічністю*

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

(активізується, нарощується, реалізується), *соціокультурністю*, адже корелює з тенденціями розвитку засобів ФВ як рушійної сили формування ФК учнів ЗЗСО, що знаходить відображення в навчальних програмах [431], *системністю* (базується на цілісній взаємодії всіх учасників освітнього процесу), *організованістю* (використовується за чітким планом), нормативно-правової зумовленістю (співвідноситься з нормами, положеннями, приписами документів, що регулюють процес здобуття вищої освіти, організації освітньої діяльності учнів ЗЗСО тощо).

Рис. 3.6 Схема взаємозв'язку розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями

Продовжуючи, зазначимо, що *нормативно-орієнтаційний ресурс* розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО інтегрує собою сукупність нормативних документів, вимог і регламентів державного значення, регіональних і локальних нормативних документів, що конкретизують актуалізацію проблеми індивідуалізації ФВ учнів, тобто спрямовують майбутніх педагогів до гуманізації освітнього процесу. Передбачалося, що активне використання студентами окресленого ресурсу забезпечуватиме формування мотиваційно-аксіологічного й когнітивно-інтегративного компонентів досліджуваної готовності. Адже МУФК матимуть змогу усвідомити не лише педагогічну, але медико-соціальну значущість проблеми збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів засобами ФК. Описаний ресурс характеризується динамічністю (оперативно реагує на зміни в нормативно-правовому забезпеченні) й варіативністю (зважаючи на специфіку освітньої організації, змісту, особливостей ПП МУФК, контингенту і взаємодії учасників освітніх відносин). Відтак, змістове наповнення *нормативно-орієнтаційного ресурсу* детермінується зовнішніми й внутрішніми факторами, що корелюють з сучасними тенденціями формування готовності МУФК до організації ІР з учнями (Ю. Дутчак (Y. Dutchak) [515, с. 6]).

Отже, нормативно-орієнтаційний ресурс освітнього середовища педагогічного ЗВО:

- актуалізує проблему формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, адже наріжним принципом правового регулювання відносин у сфері освіти є охорона життя і здоров'я учнів [357];

- орієнтує діяльність освітніх організацій і педагогів ЗВО на пропаганду соціально значущих цінностей ФК;

- організовує педагогічне співтовариство ЗВО на дотримання положень Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну середню загальну освіту» (2020 р.) та ін.); державних освітніх стандартів початкової, основної, середньої загальної освіти та вищої освіти; професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020 р.) [349] та ін.); національного проекту Концепція «Нова українська школа» (2017 р.) [304];

- виступає основою для оновлення змісту ПП МУФК до організації ІР з учнями, розробки моніторингу її якості та ефективності.

Ураховувалося, що освітнє середовище конкретного педагогічного

ЗВО є структурним елементом інших освітніх середовищ регіонального та державного рівнів. Відповідно, нормативно-орієнтаційний ресурс у розрізі проблематики дослідження взаємопов'язаний з цілями, завданнями, підходами і принципами функціонування системи вітчизняної освіти України загалом. В окресленій площині освітнє середовище педагогічного ЗВО є відкритою системою. Водночас, сьогодні вишам надано певну автономію, що продиктовано специфікою цілей й соціального замовлення на реалізацію основних професійних освітніх програм, освітніх потреб здобувачів. Тому з іншої позиції освітнє середовище ЗВО – це закрита система. Репрезентовані контексти лише підкреслюють стратегічну мету сучасної вищої педагогічної освіти – підготовку майбутнього учителя, в тому числі й УФК, який володіє відповідальністю за життя і здоров'я учнів ЗЗСО. В науковій літературі (І. Завальна [181], О. Фунтікова [434], Ю. Фурман [436] та ін.) нині йдеться про те, що повноцінне використання нормативно-орієнтаційного ресурсу можливе тільки в спеціально створених педагогічних умовах. Адже як демонструють історико-педагогічні розвідки у напрямі застосування традиційних та інноваційних методів навчання та їх використання у ЗВО [434, с. 481], стрімка інформатизації освіти [181, с. 212] диктує необхідність оновлення ПП МУФК шляхом упровадження комплексу організаційних, спеціально створених заходів. Пропонуючи використовувати перспективні моделі фізкультурно-оздоровчих технологій у ФВ учнів, Ю. Фурман апелює до доцільності створення в освітньому середовищі педагогічного ЗВО низки дієвих педагогічних умов [436, с. 67].

Адже, як слушно підкреслює І. Шаповалова [454], трансформація соціокультурної ситуації в суспільстві й ролі МУФК тягне за собою необхідність зміни змісту освіти, переосмисленні його цілей, принципів [454, с. 34]. МУФК потрібно, веде мову далі авторка, усвідомити сутність професійних функцій з точки зору особистої, індивідуальної і суспільної значущості та доцільності. Тому що, в умовах стрімкого зниження рівня здоров'я, фізичної активності учнів, зростання чисельності школярів, котрі страждають гіподинамією, ожирінням, розладами діяльності рухового апарату у змісті ПП МУФК необхідно інтегрувати актуальні відомості про організацію ІР з учнями, в рамках якої фізкультурно-спортивний тренувальний процес опиратиметься на актуальний стан здоров'я та рівень розвитку фізичних якостей кожного учнів.

У світлі сказаного, вважали, що повноцінне активне використання

змістовно-інформаційний ресурс розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечуватиме актуалізацію міждисциплінарної інтеграції інформаційних масивів людинознавчих відомостей, що містяться в низку дисциплін, й сприятиме формуванню когнітивно-інтегративного й діяльнісно-проектувального компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями. Відзначимо, що в науковій літературі актуалізується необхідність використання знанневого потенціалу змісту ПП майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту (Т. Яворська [472]) засобами міжпредметної інтеграції задля організації ефективного освітнього процесу, водночас, передбачає застосування інтегрованих курсів (О. Тимошенко [425]).

На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти МУФК кристалізується потреба посилити орієнтованість ПП на особистість учня ЗЗСО, про що йдеться в положеннях Концепції «Нова українська школа» (2017 р.) [304]. Вважаємо, що зміст низки дисциплін циклу загальної та професійної підготовки репрезентує необхідну та достатню інформацію для забезпечення глибокої обізнаності студентів щодо:

- планування індивідуальної та самостійної роботи з учнями на уроках ФК та в позаурочний час з метою стимулювання їх до збереження та зміцнення здоров'я засобами ФВ;

- застосування традиційних та авторських форм, методів організації і проведення диференційованих спортивно-масових фізкультурно-спортивних заходів;

- планування ефективної, безпечної, педагогічно доцільної індивідуальної роботи зі школярами з метою стимулювання їх до спортивно-масової діяльності;

- обґрунтованого використання принципів, засобів та методів ФВ;

- інтерпретації теорії навчання рухових дій у випадку проектування індивідуальних форм роботи з кожним конкретним учнем;

- застосування діагностичних методик для вимірювання рівня розвитку фізичних та рухових якостей школярів тощо.

Контент-аналіз планів освітнього процесу й освітньо-професійних програм, згідно яких здійснюється підготовка студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт переконливо демонструє збереження соціогуманітарного аспекта ПП МУФК. План освітнього процесу встановлює перелік курсів обов'язкових для освоєння («Теорія і методика фізичного виховання»). Водночас, опанування студентами природничо-наукових («Анатомія людини з

основами спортивної морфології») дисциплін поряд з соціогуманітарними курсами, відбувається в тісному взаємозв'язку з дисциплінами професійної підготовки («Лікувальна фізична культура», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК») та вибірковими курсами («Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика викладання спортивних ігор»). Вважали, що така ситуація створює теоретико-інформаційну платформу, яка виконує системотвірну й інтегративну функцію в об'єднанні фахових та спеціальних знань МУФК, сприяє формуванню цілісної гуманітарної картини світу. Потенційна багатоваріантність змістовно-інформаційного ресурсу розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечуватиме міждисциплінарний і цілісний характер процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Передбачалося, що в процесі організації різних форм освітньої діяльності МУФК, проникаючи в інтелектуальну сферу студентів, змістовно-інформаційний ресурс освітнього середовища педагогічного ЗВО сприятиме збагаченню загальнопедагогічних та спеціальних знань здобувачів освіти, детермінуватиме їх глибину, об'ємність, структурованість й цілісність. Водночас відбуватиметься рух МУФК від механічного засвоєння інформації до усвідомлення об'єктивного значення отриманого знання, далі – до його сенсового усвідомлення, готовності ретранслювати й, нарешті, вміння застосувати інтеріоризовані відомості з метою організації ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час.

Водночас, активне використання *змістовно-інформаційний ресурс* розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО сприятиме розвитку вмінь МУФК самостійно вичленувати з навколишнього середовища педагогічні проблеми; описувати їх; здійснювати аналіз об'єктивних і суб'єктивних причин, що уповільнюють перебіг освітнього процесу; знаходити оптимальне рішення конкретних проблем ФВ школярів.

Адже, як підкреслює С. Табінська [417], залучення МУФК до вивчення різних (інноваційних, традиційних, експериментальних) педагогічних теорій ФВ сприяє розвитку у студентів варіативного мислення і прагнення до забезпечення діалогічності освітнього процесу [417, с. 10]. Разом з тим, сьогодні професійна діяльність УФК повинна ураховувати, за словами Г. Тітової [426], традиції вітчизняного та світового педагогічного досвіду формування ФК учнів, парадигму толерантності та гуманізму, й базуватись на розвиненій педагогічній

інтуїції як важливого чинника розв'язання проблемних ситуацій [426, с. 524].

З огляду на багатогранність та поліфункціональність фахової діяльності УФК, дослідники констатують необхідність повноцінного використання *змістовно-інформаційний ресурс* освітнього середовища педагогічного ЗВО шляхом реалізації інноваційних форм та методів ПП студентів окресленої спеціальності.

Зокрема, О. Суоров [413] наголошує на ефективності інтерактивного навчання МУФК спеціальних дисциплін [413, с. 38]. Тоді як Г. Панченко [327], досліджуючи педагогічні аспекти менеджерської підготовки МУФК до проведення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних умовах, апелює до застосування методу проєктів [327, с. 214]. Що сприяє, як переконує автор, формуванню інтелектуальних і креативних здібностей майбутніх фахівців [327, с. 215].

Відтак, резюмуючи, зазначимо, що використання окресленого ресурсу доцільно спрямовувати на вирішення таких завдань ПП МУФК до організації ІР з учнями:

- інтегративне засвоєння студентами теоретичного комплексу педагогічних та спеціальних знань сприяє їх реалізації на практиці у процесі вирішення колізійних педагогічних завдань;

- формування репродуктивних і креативних способів пізнавальної діяльності як фундаменту безперервної самоосвітньої діяльності МУФК;

- розвиток фахових вмінь (аналітико-діагностичних, прогностичних, комунікативних, рефлексивних, контрольних-оцінних та ін.) і професійно значущих особистісних якостей УФК тощо. Таким чином, реалізація *змістовно-інформаційного ресурсу* розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО сприятиме: засвоєнню МУФК сукупності знанневих конструктів у сфері організації ІР з учнями, що містяться в змісті освітніх курсів; цілісному осмисленню студентами проблематики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів як важеля зміцнення та збереження їх здоров'я. Окрім того застосування окресленого ресурсу передбачає створення низки педагогічних умов.

Головним маркером на шляху досягнення ефективності використання *змістовно-інформаційний ресурсу* вважаємо організацію діалогічної взаємодії в освітньому середовищі педагогічного ЗВО в системі «викладач-студент». Тому в межах дослідження *комунікативно-діяльнісний ресурс* освітнього середовища педагогічного ЗВО відображає продуктивність педагогічної взаємодії учасників освітніх відносин у площині розвитку загальних та спеціальних фахових вмінь МУФК,

збагачення досвіду проєктування методики організації індивідуальних фізкультурно-спортивних занять школярів, прогнозування, розвитку фізичних здібностей учнів тощо.

Окреслений ресурс спрямовує до перетворення потенційних освітніх можливостей в актуальні у процесі використання інтеракційно-продуктивної сфери освітнього середовища ЗВО задля комплексного формування компонентів готовності студентів до організації ІР з учнями. Комунікативно діяльнісний ресурс плідно реалізується в спільному когнітивно-діалогічному просторі освітньої діяльності МУФК. Відтак, у площині наукової розвідки передбачалася оптимізація педагогічної взаємодії в системі «викладач-студента» з метою становлення МУФК активними мета-суб'єктами педагогічної освіти.

Ефективне застосування потенціалу окресленого ресурсу передбачає використання різноманітних традиційних та інноваційних форм, методів, засобів організації освітньої діяльності студентів. Зокрема, тих, що вимагають активізації зусиль викладачів та студентів. До переліку інноваційних форм ПП МУФК, за свідченнями Ю. Курнишева [245] належать:

– майстер-класи (наприклад, «Створення безпечного освітнього середовища на уроці ФК», «Профілактика ризиків фізкультурно-спортивного травматизму під час занять ФК в ЗЗСО» тощо), організовані спільно з роботодавцями, соціальними партнерами;

– зустрічі з провідними педагогами в режимі онлайн;

– дослідні проєкти (наприклад, «Цінності ФВ сучасної учнівської молоді», «Безпека учнів ЗЗСО й професіоналізм учителя ФК» тощо);

– творчі марафони;

– конкурси професійної майстерності студентів (наприклад, «Урок ФК: індивідуальна та диференційована робота учнів» тощо);

– веб-квести тощо [245, с. 13]. Не можемо не погодитись з думкою Л. Голубничої (L. Holubnycha) [531], що сутність інноваційних методів професійної підготовки учителів зводить до забезпечення діалогічно-полілогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу [531, с. 337].

Принагідно відзначимо, що в рамках гуманітарної парадигми педагогічна взаємодія розглядається не лише як система спільної діяльності, спілкування і відносин викладача і студента, а як їх спільне буття, пошук сенсів явищ зовнішнього і внутрішнього світу і – ширше – сенсу життя [533, с. 5]. Відтак, вважали, що ефективне використання комунікативно-діяльнісного ресурсу освітнього середовища

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

педагогічного ЗВО базується на імплементації у процес ПП МУФК комплексу авторських професійно зорієнтованих колізійних завдань, вирішення яких відбувалося у форматі діалогу та полілогу. Поза як окреслені форми комунікації трансформуються досвід суб'єктів освіти що стосується раціонального й методично обґрунтованого використання засобів ФВ під час розробки методики організації колективних та індивідуальних форм роботи учнів з різним станом здоров'я; реалізації авторських методик організації ІР учнів на уроках ФК та в позаурочний час, виявлення та корекції їх недоліків.

В процесі такої взаємодії забезпечувався рух МУФК як суб'єкта освітньої діяльності до саморозвитку, саморегуляції, самоконтролю рівня готовності до організації ІР з учнями; розвиток здатності узгоджувати педагогічний задум та стратегію його реалізації з інтересами інших сторін взаємодії.

Участь студентів в різноманітних формах освітньої діяльності в рамках аудиторних і позааудиторних занять, організована на засадах педагогіки співробітництва, проблемного, проектно-дослідного, контекстного, діалогового навчання в поєднанні з використанням новітніх можливостей мережі Інтернет, дистанційного навчання та комп'ютерних програм, сприяла формуванню у МУФК активної педагогічної позиції, відповідального ставлення до учасників освітніх відносин та результатів індивідуальних й спільних професійно зорієнтованих дій.

Окреслені ресурси розвивального освітнього середовища педагогічного ЗВО, на наш погляд, повинні корелювати з існуючими в суспільстві й науці вимогами до ФВ учнів. Адже у новому ХХІ ст. відбуваються радикальні зміни в житті нашого суспільства, які спричинили трансформації світогляду та ідеології в культурі та освіті. Нове мислення висуває на перший план загальнолюдські цінності. Докорінно змінилося й соціальне замовлення суспільства на випускників педагогічних ЗВО.

Нині, в епоху панування гуманістичної освітньої парадигми, перед системою вищої освіти стоїть завдання підготувати УФК, котрий володіє розвиненою інформаційною культурою (С. Стоянов [410]), інтерактивною компетентністю (В. Сікора [385]), що є основою для індивідуалізації та диференціації ФВ школярів, яке повинно базуватись на сучасних технологіях викладання ФК та спортивних дисциплін (А. Цьось [444]).

Зміна цільової спрямованості ФВ, суть якого сьогодні полягає у

формуванні ФК з опорою на індивідуальні антропометричні характеристики, вимагає від освітнього процесу у ЗЗСО відмови від «командно-стройових методів» виховання і звернення до особистості школяра, його інтересів, потреб у сфері тілесного (фізичного) і духовного вдосконалення.

Ключовими позиціями поновлення педагогічної системи ФВ ЗЗСО, на переконання Ю. Курнишева [246], повинні стати демократизація і гуманізація його основних положень, розвиток соціокультурних, регіональних і національних аспектів, посилення освітньої спрямованості і творче освоєння учнями цінностей ФК [246, с. 13]. Реалізація окреслених напрямків, веде далі дослідник, повинна базуватися на усуненні корінних причин, що породжують деформоване ставлення здобувачів середньої освіти до загальнолюдських цінностей ФК [246, с. 14]. Задля того необхідно:

- подолати педагогічний авторитаризм в системі ФВ, відродити демократичні традиції та ідеали фізкультурного руху;

- усунути відчуження системи ФВ у ЗЗСО від суспільного життя, розвитку особистості і культури;

- будувати нові відносини між педагогом та учнем на основі співдружності і довіри;

- звільнити систему ФВ від тотальної уніфікації та стандартизації, використовувати варіативність освітнього процесу, творчість та ініціативу школярів [246, с. 14]. Погоджуючись з науковою позицією Ю. Корнишева, вважаємо, що подолання окреслених факторів можливе за умови володіння учителями ФК розвиненою готовністю до індивідуалізації та диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів ЗЗСО. З метою формування окресленого феномену доцільно, за словами А. Маджуги (A. Madzhuga) [260], використовувати не лише розвивальні ресурси освітнього потенціалу педагогічного ЗВО, але й можливості [260, с. 25].

У межах дослідження з опорою на виокремлені ресурси ПП МУФК в рамках розвивального освітнього середовище педагогічного ЗВО класифіковано три групи його можливостей:

- смислові (*інтеріоризація* МУФК соціально значущих цінностей збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів інноваційними засобами ФК під час: а) вирішення організованих професійно зорієнтованих колізійних ситуацій в рамках освітнього процесу ЗВО; б) самостійної діяльності; в) педагогічної практики; *віднайдення* і прийняття студентами *особистісних професійних сенсів*

упровадження індивідуалізованих форм фізкультурно-спортивних занять на уроках ФК в ЗЗСО);

– інтеграційні (синтез міждисциплінарних знань про методику ФВ; формування ФК учнів; методико-організаційні особливості проектування індивідуальних освітніх маршрутів оздоровлення засобами ФКіС учнів; науково обґрунтовані шляхи проведення тренувального процесу з урахуванням морфологічних особливостей будови тіла школярів; специфіку компонування комплексу фізкультурно-спортивних вправ, спрямованих на *корекцію і компенсацію* найбільш поширених фізичних дефектів учнів (порушення постави, ходи, слабкість м'язів черевного преса, тулуба, кінцівок), недоліків фізичного розвитку (порушення постави, плоскостопість, відставання в рості, в масі тіла тощо), порушень у рухах (порушення координації, орієнтування в просторі, точність в русі, втрата рівноваги тощо); *розвиток координаційних* здібностей учнів, їх рівень тренуваності, способів виконання вправ; усунення недоліків в розвитку рухових і інших якостей (сили, швидкості, спритності, витривалості, гнучкості тощо); формування ЗСЖ та подальшої соціалізації школярів; специфіку діагностування розвитку антропометричних даних кожного учня тощо; ретрансляція зміни парадигми ФВ зі «зрівнялівки» на особистісно зорієнтовану в середовищі педагогічного ЗВО);

– перетворювальні (придбання та передача МУФК досвіду вирішення професійно зорієнтованих завдань, спрямованих, наприклад, на розробку та реалізацію індивідуальних програм ФВ школярів з різним станом здоров'я та рівнем розвитку фізичних якостей; проведення спортивно-масових диференційованих оздоровчих заходів під час проходження педагогічної практики тощо).

Апелюючи до думки В. Ясвіна (V. Yasvin) [575, с. 763]), в контексті дослідження конкретизовано сфери освітнього середовища педагогічного ЗВО, що забезпечують формування готовності МУФК до організації ІР з учнями, й в рамках яких здійснюється актуалізація виокремлених можливостей і ресурсів розвивального потенціалу, а саме:

– нормативно-соціальна (функціонал ЗВО, продиктований соціальним замовленням суспільства на реалізацію УФК нормативних, соціальних, педагогічних професійних функцій; корпоративний дух, традиції, ритуали освітньої організації);

– дидактико-професійна (технології, засоби, форми і методи організації освітньої діяльності МУФК у процесі ПП МУФК, використання яких забезпечує розширення ціннісних орієнтацій й

усвідомлення світоглядних орієнтирів професійної діяльності УФК, збагачення предметно-конкретних знань про методiku організації ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час, опанування досвіду індивідуалізації фізкультурно-спортивної діяльності школярів й формування професійно значущих якостей майбутніх педагогів тощо);

– інтеракційно-продуктивна (різноманіття вибору сфер самореалізації МУФК в рамках виконання різних видів професійно-освітніх практик, вибору способів здійснення міжособистісної комунікації учасників освітніх відносин у ЗВО, які є носіями певного професійного досвіду тощо).

Таким чином, підбиваючи підсумки, відзначимо, що освітнє середовище педагогічного ЗВО розглядається з точки зору взаємозв'язку сукупності сфер (нормативно-соціальної, дидактико-професійної, інтеракційно-продуктивної), в рамках яких відбувається процес ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Зазначимо, що вияв МУФК активності в опанування нормативно-соціальної, дидактико-професійної, інтеракційно-продуктивної сфер освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечував:

– участь студентів в різноманітних видах професійно освітніх практик (коворкінги, веб-квести, веб-конференції, творчі марафони, дослідницькі проєкти тощо), організація якої передбачала використання організаційних засобів і технічного інструментарію педагогічного ЗВО;

– усвідомлення МУФК соціально значущих цінностей (життя, здоров'я, ФК, ФВ тощо);

– освоєння міждисциплінарних знанневих конструктів про організації ІР з учнями на уроках ФК та в позаурочний час;

– розвиток професійно значущих якостей УФК, необхідних для успішної інтеграції в професію тощо.

Передбачалось, що ефективне конструювання професорсько-викладацьким складом освітнього середовища педагогічного ЗВО у зазначених сферах, забезпечуватиме насичене й цілісне використання МУФК ресурсів і можливостей розвиваючого потенціалу освітнього середовища окреслених освітніх організацій. Для реалізації перетворювальних можливостей розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО необхідно створити й забезпечити реалізацію дієвих педагогічних умов.

Висновки до третього розділу

У розділі висвітлено результати матричного аналізу категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями»; конкретизовано структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями; розкрито потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями.

З метою презентування різноманітних міждисциплінарних аспектів аналітичного осмислення понять «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями» та ін., що акумулюються в сучасних дослідженнях, де предметом наукового пошуку стали проблеми ПП МУФК до професійної діяльності; інкапсуляції інформації стосовно особливостей змістового наповнення згаданої категорії; виявлення тенденцій її трансформації в зв'язку зі змінами соціокультурної ситуації і масштабами реформування систем вищої педагогічної та загальної середньої освіти здійснено матричний аналіз категорії «готовність МУФК до організації ІР з учнями».

Задля того використано орієнтаційний, гностичний і інтегративний прийоми матричного аналізу. *Орієнтаційний прийом* дозволив встановити часові межі категоризації та змістовної кристалізації досліджуваного феномена в нормативних документах системи освіти України. *Гностичний прийом* забезпечив можливості для визначення та уточнення змістовних характеристик окресленої готовності в різних галузях наукового знання. *Інтегративний прийом* сприяв конвергенції знанневих конструктів, які становлять засадничі підвалини терміну «готовність МУФК до організації ІР з учнями» в єдине ціле. Що передбачало якісно інший рівень взаємопроникнення змісту досліджуваних дефініцій; визначало цілісний аспект осмислення нового поняття «готовність МУФК до організації ІР з учнями» і поглиблення уявлень про ПП МУФК, в напрямку вибудовування нормативної, ціннісної, здоров'язбережувальної орієнтації студентів до об'єктивної індивідуалізації та диференціації ФВ учнів ЗЗСО.

На основі результатів матричного аналізу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями *протрактовано* як соціально зумовлений, спеціально організований, педагогічний процес поетапної зміни професійно значущих знань, умінь, навичок, цінностей, світоглядних уявлень, індивідуального досвіду, зразків професійної поведінки та комунікації студентів, що забезпечує гуманістичну,

особистісно-зорієнтовану, професійно-педагогічну спрямованість студентів у реалізації фахових функцій УФК.

Готовність МУФК до організації ІР з учнями у межах авторського дискурсу виступає ціннісно-сисловою домінантою професійної діяльності майбутнього вчителя, професійно-особистісною якістю, що інтегрує педагогічні соціально значущі цінності, фахові знання, вміння, навички, стійкі уявлення про вектори використання засобів ІР для збереження та зміцнення фізичного, психічного, морального здоров'я школярів; інтенції студентів до самоосвітньої діяльності та безперервного професійного самовдосконалення. Окреслена готовність визначає професійну спрямованість МУФК, забезпечує усвідомлений вибір методів і форм ФВ школярів; сприяє самостійному вибору змісту і способів організації фізкультурно-спортивних заходів для організації ІР з учнями на основі адекватного сприйняття і розуміння актуальної фізичної форми здобувачів загальної середньої освіти; актуалізує персональну відповідальність МУФК за формування ФК учнів тощо

Конкретизовано й обґрунтовано структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями. У структурі окресленого феномену виокремлено: *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, вмінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), *показники* готовності МУФК до організації ІР з учнями й визначено та схарактеризовано її *рівні* (низький, задовільний, достатній, високий).

Уточнено трактування терміну «розвивальне освітнє середовище педагогічного ЗВО»: сукупність реально існуючих *ресурсів* (науково-освітніх, інформаційних, кадрових, методичних, матеріально-технічних, інструментально-технологічних та ін.) і *можливостей* (спеціально організована сукупність зовнішніх сприятливих педагогічних умов у ЗВО, що потенційно детермінує досягнення конкретної мети (тут – високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями), які можуть бути мобілізовані, ефективно застосовані професорсько-викладацьким складом педагогічного ЗВО з метою якісної, динамічно-позитивної ПП МУФК до індивідуалізації ФВ учнів ЗЗСО).

Обґрунтовано розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО, що відбивається в сукупності ресурсів і можливостей, використання яких сприяє інноватизації, технологізації, фундаменталізації ПП МУФК до організації ІР з учнями. Запропоновано класифікацію згаданих ресурсів й виокремлено такі їх групи: *нормативно-орієнтаційні*, що задають ключові знаннево-пізнавальні, діяльнісно-досвідні, рефлексивно-орієнтувальні орієнтир ПП МУФК в рамках нормативних документів у сфері вищої професійної педагогічної освіти, загальної середньої освіти, інноватизації ФВ учнівської молоді, індивідуалізації освіти школярів, зокрема й фізкультурної; *змістовно-інформаційні* ресурси віддзеркалені у змісті професійних освітніх програмах, робочих програмах дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК», практик, курсів за вибором, позакласної фізкультурно-спортивної діяльності учителя ФК, інформаційного забезпечення ПП МУФК, положень професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», інтегрований зміст яких спрямовує студентів до усвідомлення необхідності індивідуалізації ФВ школярів та подолання нормативної «зрівнялівки» на уроках ФК; *комунікативно-діяльнісні*, що відображають продуктивність педагогічної взаємодії в системах «викладач-МУФК», «МУФК-ЗВО», «МУФК-база практики», «ЗВО-установи, де студенти проходять різні види практик» у напрямі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Структуровано можливості розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО: *сміслові* (інтеріорізація МУФК соціально

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

значущих цінностей збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів інноваційними засобами ФК під час: а) вирішення організованих професійно зорієнтованих колізійних ситуацій в рамках освітнього процесу ЗВО; б) самостійної діяльності; в) педагогічної практики; віднайдення і прийняття студентами особистісних професійних сенсів упровадження індивідуалізованих форм фізкультурно-спортивних занять на уроках ФК в ЗЗСО); *інтеграційні* (синтез міждисциплінарних знань про методику ФВ; формування ФК учнів; методико-організаційні особливості проєктування індивідуальних освітніх маршрутів оздоровлення засобами ФКіС учнів; науково обґрунтовані шляхи проведення тренувального процесу з урахуванням морфологічних особливостей будови тіла школярів; специфіку компонування комплексу фізкультурно-спортивних вправ тощо; ретрансляція зміни парадигми ФВ зі «зрівнялівки» на особистісно зорієнтовану в середовищі педагогічного ЗВО); *перетворювальні* (придбання та передача МУФК досвіду вирішення професійно зорієнтованих завдань, спрямованих, наприклад, на розробку та реалізацію індивідуальних програм ФВ школярів з різним станом здоров'я та рівнем розвитку фізичних якостей; проведення спортивно-масових диференційованих оздоровчих заходів під час проходження педагогічної практики тощо). Узагальнено, що розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО неможливо актуалізувати без створення спеціальних умов в соціальному і просторово-предметному оточенні МУФК, в рамках яких реалізується процес ПП МУФК до організації ІР з учнями.

РОЗДІЛ 4
**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
РОБОТИ З УЧНЯМИ**

4.1 Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Значні трансформації, які відбуваються у сфері шкільної та професійно-педагогічної освіти, залежать від впливу різноманітних інформаційних потоків, активного і прискореного фізичного та інтелектуального розвитку молоді, сучасних вимог до педагогічних кадрів нової генерації. Нині ключовим завданням державної політики України є створення умов для зростання добробуту населення. Вирішення цієї проблеми корелює з необхідністю збереження і поліпшення здоров'я громадян усіх вікових груп, особливо учнів ЗЗСО.

Адже сьогодні медико-біологічні дослідження стану здоров'я дітей демонструють, що навчання в школі носить стресовий характер, а в критичні періоди дорослішання супроводжується зниженням адаптаційних можливостей організму, розвитком різних захворювань, зокрема: порушень з боку органів зору і серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату (викривлення постави) нервово-психічних розладів, тощо. Окреслена ситуація породжує необхідність організації фізичної активності школярів на уроках ФК з урахування індивідуальних можливостей кожного учня. Водночас, така зміна стратегії ФВ школярів потребує відповідного рівня готовності УФК до організації ІР з учнями. Удосконалення процесу ПП майбутніх педагогів згаданої спеціальності у напрямі формування власного стилю фахової діяльності, що знаходить відображення у використанні сучасних технологій на уроках з ФК потребує конкретизації концептуальних засад згаданого процесу.

Передбачалось, що конкретизація концептуальних засад ПП МУФК до організації ІР з учнями дозволить уніфікувати розроблений авторський інформаційний масив з метою подальшого його використання в освітньому процесі педагогічних ЗВО України. У площині нашого дослідження концептуальні засади ПП МУФК до організації ІР з учнями

розглядали як певний/конкретний перелік вимог до організації та забезпечення освітнього процесу студентів окресленої спеціальності. З одного боку виокремлені положення є складниками цілісності педагогічного процесу, а з іншого боку, умовами забезпечення високої якості ПП МУФК до організації ІР з учнями.

З метою уникнення двозначності тлумачення термінів в рамках наукової розвідки здійснено дефінітивний аналіз поняття «засади». Підкреслимо, що визначення контексту використання цієї категорії, дало змогу з'ясувати, що у педагогічній літературі згаданий термін застосовується у таких значеннях, як-от: «принцип», «правило», «чинник», «аспект», «фактор», «умова», «основоположна причина», «обґрунтування». Тобто в науковій спільноті немає єдино прийнятого трактування терміну «засади».

В розрізі анонсованого дослідженні термін «засади» розуміли як сукупність зовнішньо- й внутрішньо-детермінованих чинників освітнього середовища педагогічного ЗВО, що сприяють максимізації ефективності процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями. Своєю чергою, концептуальні засади тлумачили як сукупність наукових знань про теорію і практику згаданого процесу.

Як свідчать результати порівняльно-узагальнювального аналізу наукової літератури, традиційно, сукупність концептуальних положень експериментального дослідження відбиває низка концептів. Тому вважали за потрібне кристалізувати семантико-змістове наповнення категорій «концепт», «концепція».

Дефініція «концепт» (від лат. *conceptus* – сприйняття, зміст) у класичній філософії трактується як акт «схоплення» сенсу проблеми в єдності мовленнєвого висловлювання [305, с. 389]. У філософію окреслений термін був уведений П. Абеяром у зв'язку з аналізом проблеми універсалій, які, так само як і концепт, передбачають зв'язок речей і мови про них, оскільки саме в процесі промовляння відбувається концептування всіх можливих смислів і відбір необхідного для конкретної демонстрації певного смислу [426, с. 147]. Розуміння концепту як феномена, який охоплює різноманітні смисли [540], близьке до ідеї в її сучасному трактуванні, де концепт розглядається не просто як вимовлене або написане слово [519, с. 34], а, передусім, як ті смисли, враження, цінності, які він актуалізує [280, с. 212].

Водночас, як резюмують науковці, концепт відбиває зміст поняття, його смислового наповненість у відверненні від конкретно-мовної форми виразу [491, с. 56]. Концепт водночас є одиницю мовного висловлювання,

логічно смисловий компонент семантичної структури; характеризує акт розуміння і його результат [489, с. 908]. В цілому, резюмує Л. Акімова (L. Akimova) [483], концепт розуміється в науці як буттєво-культурне, а не спеціально-дисциплінарне формоутворення [483, с. 5–6]; ключовою характеристикою концепту є «багатовимірність і дискретна цілісність сенсу» [509, с. 77–78], здатність до трансляції з однієї предметної сфери в іншу.

У когнітивних науках концепт позначає основну одиницю зберігання і передачі інформації, яка структурно відображає знання і досвід людини. Натомість, за словами О. Шукатки [464], в науковому педагогічному знанні певним чином упорядкований мінімум концептів утворює концептуальну схему, а знаходження необхідних концептів і встановлення їх зв'язку між собою утворює суть концептуалізації [464, с. 286]. Концепти функціонують всередині сформованої концептуальної схеми в режимі розуміння-пояснення. Кожен концепт займає своє чітко визначене і обґрунтоване місце на тому чи іншому рівні концептуальної схеми. Концепти одного рівня можуть і повинні конкретизуватися на інших рівнях, змінюючи тим самим ті елементи схеми. Водночас підкреслимо, що концепти в рамках однієї концептуальної схеми не обов'язково повинні безпосередньо співвідноситися між собою (але обов'язково в рамках цілісності, в яку вони входять).

Ведучи мову далі, зазначимо, що окремі концепти рідко безпосередньо співвідносяться з відповідною даною предметною галуззю. Швидше навпаки, вони є засобами, які організують в своїй деякій цілісності способи бачення (конструювання, конституювання) реальності (тут – під реальність маємо на увазі процес ПП МУФК до організації ІР з учнями). У цьому сенсі, як переконливо доводить С. Ястремська [480], окремі концепти мають певну онтологічну «наповненість», що відрізняє їх від конструктів, які репрезентують лише пізнавальні інструменти [480, с. 267]. Через схеми концептуалізації та операціоналізації, веде мову далі дослідниця, існуючі концепти узагальнюються в системі конструктів, що забезпечує (в ідеалі) їх реалізацію («виведення») на емпіричний рівень дослідження [480, с. 268]. Власне ж обґрунтування концепти отримують в більш широких по відношенню до них метарівневих знанневих системах, презентуючи їх в рамках конкретної теорії [480, с. 270].

Зважаючи на окреслені тези, для досягнення максимальної результативності дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями здійснено детальний аналіз наукової літератури й виокремлено низку концептів, які вважали методологічним підґрунтям нашої наукової

розвідки. До таких концептів, зокрема, віднесено: положення загальної теорії систем; основні засади сучасних гуманістичних теорій особистості; концепцію компетентнісного підходу у вищій освіті; загальні закономірності розвитку вищої школи; теорію педагогічної діяльності; основні положення технологічності педагогічного процесу; ключові засади моделювання як одного з найпродуктивніших методів вивчення та трансформації педагогічних систем; теорії та методики професійної освіти; сучасні маркери інновації й технологізації вищої педагогічної освіти; дослідження, що розкривають сутність, зміст і структуру психофізіологічних особливостей організації індивідуальної фізичної активності учнів ЗЗСО на уроках ФК; нормативно-правові акти, що, зокрема, регулюють та регламентують процес ФВ в ЗЗСО та ін.

Водночас, концептуальні засади дослідження розширюють актуальні ідеологічні маркери ФВ в ЗЗСО України, які після здобуття нашою державою трансформувались, висунувши на перше місце особистість. У напрацюваннях Т. Круцевич [238] знаходимо підтвердження висунутої тези. Дослідниця переконана, що ФВ доцільно розглядати крізь призму категорії «потреба» (особистісна, біологічна, соціальна), «діяльність», «моральність» [238, с. 56]. Адже метою системи ФВ України є задоволення потреби окремих людей і суспільства в цілому у формуванні всебічно розвиненої особистості – духовно і фізично. Критерієм ефективності цієї системи має бути формування ФК людини (індивіда) на всіх рівнях освіти, зокрема й у ЗЗСО. В авторському розумінні ФК учня розглядаємо як *процес* оволодіння знаннями, вміннями і навичками виховної, освітньої, оздоровчої, рекреаційної фізкультурно-спортивної діяльності для їх подальшого використання в процесі самовдосконалення, і як *результат* – рівень фізичного і духовного здоров'я, який людина змогла зберегти або поліпшити завдяки дотриманню правил ЗСЖ, руховій активності тощо [238, с. 57].

Концептуальні засади системи ФВ в Україні відбиваються в завдання та принципах її функціонування, які увібрали в себе окремі прогресивні компоненти європейських концепцій і трансформувались з урахуванням соціальних і культурних чинників та фактичного стану здоров'я молодого покоління українців [237, с. 14]. В цілому концепція ФВ учнівської молоді в нашій державі побудована на діяльнісному й потребнісно-мотиваційному підході до фізичного і духовного самовдосконалення. Вважали, що процес ПП МУФК до організації ІР з учнями повинен орієнтувати студентів на виконання ключових завдань системи ФВ, серед яких:

1) зміцнення здоров'я учнів, підвищення рівня життєдіяльності і опірності організму діям несприятливих факторів зовнішнього середовища;

2) підвищення функціональних можливостей організму до необхідного безпечного або належного рівня розвитку фізичних якостей;

3) оволодіння руховими вміннями та навичками, що забезпечують безпечну життєдіяльність людини;

4) ретрансляція знань в галузі ФК та шляхів їх прикладного використання для вдосконалення стану організму конкретного індивіда та ін.

Нині в науці побутує думка, що певна сукупність концептів відбиває зміст авторських концепцій. Тоді як стосовно змістового наповнення категорії «концепція» точаться плюралістичні дискусії, резюмування яких засвідчує, що наскрізною ідейною лінією тлумачення згаданого терміну, є думка, згідно якої концепція (лат. *Conceptio* – розуміння, система) відбиває систему поглядів на що-небудь (А. Євтодок [173]). Здійснений аналіз визначень і філософських підходів до трактування окресленого питання підтвердив, що термін «концепція», як правило, використовується в двох основних контекстуально-семантичних площинах відносно процесу вивчення явища – внутрішній та зовнішній – як спрямовуюча ідея дослідження або як форма презентування результатів наукової роботи. В межах дослідження апелювали до використання зовнішньої площини концепції, відтак авторську концепцію ПП МУФК до організації ІР з учнями вважали певною *теоретичною конструкцією*, яка характеризується чітко вираженою *логічною структурою* й інтегрує, ретранслює сукупність теоретичних, методологічних, методико-практичних знань про досліджуваний об'єкт, оформлених спеціальним чином.

Поряд з цим, урахували думку Е. Яковлева [477], згідно якої концепція є комплексом ключових положень, що досить повно і всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища, його існування в дійсності або практичної діяльності людини» [477, с. 10]. З огляду на специфіку педагогіки як науки, педагогічною концепцією ПП МУФК до організації ІР з учнями називали *складну, цілеспрямовану, динамічну, емерджентну, синергетичну, відкриту* систему фундаментальних знань про згаданий педагогічний феномен, що всебічно розкривають його сутність, зміст, особливості, а також технологію оперування ним в умовах сучасної вищої освіти.

Поза як, педагогічна концепція як результат наукового дослідження

покликана забезпечити ефективне оперування досліджуваним педагогічним феноменом в умовах сучасної освіти. Звідси впливає загальне функціональне призначення педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями для теорії педагогіки:

– синтезувати окремі знання про процес ПП МУФК до організації ІР з учнями в єдину логічну систему;

– пояснити суттєві характеристики, принципи, новітні авторські ідеї, закономірності виникнення та розвитку готовності МУФК до організації ІР з учнями;

– репрезентувати методологію дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– виявити розвивальний потенціал (ресурси та можливості) освітнього середовища педагогічного ЗВО у площині ПП МУФК до організації ІР з учнями

– передбачити перспективи розвитку авторської концепції;

– запропонувати практичний апарат для ефективного оперування презентованим масивом знань про досліджуваний процес тощо. Погоджуючись з експериментально перевіреними висновками Е. Яковлєва [477] щодо презентації динаміки побудови авторських педагогічних концепцій, відзначимо, що концептуальні погляди на проблему ПП МУФК до організації ІР з учнями кристалізувались в цілісну систему знань впродовж здійснення низки дослідницьких дій, теоретичне осмислення яких відображено на рис. 4.1.

У структурі авторської концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями виокремлено такі складники:

– загальні положення, що відбивають суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; соціальні та педагогічні тенденції підготовки МУФК до організації ІР з учнями; результати контент-аналізу зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі ФВ учнів; мету, нормативно-правове (нормативно-правового підґрунтя підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО; нормативного регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК в процесі ФВ учнів; забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп; спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку; дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів в ЗЗСО) та методичне забезпечення, межі застосування, місце авторської

концепції в теорії педагогіки вищої школи;

Рис. 4.1 Динаміка створення авторської педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями (за Е. Яковлєвим [477])

– *понятійно-категоріальний апарат* («готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», «ПП», «ФВ», «ФК» та ін.), витлумачення якого відбиває авторський погляд на досліджувану проблему й демонструє взаємозв'язки між ключовими термінами, що детермінує досягнення однозначності, логічної «стрункості» і доказовості презентованих висновків;

– *теоретико-методологічні основи* концепції ретранслюються у чотирьох рівнях методології дослідження, кожен з яких пояснює логіку процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями шляхом апелювання до законів матеріалістичної діалектики і принципи гносеології (*філософський рівень*); положень системного, синергетичного, епістеміологічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого (*загальнонауковий рівень*) й суб'єктного, культурологічного,

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

аксіологічного, акмеологічного підходів (*конкретно-науковий рівень*) й використання низки методів наукового пізнання (*технологічний рівень*) й забезпечує необхідний та достатній рівень теоретизації та обґрунтованості висунутих концептуальних положень;

– *ядро авторської системи* концептуальних знань містить загальнопедагогічні та спеціальні закономірності і принципи *організаційні* (принцип гуманістичної спрямованості в навчанні; принцип безперервності і наступності ПП МУФК; принцип практичності; принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін.), *загальнопедагогічні постулати* функціонування освітнього процесу у вищій школі (принцип науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, розвитку розумових здібностей студентів (принцип ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.), *специфічні* (принцип нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.) ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– *змістовно-сенсове наповнення концепції* демонструє авторські ідеї оновлення освітнього процесу у напрямі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями в межах використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО;

– *педагогічні умови* ПП МУФК до організації ІР з учнями;

– *верифікацію концепції*, яка відображатиме основні положення і специфіку організації педагогічного експерименту, організованого для перевірки й оцінки ефективності реалізації концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями в цілому. Структурні складники авторської концепції виокремлено шляхом сепарування наукових висновків Е. Яковлева [477].

Системотвірним елементом авторської концепції визначено *мету* – підготовка МУФК до організації ефективної, педагогічно доцільної, обґрунтованої ІР з учнями задля збереження та зміцнення здоров'я школярів, очікуваним результатом якої вважали готовність до окресленої діяльності. У науковій літературі під метою розуміють складну функцію, що розкриває систему уявлень про вирішення проблемної ситуації й складається з низки взаємозв'язаних складників – підцілей [56, с. 91]. Вивчення й аналіз педагогічної, психологічної, філософської літератури та результати власних досліджень продемонстрували, що будь-яка мета характеризується, перш за все, конструюванням образу майбутнього результату і усвідомленим прагненням до його досягнення. Тому мету авторської педагогічної концепції трактували як певний/заданий орієнтир, до якого спрямовувались всі її складники для забезпечення

ефективності досліджуваного процесу.

Під час постановки мети та підцелей реалізації концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями взято до уваги:

– особливості та сучасні вимоги до ПП МУФК, що знаходять відображення в актуальному соціальному замовленні;

– тенденції інноватизації ФВ школярів, що простежуються в оновленому змісті нормативно-правових документів, які спрямовують педагогічну спільноту до забезпечення умов в ЗЗСО для збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів, зокрема й засобами ФК;

– сучасні теоретичні концепції, що фіксують цілі й завдання фізкультурно-спортивної освіти учнів ЗЗСО;

– маркери конгруентності у вищій педагогічній освіті, що відбиваються в інтенції узгодженого, взаємодоповненого застосування інноваційних та традиційних технологій ПП МУФК у ЗВО України тощо.

Таким чином, урахуовуючи функціональне призначення й змістове наповнення авторської педагогічної концепції, її метою, на наш погляд, виступає теоретичне, методологічно-концептуальне й методико-технологічне забезпечення досліджуваного аспекту процесу ПП МУФК.

Наступним складником загальних положень авторської концепції є *понятійно-категоріальний апарат*. Для систематизації понятійного апарату концепції використовували метод понятійно-термінологічного аналізу ключових категорій дослідження, в основі якого лежать принципи повноти, несуперечливості й системності. З огляду на той факт, що більшість науково-педагогічних термінів мають множинні тлумачення, а на думку Е. Яковлева [477] та Н. Яковлевої [477], в рамках будь-якої концепції «мова» її складових повинна максимально точно відображати онтологічну сторону наукового знання у сфері обраної проблематики, вважали за доцільне виокремити понятійно-категоріальний апарат як окремий складник авторської концепції.

Ураховувалось, що з позицій сучасної науки поняття – це думка, що відображає істотні і необхідні ознаки предмета або явища, які характеризують обсягом і змістом [415, с. 189]. Погоджуючись з Т. Якимович [476], апелювали до позиції, що побудова понятійно-категоріального апарату концепції передбачає не тільки формулювання трактування ключових визначень, але й їх систематизацію, скільки педагогічне поняття, в певному сенсі, є узагальненням знань про певний предмет і теоретичним судженням стосовно його сутнісних характеристик [476, с. 123].

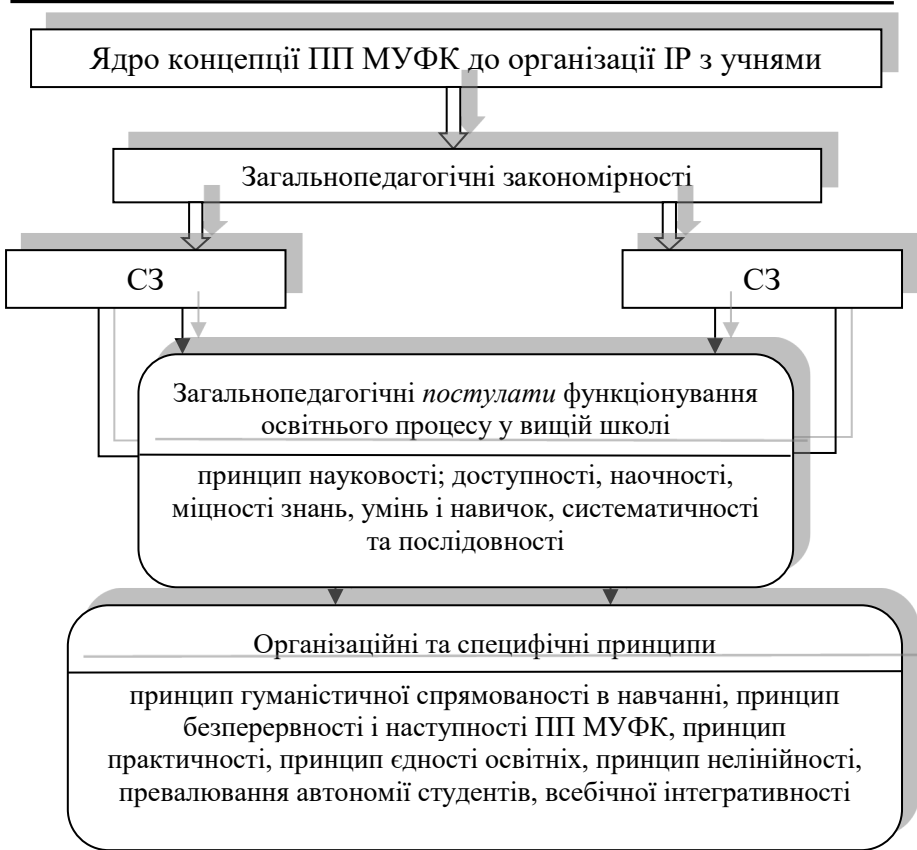
Дотримуючись положення, що «в змістовному плані понятійно-

категоріальний апарат нової системи знань повинен відображати ключові складові досліджуваного об'єкта, а також його методологічні основи, що спричиняє необхідність використання специфічних термінів» [477, с. 10], а також у зв'язку з тим, що концепція ПП МУФК до організації ІР з учнями, суб'єктом якої є студент педагогічного ЗВО, використовує не лише педагогічні терміни, але і термінологію суміжних наук, розробка понятійного апарату авторської концепції пов'язана з сепарацією понять з психології, філософії, ФВ, ФК.

З огляду на висловлені тези, вбачали необхідність розчленувати понятійно-категоріальний апарат дослідження на групи: основні поняття («готовність», «готовність до діяльності», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до організації ІР з учнями», «педагогічна діяльність», «ПП», «ФВ», «ФК» та ін.), допоміжні поняття («педагогічні технології», «педагогічні умови», «модель», «моделювання» та ін.). Терміносистема, що складається з різноманітних понять, які тією чи іншою мірою є дотичними до проблематики дослідження й, водночас, зміст яких конкретизовано на основі цільового вивчення термінів, етимологічного і контекстуального аналізу, висвітлюється нами в тексті дисертаційної роботи.

Зауважимо, що ядро запропонованої авторської педагогічної концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями відбиває сукупність базових вихідних, положень і основних ідей, що визначають логіку побудови оновленої наукової педагогічної теорії й характеризують її специфіку. Виокремлені закономірності і принципи функціонування й розвитку досліджуваного процесу дали змогу оцінити сучасний стан проблеми формування готовності студентів котрі, здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до організації ІР з учнями, простежити динаміку її становлення і перспективи розвитку.

Слід зазначити, що закономірностями, в рамках нашого дослідження, вважали об'єктивно існуючі, необхідні і систематично повторювані зв'язки між окремими складниками процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями, що характеризують його поступальний розвиток. До низки таких зв'язків віднесено, ті, що, з педагогічної точки зору мають більш загальний характер – загальнопедагогічні, й специфічні. Отже, у процесі проєктування ядра розробленої концепції виявлено низку загальнопедагогічних й специфічних закономірних зв'язків у формуванні готовності МУФК до організації ІР з учнями (рис. 4.2).

Рис. 4.2 Зміст ядра концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями (СЗ; СЗ – спеціальні закономірності)

Ще одним складником авторської концепції визначено її *змістовно-сенсове наповнення*, яке відбиває авторський погляд на проблему інноватизації ПП МУФК задля формування готовності студентів до організації ІР з учнями. Вивчення та аналіз освітніх програм, згідно яких здійснюється підготовка студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт засвідчили значний інформаційний потенціал низки освітніх курсів, який доцільно використати як теоретичну площину для формування готовності МУФК

до організації ІР з учнями.

Разом з тим, використання традиційних методів ПП студентів не здатне забезпечити повноцінне застосування інтегративного знаннєвого потенціалу виявлених відомостей, тому припускалось, що актуалізація змісту дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» матиме ефективність за умови занурення студентів в змодельовані професійно зорієнтовані колізійні ситуації.

Імплементация окреслених завдань передбачало розвиток активної самостійної пізнавальної діяльності студентів. Авторські ситуативні вправи інтегрували відомості про актуальну педагогічну проблему, що стосується збереження та зміцнення здоров'я учнів в умовах ЗЗСО засобами ФК на основі використання індивідуалізації та диференціації фізкультурно-спортивних занять. Такі проблемні ситуації прокласифіковано з опорою на висновки І. Підкасистого [330], котрий стверджує, що в основі групування видів самостійної роботи студентів знаходиться характер пізнавальної діяльності [330, с. 34]. Відтак, авторські змодельовані професійно зорієнтовані колізійні ситуації в залежності від педагогічних цілей згруповано у чотири класи, а саме:

– *відтворювальні* колізійні ситуативні завдання, які передбачають порівняння власних дій з відомим зразком, впізнавання і розпізнавання матеріалу, запам'ятовування і демонстрацію зразків виконання способів професійної педагогічної діяльності УФК;

– вирішення *реконструктивно-варіативних* колізійних ситуативних завдань дасть змогу студентам розширити вміння актуалізувати та відтворювати засвоєну інформацію у процесі самостійного пошуку шляхів вирішення типових професійних завдань;

– *евристичні (частково-пошукові)* колізійні ситуативні завдання спрямовані на активізацію педагогічної творчості МУФК, адже відбивають складні педагогічні ситуації, вирішення яких потребує проєктування індивідуальних маршрутів ФВ учнів з різним станом здоров'я тощо;

– розв'язання *творчих* (дослідницьких) завдань вимагало від студентів вияву здатності до педагогічної імпровізації.

Припустили, що різні типи колізійних ситуативних завдань забезпечуватимуть різний вплив на формування у МУФК досвіду педагогічної діяльності, оскільки ступінь їх самостійності й автономності

у напрямі організації власної пізнавальної активності в процесі вирішення різних типів авторських завдань буде різною. В процесі розробки таких освітніх завдань, спрямованих на розвиток у майбутніх педагогів готовності до організації ІР з учнями, реалізовувався найважливіший дидактичний принцип – зв'язку освіти з реаліями професійної діяльності.

На практиці окреслений постулат означав, що в процесі розробки професійно орієнтованих колізійних завдань дотримано низки методичних принципів, які науковій спільноті запропонував П. Підкасистий [330], а саме: принцип професійної результативності, продуктивності, конструктивності, когнітивності, самостійності [330, с. 78].

У рамках психологічної науки встановлено, що пережиті індивідом колізії, які визначаються філософами як зіткнення протилежних сил [432, с. 280], за своєю суттю, відбивають суперечливі мотиви, цінності, цілі, які індивід актуалізує в момент вирішення певної колізії. Так, науковці вважають, що в процесі розвитку особистості відбувається розширення кола відносин, збагачення знань і умінь суб'єкта, в зв'язку з чим його конкретні дії можуть переростати контекст тієї діяльності, яку вони реалізують, і вступати в конфлікт з мотивами, що їх детермінували [253, с. 109]. Поряд з тим, в іншому випадку, за словами дослідника, невідповідність дій з мотивами інколи породжена, навпаки, збіднінням існуючих можливостей, звуженням кола зв'язків суб'єкта зі світом [253, с. 115]. Таким чином, запропоновані колізії відображатимуть протиріччя внутрішнього світу особистості МУФК: між «реальним Я» і «ідеальним Я».

Вирішення колізійних завдань пов'язано з усуненням розбіжностей між професійними бажаннями, прагненнями, поглядів і реальними інтелектуально-досвідовими можливостями їх задоволення. Відповідно до існуючих наукових уявлень про внутрішньо особистісні конфлікти – колізійні професійно зорієнтовані завдання в рамках розробленої концепції актуалізували внутрішні спонукання студентів до здійснення раціональних педагогічних дій в процесі вирішення актуальних завдань ФВ школярів з різним станом здоров'я та фізичної підготовки.

Прогнозувалось, що конструктивне вирішення запропонованих колізійних завдань дасть змогу студентам усвідомити прогалини власного незнання у сфері реалізації методично обґрунтованих рішень щодо організації ІР з учнями, актуалізуватиме необхідність індивідуалізації ФВ школярів й ззовні виявлятиметься в ухваленні ефективного рішення щодо вибору форм, методів, засобів педагогічної діяльності.

Разом з тим, занурення МУФК у вирішення колізійних професійно зорієнтованих завдань передбачало, в межах реалізації авторської концепції, використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій. Таке конгруентне поєднання дасть змогу:

- забезпечити фактичний перехід студента в суб'єктну позицію в процесі проектування змісту фізкультурно-спортивної освіти учнів ;
- відмовитися від монополії лекційно-семінарської форми організації освітнього процесу в педагогічних ЗВО;
- забезпечити активне включення студентів до різноманітних видів освітньої діяльності;
- змінити рольову функцію викладачів: від транслятора інформації до організатора процесу її аналізу, осмислення та використання у вирішенні практичних завдань. Окреслені фактори істотно змінювали підхід до форм організації ПП МУФК.

Зважаючи на той факт, що застосування розробленої концепції характеризується певними межами, адже спрямоване на студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, викладачів педагогічних ЗВО. Доцільно відзначити, що обмеження концептуального простору її використання детерміноване станом сформованості готовності МУФК до організації ІР з учнями. Разом з тим, запропонована концепція передбачала побудову взаємодії її учасників в рамках «суб'єкт-суб'єктної» парадигми.

Окреслюючи засоби упровадження концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями, зазначимо, що в рамках дослідницьких дій виявлено розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО. Тому засобами реалізації розробленої концепції визначено сукупність ресурсів (нормативно-орієнтаційні, змістовно-інформаційні, комунікативно-діяльнісні) та можливостей (сміслові, інтеграційні, перетворювальні) педагогічного ЗВО.

До складників авторської концепції ПП МУФК до організації ІР з учнями віднесено педагогічні умови, які як сукупність організаційних, методичних, оптимізаційних заходів, спрямовувались на забезпечення ефективності досліджуваного процесу й формування готовності студентів до окресленого аспекту професійної діяльності. В межах дослідження до переліку дієвих педагогічних умов віднесено такі фактори:

- забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної педагогічної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК;

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

– створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями;

– управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних вмій МУФК щодо проектування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів шляхом упровадження в освітній процес спеціально розроблених технологічних педагогічних засобів, що забезпечують розвиток професійно значущих якостей УФК;

– інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти.

Підсумовуючи, відзначимо, що розроблена концепція ПП МУФК до організації ІР з учнями ураховує ідеї неперервності освіти, положення про цілісність професійних, соціальних та педагогічних систем, наукові здобутки закордонних і вітчизняних дослідників, які присвячували свої наукові розвідки проблемі забезпечення ефективності ФВ учнів та використанню розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля підготовки компетентних УФК. Водночас, запропонована концепція, будучи складною, структурованою, емерджентною, конгруентною, динамічною системою загальнопедагогічних й спеціальних знань ПП МУФК до організації ІР з учнями, ґрунтовно ретранслює відомості про сутність, суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні актуалітети, зміст, особливості функціонування досліджуваного процесу в освітньому середовищі педагогічного ЗВО.

Оскільки результатом упровадження анонсованої концепції є високий рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями, запропонованій концептуальній сукупності знань властива процесуальна сторона. Основні положення концепції відбивають її мету, нормативно-правове, методологічне забезпечення, межі застосування, місце в професійній освіті, понятійно-категоріальний апарат, специфіку реалізації в умовах педагогічного ЗВО.

Основними джерелами створення авторської концепції вважали соціальне замовлення на підготовку компетентних УФК, об'єктивні

медико-соціальні реалії стану здоров'я сучасної учнівської молоді, зрослі вимоги до кваліфікації випускників педагогічного ЗВО, зарубіжний досвід ПП МУФК до диференціації та індивідуалізації фізкультурно-спортивних занять учнів, нормативно-правову задекларованість необхідності збереження та зміцнення здоров'я учнів ЗЗСО.

Наскрізною метою запропонованої концепції визначено теоретичне, методологічно-концептуальне й методико-технологічне забезпечення процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в системі вищої педагогічної освіти України як основи професійного самовдосконалення, опанування основ педагогічної майстерності. Водночас, анонсована концептуальна єдність знань відображає ключові наукові маркери, упровадження яких сприятиме оновленню ПП МУФК.

Апелюючи до складності мети концепції, засадничі положення ПП МУФК до організації ІР з учнями витлумачено на трьох концептуальних рівнях – *теоретичному, методологічному, технологічно-методичному (практичному)*, кожен з яких вважали її інтегративним, вузловим складником, де віддзеркалено ключові авторські ідеї. Традиційно в педагогічній літературі концепції складаються з низки концептів, тому в розрізі дослідження перелічені складники іменували концептами.

Наведені концепти характеризуються взаємопов'язаністю, інтегративністю змісту, відкритістю до змін зовнішнього середовища (яким вважали систему вищої педагогічної освіти України) й відбивають специфіку інформаційного наповнення площин запропонованої концепції.

Теоретичний концепт запропонованої концепції відбиває суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища *та ін.*; популяризації в світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ в ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової

цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти) тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі ФВ учнів в зарубіжних країнах; нормативно-правове підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями; перспективні напрями оновлення ПП МУФК (реалізація практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементацію міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізацію й діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки МФУК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО).

Методологічний концепт ПП МУФК до організації ІР з учнями ретранслюється у таких площинах: імплементації сукупності *загальнонаукових* (системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований) й *конкретно-наукових* (суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний) методологічних підходів як ключових векторів організації дослідницької роботи; конкретизації загальнопедагогічних та специфічних закономірностей ПП МУФК до організації ІР з учнями й структуризації сукупності засадничих постулатів наукової розвідки у *три блоки* – загальнопедагогічні, організаційні, специфічні, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи; визначення нових особливостей і властивостей досліджуваного об'єкта, що призводить до очікуваного результату – готовності МУФК до професійної діяльності; виявленні розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО в контексті формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Практичний концепт розробленої концепції відбиває можливості реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітній процес педагогічних ЗВО України, упровадження інноваційних технологій фахового навчання студентів, застосування авторських ситуативних професійно зорієнтованих колізійних завдань, визначення ефективності такого процесу на різних етапах його здійснення. Характеризуючи змістове наповнення площини практичного концепту, зауважимо, що він

інтегрує різноманітні процесуальні складники досліджуваного об'єкта, адже містить інформацію про проведення педагогічного експерименту в кількох педагогічних ЗВО. У практичному розрізі використання третього концепту передбачало упровадження педагогічних умов й структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, авторського навчально-методичного забезпечення.

Отже, структурне уявлення ПП МУФК до організації ІР з учнями відбиває сфери застосування запропонованої концепції і забезпечує її цілісність, цілеспрямованість і динамічність. Ефективність упровадження авторської концепції корелює з точністю відтворення її концептуальних засад в освітньому процесі педагогічних ЗВО. Описані структурні концепти проектувались з метою забезпечення високого рівня готовності МУФК до індивідуалізації та диференціації ФВ школярів на уроках ФК в процесі організації ІР. Положення розробленої концепції стали теоретико-методологічним підґрунтям для створення експериментальної педагогічної системи.

4.2 Експериментальна педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Проектування експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в межах дослідження здійснювалось з опорою на методологічні підвалини *системного підходу*. Кристалізуючи постулати окресленої наукової теорії, встановлено, що об'єктивною основою розробки усіх педагогічних ідей є філософія. Саме в її «тенетах», на переконання А. Субетто [412], транслюється загальний підхід, спрямованість, ключові методи пізнання педагогічних явищ [412, с. 45]. Універсальним напрямом наукового аналізу педагогічних явищ сучасні соціальні філософи (Ю. Бех [78]) вважають системний підхід. Водночас, відзначимо, що «педагогічна версія» системного підходу розроблялася в двох напрямках: дослідниками-педагогами в рамках власне педагогіки та філософами в руслі загальнонаукового системного підходу. Від початку звернення вітчизняної педагогіки до методологічних засад системного підходу позначилися три ідейні лінії його застосування:

- розробка спеціальної педагогічної методології системного підходу;
- використання його у розвитку методології як самостійної галузі педагогічної науки;

– використання системного підходу в конкретно-педагогічних дослідженнях (В. Артюхов [53], А. Євтодюк [173], Є. Юдін [471]), зокрема й тих, що стосуються проблем підготовки МУФК в педагогічних ЗВО (Ю. Мосейчук [288], Н. Степанченко [409] та ін.).

Оскільки педагогіка належить до соціальних наук, у межах наукової розвідки апелювали до сепарування уявлень про своєрідність системного підходу у соціальних дослідженнях. Так, А. Кузнєцова [241], переконує, що педагогічні системи належать до соціальних система, відтак повинні характеризуватись низкою ознак, серед яких:

- відтворюваність;
- різноманітність та динамічність взаємозалежностей досліджуваного явища з суспільними макросистемами, які детермінують його функціонування та розвиток;
- складність внутрішньої структури, в рамках якої причинно-наслідковий зв'язок є лише одним з видів взаємозалежностей;
- ймовірнісність, самоорганізованість, ціннісна зорієнтованість;
- цілеспрямованість, унікальність та ін. [241, с. 34-35].

Розробку педагогічної методології системного підходу в контексті конкретного педагогічного дослідження, за словами Н. Степанченко [409], необхідно розпочинати з визначення особливостей функціонування педагогічного явища/процесу як системного об'єкта [409, с. 22]. Натомість А. Маджуга [262], звертаючи увагу на доцільність використання методологічних основ синергетичного підходу в процесі проєктування авторських педагогічних систем, наводить перелік характеристик-вимог наявність яких дає змогу трактувати певну цілість як педагогічну систему:

– педагогічна система повинна бути відкритою для взаємодії, взаємообміну інформацією та «енергією» з навколишнім середовищем (В. Артюхов [53]);

– педагогічна система має містити активний, енергетичний початок, що характеризується проявом ініціативи у педагогів, прагненням до самовдосконалення, самореалізації, підвищення ефективності педагогічного процесу (А. Євтодюк [173]);

– педагогічна система повинна мати свободу вибору, що полягає у здатності визначити шляхи розвитку досліджуваного феномену без здійснення тиску ззовні (Г. Хаккен [437]);

– педагогічна система може розвиватися лише у системі діалогічної взаємодії її суб'єктів на різних рівнях (В. Бех [80]);

– педагогічна система має зорієнтовуватись на розвиток особистості

суб'єкта освітнього процесу та ін. [112, с. 35].

Маркерами використання методології системного підходу у процесі розробки авторської педагогічної системи визначено можливості застосування його постулатів для визначення:

– складових елементів, що лежать в основі готовності МУФК до організації ІР з учнями, зокрема мова йде про інформаційно-світоглядні одиниці, а саме:

аксіологічні одиниці – цінності ФК, ФВ, педагогічної діяльності, професійні педагогічні знання, світогляд; норми педагогічної культури, організації фізкультурно-спортивних занять учнів тощо, педагогічна етика;

технологічні одиниці – загальнопедагогічні та спеціальні фахові знання, вміння (гностичні, перцептивні, конструктивні, проектні, комунікативні, експресивні, організаторські), навички, необхідні для реалізації педагогічно доцільної методики організації освітнього процесу на уроках ФК в ЗСЗО; педагогічна техніка, педагогічна саморегуляція;

евристичні одиниці – творча саморегуляція, вміння діагностувати індивідуальні фізичні здібності дітей і вибудовувати диференційовану фізкультурно-спортивну взаємодію з ними;

особистісні одиниці – професійно-педагогічний етикет, правила мовної поведінки, етика ведення розмови, культура педагогічного спілкування, ФК вчителя, розвинена здатність ведення ЗСЖ, особистісна рефлексія, самосвідомість;

– структурних зв'язків в компонентному складі готовності МУФК до організації ІР з учнями;

– структури педагогічної ПП МУФК до організації ІР з учнями на основі виявлення відтворюваності її істотних властивостей.

Детальне вивчення наукової літератури засвідчує відсутність уніфікованого тлумачення змістового наповнення категорії «педагогічна система», яке є семантичним ядром системного підходу. Разом з тим, поняттю «система» нині дано чимало різноманітних визначень. Докладний перелік тлумачень наводиться, зокрема, в напрацюваннях Є. Юдіна [470]. Аналіз змістовних аспектів окресленого терміну дозволяє говорити про те, що робота щодо формулюванням дефініцій здійснюється у напрямку наповнення цієї категорії новими ознаками, тобто шляхом ускладнення формулювань. Натомість, Б. Советов [393] вважаючи, що такий підхід до визначення понять ускладнює їх використання, визначає систему як «цілісність, яка підтримує впорядкованість і стабільність своєї і вищої цілісності, в яку вона входить як частина, за допомогою

самоврядування і управління» [393, с. 7]. У розумінні Ю. Мосейчука [288] система – це об'єкт з набором елементів і зв'язків між ними та їх функціональними властивостями [288, с. 165]. Тоді як В. Новосельцев [309], ключовими ознаками, за допомогою яких системи можуть бути описані як цілісні структури, називає наявність:

1) інтеграційних якостей (властивостей), тобто таких якостей, якими не володіє жоден з окремо взятих елементів, що утворюють систему;

2) складових елементів, компонентів, частин, з яких утворюється система;

3) структури, тобто певних зв'язків і відносин між частинами і елементами;

4) функціональних характеристик системи в цілому і окремих її компонентів;

5) комунікативних атрибутів системи, що виявляються в двох формах: в формі взаємодії з середовищем і в формі взаємодії з суперсистемами – системами нижчого або вищого порядку, стосовно яких конкретна система виступає як частина або ціле;

6) історичності, наступності, або зв'язку минулого, теперішнього і майбутнього в системі і в її компонентах [309, с. 38].

Резюмування існуючих тлумачень, дало змогу встановити, що дослідники сходяться в думці, згідно якої педагогічна система є цілісним комплекс взаємопов'язаних елементів [244, с. 9–10], що функціонують для досягнення певної мети.

З метою комплексної реалізації системних ідей в межах нашого дослідження уточнено ознаки педагогічної системи:

– *субстанціональність* елементів, що складають дану педагогічну систему;

– *структурність*, яка характеризується наявністю взаємозв'язків і відносин між елементами системи;

– *функціональність*, що детермінує функціонування педагогічної системи як неподільного цілого.

Примітно, що сучасні методологи педагогіки наголошують на необхідності виокремлення структурних складників авторських експериментальних систем. Зокрема, В. Ясвін [479], підкреслює, що складник – це будь-яка частина системи, що вступає в певні відносини з іншими її частинами [479, с. 69]. Складники системи у філософському розумінні, – відзначає А. Фурман, – це ті структурні одиниці, взаємодія яких зумовлює і забезпечує властиві системі якісні особливості [435, с. 103]. У якості компонентів, як правило, виступають підсистеми й

елементи.

Тому система ПП МУФК до організації ІР з учнями характеризувалась структурованістю її елементів. Виокремленню яких передувала дослідницька робота щодо витлумачення змістовного значення терміну «елемент». У Філософському енциклопедичному словнику елемент визначається як межа ділення у рамках даної якості системи [432, с. 74].

Тобто виявлення складових елементів і підсистем ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачало розгляд поняття елемента як мінімального складника системи або максимальної межі її розчленування. Відзначимо, що з точки зору розробленої системи субстрат елемента не важливий, особливе значення мала його функціональна інтенція – бути мінімальною одиницею, здатною до відносно самостійного існування певної функції.

З урахуванням конвенційності поняття елемент, елементарною одиницею ПП МУФК до організації ІР з учнями в рамках авторської концепції визначено сформовану готовність студентів до обґрунтованого здійснення окресленого аспекту професійної діяльності УФК. Виокремлення елементів та підсистем авторської системи базувалось на урахуванні *системотвірних чинників* та зв'язків між ними.

Адже, як перекоонує Г. Васильєв [101], системність об'єкта реально розкривається, перш за все, в палітрі його зв'язків та їх типології [101, с. 22–23]. Тоді як поняття «система» і «цілісність», як відомо, виконують в системному педагогічному дослідженні стратегічно-орієнтуючу роль, натомість поняття «зв'язки» виступає засобом дослідження. Аналіз філософської та педагогічної літератури дав змогу конкретизувати типи зв'язків, що властиві процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями як педагогічній системі:

- зв'язки взаємодії, які класифікуються зв'язки властивостей і об'єктів педагогічної системи;
- зв'язку породження (генетичні зв'язки);
- зв'язку перетворення, які реалізуються через об'єкти формування готовності МУФК до організації ІР з учнями й шляхом безпосередньої взаємодії цих об'єктів;
- зв'язок будови (структурні зв'язки) між компонентами педагогічної системи;
- зв'язку функціонування, що забезпечують реальний стан і розвиток педагогічної системи;
- зв'язку розвитку, що розглядаються як модифікація

функціональних зв'язків в аспекті зміни станів педагогічної системи;

– зв'язку управління, які будуються на основі певної експериментальної програми ПП МУФК до організації ІР з учнями та є способами її реалізації.

Системоутворюючими чинниками функціонування педагогічних систем дослідники (Ю. Дутчак [167], С. Лісова [258] та ін.) вважають явища, процеси, зв'язки, які детермінують її оновлення. Ґрунтуючись на виокремлених типах системних зв'язків, до зовнішніх *системоутворюючих факторів* авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями віднесено:

– мету: підготовка МУФК, що володіють високим рівнем готовності до організації ІР з учнями в процесі ФВ в ЗЗСО, розвиненими знаннями, вміннями, навичками використання інноваційних здоров'язбережувальних, фізкультурно-спортивних технологій на уроках ФК задля збереження та зміцнення індивідуального здоров'я та рівня фізичної підготовки школярів; зорієнтованих на творчу професійну діяльність;

– розвивальний потенціал педагогічних ЗВО;

– педагогічні умови ПП МУФК до організації ІР з учнями.

До низки внутрішніх *системотвірних підвалин* згаданої системи, на наше переконання, належать зв'язки між структурними складниками готовності студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт до організації ІР школярів на уроках ФВ в ЗЗСО, й між етапами дослідно-експериментальної роботи формування.

Ведучи мову далі, підкреслимо, що структура педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями – це спеціальним чином організована сукупність підсистем, елементів та зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутніми педагогами певного рівня *готовності* до індивідуалізації й диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФВ на основі використання ІР і здатності до її адекватного вияву в реальних педагогічних ситуаціях.

В рамках авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями гуманістична спрямованість особистості педагога визначалась центральною складовою їх професійного становлення і розглядалась як спрямованість на особистість школяра, зміцнення та збереження його здоров'я засобами ФВ та ФК на основі урахування індивідуальних антропометричних, фізичних, психофізіологічних

характеристик розвитку організму учня. Для вищої педагогічної школи становлення такої системи пов'язане з необхідністю фізичного виховання здорових школярів, які усвідомлюють цінність власного здоров'я, ЗСЖ, засобів ФК.

На основі комплексного аналізу різноманітних підходів до поняття «педагогічна система» (В. Артюхов [53], В. Бех [78], Г. Васильєв [101], Ю. Дутчак [167], А. Фурман [435] та ін.) й концепцій її структурної побудови (С. Лісова [258], Н. Кузьміна [244] та ін.), а також спираючись на думку І. Осадченко [321], що «сутність педагогічної системи полягає не в співвідношенні змісту і форми діяльності суб'єктів, а в співвідношенні цієї діяльності в цілому з педагогічним результатом» [321, с. 218], запропоновано визначення авторської педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями – це спрямована на конкретний педагогічний результат, впорядкована за певними ознаками безліч взаємопов'язаних елементів, які утворюють керовану цілісність, об'єднану загальною метою функціонування. Разом з тим, запропонована система є:

– *абстрактною* системою, оскільки є опосередкованим результатом відображення дійсності;

– *відкритої* системою, адже пов'язана з навколишнім середовищем мережею зовнішніх зв'язків (матеріально-технічне забезпечення процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВО; педагогічні умови ПП МУФК до організації ІР з учнями; методико-соціальний різ стану здоров'я учнівської молоді; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК; нормативно-правове регулювання ФВ школярів; соціально-економічні виклики суспільства (зокрема, пандемія COVID-19 тощо);

– *складною* системою, поза як її структурні елементи неоднорідні, різноякісні, виконують низку функцій, ретранслюють різноманітні види зв'язків (інформаційні, функціональні, зворотні) й можуть бути розглянуті як підсистеми, що мають власну структуру; складність авторської системи визначається також варіативністю (гнучкістю) її «поведінки» в багатоальтернативних ситуаціях;

– системою, що *безперервно розвивається*, адже з плином часу за умови трансформації вимог соціального середовища, припускаємо можливість зміни її структури і функцій;

– системою, яка *самоорганізується*, адже – здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

Окрім того, авторська педагогічна система належить до децентралізованих систем, оскільки всі її структурні складники –

підсистеми мають приблизно однакову значущість у визначенні сутності і функцій досліджуваного феномена. Системний характер запропонованої цілісності знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями підтверджується й тим, що вона розглядалась як підсистема системи вищого порядку (підсистема системи ПП МУФК), а також як надсистема системи нижчого порядку (наприклад, надсистема стосовно сукупності професійних вмінь, що складають зміст діяльнісно-проектувального компонента досліджуваної готовності).

Зв'язки між елементами системи ПП МУФК до організації ІР з учнями є зворотними, адже виконують функцію інформування, відображаючи стан готовності студентів до виконання окресленого аспекту професійної діяльності. Водночас, за видам вияву анонсовані зв'язки характеризуються як імовірнісні, оскільки залежність між елементами системи носить непрямий, опосередкований характер.

Ведучи мову далі, зазначимо, що виявлені складники ПП МУФК до організації ІР з учнями об'єднані в систему, що характеризується: цілісністю, емерджентністю, інтегративністю, ієрархічністю, відкритістю, стійкістю. *Цілісність* системи ретранслює той факт, що з одного боку, кожен її структурний складник «вносить» певну лепту в розвиток цільової функції – забезпечення ефективності формування готовності студентів до обґрунтованого здійснення окресленого аспекту професійної діяльності.

Крім цього, *цілісність* авторської системи означала, що зв'язок між її складниками міцніший, ніж зв'язки її окремих частин з елементами зовнішнього середовища, а зміна будь-якого компонента призведе до трансформації властивостей системи в цілому. Цілісність системи ПП МУФК до організації ІР з учнями виявлялася й в тому, що вона володіє власними закономірностями функціональності, тобто реалізує властиві їй функції в процесі організації освітньої діяльності студентів на основі використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО.

Синтетичні властивості *емерджентності* розробленої системи розкриваються в тому факті, що характеристики і властивості системи не зводяться до суми властивостей кожного складника. Запропонована цілісність знань про досліджуваний процес як система володіє новими властивостями і якостями, які не властиві окремим елементам, що входять до її складу. Так, наприклад, системі ПП МУФК до організації ІР з учнями властива структурність – певний набір елементів та зв'язків між ними, – тоді як жоден її складник характеризується варіативним

наповненням, яке не завжди характеризується константними зв'язками.

Властивості цілісності і ємерджентності вважали інтегративними характеристиками авторської системи. *Ієрархічність* запропонованої цілісності знань відбивається в можливості розгляду кожного її складника з позиції системи. Стійкість як системна властивість ПП МУФК до організації ІР з учнями забезпечується її адаптивністю, яка ретранслюється в потенційній здатності системи пристосовуватися до зовнішніх впливів і змін з метою збереження, поліпшення або придбання нових якостей шляхом безперервного процесу самоорганізації.

Можливість адаптації обґрунтованої системи до умов освітнього середовища педагогічного ЗВО забезпечувалась зворотними зв'язками між її компонентами. Системний характер ПП МУФК до організації ІР з учнями детермінував узгоджену актуалізацію всіх її структурних складників у напрямі досягнення завдань наукової розвідки. Таким чином, аналіз структури, властивостей і характеру зв'язків між структурними підсистемами запропонованої концептуальної цілісності знань про досліджуваний процес підтверджує її *системність*.

Підготовку МУФК до організації ІР з учнями у педагогічному ЗВО розглядали як системний процес, зорієнтований на формування гуманної особистості учителя, який розуміє цілі і функції окресленого аспекту професійної діяльності, володіє технологіями, прийомами планування і управління індивідуальною освітньо-фізкультурною діяльністю школярів ЗЗСО на уроках ФК, оперує інтегративними загальнонауковими, психолого-педагогічними, соціально-філософськими, фізкультурно-спортивними, професійно-етичними та методичними знаннями.

Очевидно, що створення педагогічної системи передбачало виявлення її складників. Передбачалось, що презентована педагогічна система характеризуватиметься завершеністю та логічністю, якщо відобразатиме способи досягнення очікуваної мети, яка спрямована на забезпечення позитивної динаміки розвитку й саморозвитку особистості майбутнього педагога, котрий усвідомлює власну роль у збереженні та зміцненні здоров'я учнів ЗЗСО засобами ФК, володіє гуманістичною позицією тощо. В розрізі дослідження гуманістична спрямованість й професійна компетентність МУФК розглядались як гармонійно інтегровані складові готовності студентів до організації ІР з учнями.

Зазначена педагогічна система, як і будь-яка система вищої педагогічної освіти, спрямована на забезпечення необхідного рівня засвоєння МУФК ієрархії загальнолюдських, педагогічних, гуманістичних, фізкультурно-спортивних цінностей. Окреслене завдання

знаходило відображення в змісті низки освітніх курсів (наприклад, «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура» та ін.), під час відбору та структуруванні якого особлива увага спрямовувалась на розвиток у студентів основ ціннісного розуміння і позитивного оцінювання процесів індивідуалізації й диференціації ФВ школярів.

Наступним засадничим компонентом анонсованої педагогічної системи вважали традиційні й інноваційні педагогічні технології, використання яких забезпечувало активізацію освітньої діяльності студентів, фундаменталізацію професійних вмій, навичок МУФК й сприяло трансформації знань здобувачів освіти в особистісно-ціннісні професійні переконання. Задля досягнення такого ефекту в межах реалізації авторської педагогічної системи застосовувались різноманітні форми і методи організації освітньої діяльності МУФК. Використання ораної палітри методів спрямовувалось на доцільне поєднання теоретико-фундаментальної й практичної складових фізкультурно-педагогічної освіти студентів, висвітлення методологічних і методичних аспектів досліджуваного аспекту професійної діяльності УФК тощо.

Інтеграція праксеологічно-технологічного складника в структуру авторської педагогічної системи передбачала ефективне використання розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля формування готовності МУФК до організації ІР з учнями впродовж чітко визначених етапів, за допомогою обраних форм, методів, засобів освітньої діяльності, шляхом забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії під час впровадження педагогічних умов.

Логічним, вважали той факт, що функціонування запропонованої педагогічної системи передбачало існування конкретного об'єкта педагогічного процесу – контингенту студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт.

Незаперечно, що невід'ємним складником пропонованої педагогічної системи стали суб'єкти освітнього процесу педагогічного ЗВО – викладачі. Окрім традиційних елементів педагогічної системи (мета, зміст, технології, об'єкт, суб'єкт), в авторську педагогічну систему інтегровано інноваційний складник, – освітнє середовище педагогічного ЗВО, використання якого забезпечувало динамічність й відкритість анонсованої цілісності знань.

Необхідність використання такого складника зумовлена тим, що

об'єктивною основою створення зазначеної педагогічної системи є проблемна ситуація, тобто такий незадовільний стан елементів зовнішнього – соціоприродного – середовища, який, на даному етапі, не можливо вирішити шляхом використання існуючих засобів. Водночас, соціально-освітнє оточення студента як комплекс соціальних, суспільних, освітніх факторів, які негайно або віддалено, прямо чи опосередковано впливають на всебічний розвиток особистості володіє розвивальним потенціалом. Ефективне використання якого забезпечувало формування високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями. Локалізація освітнього середовища безпосередньо в структуру педагогічної системи дала змогу студентам – МУФК – розглядати будь-яку проблему, що стосується індивідуалізації занять учнів на уроках ФК, в широкому соціальному, медико-соціальному й педагогічному діапазоні з урахуванням пріоритетів загальнолюдських, загальнодержавних, загальноосвітніх ФВ школярів, гуманістичних цінностей тощо.

Своєю чергою, середовищем функціонування спроектованої системи є освітній процес ПП МУФК у педагогічних ЗВО. Взаємодія системи і середовища носила двосторонній характер, що припускало взаємовплив і взаємозміну й сприяло забезпеченню оптимального функціонування системи, яке детермінувало її саморозвиток, самовідновлення і самозміну. Відзначимо, що це підтверджувало властивості самоорганізації, самоврядування та еволюціонування досліджуваної системи.

Функціонування окресленої педагогічної системи в межах освітнього середовища педагогічного ЗВО передбачало здійснення МУФК таких основних видів освітньої діяльності: пізнавальна, оцінювальна, методико-проектувальна, комунікативна, перетворювальна, моніторингова, фізкультурно-спортивна, професійно зорієнтована, здоров'язбережувальна.

Таким чином, вважали, що структурними елементами (підсистемами) експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями є:

– *цільовий* елемент – відбиває генеральну мету реалізації презентованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями – забезпечення високого рівня готовності МУФК до індивідуалізації й диференціації ФВ школярів шляхом організації ІР на уроках ФК в ЗЗСО;

– *теоретико-методологічний* – віддзеркалює засадничі теоретичні (передумови, соціальні та педагогічні тенденції й зарубіжний досвід ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі ФВ учнів), нормативно-правові (підвищення якості професійної

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

освіти МУФК у ЗВО; нормативне регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК в процесі ФВ учнів; забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп; спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку; дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів в ЗСО), методологічні засади дослідження (загальнонаукові та конкретно наукові методологічні підходи, закономірності та принципи дослідження, які відбивають зміст чотирьох рівнів науково-методичного авторського уявлення про досліджуваний процес;

– *праксеологічно-технологічний елемент* – знайшов відображення в логіці поетапного використання розвивального потенціалу (ресурси, можливості) освітнього середовища педагогічного ЗВО задля формування готовності МУФК до організації ІР учнів шляхом цілеспрямованого упровадження виокремленого комплексу педагогічних умов й використання палітри традиційних й інноваційних форм, методів засобів організації освітньої діяльності студентів;

– *діагностико-оцінювальний елемент системи* – констатує структурні складники (*компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв майбутніми УФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмій проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, вмій, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), показники) готовності МУФК до організації ІР з учнями й інтегрує засоби педагогічної діагностики стану сформованості окресленого

феномену за чотирма (низький, задовільний, достатній, високий) рівнями);
– *результативний* елемент – презентує очікуваний результат – високий і достатній рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями.

За словами В. Беха [78], цілісність можливо схарактеризувати як педагогічну систему тоді, коли її складники є реальною сукупністю взаємодіючих елементів, спрямованих на досягнення відповідної мети [78, с. 28]. На наш погляд, важливим свідченням цілісності авторської системи є існування відповідної цілеспрямованості всіх її підсистем, що простежується у функціонування кожного елемента у напрямі досягнення генеральної мети.

Водночас, ключова мета досягалась шляхом реалізації цілей виокремлених елементів. Отже, системотвірним складником презентованої педагогічної системи вбачали мету, яка об'єднувала інші елементи системи різноманітними функціональними зв'язками (зв'язками координації, перетворення, функціонування, розвитку, управління, а також генетичними і структурними зв'язками).

Саме тому процес проектування авторської педагогічної системи здійснювався з урахуванням того: якою мірою цілі системи відповідають вимогам соціального замовлення на підготовку МФУК; яким чином мета реалізовуватиметься в змісті ПП МУФК. Принагідно зауважимо, що взаємозв'язки елементів системи знаходять відображення в принципах ПП МУФК до організації ІР з учнями. Взаємозв'язок складників й стабільність авторської експериментальної педагогічної системи забезпечувались *специфічними принципами* (нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.), дотримання яких передбачало гнучке і своєчасне реагування всієї системи на зміни та оновлення в кожній з її підсистем.

Наведені умовиводи підтверджують, що цілісність запропонованої авторської педагогічної системи забезпечувалась взаємодією всіх її елементів, узгодженістю і спрямованістю їх функцій та цілеспрямованістю дій об'єктів й суб'єктів. Використання системного підходу дало змогу розглядати авторську педагогічну систему як цілісність з точки зору витлумачення її ієрархічних зв'язків різних рівнях функціонування. Аносованим зв'язкам властива, по-перше, *вертикальна структура*:

– *макрорівень* – національна система освіти України (підтверджує реалізм мети формування готовності УФК до збереження та зміцнення здоров'я школярів на уроках ФК з урахуванням індивідуальних можливостей кожного учня);

– *мезорівень* – діяльність ЗВО, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів (створюються умови для професійного становлення УФК-гуманіста, здатного урахувати унікальність індивідуальності учнів у процесі проектування методики занять ФК);

– *мікрорівень* – відбиває взаємозв'язок авторської системи з напрямом підготовки студентів (забезпечуються умови для формування професійно значущих якостей особистості УФК, здатної на основі інтеграції психолого-педагогічних і методико-технологічних знань трансформувати методику фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФК й і реалізовувати стратегії і технології організації ІР школярів).

По-друге, *горизонтальна структура* – в межах підсистем, які виконують ті ж функції на різних рівнях системи. Функціонування розробленої експериментальної системи забезпечувалось узгодженістю і взаємодією її складників, яким властива здатність підтримувати намічений режим роботи завдяки існуванню системоутворюючих зв'язків між ними.

Отже, авторська експериментальна педагогічна система – це спрямована на конкретний педагогічний результат, впорядкована за певними ознаками сукупність взаємопов'язаних елементів (підсистем) – *цільового, теоретико-методологічного, праксеологічно-технологічного, діагностико-оцінювального, результативного*, що характеризуються абстрактністю, відкритістю, складністю, емерджентністю, ієрархічністю й утворюють керовану цілісність фундаментальних знань про процес ПП МУФК до організації ІР з учнями, об'єднану загальною метою функціонування. Відображення характеристик спроектованої педагогічної системи в спеціально створеному об'єкті – структурно-функціональній моделі – здійснювалось шляхом використання методу педагогічного моделювання.

4.3 Структурно-функціональна модель експериментальної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

В сучасних педагогічних експериментальних дослідженнях з метою проектування значущих характеристик освітнього процесу науковці (І. Кенсицька [211], Т. Круцевич [238], В. Семиченко [380], А. Чернова [449], В. Язловецький [474] та ін.) застосовують метод

моделювання. Так, за словами А. Теплицької [423], моделювання дає змогу теоретично відтворювати педагогічні ситуації, беручи до уваги всі структурні складники освітнього процесу [423, с. 183–184]. Більш того, продовжує авторка, завдяки здійсненню моделювання дослідник має змогу розробляти різні варіанти взаємозв'язків, вибудовуючи певні наукові гіпотези, у тому числі прогнозувати не тільки позитивні, а й негативні результати педагогічної експериментальної діяльності. Відтак, припускає В. Семиченко [380], в процесі моделювання характеристик досліджуваного аспекту педагогічної дійсності, науковець отримує істотні переваги, оскільки вивчає особливості проєктованого процесу ще до його реалізації [380, с. 48].

Своєю чергою О. Пирогов [337] під моделюванням розуміє дослідження педагогічних об'єктів за допомогою відтворення їх понятійних, процесуальних, структурних і концептуальних характеристик та окремих «сторін» освітнього процесу в межах типово визначеного соціокультурного простору на загальноосвітньому, професійно зорієнтованому чи іншому рівнях [337, с. 36].

На думку Є. Лодатко [259], моделювання забезпечує цілеспрямованість і системність управління інноваційними процесами [259, с. 341]. Таким процесом, на наш погляд, є ПП МУФК до організації ІР з учнями. Підтвердження актуальності використання методу моделювання з метою досягнення запланованих результатів педагогічної розвідки знаходимо в напрацюваннях О. Пехоти [336]. Авторка відзначає, що моделювання уможлиблює об'єднання емпіричного й теоретичного дослідження в єдине системне ціле [336, с. 45]. Адже в його методологічній площині створюються можливості для ефективного поєднання педагогічного експерименту з побудовою логічних конструкцій та наукових абстракцій. Водночас, моделювання, на переконання Н. Брюханової [98], ретранслює можливості глибокого проникнення в сутність об'єкта дослідження [98, с. 66]. Специфічними особливостями моделювання як методу, на думку науковців, є: цілісність вивчення процесу (кристалізуються дослідницькі нагоди виявити не лише елементи досліджуваного явища, але і зв'язки між ними); пілотність – вивчення процесу до моменту його практичного здійснення (можливість виявити негативні наслідки і ліквідувати або послабити їх до реального прояву) [98, с. 68].

Позаяк моделювання в педагогіці завжди здійснюється з певною метою і полягає в заміщенні експерименту з оригіналом на експеримент з моделлю [222, с. 248]. Тобто, моделювання – це процес побудови,

вивчення та застосування моделей.

Модель (франц. *Modele*, від лат. *Modulus* – міра, зразок, норма) виступає основною дефініцією методу моделювання, в якій фіксуються і відображаються найбільш важливі складники, характеристики, якості, зв'язки досліджуваних процесів і систем, що дозволяє адекватно оцінювати, прогнозувати тенденції їх розвитку, а також ефективно управляти ним [182, с. 8].

Поняття «модель» має безліч смислових значень: концептуальний інструмент, зорієнтований на управління процесом або явищем, яке моделюється або явищем (Ю. Фурман [436]); штучно створений об'єкт у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм і формул, який відображає і відтворює у простому та узагальненому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки та відносини між його елементами (А. Фурман [435]); зменшена або збільшена подоба реальних об'єктів педагогічної дійсності (В. Ясвін [479]); подумки спроектована або матеріально реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження і здатна замінювати його таким чином, що її вивчення дає нову інформацію про досліджуваний об'єкт (В. Штофф [462]).

Водночас різноаспектність уявлень про сутність поняття «модель» відбивається в таких визначеннях: уявний або знаковий образ, аналог, «представник», «заступник» оригіналу (І. Мельничук [280]); спрощене, певним чином схематизоване відображення об'єкта чи явища (О. Шукатка [464]); засіб отримання нової інформації про прототип (С. Важинський [99]) та ін. У форматі дослідження розуміння сутності моделі узгоджується з думкою тих дослідників, котрі визначають її як систему, яка відображає всі істотні ознаки і зв'язки об'єкта чи явища з зовнішнім середовищем.

Цікавим вважали погляд Н. Боритко [92], який вказує, що модель відображає предмет через сукупність цілеспрямованих дій суб'єкта, якими є: конструювання моделі, експериментальний та (або) теоретичний аналіз моделі, зіставлення результатів аналізу з характеристиками оригіналу, виявлення розбіжностей між ними, коригування моделі, інтерпретація отриманої інформації, практична перевірка результатів інформації [92, с. 11–12].

З метою детально вивчення сутність процесу моделювання здійснено аналіз концептуальних векторів застосування окресленого методу в рамках різних підходів. Так, результатом загальнонаукового підходу до пояснення моделювання нині є той факт, що всі існуючі типи моделей ранжуються залежно від ступеня їх екзистенційних зобов'язань, тобто

здатності репрезентувати сутнісні характеристики об'єкта. Тоді як результатом використання узагальненого підходу дослідники вважають системне моделювання, об'єктами якого виступають складні соціально-економічні явища і процеси.

Відтак, в межах проектування структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями основним концептуальним положенням, яке лежить в основі педагогічного моделювання вважали той факт, що застосування методу моделювання передбачає:

- визначення ключових функції об'єкта, який моделюється (його місця та ролі у системі освіти);
- створення структури досліджуваного об'єкта;
- визначення наскрізних складників досліджуваного явища та виявлення їх взаємозв'язків;
- розробку динамічної, відкритої спрощеної моделі об'єкта дослідження.

Традиційно процес моделювання педагогічних явищ здійснюється, в основному, у трьох аспектах: *функціональному* (описуються функції системи); *морфологічному* (визначаються структурні складники системи); *інформаційному* (кристалізується характер зв'язків між елементами системи). Тоді як форми моделювання залежать від сфери їх застосування. У педагогіці нині активно використовують предметні та знакові (за характером моделей); дослідні та дидактичні (за способом застосування); структурні та функціональні (за характером відображення алгоритму функціонування досліджуваного процесу) моделі.

Погоджуючись з думкою О. Шукатки [464], котра підкреслюючи багатогранність процесу ПП майбутніх фахівців у ЗВО, апелює до застосування структурно-функціональних моделей [464, с. 287]. Припускали, що складність, емерджентність, відкритість, інтегративність авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями адекватно відтворюватиметься саме в структурно-функціональній моделі. Відмінною особливістю якої, як підкреслює Н. Брюханова [98], є можливість розглядати об'єкт як цілісну система, що містить структурні складники, кожен з яких виконує низку функцій.

У світлі нашої наукової розвідки *структурно-функціональну модель системи* тлумачили як спроектовану логічну схему, що репрезентована конструктором ієрархічно впорядкованих й взаємопов'язаних між собою блоків (елементів), кожен з яких відображає істотні характеристики процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями й спрямований на планування та практичну реалізацію дидактичних дій задля забезпечення

досягнення очікуваного результату.

Розроблена структурно-функціональна модель системи складається з п'яти взаємопов'язаних складових, що узгоджуються з поняттям «блок» – *цільовий, теоретико-методологічний, праксеологічно-технологічний, діагностико-оцінювальний, результативний*, як «відносно незалежної частини чого-небудь, що виконує будь-яку окрему функцію» [105, с. 105]. Авторське схематичне бачення ПП МУФК до організації ІР з учнями презентовано на рис. 4.3.

Ведучи мову далі відзначимо, що розроблена модель створювала можливості для вивчення характеристик об'єкта дослідження як єдиного цілого. Позаяк моделювання процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями передбачало:

- урахування ключових вимог до підготовки УФК, що відбиваються в соціальному замовленні;

- виявлення суспільно-історичних передумов актуалізації підготовки МУФК до урахування індивідуальних антропометричних характеристик, стану здоров'я та фізичної підготовки учнів ЗЗСО під час проведення уроків ФК;

- конкретизацію гармонійних компонентів, критеріїв, показників готовності МУФК до організації ІР з учнями;

- встановлення змістовних взаємозв'язків між складниками авторської педагогічної системи;

- компонування логічних етапів здійснення експериментальної діяльності, зокрема й в умовах пандемії COVID-19;

- виявлення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями;

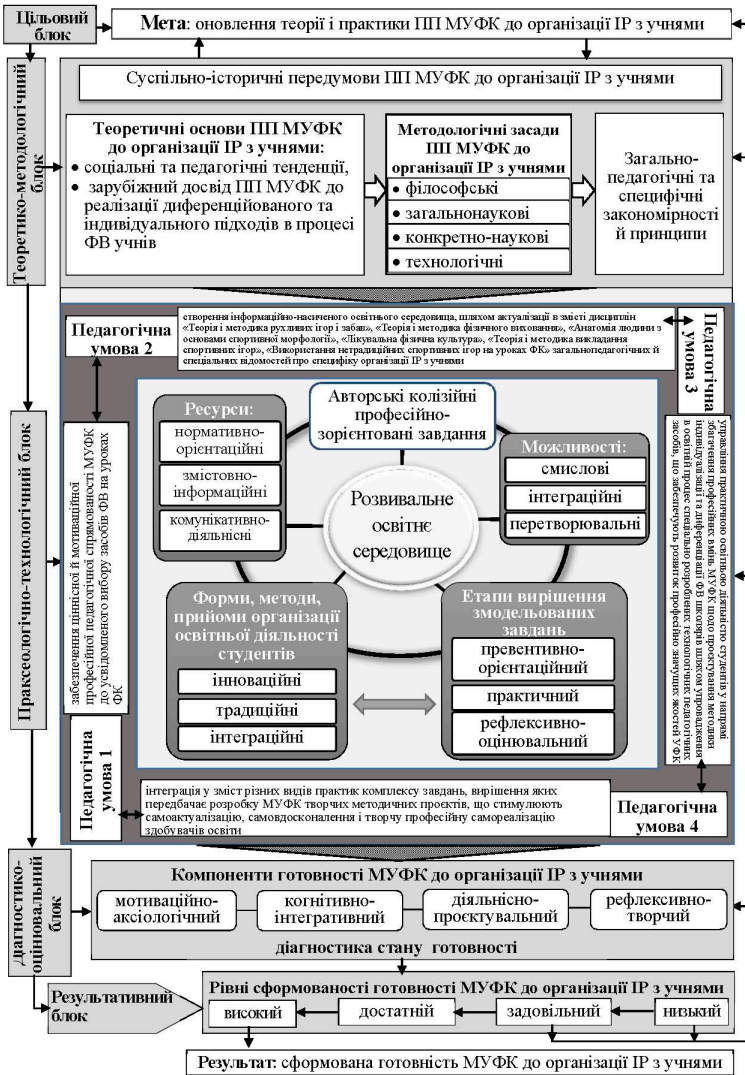
- акумулювання (відбір й композиція) палітри традиційних й інноваційних педагогічних технологій, форм, методів організації освітньої діяльності студентів педагогічних ЗВО з метою досягнення анонсованої мети;

- розробку діагностичного інструментарію для забезпечення систематичного моніторингу сформованості компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Рис. 4.3 Структурно-функціональна модель експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями

Запропонована лінійна схема, в межах якої моделюється досліджуваний педагогічний процес, відбиває змістовну і часову

послідовність вирішення завдань дослідження в логіці руху від мети до результату (рис. 4.4.).

Відзначимо, що ядром розробленої схеми вважали *цільовий блок*. З огляду на те, проектування моделі здійснювалося на основі системного аналізу структури, змісту та здійснення педагогічної й фізкультурно-спортивної діяльності МУФК у ЗЗСО.

Рис. 4.4 Методична схема досягнення очікуваного результату ПП МУФК до організації ІР з учнями в логіці руху від мети до результату

Водночас, передбачалось, що практична цінність запропонованої моделі відбиватиметься в адекватності і повноті відображення основних вимог, які нині висуває суспільство й система середньої загальної освіти до сучасного УФК, зокрема того аспекту, що стосується урахування індивідуальних освітніх потреб та можливостей школярів. Тому під час виокремлення ключової мети дослідження брали до уваги:

– кваліфікаційні вимогами до рівня ПП сучасного УФК, зумовлені соціальним замовленням;

– зміст державної програми вищої освіти в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт вищої професійної освіти за напрямом підготовки 034300 «Фізична культура».

Застосування ідей системного підходу під час побудови структурно-функціональної моделі забезпечувало цілісність освітнього процесу, сприяючи тим самим його оптимізації, й давало змогу розглядати процес ПП МУФК до організації ІР з учнями як єдину систему з різноманітними внутрішніми зв'язками.

Теоретико-методологічний блок запропонованої схеми ретранслює теоретичні й методологічні основи дослідження зміст яких детально висвітлено в тексті дисертаційної роботи.

Однак, принагідно зазначимо, що вивіреність теоретико-методологічних підвалин моделі авторської системи забезпечувалась результатами здійсненого структурно-функціонального аналізу особливостей професійної педагогічної діяльності УФК, суб'єктно-

функціонального аналізу позицій учасників освітнього простору ЗЗСО, а також реалізацією закономірностей та принципів ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Апелюючи до наукової позиції Є. Лодатко [259], вважали, що орієнтувально-організаційну основу розробленої моделі складають *принципи*. Поза як, запропонована схема опирається на сукупність принципів, презентовану як базовими (загальнопедагогічними), так і спеціальними постулатами (див. підрозділ 2.3.), які ураховують характер і специфіку освітнього середовища педагогічного ЗВО у апелюють до використання його потенційних.

Праксеологічно-технологічний блок презентований комплексом традиційних й інноваційних форм, методів, прийомів організації освітньої діяльності МУФК, що використовувались під час вирішення авторських колізійних змодельованих професійно зорієнтованих завдань, яке розгорталось у три етапи:

превентивно-орієнтаційному, який передбачав професійно-ціннісне фокусування уваги студентів на значущості ІР учнів на уроках ФК шляхом використання інформаційного, діагностичного, навчально-методичного та технологічного забезпечення педагогічного ЗВО й забезпечував синтезування інтегративних знань МУФК про особливості ФВ учнів з порушеннями опорно-рухового апарату, гіподинамією тощо на уроках ФК;

практичний – відбивав безпосереднє вирішення МУФК спроектованих авторських колізійних завдань на основі використання різних педагогічних методів (тренінги, мозковий штурм, дерево рішень, STEM-методи (дослідницькі, творчі, інформаційні проєкти тощо), рольові та ділові ігри, розігрування сценаріїв педагогічного інтерактивного театру, педагогічний ринг, проблемний стіл, обмін педагогічним досвідом, банк ідей, моделювання освітньої діяльності, написання педагогічних есе, програвання ролей та педагогічних ситуацій, участь у волонтерському русі та інфо-кампаніях, веб-квести, веб-симпозіуми, виконання завдань педагогічної практики та ін.);

рефлексивно-оцінювального – етап передбачав підведення підсумків здійсненої освітньої діяльності, оцінку варіантів вирішення анонсованої педагогічної проблеми колег (тут – студентів), рефлексію.

Водночас, праксеологічно-технологічний блок розробленої моделі відбиває потенційні розвивальні ресурси та можливості педагогічного ЗВО, що спрямовувались на розвиток готовності МУФК до організації ІР з учнями. Зважаючи на той факт, що відмінною особливістю педагогічних

процесів є їх динамічність, проектування змісту вищої педагогічної освіти у розрізі збагачення знань, вмінь, навичок та досвіду вирішення студентами педагогічних завдань, що стосуються індивідуалізації та диференціації ФВ школярів на уроках ФК вимагало прогнозування, обґрунтування та реалізації можливих альтернатив організації освітнього процесу. В розрізі дослідження такі альтернативи пов'язували з використанням в освітньому процесі педагогічного ЗВО технології імітаційного моделювання задля розробки та імплементації колізійних професійно зорієнтованих ситуативних завдань у ПП МУФК. Окреслену технологію, апелюючи до думки А. Чернова [449], вважали дієвим педагогічним маркером актуалізації ресурсів і можливостей педагогічного ЗВО, застосування якого сприяло активізації засвоєння МУФК змісту освіти, що кристалізувався в інтеріоризованому досвіді вирішення професійних педагогічних завдань.

Окрім того, таке дослідницьке рішення базувалося на висновках В. Язловецького [474]. Дослідник переконує, що сучасна вища педагогічна фізкультурно-спортивна освіта вимагає реалізації постулатів технологізації, що дає можливість вибудовувати і відтворювати складні педагогічні процеси на науковій основі [474, с. 27]. Під час проектуванні змісту авторських колізійних педагогічних завдань засобами технології імітаційного моделювання в освітньому процесі апелювали до думки І. Мельничук [280], згідно якої педагогічна технологія є системою послідовного розгортання освітньої діяльності майбутнього фахівця, спрямованої на досягнення цілей професійної освіти [280, с. 117].

Оскільки викладач є носієм змісту ПП МУФК, організатором освітньої діяльності студентів, використання засобів технології імітаційного моделювання в освітньому процесі педагогічного ЗВО відбивало логічну алгоритмізовану діяльність викладача, спрямовану на імплементацію розроблених колізійних завдань. Зокрема ведемо мову про такі дії:

1) емоційно-насичене презентування змісту колізійного професійно зорієнтованого завдання, яке спонукало МУФК до виявлення педагогічних колізій й ефективного вибору педагогічної стратегії їх вирішення;

2) вибір ефективних прийомів мотивування студентів до використання МУФК особистісних ресурсів (знань, вмінь, навичок, професійно значущих особистісних характеристик) під час здійснення педагогічної діяльності у змодельованих умовах освітнього процесу;

3) використання інтерактивних методів навчання, що спрямовували

студентів до зіставлення індивідуального та суспільного досвіду педагогічної діяльності УФК в аспекті організації ІР учнів;

4) визначення тактики підтримки суб'єктної позиції МУФК під час здійснення педагогічної діяльності, що відбувається в *реальному часі* (у період практики), *імітаційно* (у процесі вирішення колізійних завдань шляхом використання методу, наприклад, рольових та ділових ігор) або *подумки* (під час виконання проєктів, вирішення кейсів, аналізу відеозаписів уроків ФК, в дискусіях, полілогах та ін.).

Оскільки в процесі ПП МУФК засвоюють суспільний досвід здійснення педагогічної діяльності на уроках ФК, вступаючи у суб'єкт-суб'єктні відносини з викладачем, застосування засобів технології імітаційного моделювання в освітньому процесі педагогічного ЗВО передбачало здійснення студентами низки освітніх дій. Так, логіка вирішення МУФК колізійних ситуацій відбивається в таких кроках здобувачів освіти:

1) виявлення труднощів організації ІР з учнем на уроках ФК – колізії – усвідомлення перешкод, що стоять на завданні досягнення очікуваної педагогічної мети;

2) використання особистісних й професійних ресурсів з метою віднайдення ефективного педагогічного рішення – аналіз актуальних обставин професійно зорієнтованого ситуативного завдання, пошук методично доцільних шляхів організації ІР учнів на уроках ФВ на основі урахування вихідних даних завдання тощо;

3) пошук необхідної додаткової інформації (ідей, підходів, методик) і вибір доцільних засобів ФК, найбільш адекватних в даній/конкретній ситуації, зокрема на основі аналізу досвіду педагогічної діяльності ;

4) вияв суб'єктної позиції – контроль педагогічної ситуації, коригування педагогічної мети, змісту, способів взаємодії з учасниками освітнього процесу.

На рис. 4.5 в схематичному вигляді презентовано логіку використання технології імітаційного моделювання у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітньому середовищі педагогічного ЗВО.

Прямокутники (операторні вершини) позначають закінчені дії викладача, а ромби (умовні вершини) – умови, що сприяють або перешкоджають їх виконанню (дії – студентів (МУФК)). Умовні вершини мають два вектори: «ні» – умову для виконання викладачем наступного не виконано і «так» – умову виконано.

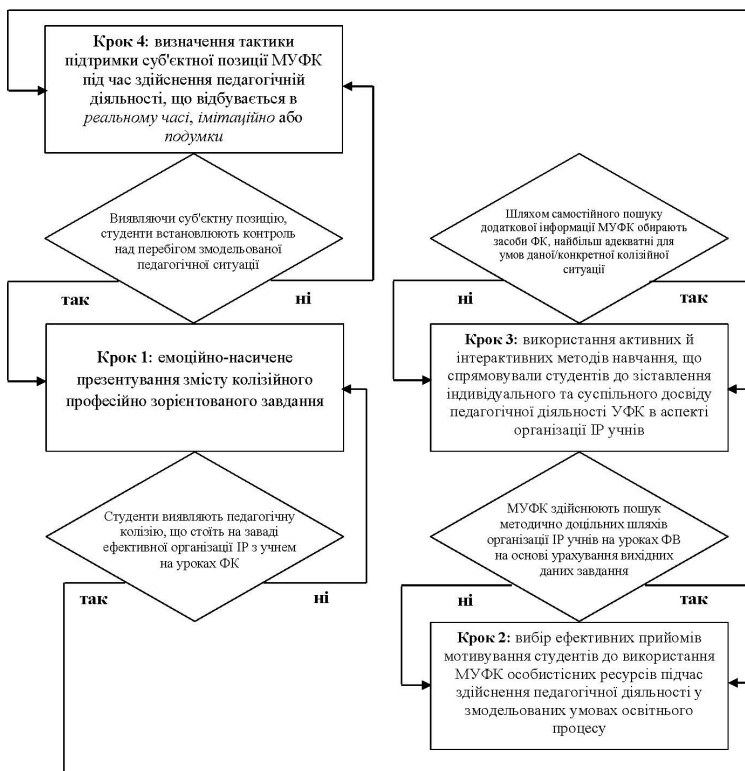

Рис. 4.5 Схеми використання технології імітаційного моделювання у процесі ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітньому середовищі педагогічного ЗВО

Зміст авторських завдань спроектовано таким чином, що їх вирішення передбачало збагачення професійних вмінь студентів, зокрема конструктивних, комунікативних, організаторських й вияв МУФК *креативності* (швидкість реакції в нестандартних ситуаціях), *ініціативності* (володіння педагогічною стратегією, здатність конструктивно вирішувати складні педагогічні ситуації), *сугестивності* (емоційна стійкість, здатність володіти собою), *відповідальності* (готовність відповідати за наслідки власних педагогічних рішень), *рефлексивності* (здатність до самоаналізу власної професійної поведінки та самоконтролю в процесі педагогічного спілкування).

Формами організації освітньої, професійно зорієнтованої

педагогічної й фізкультурно-спортивної діяльності МУФК у процесі формування готовності до організації ІР з учнями обрано освітню/аудиторну та позааудиторну, в тому числі дистанційну (що продиктовано карантинними обмеженнями). Відомо, що провідним видом діяльності здобувачів освітніх організацій будь-якого рівня є навчання, під яким розуміється керована педагогом своєрідна пізнавальна діяльність [222, с. 247], «спрямована на засвоєння знань, умінь і навичок, вироблених людством» [340, с. 127].

Змістом освітньої діяльності, згідно з нормативними документами, що регулюють систему вищої педагогічної освіти, є оволодіння узагальненими способами професійних дій – компетентностями, а її результатом – розвиток особистості студента. Ураховувалось, що освітню діяльність в студентському віці, як стверджують В. Загвязинський [182], І. Мельничук [280] та ін., відрізняє *дослідницький характер*, що забезпечує не тільки розширення теоретичних знань студентів, а й оволодіння такими важливими для педагога дослідницькими діями, як самостійне науково-теоретичне та практико-орієнтоване прогнозування, конструювання та проектування, а також готовність до практично-перетворювальної діяльності.

Позааудиторна діяльність у професійній педагогіці визначається як «організовані та цілеспрямовані різноманітні види та форми роботи освітнього та виховного характеру, які проводяться зі студентами після аудиторних занять» [280, с. 130]. У ПП МУФК до організації ІР з учнями позааудиторна діяльність реалізовувалась у процесі підготовки, проведення та участі студентів у спортивно-фізкультурних змаганнях, студентських олімпіадах, конкурсах, фестивалях, молодіжних форумах, майстер-класах щодо інноватизації ФВ учнів ЗЗСО засобами Ф, в яких брали участь відомі педагоги, тренери, спортсмени, науково-практичних конференціях, веб-квестах, спортивному волонтерстві, а також під час організації занять учнів ЗЗСО у спортивних секціях тощо.

Продовжуючи, відзначимо, що реалізації розробленої моделі передбачала упровадження в освітній процес обраних для експериментального дослідження педагогічних ЗВО комплексу педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Діагностико-оцінювальний блок структурно-функціональної моделі авторської системи ретранслює можливості отримання достовірної інформації про динаміку формування готовності МУФК до організації ІР з учнями на основі виокремлених компонентів, критеріїв та показників, використання адекватного діагностичного інструментарію з метою

завчасного попередження змістовних, особистісних та організаційно-технологічних ризиків функціонування досліджуваного процесу та досягнення анонсованої мети.

На основі отримання оперативного зворотного зв'язку, об'єктивної якісної та кількісної обробки інформації, її аналізу забезпечувалась можливість визначення найбільш раціональних методичних шляхів формування анонсованого педагогічного феномену, що надавало досліджуваному процесу необхідну оптимальну динамічність і цілеспрямованість. Зазначимо, що діагностичні вимірювання, передбачені в розрізі реалізації моделі авторської системи, здійснювались з опорою на використання специфічної діагностичної карти (тут – сукупності адаптованих та авторських методик для встановлення стану сформованості компонентів готовності МУФК до організації ІР з учнями).

Таке дослідницьке рішення дало змогу адаптувати нестандартизовані діагностичні матеріали до стандартизованого формату ПП студентів й здійснити поетапний аналіз результатів педагогічного експерименту. Під час розробки діагностичної карти опирались на методики А. Киверялга [248], використання яких уможливило визначення бальних інтервалів та ідентифікацію рівня сформованості анонсованої готовності, а також статистичні критерії [248].

Реалізація результативного блоку запропонованої схеми забезпечувала досягнення *результативності* ПП МУФК до організації ІР, що відбивалась у відповідності отриманого результату генеральній меті дослідження й відображала успішність теоретичного обґрунтування та експериментальної апробації запропонованих концептуальних засад та авторської педагогічної системи. Поза як результативна компонента моделі відображала рівневу динаміку (низький, задовільний, достатній, високий) сформованості готовності майбутніх педагогів окресленої спеціальності до індивідуалізації ФВ учнів на уроках ФК шляхом організації ІР.

Розроблена структурно-функціональна модель експериментальної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями інтегрується в систему вищої освіти (перший ступінь) України і спрямована на оптимізацію змісту, форм, методів, засобів професійно-педагогічної підготовки. Впровадження презентованої моделі носило лонгітюдний характер і передбачало комплексне використання ресурсів й смислових (змістовних), інтеграційних, перетворювальних (методологічних й методичних) можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО,

традиційних й інноваційних форм, методів організації освітньої діяльності МУФК, засобів технології імітаційного моделювання задля занурення студентів у змодельовані колізійні професійно зорієнтовані ситуації.

Кожна з позначених організаційно-змістових ліній упровадження структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями спрямовувалась на формування структурних складників готовності студентів до означеного аспекту професійної діяльності. Поза як, інтеграція презентованої схеми в освітній процес педагогічного ЗВО передбачала:

1) органічну інтеграцію інформаційного матеріалу, зорієнтованого на позиціонування цінностей і принципів ІР з учнями на уроках ФК, у зміст і структуру різних навчальних дисциплін («Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура» та ін.).

2) наповнення обраних освітніх курсів експериментальним змістом методичного характеру (використання професійно зорієнтованих колізійних завдань на лекційних та практичних заняттях);

3) застосування традиційних та інноваційних методів навчання МУФК в освітньому процесі (виконання дослідницьких мініпроектів, розробка методики проєктування індивідуальних маршрутів ФВ школярів в умовах класно-урочної системи тощо);

4) використання позааудиторних форм освітньої діяльності майбутніх педагогів (тренінги, майстер-клас, інфо-кампанії, дискусійні відео-покази тощо) та їх методичне забезпечення;

5) виконання студентами освітніх проєктів і курсових робіт, які передбачають вирішення педагогічних завдань в розрізі організації ІР з учнями, зумовлених специфікою розвитку фізичних здібностей та стану здоров'я школярів (адаптація змісту уроку ФК і методичних прийомів роботи педагога з урахуванням різних особливостей розвитку учня (порушення психічного розвитку, функцій опорно-рухового апарату; синдром дефіциту уваги і гіперактивності тощо).

Таким чином, спроектована структурно-функціональна модель системи відображає закономірний, цілеспрямований, керований та поступальний характер ПП МУФК до організації ІР. Водночас, упровадження авторської педагогічної системи передбачало цілеспрямовану реалізацію комплексу педагогічних умов.

4.4 Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Актуальність проблеми дослідження на науково-практичному рівні продиктована усвідомленням необхідності пошуку, розробки та реалізації таких педагогічних умов, які були б орієнтовані на формування досліджуваного феномену шляхом оптимізації та вдосконалення освітнього процесу в педагогічних ЗВО. Разом з тим, доцільність виокремлення низки педагогічних факторів, що сприяють максимізації ефективності експериментального дослідження, продиктована, за словами А. Литвин [256], тим фактом, що будь-яка авторська педагогічна система успішно функціонує у певних умовах (факторах, обставинах тощо) [256, с. 45]. Актуальним у зв'язку з цим вважаємо висновки зарубіжних дослідників (Х. Акареєм (H. Akareem) [482], Де Віт Аннік Хедлунд (De Witt Annick Hedlund) [510] та ін.), що флуктуації в сучасних суспільствах відбуваються не лише під впливом зовнішньої примусової казуальності, а й під впливом саморефлексії інституційних структур, а також внутрішньої саморефлексії окремих атракторів соціокультурних систем. Відтак не лише зовнішні, а й внутрішні чинники розвитку соціальних систем породжують інноваційність їх структурних складників [482, с. 55–56].

Допоки будь-яка соціокультурна система існує й функціонує згідно з принципом іманентного породження наслідків, як відзначає Де Віт Аннік Хедлунд (De Witt Annick Hedlund) [510], в ній безперервно породжуються наслідки, які є результатом не тільки і не стільки зовнішніх факторів, а наслідком існування і функціонування самої системи (за П. Сорокіним). Тут вбачаємо думку про потенції середовища (у тому числі освітнього середовища педагогічного ЗВО) та його ролі у продукуванні, підтримці та розвитку різного роду процесів.

Окрім того, зважаючи на той факт, що сучасне соціальне середовище характеризується такими станами як: глобалізація – переважання глобальних тенденцій над локальними; глокалізація – збалансований вплив локальних і глобальних тенденцій; фрагментація – слабкі ефекти впливу локальних та глобальних складових; локалізація – превалювання локальних характеристик; з метою ефективного функціонування розвивального потенціалу середовища педагогічного ЗВО необхідно реалізувати специфічні внутрішні умови ПП МУФК.

Не применшуючи значення впливу зовнішніх умов на функціонування авторської педагогічної системи ПП МУФК до

організації ІР з учнями, ураховували, що зовнішнє середовище нерідко, як підкреслює О. Снігур [391], відіграє визначальне значення для функціонування системи. Поза як від умов довкілля залежать напрям, стохастична тенденція розвитку системи. Відтак, вважали, що зовнішні умови є необхідним тлом ПП МУФК, що містить біфуркаційний механізм розвитку.

Окрім того, на переконання Н. Степанченко [409], котрий детально вивчив проблему вдосконалення загальнопедагогічної підготовки студентів ЗВО фізкультурного профілю, ефективність вирішення освітніх завдань щодо формування основ професійної майстерності МУФК має найвищу мету – пробудження суб'єктивності кожного учасника [408, с. 440]. Тому задля виконання завдань наукової розвідки здійснено низку дослідницьких дій з метою віднайдення комплексу дієвих педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Зокрема, ведемо мову про детальний семантико-етимологічний, логіко-узагальнювальний дефінітивний аналіз категорій «умова», «організаційно-педагогічні умови», «педагогічні умови». У загальному розумінні умови – це явища, які є необхідними для настання певної події. У філософському енциклопедичному словнику поняття «умова» трактується наступним чином:

1) як середовище, в якому перебувають і без якого не можуть існувати;

2) як обстановка, у якій щось відбувається [433, с. 912].

Оцінюючи динаміку процесу розвитку основ професійної майстерності майбутніх педагогів, К. Гнезділова [131] зазначає, що умови є важливим фактором його результативності, оскільки вони створюють саме те середовище, в якому анонсоване процес виникає, існує та розвивається [131, с. 37].

Звернення до філософського тлумачення семантичного наповнення категорії «умова», здійснювалось крізь призму ідей детермінізму, який ретранслює уявлення про причинно-наслідкові зв'язки явищ і подій. У методології філософських поглядів на теорію детермінізму розглядаються причинно-наслідкові взаємозалежності функціонування процесів у такому ракурсі: причини – умови – наслідки. В рамках такого зв'язку умови є необхідною складовою ланкою в логічному ланцюжку існування будь-якого процесу. Примітно, що, за словами З. Скрипника [388], умови, не залежать від передумов виникнення явища/процесу, проте, водночас, породжують настання певних наслідків.

У світлі сказаного, вважали, що для завершення логічного ланцюжка

причинно-наслідкових зв'язки у розрізі ПП МУФК до організації ІР з учнями необхідною складовою є цілеспрямована діяльність суб'єктів окресленого процесу. В такому контексті спеціально створені умови та цілеспрямована діяльність суб'єкта давали змогу розглядати причини (суспільно-історичні передумови й соціально-педагогічні актуалітети ПП МУФК до згаданого аспекту професійної діяльності) як мету для отримання запланованого наслідку-результату. Тут апелювали до наукової позиції І. Мельничук [280], згідно якої в рамках педагогічного експериментального дослідження причина, що спонукає до створення умови для отримання результату, розглядається як мета інноватизації освітнього процесу [280, с. 45].

В педагогічній науці термін «умова» зазвичай використовують в таких семантичних конструктах як: організаційно-педагогічні умови, методичні умови, педагогічні умови тощо. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив поліаспектність поглядів й думок сучасних дослідників у спробах змістовно визначити дефініцію «організаційно-педагогічні умови». Узагальнення існуючих трактувань відбивається в таких тлумаченнях: організаційні ресурси, використання яких забезпечує досягнення запланованих освітніх цілей; сукупність взаємопов'язаних передумов (фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних тощо), що забезпечують цілеспрямоване управління освітнім процесом та ін.

У визначенні змістового наповнення терміну «організаційно-педагогічні умови» сепарували думку В. Демченко [151], котрий розглядає їх як сукупність взаємопов'язаних інформаційних комплексів, які доцільно створювати в середовищі ЗСО для забезпечення управління освітньою діяльністю здобувачів й досягнення педагогічних цілей [151, с. 123]. Звернення до витлумачення згаданої категорії в межах дослідження продиктовано необхідністю та доцільністю використання розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля оновлення ПП МУФК до організації ІР з учнями. У світлі сказаного ресурси та можливості педагогічного ЗВО тлумачили як організаційно-педагогічні умови, що відбиваються в такій тріаді:

– *умови-передумови* (сукупність існуючих умов здійснення професійно-педагогічної діяльності професорсько-викладацьким складом педагогічного ЗВО й освітньої діяльності студентів) знаходять відображення в актуальному матеріально-технічному й методичному забезпеченні занурення викладачів і студентів в доцільний освітній процес задля досягнення запланованих освітніх результатів.

– *умови-обстановка* (сукупність умов, що орієнтують професорсько-викладацький склад на ефективну побудову освітнього процесу, тоді як МУФК – оволодіння змістом освіти) презентовані інформаційними відомостями, зокрема мова йде про нормативно-програмне та навчально-методичне забезпечення діяльності суб'єктів освіти;

– *умови-вимоги* (сукупність умов, що реалізуються на етапі контролю і регуляції певної діяльності професорсько-викладацького складу і студентів) становлять комплекс контрольного-регулятивних, аналітичних, діагностичних дій, спрямованих на моніторинг освітніх результатів.

Ведучи мову далі, відзначимо, що розширений дискурс у сучасні витлумачення категорії «педагогічні умови», підкреслив плуралізм думок науковців. Так, під педагогічними умовами прийнято розуміють:

– сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених дослідницьких завдань [280, с. 185];

– сукупність зовнішніх об'єктів і внутрішніх обставин, що визначають існування, функціонування і розвиток педагогічного явища/процесу [330, с. 59];

– результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту освіти, методів (приймів), а також організаційних форм освітньої діяльності для досягнення ... дослідницьких цілей» [477, с. 58];

– зовнішні обставини, що здійснюють істотний вплив на перебіг педагогічного процесу, тією чи іншою мірою свідомо сконструйованого дослідником, який передбачає досягнення певного результату [340, с. 102];

– сукупність заходів, спрямованих на підвищення ефективності педагогічної діяльності [479, с. 117].

У форматі дослідження під педагогічними умовами розуміли сукупність зовнішніх організаційних комплексів (ресурси та можливості освітнього середовища педагогічного ЗВО, що забезпечують занурення суб'єктів в доцільний освітній процес; система документування освітнього процесу; плани, положення, інструкції тощо) і внутрішніх обставин (зміст освіти, технології, методи, прийоми, засоби організації освітньої діяльності МУФК), комплексне використання яких забезпечувало досягнення конкретної мети – формування високого рівня готовності МУФК до організації ІР з учнями – й детермінувало становлення та розвиток суб'єктної позицією учасників освітнього процесу (тут – студентів).

Для виокремлення дієвих педагогічних умов дослідження здійснено аналіз сучасних дисертаційних досліджень, в рамках яких предметом наукового пошуку визначено ПП МУФК. Так, наприклад Н. Степанченко [409], розробивши систему ПП майбутніх учителів ФВ у ЗВО, що інтегрує цільовий, змістовий, аналітично-проектувальний, методико-технологічний і контрольнo-діагностичний складники освітнього процесу, котрі взаємодіють і утворюють освітнє середовище вищого навчального закладу, виокремила педагогічні умови анонсованого процесу, до низки яких віднесла: цілеспрямовану мотивацію студентів і викладачів до навчання та педагогічної діяльності; поглиблення змісту професійно спрямованого навчання з психологічних і педагогічних дисциплін; комплексне системно-цільове проектування професійної підготовки; застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності вчителя [409, с. 19].

Своєю чергою О. Шевченко [459], одним із основних чинників ефективної підготовки МУФК до професійної діяльності вважає реалізацію в освітньому процесі ЗВО низки педагогічних умов, а саме: розвиток професійного інтересу, активізація пізнавальної діяльності, удосконалення спортивно-мистецької майстерності [459, с. 216]. Значну варіативність педагогічних умов поетапної підготовки МУФК до професійного самовдосконалення презентовано в наукових доробках І. Шаповалової [454]. До переліку дієвих педагогічних умов дослідниця відносить такі фактори: «забезпечення духовної взаємодії та творчої співпраці викладачів зі студентами; налагодження тісного зв'язку з професійним середовищем (загальноосвітніми та дитячими спортивними школами); орієнтацію на особистісний і професійний саморозвиток студента; забезпечення професійного спрямування навчання; спрямування на валеологічні цінності; підвищення педагогічної майстерності викладачів; педагогічне забезпечення розвитку професійної самосвідомості майбутнього вчителя; психолого-педагогічну підтримку збагачення досвіду професійної самореалізації майбутніх учителів фізичної культури; забезпечення варіативності навчання; моделювання професійних ситуацій; цілеспрямоване використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій; запровадження інтерактивних форм, методів та засобів навчання; організація занять студентських спортивно-педагогічних клубів; створення професійного спрямованого освітнього середовища професійного самовираження майбутніх учителів фізичної культури; організацію самостійної роботи студентів» [454, с. 89]. Не применшуючи теоретико-практичне значення досліджень згаданих

науковців для розвитку теорії і практики ПП МУФК, вважаємо що в запропонованих варіантах педагогічного забезпечення освітнього процесу у ЗВО відсутнє апелювання до урахування сучасного стану здоров'я учнів ЗЗСО.

Зазначимо, що вихідними положеннями в розробці комплексу педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями вважали:

- соціальне замовлення на забезпечення якості фізкультурно-спортивної освіти учнів ЗЗСО;
- особливості професійно-педагогічної діяльності УФК в умовах організації ІР на уроках ФК в освітньому просторі ЗЗСО;
- сутність готовності МУФК до організації ІР зі школярами як системного феномена;
- єдність змістових ліній освітнього стандарту вищої педагогічної освіти та реалізації компетентнісного підходу в підготовці МУФК тощо.

Основу комплексу педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями створювала композиція організаційно-педагогічних, змістовно-педагогічних і процесуально-педагогічних факторів функціонування освітнього процесу в педагогічному ЗВО, що детермінують один одного. Взаємозумовленість і взаємодоповнення анонсованих факторів знайшли відображення в єдиному комплексі педагогічних умов дослідження (рис. 4.6), до переліку яких віднесено:

- забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК;
- створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями;
- управління практичною освітньою діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних вмінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів;
- інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

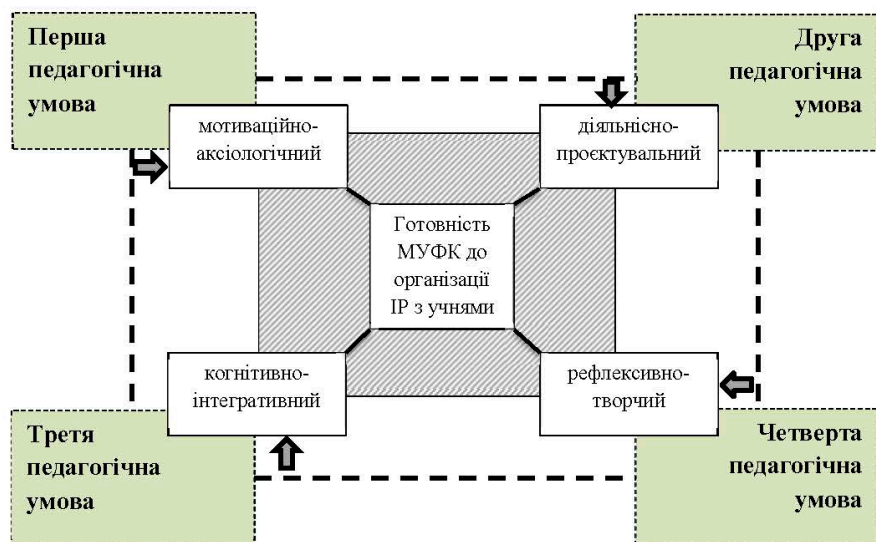

Рис. 4.6 Логічний взаємозв'язок педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями

Комплексність педагогічних умов забезпечувалась цілісним сприйняттям об'єднаних в них змістовних, організаційних, методичних, методологічних, технологічних площин ПП МУФК й визначалась єдністю завдань, принципів, закономірностей, форм, методів і засобів досягнення очікуваної мети. Зазначимо, що створення такої єдності педагогічних факторів мало динамічний характер і детермінувалось соціальним замовленням, що визначає зміст професійно-педагогічної діяльності УФК в аспекті організації ІР з учнями на уроках ФК в ЗЗСО.

Кожній педагогічній умові властиві певні вектори реалізації, тому вважаємо за доцільне охарактеризувати найважливіші з них. Упровадження *першої педагогічної умови* – забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної педагогічної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК – спрямовувалось на формування мотиваційно-аксіологічного компоненту досліджуваної готовності.

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства, пов'язані з соціально-економічними та політичними змінами, що відбуваються в країні, не могли не позначитися і на системі вітчизняної освіти, для якої характерним нині є входження у світовий освітній простір. В умовах цих

перетворень акцентується увага на забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх фахівців, їх конкурентоспроможності у світовому освітньому соціумі відповідно до актуальних та перспективних потреб держави, суспільства, кожної окремої особистості. Одним з факторів раціонального вирішення соціально-економічних проблем у будь-якому суспільстві є людський капітал як найважливіший ресурс втілення всіх інноваційних перетворень. Тоді як засоби збереження та зміцнення фізичних можливостей учнівської молоді – найціннішого капіталу українського суспільства, інтегруються у ФК.

Разом з тим, однією з умов підвищення якості загальної середньої освіти визнано, сьогодні, реалізації індивідуального підходу в освітньому процесі середніх шкіл. Тому сучасний УФК повинен не лише володіти розвиненими фаховими знаннями, вміннями, навичками, особистісними якостями, але ціннісною й мотиваційною професійною спрямованістю, що ретранслюється в усвідомленому індивідуалізованому та диференційованому виборі палітри засобів ФВ на уроках ФК й передбачає вияв креативного мислення, здатності до нестандартного та ефективного вирішення цілої низки професійних завдань.

Нові орієнтири підготовки студентів у педагогічному ЗВО, водночас, пов'язані з осмисленням особистісно значущої ролі вчення, персоналізацією знань, професійною самоактуалізацією [390, с. 109]. Припускали, що різною мірою всі окреслені аспекти інтегруватиме у собі процес забезпечення професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК.

На сьогоднішній день у сучасній науці спостерігається різноманітність підходів до визначення сутності поняття «спрямованість». Більшість дослідників (О. Ажиппо [2], І. Габа [122], І. Якиманська [475] та ін.) трактують її як провідний компонент структури особистості, що визначає поведінку людини, ставлення до себе та оточуючої дійсності.

Акумулюючи у дослідженні існуючі позиції стосовно даної проблематики, дійшли висновку, що спрямованість особистості є динамічним, інтегративним утворенням, яке як складна, багатовимірна психолого-педагогічна категорія характеризується такими ознаками:

- ієрархічною системою стійких мотивів;
- ініційованістю вектора активності особистості, що визначає тенденції поведінки та діяльності;
- проектуванням особистісно значущих ціле тощо. Своєю чергою, термін «професійна педагогічна спрямованість» є видовим стосовно

родового поняття «спрямованість особистості». Тому існують різноманітні концептуальні тлумачення означеної категорії.

Проте в педагогічній літературі відсутнє єдине визначення сутності педагогічної спрямованості. У зв'язку з цим, вважали за необхідне внести уточнення, що локалізує базове поняття. Оскільки вектор нашого дослідження лежить переважно в площині другого аспекту згаданої ознакової класифікації, видавалось можливим розглядати професійно-педагогічну спрямованість як інтегративну якість особистості МУФК, що відбивається в системі ціннісно-смыслових орієнтацій, які детермінують ієрархічну структуру мотивів, котрі, своєю чергою, спонукають становлення суб'єктної активності педагога до оволодіння теорією і практикою організації ІР з учнями на уроках ФК в ЗЗО.

Педагогічна спрямованість особистості МУФК насамперед формується в умовах освітнього процесу у ЗВО. Тому припускали, що значною мірою забезпечення професійної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК забезпечуватиметься шляхом інновації змісту деяких освітніх курсів. Поза як не завжди вивчення студентами великої кількості фундаментальних і педагогічних теорій й методик детермінує формування окресленої спрямованості.

Зазначимо, що реалізація першої педагогічної умови передбачала використання інформаційного потенціалу низки профільних дисциплін. В окресленому аспекті така дослідницька стратегія забезпечувала глибокий взаємозв'язок між фундаментальною та професійною складовими ПП МУФК. Його реалізація пов'язана з формуванням стійкої мотивації студентів до усвідомленого використання засобів ФК у напрямі збереження та зміцнення здоров'я кожного школяра. Ураховувалось, що дієвим виразником рівня опанування студентами спеціально-наукових знань є відображення у свідомості МУФК не лише змісту конкретної дисципліни, але й її зв'язку з майбутньою практичною діяльністю учителя.

Усвідомлення такого зв'язку надавало МУФК змогу зрозуміти глибинний сенс ПП й активізувало рушійний мотив опанування студентами професійних знань, вмінь, навичок. Виникнення анонсованого мотиву сприяло трансформації характеру сприйняття здобувачами наукової інформації. Прогнозувалось, що на основі сформованих педагогічних поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій на проблему використання засобів ФК задля організації обґрунтованої ІР учнів, актуалізуватиметься мотиваційно-ціннісне ставлення до майбутньої здоров'язбережувальної, фізкультурно-спортивної,

просвітницької професійної діяльності в ЗЗСО, цілей і засобів педагогічної діяльності УФК. Разом з тим, передбачали, що таке ставлення до педагогічної діяльності у найширшому його розумінні, зрештою, і відбиватиметься у спрямованості, що становить ядро особистості педагога.

Виокремлюючи першу педагогічну умови, ми апелювали до висновків сучасних дослідників, котрі наголошують, що одним із факторів формування ціннісного ставлення до професії є *мотивація*, яка безпосередньо пов'язана з потребами особистості [186, с. 34]. Своєю чергою мотив тлумачать як спонукання, суб'єктивну причину тих чи інших дій, що пов'язані із задоволенням певних потреб людини [203, с. 169]. Очевидно, що у розрізі реалізації професійних намірів МУФК (тут під професійним наміром розуміли організацію ІР з учнями на уроках ФК) актуалізується доцільність розтлумачення механізмів взаємозв'язку мотивів та діяльності. Тут апелювали до наукової позиції корифеїв психолого-педагогічної науки.

Так, С. Рубінштейн вказує на те, що «мотив, як усвідомлене спонукання для здійснення діяльності, формується під час того, коли людина враховує, оцінює, зважає обставини, в яких вона знаходиться, усвідомлює мету, яка перед нею стоїть» [377, с. 566]. В контексті реалізації першої педагогічної умови передбачалось, що студенти усвідомлюватимуть актуальність індивідуалізації фізкультурно-спортивної діяльності учнів ЗЗСО у процесі участі в змодельованих професійно орієнтованих колізійних завданнях.

Ведучи мову далі, зазначимо, що наприклад Б. Ломов [260] в теорію мотивації ввів поняття вектора «мотив – ціль», зазначаючи, що сформований вектор «мотив – ціль» знаходить своє втілення у діяльності. У свою чергу, «здійснена діяльність (досягнута мета) створює можливість трансформування згаданого вектора на новий рівень, який також реалізується у діяльності й створює нові можливості тощо» [260, с. 217]. Таким чином, прогнозувалось, що в такому безперервному русі розвиватимуться педагогічні здібності, інтереси, схильності, морально-вольові якості, професійна майстерність МУФК. До того ж, вважали, що мотиви та цілі, пов'язані з оволодінням професією, перебувають в органічній єдності.

Таким чином, в межах упровадження першої педагогічної умови мотив розглядали як усвідомлене спонукання, джерело дії та поведінки, а мотивацію – як систему певним чином взаємопов'язаних супідрядних мотивів, що означають перевагу МУФК у виборі тих чи інших цінностей

та цілей, свідоме визначення ними лінії власної професійної поведінки та діяльності у процесі організації ІР з учнями.

Важливим для нашого дослідження визначено той факт, що основою мотивів виступають ціннісні уявлення, які координують суб'єктивне ставлення МУФК до професійної діяльності, зокрема того її аспекту, що стосується індивідуалізації та диференціації засобів ФК під час організації індивідуальних фізкультурно-спортивних занять учнів ЗЗО.

Окрім того, апелювали до результатів аналіз педагогічної літератури, які переконують, що етап ПП МУФК у ЗВО є найбільш сензитивним у руслі забезпечення мотиваційної й ціннісної професійної спрямованості, оскільки саме у цьому віці відбувається усвідомлення фундаментальних життєвих (професійних, культурних, особистісних) принципів. На наш погляд, саме така постановка питання дасть змогу змістити акценти у змісті ПП МУФК з цінностей кінцевого продукту у вигляді предметних знань, умінь, навичок на цінності процесу їх отримання, механізми самозміни та саморозвитку майбутніх педагогів.

Механізмом забезпечення професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК, в межах реалізації першої педагогічної умови, вважали становлення студента *суб'єктом власної освітньо-професійної діяльності*, що конкретно відбивається в поступовій самоорганізації МУФК особистісного освітньо-розвивального простору на основі єдності педагогічних дій викладача та студента. Прогнозувалось, що в рамках суб'єкт-суб'єктних відносин учасників освітнього процесу, побудованих на обміні емоційно-ціннісним досвідом вирішення професійно зорієнтованих завдань, відбуватиметься усвідомлення студентами себе суб'єктами професійно-педагогічної діяльності.

Відтак, вважали, що засоби, які сприятимуть розвитку професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК до ефективного використання засобів ФК у процесі ІР з учнями, повинні актуалізувати як зміст ПП, так і процесуальний аспект розвиток базових якостей особистості майбутнього педагога. На думку сучасних дослідників (П. Джуринський [157], В. Ішук [199], Р. Карпюк [206] та ін.), освітньо-професійна діяльність МУФК доцільно здійснювати в особливому педагогічному середовищі, в умовах особистісної залученості студентів та викладачів в освітній процес. В межах упровадження першої педагогічної умови, анонсована залученість студентів та викладачів педагогічного ЗВО забезпечувалась використанням змодельованих колізійних ситуацій. Анонсовані дидактичні завдання відбивали

особливим чином організовану особистісно-розвивальну ситуацію, вирішення якої активізувало механізми професійного самостановлення МУФК, що вимагало від студентів вияву професійних функцій, ціннісно-сислового ставлення до об'єктів, процесів, явищ майбутньої професійної діяльності, здійснення самостійних і творчих освітніх дій.

Дидактична цінність моделювання анонсованих ситуацій у тому, що студенти засвоювали спеціальні професійні знання щодо організації ІР з учнями на уроках ФК в квазіпрофесійних умовах, синтезуючи матеріал вивчених дисциплін навколо педагогічної проблеми.

Апелюючи до розуміння колізійної ситуації як цілеспрямованої дидактичної конструкції, що забезпечує цілісність освітнього процесу ПП МУФК шляхом використання ресурсів та можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО, виокремлено базові групи пропонованих проблемних завдань, серед яких:

– ситуації ціннісно-сислового вибору, сенс яких полягав у постановці студента перед вибором цілей педагогічної діяльності, оптимальних методів та прийомів досягнення мети – специфіка таких дидактичних одиниць полягала в усвідомленні МУФК особистісного сенсу педагогічної освіти на основі актуалізації ціннісно-сислового змісту педагогічних проблем, вирішення яких вимагало використання не лише засобів ФК, але й опори на ціннісні орієнтації та вияву професійно значущих якостей;

– пошуково-орієнтовані ситуації, особливість яких полягала в організації творчого пошуку шляхів вирішення змодельованої педагогічної проблеми, що стимулювало виникнення у студентів професійного інтересу до об'єктивного пізнання педагогічної реальності, усвідомлення значущості запропонованих явищ та об'єктів для майбутньої діяльності УФК, розвиток концептуальності педагогічного мислення;

– практико-імітаційні ситуації, спрямовувались на відтворення педагогічної реальності в умовах ігрової чи квазіпрофесійної діяльності, що вимагало від МУФК застосування моральних, інтелектуальних зусиль, віднайдення педагогічно доцільних засобів її вирішення; в таких умовах студенти реалізували особистісний потенціал, осмислювали професійно-особистісний досвід проектування методики ІР з учнями, котрі володіють різним станом здоров'я, що сприяло виробленню власної педагогічної позиції;

– ситуації рефлексії та самооцінки, в межах розігрування яких МУФК здійснювали критичний аналіз власних професійних дій, що

актуалізувало установку студентів на самовдосконалення у сфері індивідуалізації та диференціації ФВ школярів на уроках ФК.

Значимим, що подібне розмежування ситуацій носило дещо умовний характер й здійснювалось з метою логічного обґрунтування дидактичних шляхів забезпечення професійно-педагогічної мотиваційно-ціннісної спрямованості МУФК на збереження та зміцнення здоров'я учнів ЗЗСО на уроках ФК. В кожній із виокремлених ситуацій різною мірою відбиваються окремі аспекти професійної діяльності УФК, водночас усі ситуації є гранями, аспектами єдиної цілісної ситуації розвитку особистості МУФК у процесі ПП.

Провідними методами упровадження першого педагогічного фактору обрано імітаційні ігри, які за словами Ю. Безрученкова [74] активізують перебіг освітнього процесу й забезпечують інтенсивність квазіпрофесійної діяльності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного ЗВО. Сценаріями для імітаційних ігор слугували авторські колізійні проблемні завдання.

Специфіка використання імітаційних ігор полягала у моделюванні позитивної взаємодії учасників освітніх відносин, відповідно до умов колізійної педагогічної ситуації, в рамках якої майбутні педагоги мали змогу побувати в ролі суб'єкта педагогічної діяльності. У контексті реалізації першої педагогічної умови, колізійні професійно зорієнтовані педагогічні завдання, що відтворювались шляхом застосування методу імітаційних ігор, спрямовувались на вирішення таких завдань:

- забезпечення ціннісно-сміслового самовизначення МУФК в складних педагогічних ситуаціях, що вимагають нестандартних методичних рішень в аспекті організації ІР учнів на уроках ФК;

- формування у студентів цілісного образу педагогічної діяльності УФК, що здійснюється на користь особистості учня, суспільства та держави;

- набуття та трансформація МУФК досвіду організації педагогічно доцільної, безпечної ІР учнів на уроках ФК в ЗЗСО;

- розвиток критичного мислення майбутніх педагогів, рефлексії щодо себе та учнів;

- формування у майбутнього педагога позитивної мотивації та інтересу до педагогічної діяльності, розвиток навичок позитивної комунікації;

- створення оптимальних умов використання ресурсів та можливостей освітнього середовища педагогічного ЗВО тощо.

Залучення студентів до реальної діяльності з планування, реалізації

та корекції процесу організації ІР з учнями на уроках ФК в ЗЗСО та власної діяльності, визнання пріоритету самостійної освітньої діяльності МУФК сприяло самоствердженню майбутніх педагогів, зростанню освітніх та духовних потреб суб'єктів освітнього процесу, розвитку гуманістичних ціннісних орієнтирів, формуванню позитивного ставлення до майбутньої професійно-педагогічної діяльності, актуалізації мотивів збереження та зміцнення здоров'я кожного учня шляхом ефективного застосування засобів ФК.

Продовжуючи, відзначимо, що інтегрування *другої педагогічної умови* – створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями – забезпечувало формування когнітивно-інтегративного компоненту анонсованої готовності.

Розкриваючи зміст другого педагогічного фактора в межах дослідження, відзначимо, що ера вивчення освітнього середовища як педагогічного поняття розпочалась з середини ХХ ст. У сучасній педагогіці поняття «освітнє середовище» визначається як сукупність соціальних, культурних та інших умов, в межах яких здійснюється освітня діяльність індивіда, а також комплекс реально доступних освітніх послуг [369]. Своєю чергою В. Ясвін [479] поняттям «освітнє середовище» (або середовище освіти) позначає систему умов, що забезпечують формування особистості за наперед заданим зразком, а також тих різноманітних можливостей, що містяться в соціальному та просторово-предметному оточенні здобувача освіти й впливають на його розвиток [479, с. 15].

До можливостей освітнього середовища дослідник відносить засоби, форми, методи навчання, що забезпечують відповідність цілей професійної освіти та її змісту й узгоджуються з психологічними, фізіологічними та віковими особливостям розвитку студентів. Базовими моделями освітнього середовища науковець вважає: догматичне, безтурботне, кар'єрне та творче [479, с. 16].

Поряд з цим у сучасних дослідженнях методологи інноваційних освітніх систем, збагачуючи категорію «освітнє середовище» оновленим семантичним змістом, спрямовують наукову спільноту до забезпечення в

межах освітнього процесу педагогічного ЗВО інформаційно-комунікаційного (О. Шукатка [464]); адаптивного оздоровчо-освітнього середовище (С. Карасєвич [204]); інформаційно-освітнього (В. Сікора [386]); інноваційно-освітнього (Ю. Ковальова [217]); інформаційного (О. Стасєнко [405]); емоційно насиченого (А. Цьось [444]); інформаційно-насиченого середовища (С. Павловські (С. Pawlowski [556])) та ін.

Так, наприклад, С. Павловські (С. Pawlowski) [556, с. 278] під створенням інформаційно-насиченого освітнього середовища розуміє «процес забезпечення ПП майбутніх педагогів теорією, методологією та практикою розробки й оптимального використання інформаційних та комунікаційних технологій з метою зміни механізмів управління системою освіти у ЗВО; удосконалення методики та стратегії відбору змісту, методів та організаційних форм освітньої діяльності студентів; створення методичних освітніх систем, зорієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу студентів, формування умінь самостійно набувати знання...» [556, с. 279].

Таке інформаційно-насичене освітнє середовище сприяє, на його думку, по-перше, опануванню студентами особистісно значущими способами ефективної самостійної освітньої діяльності; по-друге, забезпечує реалізацію діяльнісного підходу у ПП; по-третє, дає змогу успішно вирішувати завдання щодо забезпечення суб'єктної позиції майбутніх педагогів [556, с. 280].

Впродовж реалізації другої педагогічної умови апелювали до науково перевірених висновків Т. Волошина [118], що організація такого середовища досягається шляхом *відбору та творчого перетворення інформації освітніх курсів*, що забезпечує перенесення акцентів з формування професійних знань, умінь та навичок на розвиток мислення майбутніх фахівців, детермінуючи тим самим актуалізацію їх внутрішнього світу та створюючи умови для особистісного зростання, самореалізації, становлення самосвідомості та побудови індивідуального для кожного студента напряму саморозвитку [118, с. 8].

В контексті дослідження вважали, що інформаційно-насичене освітнє середовище відбиває сукупність всіх освітніх факторів, що забезпечують саморозвиток, самоактуалізацію та творчу професійно-освітню самореалізацію МУФК шляхом:

по-перше, актуалізації в змісті обраних для експериментального дослідження, дисциплін інформаційних масивів, про специфіку організації ІР з учнями;

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

по-друге, збагачення та насичення змісту анонсованих курсів авторськими навчально-методичними матеріалами, зокрема спроектованими колізійними ситуативними завданнями;

по-третє, відбору та творчого перетворення освітньої інформації, яка інтегрована у зміст ПП МУФК, з метою актуалізації внутрішніх мотивів та ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів в аспекті забезпечення дієвості та результативності ФВ школярів на уроках ФК в ЗЗСО.

Детальне вивчення робочих програм обраних дисциплін, засвідчило їх значний інформаційний потенціал у розрізі формування когнітивно-інтегративного компонента досліджуваної готовності.

Так, в змісті курсу «Анатомія людини з основами спортивної морфології» передбачалась актуалізація відомостей про психологічні особливості організації ІР з учнями на уроках ФК. Зокрема в рамках вивчення теми «Автономна нервова система» розглядалися питання, що стосувались функційної та структурної організації психіки (процеси, стани, властивості) школярів; інтегративних психічних утворень учнів (мотиваційні, афективні, темпераментні, сенсорні, психомоторні, мнемічні, інтелектуальні, мовні, комунікативні, регуляторні, креативні, моральні). Паралельно в часі, прогнозували використання інформаційного потенціалу дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор». Зокрема, в межах теми «Техніка та тактика спортивних ігор» студенти інтегрували знання про особливості розвитку нервової системи школярів різних вікових категорій з відомостями про характеристику техніки та методики організації спортивних ігор тощо.

Спеціалізовані знання про особливості використання засобів ФК з метою організації ІР з учнями МУФК опановували у процесі вивчення дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК». У зміст окреслених курсів передбачалось здійснення актуалізації відомостей, що стосуються правових основ ФКіС, формування особистості учня у процесі ФВ, ролі та значення ФКіС у розвитку суспільства тощо. З метою розширення та систематизації загальнопедагогічних та спеціальних знань МУФК розроблено цикл семінарських занять на тему «ІР на уроках ФВ – вимога часу», реалізація яких планувалась в рамках курсу «ФК». В основу їх змісту покладено ідеї, про те, що кожна людина (тут – учень ЗЗСО) володіє індивідуальними фізичними, антропометричними, фізіологічними

здібностями, мотивами, інтересами, які необхідно урахувувати у процесі проєктування методики занять фізичними вправами на уроках ФК.

Впровадження *третьої педагогічної умови* – управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних вмінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів – спрямовувалось на розвиток діяльнісно-проєктувального структурного складника готовності студентів окресленої спеціальності до організації ІР з учнями й забезпечувалось шляхом імплементації в освітній процес спеціально розроблених технологічних педагогічних засобів, що забезпечують розвиток професійно значущих якостей УФК.

Поняття «*управління*», яке у загальному сенсі визначається як «керівництво, напрямок діяльності, дії кого-небудь» [288, с. 18], нині є одним з найбільш уживаних термінів, що використовуються практично в усіх сферах життя сучасного суспільства. У філософії під управлінням розуміється «функціональний елемент, функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує:

а) збереження їх певної структури;

б) підтримку встановленого режиму діяльності;

в) реалізацію явної або латентно заданої програми такої діяльності (досягнення мети)» [433, с. 282]. У педагогіці під управлінням розуміється «свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, органів влади на людей, освітні, економічні та інші об'єкти, що здійснюється для організації їх дії з метою отримання бажаного результату» [270, с. 74]. У процесі інтегрування третьої педагогічної умови під управлінням розуміли свідомий цілеспрямований вплив на МУФК як суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюється з метою досягнення, анонсованих в основній освітній програмі, професійно значущих цілей, збагачення загальнопедагогічних та спеціальних фахових вмінь та навичок студентів загалом й зокрема в аспекті організації ІР з учнями.

Відзначимо, що формувальний етап дослідження, який передбачав цілеспрямоване упровадження запропонованих педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями, частково припав на період тотальних карантинних обмежень в нашій країні та світі. Тому реалізація третього педагогічного фактор здійснювалась віддалено й передбачало організацію самостійної роботи МУФК.

У загальному розумінні поняття «віддалене» тлумачать як «те, що знаходиться далеко, на великій відстані від чогось» [105, с. 180]. Зазначимо, що віддаленим управління межах дослідження називали

опосередковану організацію освітньої (аудиторної та позааудиторної) діяльності студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт, на основі використання сукупності спеціально розроблених навчально-дидактичних матеріалів, використання яких забезпечувало регулювання та одночасно корекцію їх самостійної активності в заданому напрямку з метою досягнення бажаних результатів.

Ураховували, що в системі вищої освіти самостійна робота МУФК складає, згідно з нормативними документами, 50% часу від загальної кількості, встановлених в основній освітній програмі, годин. Спираючись на трактування прикметника «самостійний» визначальною ознакою самостійної роботи МУФК вважали діяльність, що здійснюється суб'єктом власними силами, без допомоги викладачів чи стороннього впливу [390, с. 110].

Окрім того, брали до уваги той факт, що нині педагоги (О. Коротун [230], П. Підкасистий [330], О. Снігур [391], В. Ткаченко [427] та ін.) відзначається зростаюча роль самостійної роботи студентів, що детерміновано трьома основними чинниками:

по-перше, необхідністю розвитку здатності МУФК адаптуватись до умов професійної діяльності, які динамічно змінюються і вдосконалюються й вимагають від учителя уміння орієнтуватися в потоці інформації та функціонувати в умовах науково-технічного прогресу;

по-друге, зміною цілей ПП, її спрямованістю на формування практичних, квазіпрофесійних вмінь та навичок креативної, творчої діяльності;

по-третє, тотальною інформатизацією та комп'ютеризацією освіти.

У педагогічній науці самостійна робота студентів окреслюється як: «індивідуальна чи колективна освітня діяльність, що здійснюється без безпосереднього керівництва викладача» [442, с. 243]; «метод навчання та самоосвіти, передумова дидактичного зв'язку різних методів між собою» [497, с. 455]. Своєю чергою, П. Підкасистий [330] самостійною освітньою роботою здобувачів називає будь-яку організовану викладачем, активну діяльність, що здійснюється у спеціально відведений для цього час і передбачає досягнення певної дидактичної мети (наприклад, осмислення отриманих знань, узагальнення та систематизація знань, закріплення, збагачення та розвиток фахових умінь та навичок), але виконується студентами автономно, без його безпосереднього керівництва [330, с. 331]. На переконання Є. Танько [421], у процесі

самостійної діяльності студенти діють у позиції активної творчої особистості [421, с. 22].

Водночас, упровадження третього педагогічного фактора здійснювалось з опорою на думку І. Баличевцевої [63], що саме в процесі самостійної роботи у студентів формується готовність до майбутньої діяльності, оскільки вони змушені без зовнішньої допомоги проектувати цілі самостійної роботи, планувати її, «самомобілізуватися» задля її виконання, самостійно вирішувати різноманітні пізнавальні завдання, осмислювати та запам'ятовувати встановлений обсяг освітньої та іншої необхідної інформації тощо [63, с. 132]. Окрім того, апелювали до факту, що самостійна робота МУФК у ЗВО є структурною складовою ПП, виконується згідно конкретних завдань та під чітким методичним контролем викладача під час аудиторних занять й в процесі позааудиторної діяльності.

Нині у зв'язку з комп'ютеризацією, інформатизацією та цифровізацією всіх сфер життя сучасного суспільства поряд із традиційними видами самостійної роботи дедалі більшого поширення набувають її інноваційні форми. Зважаючи на ситуацію, що склалася в нашій країні у зв'язку з пандемією COVID-19, й ураховуючи дидактичні можливості інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, в межах упровадження третьої педагогічної умови самостійна робота МУФК здійснювалась:

наприклад, під час *аудиторних занять* (участь у тестуванні на лекції; у письмових експрес опитуваннях; розробка опорного конспекту до матеріалів лекції; написання тез; розробка плану (простого чи складного) лекції, доповіді, виступу тощо);

по-друге, як *позааудиторна самостійна робота* під час виконання студентами різного роду завдань (підготовка до семінарських та практичних занять; розробка презентацій з різних конкретних тем; складання бібліографічного списку до конкретної теми; підготовка доповідей, рефератів; курсових робіт (проектів); оформлення результатів практик; виконання випускної кваліфікаційної роботи; пошук додаткової інформації стосовно конкретної теми; розробка проєкту (індивідуальна або групова); написання есе; вирішення завдань та виконання вправ тощо).

Ефективність організації самостійної діяльності студентів у напрямі збагачення професійних вмінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів, залежала, передусім, від якості:

- 1) опанування студентами раціональними методами, прийомами самостійної освітньої діяльності;
- 2) наявності чітко розробленої та детально продуманої системи освітніх, зокрема й колізійних завдань для самостійної роботи;
- 3) забезпечення МУФК необхідною та достатньою навчальною, навчально-методичною, довідковою та спеціальною літературою;
- 4) надання можливостей майбутнім педагогам для користування технічними засобами навчання, обчислювальною технікою, освітньо-лабораторним, фізкультурно-спортивним обладнанням;
- 5) своєчасним наданням завдань та їх оперативною перевіркою;
- 6) дотриманням встановленого графіка консультацій, контрольних робіт, колоквиумів, заліків та ін.

У світлі впровадження третьої педагогічної умови, віддалене управління самостійною роботою МУФК, що детермінувала розвиток загальнопедагогічних та спеціальних вмінь студентів розробляти методику організації ІР зі школярами на уроках ФК розуміли як свідому, цілеспрямовану організацію індивідуальної аудиторної та позааудиторної діяльності майбутніх педагогів, яка здійснюється ними без прямого (безпосереднього) контакту з викладачами за допомогою виконання спеціально розроблених дидактичних завдань.

Однією з найважливіших умов використання потенціалу віддалено керованої самостійної діяльності МУФК вважали доступність спеціально розроблених покрокових методичних рекомендацій щодо виконання кожного колізійного завдання і прикладних зразків його розв'язання.

Прогнозували, що управління самостійною діяльністю МУФК здійснюватиметься шляхом впровадження у освітній процес педагогічного ЗВО технологічних педагогічних засобів, на основі використання студенти перебуватимуть у позиції спостерігача за станом і реакціями власної свідомості на зовнішні умови і внутрішні стимули. Продовжуючи характеристику третьої педагогічної умови, зазначимо, що витлумачення змістового наповнення поняття «технологічні педагогічні засоби» передбачало урахування семантичного значення термінів «засіб», «засоби навчання», «педагогічні засоби» та «технологія».

Поняття «засіб» у найширшому значенні визначається як «прийом, спосіб дії для досягнення чогось» [389, с. 46]. З іншої точки зору засобами навчання називаються «матеріальні та природні об'єкти, що використовуються в освітньому процесі для презентування навчальної інформації, організації пізнавальної діяльності студентів та управління нею» [66, с. 206]. Натомість до педагогічних засобів – відносяться

матеріальні об'єкти та предмети духовної культури [280, с. 134].

До сукупності педагогічних засобів, які доступні для застосування у педагогічному ЗВО в контексті впровадження третьої педагогічної умови, віднесено: технічні засоби навчання, якими обладнано навчальні аудиторії для проведення аудиторних занять; друковані видання, програмне забезпечення, електронні освітні ресурси, сучасні професійні бази даних та інформаційні довідкові системи, у тому числі із можливістю віддаленого доступу у разі застосування електронного навчання, дистанційних освітніх технологій.

У сучасних умовах комп'ютеризації освітнього процесу для організації самостійної роботи МУФК у педагогічних ЗВО створене електронне освітнє середовище, що забезпечувало практичні можливості організації віддаленого управління окресленим видом освітньої діяльності студентів. Гарантоване досягнення запланованого результату – збагачення професійних вмінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів – у процесі віддаленого управління самостійною роботою здобувачів освіти зумовлювалось технологічністю педагогічних засобів, які використовувались задля сходження до анонсованої цілі.

Технологічність педагогічних засобів як семантичний конструкт трактувалась з опорою на існуючі в сучасній педагогічній науці тлумачення поняття «технологія». У найзагальнішому значенні під технологією (від грец. *τεχνολογια*, що походить від грец. *τεχνολογος*; грец. *τεχνη* – майстерність, техніка грец. *Λογος* – (тут) передавати) – наука («корпус знань») про способи (набір і послідовність операцій, їх режими) забезпечення потреб людства за допомогою (шляхом застосування) технічних засобів (знарядь праці) розуміють «сукупність засобів та способів досягнення результатів у будь-якій діяльності» [105, с. 782]. На думку українських учених А. Нісімчука, О. Падалки, І. Смолюка, «технологія в будь-якій сфері – це діяльність, яка максимально відбиває об'єктивні закони предметної сфери і тому забезпечує найбільшу для даних умов відповідність результату діяльності поставленим цілям» [303, с. 5]. Аналіз існуючих у різних сферах наукового знання визначень технології дав змогу виокремити її провідну ознаку – досягнення гарантованого результату, тобто відповідної мети.

Ураховуючи сказане, технологічними в межах дослідження, вважали ті педагогічні засоби, використання яких МУФК в процесі самостійної роботи, уможливить організацію віддаленого управління різними видами їх аудиторної та позааудиторної діяльності, спрямованої на збагачення

загальнопедагогічних та спеціальних вмінь і навичок організації ІР з учнями на уроках ФК. До низки таких засобів віднесено:

1) авторські навчально-методичні матеріали, зміст яких алгоритмізує виконання МУФК розроблених колізійних професійно зорієнтованих завдань;

2) посібник «Легка атлетика у програмі фізичного виховання школярів», зміст якого розкриває особливості організації ІР учнів ЗЗСО на уроках ФК шляхом використання фізкультурно-спортивного потенціалу легкої атлетики;

3) навчальний посібник для студентів, котрі здобувають вищу освіту в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт – «Тестування ФК та рівня здоров'я школярів засобами контролю та самоконтролю»;

4) автоматизовану програму для ПК «Оцінка фізичного розвитку та стану здоров'я школярів»;

5) навчально-методичні матеріали, які студенти використовували під час проходження різних видів практик з метою діагностування та моніторингу розвитку індивідуальних фізичних здібностей учнів ЗЗСО – «Паспорт здоров'я»;

6) інформаційне середовище педагогічного ЗВО;

7) систему індивідуальних освітніх щоденників (наприклад, особистісного зростання).

Передбачалось, що використання окреслених засобів, дасть змогу, регулювати самостійну фізкультурно-спортивну та педагогічну діяльність МУФК; контролювати її систематичність та оцінювати ефективність; стимулювати розвиток у студентів потреби в постійному педагогічному самовдосконаленні.

Реалізація *четвертої педагогічної умови* – інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти – передбачала формування рефлексивно-творчого компонента готовності МУФК до організації ІР з учнями й спрямовувалась на забезпечення професійно творчого саморозвитку студентів педагогічних ЗВО шляхом перенесення засвоєних знань у науково-дослідницьку і проєктну діяльність.

Залучення МУФК до розробки авторських педагогічних проєктів вивчення наукової літератури, проведення фізкультурно-спортивних досліджень, експериментів, спостережень, актуалізувало потребу

студентів у розвитку особистісного професійно-педагогічного потенціалу

У найзагальнішому сенсі поняття «інтеграція» (від лат. *integratio* – відновлення, поповнення), утворене від дієслова «інтегрувати» – «доводити до гармонійного чи координованого цілого, перебудовуючи, організовуючи й іноді додаючи чи видаляючи його елементи чи частини» [433, с. 418], визначається як:

– процес або дія, результатом якого є об'єднання в ціле будь-яких частин, елементів, відновлення єдності – з'єднання частини в єдине ціле (В. Джумирко [156]);

– об'єднання, укрупнення (В. Хранівська [438]).

В рамках психологічної науки інтеграція визначається як процес координування та об'єднання різноманітних окремих елементів в єдине ціле [368, с. 317]. Здійснений, на основі вивчення словниково-довідкової літератури, контент-аналіз терміну «*інтеграція*», дав змогу конкретизувати ключову характеристику згаданої категорії – декларування ідеї єдності, цілісності, об'єднання в ціле яких-небудь частин або елементів, відновлення єдності чогось. Апелюючи до висловленої тези, під інтеграцією в контексті упровадження четвертої педагогічної умови, розуміли процес об'єднання дидактичних елементів, що характеризувались проблемністю, варіативністю, інтегративністю, в єдине, гармонійне, координоване ціле.

Інтегрованими дидактичними елементами в межах дослідження виступав комплекс завдань, що доповнювали зміст, задекларованих в основній освітній програмі видів навчальної та педагогічної (виробничої) практик МУФК. Мета яких, як відзначає Ю. Драгнев [164], посиляючись на державний освітній стандарт вищої освіти в галузі освітньої діяльності за спеціальностями 014.11 Середня освіта (Фізична культура) й 017 Фізична культура і спорт [400], забезпечити розвиток здатності МУФК творчо застосовувати у педагогічній діяльності науково-теоретичні знання та практичні вміння й навички задля збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді з урахуванням індивідуальних можливостей кожного школяра, сприяти актуалізації інтересу майбутніх педагогів до науково-дослідної роботи в галузі педагогічних наук тощо [164, с. 77].

Використання окреслених педагогічних інновацій здійснювалось на основі організації *проектної діяльності* студентів під час проходження різних видів практик. Передбачалось, що таке дослідницьке рішення сприятиме формуванню у МУФК умінь творчо застосовувати в практичній педагогічній діяльності отримані в процесі ПП теоретичні знання стосовно, наприклад особливостей організації ІР учнів на уроках

ФК під час занять нетрадиційними видами гімнастики (диско-гімнастика, акробатичний рок-н-рол, кіклег, спортивна аеробіка, «тисяча рухів», стретчинг, позова розтяжка, біомеханічна стимуляція, вольова гімнастика, пластична гімнастика та ін.), нетрадиційними фізичними вправами та спортом й використання індивідуальних фізичних можливостей школярів під час проведення нетрадиційних спортивних ігор (бейсбол, сквош, дартс, сепактакроу, гольф, кеглі, крокет, крикет, гейтбол, хітбол, лякрос, гельський або ірландський футбол, австралійський футбол, поло, лапта, роккі, городки та ін.), передбачати та прогнозувати ефективність власних педагогічних рішень,

В основу проєктної діяльності покладено метод проєктів. У загальному розумінні термін «проєкт» (від лат. *projectus* – виступає вперед), трактується як: попередній текст якогось документа [242, с. 75]; «план, задум, намір» [457, с. 61]). Вперше педагогічні згадки про нього датуються 1908–1910 роками й відбивають описи практики так званих «домашніх проєктів», що застосовувалися у сільських клубах молоді та у сільськогосподарських школах.

У сучасній педагогічній науці *метод проєктів* (від грецьк. *Μεθοδος* – буквально означає «шлях дослідження») визначається як «система навчання, за умов якої студенти опановують знання в процесі планування і виконання практичних завдань, що систематично варіюються й ускладнюються – проєктів» [332, с. 140]; заснована на прагматичній педагогіці форма організації освіти, де студенти самостійно обирають ті чи інші практичні завдання (проєкти) й в процесі їх виконання набувають знання та навички [169]. Таким чином, в основі методу проєктів, за словами І. Шевченко [458], лежить «діяльнісна освіта» [458, с. 257]. Саме на основі практичного діяння, відзначає В. Аніщенко [362], під час самостійної роботи над проєктами забезпечуються умови для творчої самореалізації особистості педагогів, розвитку їх критичного мислення, уміння самостійно конструювати знання про методіку організації ІР з учнями на уроках ФК в ЗЗСО та орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

В рамках реалізації четвертої педагогічної умови студенти під час проходження різних видів практик виконувати освітні завдання, вирішення яких передбачало розробку авторських проєктів, зокрема дослідницькі, методичні, творчі, просвітницькі та ін. Задля досягнення ефективності окресленої діяльності використовувались ресурси та можливості педагогічного ЗВО, водночас МУФК мали безперешкодний доступ до консультативної он-лайн платформи, в площині якої

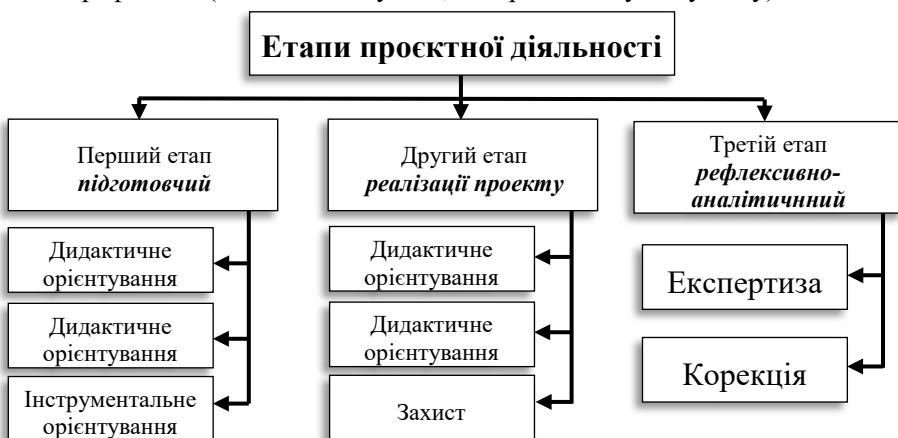
Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

забезпечувалась продуктивна, творча «суб'єкт-суб'єктна взаємодія» на рівнях «викладач – студент», «студент-студент».

Розробка МУФК проєктів, спрямованих на організацію різноманітних фізкультурно-спортивних заходів на уроках ФК в ЗЗСО з опорою на індивідуальні фізичні можливості учнів, здійснювалась впродовж алгоритмізованої діяльності студентів, концептуальна схема якої відображена на рис. 4.7, й відбивала такі логічні етапи:

- планування роботи (вибір проблемного завдання для проєктної діяльності, обговорення ідей, планування обсягу роботи);
- аналітичний етап (формування уявлення про результат проєктної діяльності, збирання інформації, робота з різними джерелами, обмін інформацією);
- етап узагальнення (аналітична робота з отриманими матеріалами, підбір можливого зорового ряду для презентації, оформлення отриманого матеріалу у певному вигляді);
- презентація одержаних результатів (презентація проєкту, виступ);
- рефлексія (підбиття підсумків, створення ситуації успіху).

Рис. 4.7 Етапність проєктної діяльності МУФК в рамках виконання проблемних, варіативних освітніх завдань під час проходження різних видів практик

Передбачалось, що розроблені авторські проєкти МУФК реалізовуватимуть в ЗЗСО під час проходження різних видів педагогічної практики. Поза як, проєкти студентів відбиватимуть практико-орієнтований характер, тому що, як реальний освітній продукт,

міститимуть конкретні заходи, що мають суспільно-корисне значення для вирішення проблеми організації ІР з учнями: майстер-класи з фізичного вдосконалення, підготовка сценаріїв спортивних заходів, просвітницька діяльність, випуск шкільної газети, оформлення стендів із тематикою ЗСЖ, фізкультурно-оздоровча індивідуальна робота з дітьми та підлітками, суддівство спортивних змагань та безпосереднє керівництво їх проведенням, інструкторська діяльність у період літньої педагогічної практики (на сплавах, у походах) тощо. Рефлексія отриманих результатів, натомість, спрямовуватиме студентів до педагогічного самовдосконалення та творчої професійної самореалізації.

Отже, прогнозувалось, що поряд із нормативно передбаченими змістом різноманітних видів практики завданнями (у вигляді розробки конспектів уроків ФК та різноманітних шкільних спортивних заходів відповідно до плану роботи ЗЗСО), МУФК виконуватимуть проблемні спеціальні проєктні завдання, що ініціюватимуть розробку різних додаткових фізкультурно-спортивних заходів, пропаганду цінності здоров'я та значущості ФК й ФВ в житті кожної людини.

Упровадження комплексу обґрунтованих педагогічних умов в освітній процес ЗВО України спрямовувалось на оновлення ПП МУФК у напрямі формування готовності студентів до організації ІР з учнями. Схарактеризовані педагогічні фактори визначено методичними векторами для організації формувального етапу експериментального дослідження.

Висновки до четвертого розділу

У розділі конкретизовано ключові концептуальні положення ПП МУФК до організації ІР з учнями, які розглянуто на трьох концептуальних рівнях – *теоретичному, методологічному, технологічно-методичному (практичному)*, кожен з яких вважали її інтегративним, вузловим складником, де віддзеркалено ключові авторські ідеї. *Теоретичний концепт* запропонованої концепції відбиває суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями; соціальні (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища *та ін.*; популяризації в світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів

освіти) й педагогічні (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ в ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти) тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації ІР з учнями; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі ФВ учнів в зарубіжних країнах; нормативно-правове підґрунтя підготовки МУФК до організації ІР з учнями; перспективні напрями оновлення ПП МУФК (реалізація практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементацію міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізацію й діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки МФУК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО).

Методологічний концепт ПП МУФК до організації ІР з учнями ретранслюється у таких площинах: імплементації сукупності *загальнонаукових* (системний, синергетичний, епістеміологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований) й *конкретно-наукових* (суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний) методологічних підходів як ключових векторів організації дослідницької роботи; конкретизації загальнопедагогічних та специфічних закономірностей ПП МУФК до організації ІР з учнями й структуризації сукупності засадничих постулатів наукової розвідки у *три блоки* – загальнопедагогічні, організаційні, специфічні, кожен з яких регулює експериментальну діяльність або конкретизує логіку добору змісту певних елементів авторської педагогічної системи; визначення нових особливостей і властивостей досліджуваного об'єкта, що призводить до очікуваного результату – готовності майбутніх МУФК до професійної діяльності; виявленні розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО в контексті формування готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Практичний концепт розробленої концепції відбиває можливості

реалізації системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітній процес педагогічних ЗВО України, упровадження інноваційних технологій фахового навчання студентів, застосування авторських ситуативних професійно зорієнтованих колізійних завдань, визначення ефективності такого процесу на різних етапах його здійснення. Характеризуючи змістове наповнення площини практичного концепту, зауважимо, що він інтегрує різноманітні процесуальні складники досліджуваного об'єкта, адже містить інформацію про проведення педагогічного експерименту в кількох педагогічних ЗВО. У практичному розрізі використання третього концепту передбачало упровадження педагогічних умов й структурно-функціональної моделі системи ПП МУФК до організації ІР з учнями, авторського навчально-методичного забезпечення.

Структуру педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями розглянуто як спеціальним чином організовану сукупність підсистем, елементів та зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутніми педагогами певного рівня *готовності* до індивідуалізації й диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФВ на основі використання ІР і здатності до її адекватного вияву в реальних педагогічних ситуаціях. В межах дослідження авторська педагогічна система є *абстрактною*, оскільки є опосередкованим результатом відображення дійсності; *відкритою*, адже пов'язана з навколишнім середовищем мережею зовнішніх зв'язків (матеріально-технічне забезпечення процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВО; педагогічні умови ПП МУФК до організації ІР з учнями; методико-соціальний різ стану здоров'я учнівської молоді; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК; нормативно-правове регулювання ФВ школярів; соціально-економічні виклики суспільства (зокрема, пандемія COVID-19 тощо); *складною*, оскільки її структурні елементи неоднорідні, різноякісні, виконують низку функцій, ретранслюють різноманітні види зв'язків (інформаційні, функціональні, зворотні) й можуть бути розглянуті як підсистеми, що мають власну структуру; що *безперервно розвивається*, адже з плином часу за умови трансформації вимог соціального середовища, припускаємо можливість зміни її структури і функцій й *самоорганізується*, адже – здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

Структурними елементами (підсистемами) експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено: *цільовий* елемент – відбиває генеральну мету реалізації презентованої системи ПП МУФК до організації ІР з учнями – забезпечення високого

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

рівня готовності МУФК до індивідуалізації й диференціації ФВ школярів шляхом організації ІР на уроках ФК в ЗЗСО; *теоретико-методологічний* – віддзеркалює засадничі теоретичні (передумови, соціальні та педагогічні тенденції й зарубіжний досвід ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі ФВ учнів), нормативно-правові (підвищення якості професійної освіти МУФК у ЗВО; нормативне регулювання державою напрямів професійної діяльності УФК в процесі ФВ учнів; забезпечення розвитку культури ЗСЖ, здоров'язбереження, здоров'ятворення школярів різних вікових груп; спрямованість на реалізацію індивідуальних здібностей учнів з різним рівнем фізичного, інтелектуального, психофізіологічного розвитку; дотримання міжнародного законодавства у сфері збереження здоров'я учнів в ЗЗСО), методологічні засади дослідження (загальнонаукові та конкретно наукові методологічні підходи, закономірності та принципи дослідження, які відбивають зміст чотирьох рівнів науково-методичного авторського уявлення про досліджуваний процес; *праксеологічно-технологічний елемент* – знайшов відображення в логіці поетапного використання розвивального потенціалу (ресурси, можливості) освітнього середовища педагогічного ЗВО задля формування готовності МУФК до організації ІР учнів шляхом цілеспрямованого упровадження виокремленого комплексу педагогічних умов й використання палітри традиційних й інноваційних форм, методів засобів організації освітньої діяльності студентів; *діагностико-оцінювальний елемент системи* – констатує структурні складники (*компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проєктування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмій проєктувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій,

спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, вмінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), показники) готовності МУФК до організації ІР з учнями й інтегрує засоби педагогічної діагностики стану сформованості окресленого феномену за чотирма (низький, задовільний, достатній, високий) рівнями); *результативний* елемент – презентує очікуваний результат – високий і достатній рівень готовності МУФК до організації ІР з учнями.

Синтез розроблених теоретичних та практичних засадничих положень про процес ПП МУФК до організації ІР з учнями відображено у структурно-функціональній моделі експериментальної педагогічної системи, що є її абстрактною характеристикою, спрощеним образом, який відображає основні її складники (*цільовий, теоретико-методологічний, праксеологічно-технологічний, діагностико-оцінювальний, результативний*) та зв'язки між ними.

Апелюючи до вимог соціального замовлення на забезпечення якості фізкультурно-спортивної освіти учнів ЗЗСО; особливостей професійно-педагогічної діяльності УФК в умовах організації ІР на уроках ФК в освітньому просторі ЗЗСО; сутності готовності МУФК до організації ІР зі школярами як системного феномена; єдності змістових ліній освітнього стандарту вищої педагогічної освіти та реалізації компетентнісного підходу в підготовці МУФК тощо виокремлено педагогічні умови, реалізація яких забезпечить дієвість авторської експериментальної системи. До переліку педагогічних умов ПП МУФК до організації ІР з учнями належить: забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями; управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних вмінь МУФК щодо проектування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти. Підґрунтям анонсованих педагогічних умов вважали композицію організаційно-педагогічних, змістовно-педагогічних і процесуально-педагогічних факторів функціонування освітнього процесу в педагогічному ЗВО, що детермінують один одного.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У монографії здійснено теоретико-експериментальне дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Виконане дослідження відкриває новий науковий напрямок, орієнтований на вирішення фундаментальної теоретико-прикладної проблеми професійної педагогіки, – розробку педагогічної концепції професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, яка сприяє осмисленню нового педагогічного феномену та процесу її формування.

Проведене дослідження засвідчує правомірність згенерованої гіпотези, й дає змогу сформулювати такі висновки:

Шляхом компаративного аналізу філософсько-педагогічних ідей забезпечення ЗСЖ молоді в історико-культурній ретроспективі виявлено суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями. Відтак причини звернення педагогічної спільноти до розробки групових та індивідуальних форм ФВ учнів і студентів прокласифіковано в кілька груп, що корелюють з конкретним історичним періодом. *Перша група* суспільно-історичних передумов опирається на емпірико-культурні трансформації змісту фізкультурної освіти згідно античного постулату «турботи про себе» в розріз «турботи про інших». *Друга група* – охарактеризована крізь призму урахування тенденцій розвитку педагогічної думки у ФВ, що були панівними впродовж *позапарадигмального етапу*. *Третя група* суспільно-історичних причин ПП МУФК до організації ІР з учнями простежується в розгортанні *гуманітарно зорієнтованого етапу* розвитку спеціальної та неспеціальної фізкультурної підготовки молоді в закладах освіти. *Четверта група* суспільно-історичних передумов – (опосередкованість проблеми опанування учнями стратегіями ведення ЗСЖ соціокультурною ситуацією розвитку суспільства) простежується у тенденціях, виокремленого в межах дослідження, *соціально зорієнтованого етапу* популяризації знань про особливості організації УФК ІР з учнями. *П'ята група* суспільно-історичних передумов – простежується у розгортанні *інтеграційного етапу* розвитку науково-методичної думки щодо організації ІР з учнями на уроках ФК.

Виявлені суспільно-історичні передумови ПП МУФК до організації ІР з учнями стали підвалинами для виокремлення соціальних (актуалізація в суспільній думці ідеї становлення культури здорового та

безпечного способу життя учнів як стратегічного ресурсу індивідуального і суспільного розвитку; погіршення стану здоров'я сучасної учнівської молоді на фоні несприятливого впливу соціально-гігієнічних факторів зовнішнього середовища (техногенні зміни в житті людства, девальвація моральних цінностей, прогресуюча деідеологізація фізкультурної освіти, інтенсифікація освітньої діяльності учнів та ін.); популяризації в світовій науковій думці ідеології самозбереження як концептуального механізму формування і зміцнення індивідуального здоров'я здобувачів освіти) й педагогічних (необхідність практичної реалізації ідеї гуманізації ФВ в ЗЗСО; націленість світової спільноти на виховання життєздатного підростаючого покоління, що диктує необхідність розвитку в МУФК нового типу педагогічного здоров'язбережувального мислення, що характеризується гуманністю, духовністю, моральністю, сформованістю професійної відповідальності й стійкості, усвідомленням виняткової цінності життя і здоров'я кожного учня; розширення можливостей індивідуалізації ФВ школярів шляхом використання засобів дистанційної освіти) актуалітетів дослідження.

В процесі аналіз зарубіжного досвіду ПП МУФК до реалізації диференційованого та індивідуального підходів в процесі фізичного виховання учнів конкретизовано тенденції інноватизації окресленого процесу, до переліку яких віднесено: реалізацію практико-зорієнтованого підходу в конструюванні змісту освіти; упровадження проблемно-зорієнтованої моделі навчання; імплементацію міждисциплінарного підходу з метою фундаменталізації знань студентів про анатомічні, антропометричні, фізіологічні, фізичні, психоемоційні, психологічні особливості розвитку дитячого організму; технологізацію й діджиталізацію навчання студентів; зближення традиційної загальнонаукової підготовки МФУК з практичною, що передбачає співпрацю ЗВО й ЗЗСО.

Методологію дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями схарактеризовано на чотирьох рівнях методологічного знання: *філософському* (закони матеріалістичної діалектики і принципи гносеології); *загальнонауковому*, що презентований положеннями системного, синергетичного, епістеміологічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів; *конкретно-науковому*, зміст якого відбивають ключові засади суб'єктного, культурологічного, аксіологічного, акмеологічного підходів; *технологічному*, що ретранслює комплекс методів дослідження, що містить: теоретичні та емпіричні методи, методи математичної статистики, прогностичні методи.

Методологічну основу дослідження ПП МУФК до організації ІР з учнями складає єдність природничої (описової) та гуманітарної (пояснювальної) методології, яка забезпечувала відбір, аналіз й об'єктивну інтерпретацію, презентованих в дисертаційній роботі, результатів.

Конкретизовано загальнопедагогічні (зумовленість цілей, змісту і процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями потребами соціальної спільноти; детермінованість освітніх результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями характером педагогічних умов і методичної моделі освітнього процесу в ЗВО; зумовленість результатів ПП МУФК до організації ІР з учнями суб'єктивною та професійною значущістю навчального матеріалу, ставленням студентів до цінностей ФВ, ФК, індивідуального здоров'я, проблеми здоров'язбереження учнів; адекватність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в ЗВО положенням сучасних нормативно-правових документів, що регулюють процес ФВ учнів, інтенсифікації та інноватизації середньої освіти, стандартизації та нормування ПП майбутніх педагогів) та специфічні (детермінованість рівня сформованості готовності МУФК до організації ІР зі школярами оволодінням і здатністю до використання комплексу академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей у вирішенні практичних завдань індивідуалізації й диференціації ФВ учнів; зумовленість процесу формування готовності МУФК до організації ІР з учнями зниженням рівня особистісного сприйняття ризиків нових освітніх умов шляхом участі студентів в діяльності ресурсних центрів індивідуалізації фізкультурної освіти, які функціонували на базі обраних для експериментального дослідження ЗВО; залежність процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями від особистісного ставлення студентів до цінностей здоров'язбережувальної фізкультурної освіти учнівської молоді; зумовленість формування досліджуваної готовності забезпеченням в освітньому процесі ефекту «педагогічного резонансу», «педагогічних колізій» та ін.) закономірності ПП МУФК до організації ІР з учнями й *принципи* (організаційні (принцип гуманістичної спрямованості в навчанні; принцип безперервності і наступності ПП МУФК; принцип практичності; принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання у вищій школі та ін.), загальнопедагогічні (принцип науковості; доступності; наочності, міцності знань, умінь і навичок, розвитку розумових здібностей студентів (принцип ґрунтовності); систематичності та послідовності та ін.), специфічні (принцип нелінійності; превалювання автономії студентів, всебічної інтегративності та ін.)) здійснення дослідницьких дій.

Конкретизовано й обґрунтовано структурні складники готовності МУФК до організації ІР з учнями. У структурі окресленого феномену виокремлено: *компоненти* (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-інтегративний, діяльнісно-проектувальний, рефлексивно-творчий), *критерії* (мотиваційний – стійка мотивація студентів до реалізації гуманістичної, особистісно зорієнтованої освітньої парадигми у процесі ФВ учнів шляхом індивідуалізації занять ФК задля збереження та зміцнення здоров'я школярів; пізнавальний – здатність студентів інтегрувати загальнопедагогічні й специфічні знання про особливості організації ІР з учнями на уроках ФВ у процесі проектування рішень професійно зорієнтованих колізійних завдань; поведінковий – вияв МУФК сформованих загальнопедагогічних і спеціальних вмінь проектувати методику організації ІР з учнями на уроках ФВ та в позаурочний час, що інтегрує надбання педагогіки, психології, фізіології, гігієни й забезпечує збереження та зміцнення здоров'я школярів з різним рівнем розвитку фізичних здібностей; рефлексивний – здатність студентів до систематичної самооцінки ефективності професійно-педагогічних дій, спрямованих на забезпечення індивідуалізації фізичної активності школярів та безперервної самоосвітньої діяльності у напрямі збагачення знань, вмінь, навичок щодо інноватизації засобів ФВ у напрямі організації ІР з учнями), *показники* готовності МУФК до організації ІР з учнями й визначено та схарактеризовано її *рівні* (низький, задовільний, достатній, високий).

Обґрунтовано розвивальний потенціал освітнього середовища педагогічного ЗВО, що відбивається в сукупності *ресурсів* (нормативно-орієнтаційні, що задають ключові знаннєво-пізнавальні, діяльнісно-досвідні, рефлексивно-орієнтувальні орієнтири ПП МУФК в рамках нормативних документів у сфері вищої професійної педагогічної освіти, загальної середньої освіти, інноватизації ФВ учнівської молоді, індивідуалізації освіти школярів, зокрема й фізкультурної; змістовно-інформаційні ресурси віддзеркалені у змісті професійних освітніх програмах, робочих програмах дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК», практик, курсів за вибором, позакласної фізкультурно-спортивної діяльності учителя ФК, інформаційного забезпечення ПП МУФК, положень професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів

закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», інтегрований зміст яких спрямовує студентів до усвідомлення необхідності індивідуалізації ФВ школярів та подолання нормативної «зрівнялівки» на уроках ФК; комунікативно-діяльнісні, що відображають продуктивність педагогічної взаємодії в системах «викладач-МУФК», «МУФК-ЗВО», «МУФК-база практики», «ЗВО-установи, де студенти проходять різні види практик» у напрямі формування готовності МУФК до організації ІР з учнями) і *можливостей* (сміслові (інтеріорізація МУФК соціально значущих цінностей збереження та зміцнення індивідуального здоров'я школярів інноваційними засобами ФК під час: а) вирішення організованих професійно зорієнтованих колізійних ситуацій в рамках освітнього процесу ЗВО; б) самостійної діяльності; в) педагогічної практики; віднайдення і прийняття студентами особистісних професійних сенсів упровадження індивідуалізованих форм фізкультурно-спортивних занять на уроках ФК в ЗЗСО); інтеграційні (синтез міждисциплінарних знань про методику ФВ; формування ФК учнів; методико-організаційні особливості проєктування індивідуальних освітніх маршрутів оздоровлення засобами ФКіС учнів; науково обґрунтовані шляхи проведення тренувального процесу з урахуванням морфологічних особливостей будови тіла школярів; специфіку компонування комплексу фізкультурно-спортивних вправ тощо; ретрансляція зміни парадигми ФВ зі «зрівнялівки» на особистісно зорієнтовану в середовищі педагогічного ЗВО); перетворювальні (придбання та передача МУФК досвіду вирішення професійно зорієнтованих завдань, спрямованих, наприклад, на розробку та реалізацію індивідуальних програм ФВ школярів з різним станом здоров'я та рівнем розвитку фізичних якостей; проведення спортивно-масових диференційованих оздоровчих заходів під час проходження педагогічної практики тощо)), використання яких сприяє інновації, технологізації, фундаменталізації ПП МУФК до організації ІР з учнями.

Розроблено концепцію ПП МУФК до організації ІР з учнями, яка ураховує ідеї неперервності освіти, положення про цілісність професійних, соціальних та педагогічних систем, наукові здобутків закордонних і вітчизняних дослідників, які присвячували свої наукові розвідки проблемі забезпечення ефективності ФВ учнів та використанню розвивального потенціалу педагогічного ЗВО задля підготовки компетентних УФК. Звертаючись до складності мети концепції, засадничі положення ПП МУФК до організації ІР з учнями витлумачено на трьох

концептуальних рівнях – *теоретичному, методологічному, технологічно-методичному (практичному)*, кожен з яких вважали її інтегративним, вузловим складником, де віддзеркалено ключові авторські ідеї.

Запропонована концепція, будучи складною, структурованою, емерджентною, конгруентною, динамічною системою загальнопедагогічних й спеціальних знань про ПП МУФК до організації ІР з учнями, ґрунтовно ретранслює відомості про сутність, суспільно-історичні передумови, соціальні та педагогічні актуалітети, зміст, особливості функціонування досліджуваного процесу в освітньому середовищі педагогічного ЗВО. Засадничою метою запропонованої концепції є теоретичне, методологічно-концептуальне й методико-технологічне забезпечення процесу ПП МУФК до організації ІР з учнями в системі вищої педагогічної освіти України як основи професійного самовдосконалення, опанування основ педагогічної майстерності.

Структура педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями протрактована як спеціальним чином організована сукупність підсистем, елементів та зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутніми педагогами певного рівня *готовності* до індивідуалізації й диференціації фізкультурно-спортивних занять учнів на уроках ФВ на основі використання ІР і здатності до її адекватного вияву в реальних педагогічних ситуаціях. В рамках наукової розвідки авторська педагогічна система є *абстрактною*, оскільки є опосередкованим результатом відображення дійсності; *відкритою*, адже пов'язана з навколишнім середовищем мережею зовнішніх зв'язків (матеріально-технічне забезпечення процесу здобуття вищої педагогічної освіти у ЗВО; педагогічні умови ПП МУФК до організації ІР з учнями; методико-соціальний різ стану здоров'я учнівської молоді; сучасні інтенції інноватизації ПП МУФК; нормативно-правове регулювання ФВ школярів; соціально-економічні виклики суспільства (зокрема, пандемія COVID-19 тощо); *складною*, оскільки її структурні елементи неоднорідні, різноякісні, виконують низку функцій, ретранслюють різноманітні види зв'язків (інформаційні, функціональні, зворотні) й можуть бути розглянуті як підсистеми, що мають власну структуру; що *безперервно розвивається*, адже з плином часу за умови трансформації вимог соціального середовища, припускаємо можливість зміни її структури і функцій й *самоорганізується*, адже – здатна гнучко реагувати на зовнішні впливи.

Структурними елементами (підсистемами) експериментальної педагогічної системи ПП МУФК до організації ІР з учнями визначено:

цільовий елемент; теоретико-методологічний; праксеологічно-технологічний елемент; діагностико-оцінювальний; результативний елементи. Процес інтеграції авторської системи ПП МУФК до організації ІР з учнями в освітній процес педагогічних ЗВО України здійснювався в логіці структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу, що складається з п'яти блоків.

На основі урахування вимог соціального замовлення на забезпечення якості фізкультурно-спортивної освіти учнів ЗЗСО; особливостей професійно-педагогічної діяльності УФК в умовах організації ІР на уроках ФК в освітньому просторі ЗЗСО; сутності готовності МУФК до організації ІР зі школярами як системного феномена; єдності змістових ліній освітнього стандарту вищої педагогічної освіти та реалізації компетентнісного підходу в підготовці МУФК виокремлено педагогічні умови, реалізація яких забезпечить дієвість авторської експериментальної системи (забезпечення ціннісної й мотиваційної професійної спрямованості МУФК до усвідомленого вибору засобів ФВ на уроках ФК; створення інформаційно-насиченого освітнього середовища, шляхом актуалізації в змісті дисциплін «Теорія і методика рухливих ігор і забав», «Теорія і методика фізичного виховання», «Анатомія людини з основами спортивної морфології», «Лікувальна фізична культура», «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Використання нетрадиційних спортивних ігор на уроках ФК» загальнопедагогічних й спеціальних відомостей про специфіку організації ІР з учнями; управління практичною освітньою (в тому числі, самостійною) діяльністю студентів у напрямі збагачення професійних вмінь МУФК щодо проєктування методики індивідуалізації та диференціації ФВ школярів; інтеграція у зміст різних видів практик комплексу завдань, вирішення яких передбачає розробку МУФК творчих методичних проєктів, що стимулюють самоактуалізацію, самовдосконалення і творчу професійну самореалізацію здобувачів освіти) й схарактеризовано ключові вектори їх реалізації.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний характер і може бути перспективним напрямом наукового пошуку, пов'язаного з використанням педагогічного потенціалу освітнього середовища педагогічних ЗВО України у процесі формування готовності майбутнього педагога фізичної культури до реалізації індивідуального підходу на уроках ФК в ЗЗСО. Водночас презентоване дослідження знижує гостроту протиріч між потребами сучасного суспільства у кваліфікованих УФК і рівнем їх професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абаскалова Н. П., Ирхин В. Н., Маджуга А. Г. Педагогика здоровья: новый этап развития. Стерлитамак : Фобос, 2014. 241 с.
2. Ажиппо О. Ю. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах (теоретичний і методичний аспекти): монографія. Харків : Цифрова друкарня № 1, 2012. 423 с.
3. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. ... дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2013. 39 с.
4. Акімова О. В. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. Тернопіль, 2010. 41 с.
5. Алексєєв О. О. Структурні складники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Академічні студії*. 2021. № 8. С. 78–82.
6. Алексєєв О. О. Аксиологічний підхід як методологічний орієнтир професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції інтернет-конференції (м. Переяслав, 30 липня 2021 р.). Переяслав : Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 73. С. 68–70.
7. Алексєєв О. О. Актуальність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в напрямі здоров'язбереження. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 28 лютого 2019 р.). Переяслав-Хмельницький : (електронний журнал), 2019. Вип. 44. С. 110–112.
8. Алексєєв О. О. Використання вчителями фізичної культури оздоровчих традицій українського козацтва при формуванні здорового способу життя підлітків з особливими освітніми потребами. *Вектор Поділля* : наук. журнал Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу. Кам'янець-Подільський : видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2019. Вип. 2. С. 281–296.
9. Алексєєв О. О. Дидактичні закони, закономірності та принципи як методологічні вектори реалізації педагогічних умов професійної підготовки

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Одеса, 19 листопада 2021 р.). Одеса : Гальветика, 2021. С. 236–239.

10. Алексєєв О. О. Експериментальне дослідження розвитку координаційних здібностей та психологічних функцій у бадмінтоністів на етапі початкової підготовки. *Збірник наукових праць «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини»*. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута»», 2018. Вип. 8. С. 17–27.

11. Алексєєв О. О. Загальний теоретико-методологічний аналіз педагогічних принципів формування валеологічного світогляду майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Запорізького національного університету*. 2021. № 7. С. 56–59.

12. Алексєєв О. О. Здоров'язберігаючі технології у професійній діяльності майбутніх учителів фізичної культури як засоби організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогічних та психологічних наук*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 1-2 жовтня 2021 р.). Одеса : Гальветика, 2021. С. 28–31.

13. Алексєєв О. О. Історичні аспекти становлення та розвитку фізичної культури. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: збірник наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2018. Вип. 8. С. 13–16.

14. Алексєєв О. О. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: ключові вектори побудови. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 25 листопада 2021 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 222–225.

15. Алексєєв О. О. Логіка добору педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 5. С. 34–39.

16. Алексєєв О. О. Методика упровадження експериментальної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Nauki Społeczno-Humanistyczne. Polsko-ukraińskie czasopismo naukowe / Соціально-Гуманітарні Науки. Польсько-український науковий журнал / Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2021. № 03 (27). С. 56–60.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

17. Алексєєв О. О. Методично-технологічне забезпечення оновлення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в педагогічних ЗВО до організації індивідуальної роботи з учнями. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2021. 120 с.

18. Алексєєв О. О. Місце дослідницько-інноваційної діяльності вчителя фізичної культури в організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Переяслав, 30 вересня 2021 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. Вип. 75. С. 137–139.

19. Алексєєв О. О. Нормативно-правове підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 15. С. 5–10.

20. Алексєєв О. О. Організація й методика проведення дослідження професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Одеського національного університету*. 2021. № 6. С. 45–50.

21. Алексєєв О. О. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків в умовах інклюзивної освіти. *Вектор Поділля* : наук. журнал Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу. Кам'янець-Подільський : видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Вип. 1. С. 151–162.

22. Алексєєв О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів у 3-х т. (м. Кам'янець-Подільський, 14-15 березня 2017). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Вип. 16. Т. 2. С. 86–87.

23. Алексєєв О. О. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до дослідницько-інноваційної діяльності в процесі організації індивідуальної роботи з учнями. *Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції*: матеріали регіональної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 12 березня 2021 р.). Тернопіль : Вектор, 2021. С. 32–34.

24. Алексєєв О. О. Проблема побудови спортивного тренування з настільного тенісу на основі принципів програмування. *Наукові праці*

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. (Кам'янець-Подільський, 4-5 квітня 2018). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. 17. Т. 2. С. 97–99.

25. Алексєєв О. О. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. (м. Кам'янець-Подільський, 5-6 березня 2019). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Вип. 18. Т. 2. С. 77–78.

26. Алексєєв О. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах людиноцентризму у контексті збереження здоров'я учнівської молоді. *Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 12-13 жовтня 2018 р.). Тернопіль : Вектор, 2018. С. 8–9.

27. Алексєєв О. О. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка. Електронне наукове фахове видання*. 2019. Вип. 2. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/visnyk_2.pdf

28. Алексєєв О. О. Стан здоров'я школярів як актуалітет професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Умань, 7-8 жовтня 2021 р.). Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021. С. 8–11.

29. Алексєєв О. О. Статистична обробка результатів експериментального дослідження ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип 38. С. 86–89.

30. Алексєєв О. О. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 39. Том 1. С. 238–242.

31. Алексєєв О. О. Сучасні уявлення про спортивне тренування на прикладі настільного тенісу. *Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти*.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

V Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених. (м. Кам'янець-Подільський, 4 квітня 2019 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 5–10.

32. Алексєєв О. О. Теоретико-методологічні засади реалізації системного підходу у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 77. Т. 1. С. 98–103.

33. Алексєєв О. О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи учнів учителями фізичної культури. *Danish Scientific Journal*. 2019. № 26. Vol 2. С. 12–16.

34. Алексєєв О. О. Теоретичні основи організації індивідуальної роботи вчителів фізичної культури в умовах інклюзивної освіти. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 21-22 травня 2020 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 211–213.

35. Алексєєв О. О. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі*: матеріали регіональної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 11-12 груд. 2018 р.). Тернопіль : Богдан, 2018. С. 8–9.

36. Алексєєв О. О. Філософські принципи професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 квітня 2019 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 402–404.

37. Алексєєв О. О. Формування здорового способу життя на заняттях настільним тенісом. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: збірник наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2018. Вип. 7. С. 14–18.

38. Алексєєв О. О. Зубаль М. В., Шишкін О. П., Райтаровська І. В. Аналіз змагальної діяльності гравців у настільний теніс різної кваліфікації факультету фізичної культури. *Педагогічні та соціальні аспекти фізичного виховання та фізичної терапії*. Електронне наукове видання. 2018. URL: <http://psa-konf.kpnu.edu.ua>

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

39. Алексєєв О. О., Марчак Т. А. Здоровий спосіб життя студентської молоді в контексті фізкультурно-оздоровчої діяльності. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: збірник наук. праць. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 9. С. 12–15.
40. Алексєєв О. О., Мельничук І. М., Марчак Т. А., Райтаровська І. В. Особистісний підхід як основа в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип 16. Т.1. С. 9–13.
41. Алексєєв О. О., Прозар М. В. Аналіз атакуючих технічних дій у настільному тенісі гравців Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2018. Вип. 11. С. 17–25.
42. Алексєєв О. О., Прозар М. В. Вияв рівня загальної та спеціальної фізичної підготовки юних волейболісток 9-14 років. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2018. Вип. 11. С. 303–310.
43. Алексєєв О. О., Райтаровська І. В. Відновлення працездатності у спортивному плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. 2018. Вип. 17. Т. 2. С. 128–129.
44. Алексєєв О. О., Райтаровська І. В. Педагогічні принципи викладання настільного тенісу у ВНЗ. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2017. Вип. 10. С. 43–51.
45. Аналитическая справка о проблемах глобальной стратегии Всемирной организации здравоохранения по достижению здоровья для всех в XXI веке. URL: www.concept.com.ru/law/law02/law02s21.html#r2. (дата звернення: 20.10.2020 р.)
46. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. Переяслав-Хмельницький : Лукашевич О. М., 2014. 322 с.
47. Андрущенко О. А. Концептуальні основи створення єдиного інформаційного поля фізичної культури і спорту України. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 1. С. 33–36.
48. Аніскевич С. В. Особливості професійної підготовки викладачів фізичного виховання в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету*

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2016. № 1 (11). С. 141–146.

49. Антоненко О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до роботи сучасній загальноосвітній школі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 10. С. 79–81.

50. Антонов О. В. Розвиток рухових якостей старшокласників на заняттях з пішохідного туризму у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02; Держ. заклад «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка». Луганськ, 2014. 20 с.

51. Арефьев В. Г. Здоров'я підлітків і рухова активність. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2014. Вип. 118 (3). С. 6–10.

52. Арефьев В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання : підручник. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 268 с.

53. Артюхов В. В. Общая теория систем: самоорганизация, устойчивость, разнообразие, кризисы. Москва : Либроком, 2009. 224 с.

54. Асеев В. Г. Мотивация учебной деятельности и формирование личности. Москва: Академия, 2010. 150 с.

55. Атамась О. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 20 с.

56. Аутопоезис соціальних систем : монографія / за науковою ред. В. П. Бега. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 748 с.

57. Бабак В. І. Акмеологія як галузь наукового знання: концептуально-методологічний вимір. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 14 квітня, 2019 р.)*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 47. С. 188–190.

58. Бабич В. І. Пошук шляхів удосконалення системи середньої освіти в контексті підвищення рівня соціального здоров'я сучасних підлітків. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 1. С. 100–110.

59. Бабич В. І. Професійна підготовка майбутніх учителів до виховання соціально-здорових підлітків : теорія і практика. Луганськ : Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка», 2015. 488 с.

60. Балахничева Г. В., Заремба Л. В., Цюсь А. В. Професійна майстерність учителя фізичного виховання. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 64 с.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

61. Балашов Д. І. Інноваційні види рухової активності (воркаут та паркур) : методичні рекомендації / упоряд. Д. І. Балашов. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 52 с.
62. Балашов Д. І. Обґрунтування моделі процесу підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. №12 (55). С. 89–93.
63. Баличевцева І. В., Самойленко І. Г., Чернишова О. Є. Перспективи впровадження дистанційного навчання на факультеті післядипломної освіти. *Травма*. 2019. Т. 20. № 4. С. 131–134.
64. Баль А. Середовищний підхід у вихованні особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 50. С. 156–161.
65. Барна Л. С. Педагогічна валеологія : курс лекцій. Навч. посіб. Тернопіль : Терно-граф, 2014. 146 с.
66. Батаєв А. В. Аналіз світового ринку дистанційної освіти. *Молодий вчений*. 2015. № 20. С. 205–208.
67. Батечко Н. Г. Синергетичний підхід до підготовки фахівців в умовах магістратури. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2012. Вип. 4. С. 5–15.
68. Без'язичний Б. І. Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 540 с.
69. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Умань, 2003. 22 с.
70. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 522 с.
71. Безкопильний О. О., Суценко Л. П. Про формування готовності учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності як пріоритетний напрям вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 2 (71). С. 27–29.
72. Безкоровайна Л. В., Сватєєв А. В. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт*. 2009. № 1. С. 107–112.
73. Безкоровайна Л. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури та впровадження технології спортивного менеджменту: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2009. 20 с.
74. Безрученков Ю. В. Інтерактивні технології: складова навчального процесу. *Науковий вісник Донбасу*. 2017. № 1–2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2017_1-2_5 (дата звернення: 24.10.2020)

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

75. Белиева С. Б. Акмеологический подход – новая парадигма в совершенствовании подготовки будущих специалистов. *Успехи современного естествознания*. 2013. № 7. С. 123–126.

76. Беляева П. И. Психологическая безопасность личности младшего школьника в образовательной среде школы : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Санкт-Петербург, 2014. 23 с.

77. Бермудес Д. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2016. Вип. 137. С. 200–203.

78. Бех В. П., Малик І. В. Технократизм у дискурсі проблем вищої школи: монографія / за ред. В. П. Беха. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 263 с.

79. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : навч.-метод. посібн. К. : ІЗМН, 1998. 204 с.

80. Бех Ю. В. Філософія управління соціальними системами: монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 623 с.

81. Бех Ю. В., Слепцов А. І. Філософські проблеми сучасного управління складними системами : ідеї, принципи і моделі : монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 405 с.

82. Белікова Н. О. Досвід використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Сучасні інформаційні технології та методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця, 2014. Ч. 1. С. 19–27.

83. Белікова Н. О. Науково-методологічні підходи до професійної підготовки сучасного фахівця з фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. (44)14. С. 91–96.

84. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 112. Т. 2. С. 52–56.

85. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. К. : Атака, 2008. 684 с.

86. Бицюк В. В. Формування професійної суб'єктності вчителя фізичного виховання як проблема фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 75–82.

87. Бишовець Н. Г. Здоров'язбережувальна технологія навчання майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Луцьк, 2018. 18 с.

88. Боднарук І. І. Формування готовності майбутніх соціальних

працівників до професійної діяльності на основі реалізації акмеологічного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2015. 326 с.

89. Бодько Л. Метод проєктів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. № 10. С. 1–4.

90. Бойко Ю. С. Формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07. Умань, 2015. 268 с.

91. Бойчук Ю. Д., Таймасов Ю. С. Компетентнісний підхід у сучасній вищій освіті. *Новий колегіум*. 2015. №4. С. 38–44.

92. Борытко Н. М. Моделирование в психолого- педагогических исследованиях. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. 2006. № 1. С. 11–15.

93. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. Вип. 1–2. С. 11–18.

94. Брик А. В. Визначення взаємозв'язків психомоторних якостей учнів молодших класів на уроках фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 345–351.

95. Бріжатиї О. В. Основи наукової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури : навч. посіб. для спец. «Фізичне виховання». Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. 249 с.

96. Бродецька Н. В. Профілактика дитячого травматизму на заняттях фізичної культури та спорту. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/10497/1/Яворська%20Т.Є.Бродецька%2С%20Генна.pdf> (дата звернення: 20.07.2020).

97. Брокмейер И., Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы. *Вопросы философии*. 2000. № 3. С. 29–42

98. Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2015. Вип. 3. С. 64–71.

99. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

100. Василенко М. М. Професійна підготовка майбутніх фітнес-тренерів у закладах вищої освіти: теорія та методика : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 495 с.

101. Васильев Г. Н., Келасев В. Н. Самоорганизация целостности: психологический и социогенез. СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. гос. ун-та, 2003. 204 с.

102. Васьков Ю. В. Сучасні педагогічні інновації на уроках фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 3. С. 142–144.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

103. Васьков Ю. В. Інноваційні підходи до організації фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2016. № 04. С. 5–12.
104. Вдовиченко Р. Теоретичні аспекти проблеми формування системи ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 125–129.
105. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Буцел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
106. Вербицкий А. А. Контекстно-компетентностный подход к модернизации образования. *Высшее образование в России*. 2010. № 5. С. 32–37.
107. Веретельнікова Ю. А., Недорубко С. А., Павленко О. Є. Педагогічні інновації у фізичному вихованні студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 419–427.
108. Верховська М. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності: автореф. дис на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2018. 20 с.
109. Вершинина Н. А. Структура педагогтики: методологія дослідження. СПб.: Знання, 2008. 293 с.
110. Винник Н. М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 20 с.
111. Винник Н. М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький, 2016. 183 с.
112. Вихрущ В. О. Методологія та методика наукового дослідження. Тернопіль: ТАЙП, 2015. 243 с.
113. Вихрущ В. О. Парадигмальний підхід та моделі навчання дорослих у сучасній вищій освіті. *Педагогічний дискурс*. 2017. Вип. 22. С. 35–41.
114. Вихрущ В. О., Козловський Ю. М., Ковальчук Л. І. Основи наукових досліджень у галузі педагогіки: підручник. Тернопіль: Крок, 2017. 340 с.
115. Відомості про навчально-методичне забезпечення та інформаційне забезпечення підготовки фахівців напряму підготовки 6.010201 «Фізичне виховання». URL: http://luguniv.edu.ua/Attach/public_info/nmz/fv.pdf (дата звернення: 29.07.2020).

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

116. Вознюк О. В. Педагогічна синергетики: генеза, теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 708 с.

117. Войтовська О. М. Педагогічна діагностика професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення біологічних дисциплін : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 20 с.

118. Волошина Т. В. Використання гібридного хмаро-орієнтованого навчального середовища для формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.10. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. Київ. 2018. 22 с.

119. Воронін Д. Питання готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2011. № 2 (14). С. 24–25.

120. Выготский Л. С. Педагогическая психология; под ред. В. В. Давыдова. М.: АСТ; Астрель; Люкс, 2005. 671 с.

121. Вяла О., Путров С. Сутність формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної самореалізації в оздоровчій діяльності. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2017. № 3. С. 44–51.

122. Габа І. М. Вплив освітнього середовища ВНЗ на професійний розвиток особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2011. № 13 (6). С. 74–82.

123. Гайдук О. В. Основные этапы профессиональной подготовки учителей физической культуры в высших учебных заведениях Германии. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-etapy-professionalnoy-podgotovki-uchiteley-fizicheskoy-kultury-v-vysshih-uchebnyh-zavedeniyah-germanii-1> (дата звернення: 20.10.2020).

124. Гайдук О. Особливості професійної підготовки вчителів фізичного виховання в Німеччині (на прикладі фахових ВНЗ землі Баварія). *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. № 2 (22). С. 10–16.

125. Гаркуша С. В. Характеристика стану здоров'я сучасної молоді в Україні. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт*. 2013. № 107, Т. 1. С. 92–95.

126. Гатеж Н. В. Професійні вміння у структурі креативно-діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. VI (65). С. 15–18.

127. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. Київ. 2011. Вип. 14. С. 184–188.

128. Гауряк О. Д., Киселиця О. М. Формування педагогічної культури майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки у ВНЗ. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт*. 2012. № 2. С. 27–35.

129. Генсерук Г. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Тернопіль, 2005. 20 с.

130. Гільова І. Впровадження інноваційних технологій та їх елементів на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в школі*. 2017. № 3. С. 22–24.

131. Гнезділова К. М., Касярум С. О. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. 124 с.

132. Гогунів Е. Н., Мартянов Б. И. Психологія фізического виховання і спорту: учеб. пособ. Москва: Академія, 2000. 288 с.

133. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.

134. Гончар Г. І. Особливості та структура професійної діяльності викладача фізичного виховання. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015. № 2. С. 53–55.

135. Гончар Г. Концептуальні підходи до пояснення нового вектора формування особистої фізичної культури студентів у процесі неспеціальної фізкультурної освіти. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. 2015. Вип. 18. С. 43–47.

136. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям. К. ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

137. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп. і виправ. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

138. Григоренко Г. В. Здоров'ятворча компетентність підлітків та умови її формування в соціально-педагогічній діяльності загальноосвітнього навчального закладу: монографія. Слов'янськ : вид-во Б. І. Маторіна, 2016. 315 с.

139. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2014. Вип. 42. С. 39–50.

140. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-*

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

методичний часопис. Тематичний випуск : Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. К. : Гнозис, 2011. Додаток 3. Т. VII. С. 84–93.

141. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Європі й Україні. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія.* 2012. Вип. 2. С. 1–8.

142. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* 2012. Вип. 64. С. 103–107.

143. Гудим С., Гудим М., Кулик Н. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровчої діяльності – веління часу. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування.* 2018. № 2. С. 17–20.

144. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 577 с.

145. Гуменюк С. Актуальність використання засобів інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві.* 2015. № 2 (30). С. 5–9.

146. Давидюк І. В. Теоретичний аналіз впровадження здоров'язберігаючих технологій у початкових класах. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.* 2015. Вип. 5 К(61). С. 74–77.

147. Данилевич М. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності: теоретико-методичний аспект : монографія. Львів: ЛА «Піраміда», 2018. 460 с.

148. Данилко М. Упровадження педагогічних технологій фізичного виховання та спорту щодо методологічних основ формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки.* 2011. № 2 (14). С. 26–31.

149. Даниско О. Якість змішаного навчання як чинник підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Естетика і етика педагогічної дії.* 2019. Вип. 19. С. 176–189.

150. Демінська Л. О. Аксиологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2013. 436 с.

151. Демченко В. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2018. 20 с.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

152. Денисова Л. В. Гіпермедійне інформаційне середовище навчання як засіб професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К., 2010. 22 с.

153. Дерєка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2017. 548 с.

154. Деркач А. А. Готовность к деятельности как акмеологический фактор. М.: Изд-во Рос. академии гос. службы, 287 2008. 96 с.

155. Джеджула О. М., Нечепоренко М. А. Професійно-особистісний саморозвиток в контексті актуальних трендів освітньої парадигми сучасності: навчальний посібник. Миколаїв: Формат, 2018. 169 с.

156. Джумирко В. М. Міждисциплінарна інтеграція в навчанні. *Освіта. Технікуми, коледжі*. 2011. № 2 (29). С. 19–21.

157. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2013. 43 с.

158. Джуринський П. Б. Технологічний концепт процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_1_6 (дата звернення: 14.02.2019).

159. Діба Т. Г. Сучасні аспекти формування змісту неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 5-6. С. 16–21.

160. Дикий О. Ю. Сучасні підходи до організації фізичного виховання школярів. *Науковий пошук*. 2019. № 1 (101). С. 24–28.

161. Долинний Ю. Структурні компоненти підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2017. № 2. С. 105–110.

162. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика : монографія. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 475 с.

163. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 12. С. 45–47.

164. Драгнев Ю. Професійний шлях майбутнього вчителя фізичної

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

культури у сучасній вищій освіті. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 2. С. 89–93.

165. Дручик В. Д. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'я збережувальних технологій у старшій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 20 с.

166. Дубовик Ю. М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 20 с.

167. Дугчак Ю. В. Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури : дис. ... доктора пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2021. 539 с.

168. Дугчак Ю. В., Сущенко Л. П. Науковий тезаурус дослідження професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Вип. 67. С. 197–201.

169. Дьоміна І. Проектне навчання: коротко про головне. URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/> (дата звернення: 20.10.2020 р.).

170. Дэвис Дж. Социальная установка. Американская социология. Перспективы. Проблемы. Методы. перев. с англ./ под ред. Г В. Осипова М.: Прогресс, 1972. 398 с.

171. Дяченко-Богун М. М. Теоретичні засади формування культури здорового способу життя. *Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології : реалії і перспективи* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 7 лист. 2018 р.). Полтава : ПолтНТУ ім. Юрія Кондратюка, 2018. С. 148–150.

172. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / за заг. ред. Н. П. Навалокова. Х. : Основа, 2011. 176 с.

173. Євтодюк А. В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03 / Ін-т вищої освіти АПН України. Київ, 2002. 20 с.

174. Єлісєєва Д. Інноваційна технологія зміцнення здоров'я дітей старшого шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 2. С. 59–63.

175. Єремєєвська Л. М. Використання здоров'язбережувальних технологій в закладах загальної середньої освіти. *Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології : реалії і перспективи* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 9 лист. 2017 р.). Полтава : ПолтНТУ ім. Юрія Кондратюка, 2017. С. 98–102.

176. Єрмакова Т. С. Формування здорового способу життя школярів

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

черезпризму фізичного виховання поза межами школи (історичний аспект). *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 6. С. 50–56.

177. Єфремова М. М. Сучасні підходи у формуванні здоров'язбережувального освітнього середовища в процесі фізичного виховання учнів основної школи. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 16. Т. 2. С. 59–64.

178. Жукова О. Л. Акмеология физической культуры и спорта : учеб. пособ. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2004. 122 с.

179. Жуковский С. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів. URL:

<http://eprints.zu.edu.ua/10449/1/Формування%20готовності%20майбутніх%20учителів%20фізичної%20культури%20до%20організації%20самостійної%20фізкультурно-оздоровчої%20діяльності%20школярівI.pdf> (дата звернення: 22.04.2020).

180. Забіяко Ю. О., Жданкін А. С., Валескальн А. О. До питання щодо професійної підготовки фахівців фізичної культури та спорту. *International scientific journal*. 2015. Vol. 4. P. 37–41.

181. Завальна І. Інформатизація освіти як чинник розвитку інформаційного суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2017. № 865. С. 211–214.

182. Загвязинский В. И. Моделирование в структуре социально-педагогического проектирования *Моделирование социально-педагогических систем*: региональная науч.-практ. конф. (г. Пермь, 16-17 сентября 2004 г.). Пермь, 2004. С. 6–12.

183. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования. М. : Издательський центр «Академия », 2003. 208 с.

184. Зайцева Ю. Специфіка діяльності вчителя фізичної культури як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Вип. 13. С. 139–144.

185. Заклюжний В. Л. Впровадження інноваційних технологій в системі роботи фізкультурно-оздоровчого комплексу. *Фізичне виховання в школі*. 2018. № 3. С.9–12.

186. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник. К.: Либідь, 2002. 304 с.

187. Захаріна Є. А. Аналіз професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Україні та США. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. 2012. № 1. С. 116–123.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

188. Захаріна Є. А. Бельгійський досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчовиховної роботи. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 3. С. 56–61.

189. Захаріна Є. А. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 344–349.

190. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 440 с.

191. Зубаль М. В., Райтаровська І. В., Алексєєв О. О. Дослідження рухливості суглобів в групах навчальної підготовки в плаванні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. (м. Кам'янець-Подільський, 2-3 березня 2021 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Т.2. С. 26–28.

192. Зубченко Л. В. Формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання у фаховій підготовці. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 5. С. 94–98.

193. Зязюн І. А., Крамушенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища школа, 1997. 349 с.

194. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы: учеб. пособие. СПб.: Питер, 2002. 512 с.

195. Іванніков С. І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування індивідуально-диференційованого підходу у фізичному вихованні учнів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2013. 214 с.

196. Іванова Л. І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я : теорія та методика : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 600 с.

197. Інноваційні педагогічні технології у системі неперервної професійної освіти : монографія / ред. С. С. Вітвицька. Житомир : Полісся, 2015. 358 с.

198. Іщенко О. С. Формування мотивації підлітків до занять фізичною культурою в умовах навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи. дис. ... канд. наук з фіз. вих і спорту : 24.00.02. Київ, 2015. 265 с.

199. Іщук В. В. Проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на засадах контекстного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2014. 21 с.

200. Казаріна О. А. Спортивно-орієнтовані технології у фізичному

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

вихованні студентської молоді (на прикладі занять волейболом). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017. Вип. 3. С. 36–39.

201. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.

202. Карасевич С. А. Активізація процесу фізичного самовдосконалення студентів засобами самостійної роботи. *Молодь і ринок*. 2017. № 2. С. 169–173.

203. Карасевич С. А. Використання засобів фізкультурно-спортивної діяльності студентів у процесі їх фахової підготовки. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24–25 лют. 2017 р.). Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. С. 10–14.

204. Карасевич С. А. Здоров'я – основа фізичного виховання. *Професійна педагогічна позиція – ефективна умова формування мотивації культури здорового способу життя в освітньому просторі*: матеріали III Всеукр. наук. практ. інтернет-конф. (м. Умань, 3 груд. 2015 р.). Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. С. 28–33.

205. Карасевич С. А. Медико-біологічні та соціальні проблеми здоров'я людини та здоровий спосіб життя. *Профілактика проявів адаптивної та девіантної поведінки, шкідливих звичок та зловживання психоактивними речовинами*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 6–7 верес. 2016 р.). Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. С. 105–110.

206. Карпюк Р. П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2004. 188 с.

207. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2006. 228 с.

208. Качан О. А. Використання новітніх гаджетів на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в рідній школі*. 2014. № 6. С. 12–15.

209. Качан О. А. Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність закладів освіти: навчально-методичний посібник. Слов'янськ: Витоки, 2017. 138 с.

210. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні та рухливопізнавальні технології у фізичному вихованні дітей і підлітків : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б.А. Маторіна, 2018. 260 с.

211. Кенсичька І. Модель формування цінностей здорового способу життя студентів у процесі фізичного виховання. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2017. № 4. С. 69–76.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

212. Киричук Т. В. Особистісно орієнтований підхід до дитини в освітньому просторі ДНЗ. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 4(44). С7 28–32.
213. Кищак О. С. Формирование здорового образа жизни студенческой молодежи средствами физической культуры. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 368–372.
214. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : монографія. Запоріжжя : Вид-во Запорізького національного ун-ту, 2010. 386 с.
215. Книга вчителя фізичної культури: довідково-методичне видання / упор. С. І. Операйло, А. І. Ільченко, В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2015. 464 с.
216. Ковальова Ю. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2021. 294 с.
217. Ковальова Ю. А. Поетапність підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників. *Pedagogika. Współczesne problemy i perspektywę rozwoju*. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. С. 79–83.
218. Ковальова Т. Є. Індивідуальнісний чинник самоактуалізації особистості. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 41. Ч. 3. С. 68–77.
219. Козак Н. Г. Здоров'язберігаюче виховання підлітків основної школи в навчально-виховному процесі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Полтава, 2016. 240 с.
220. Козіброда Л. В., Гуртова Т. В., Безгребельна О. П., Козак І. Г. Світоглядні орієнтації здорового способу життя у фізкультурно-оздоровчій освіті студентської молоді. *Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні : досвід, проблеми, перспективи*. 2014. Вип. 1. С. 110–113.
221. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. 200 с.
222. Колесник А. Педагогічне керівництво навчально-професійною діяльністю студентів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 246–250.
223. Колесникова И. А., Титова Е. В. Педагогическая праксеология: учеб. пособие для студентов высш. учебных заведений. М.: Академия, 2005. 256 с.
224. Колесниченко Г. Г., Тетерюк С. Г., Коваленко О. Ю., Коваленко-

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Марченкова Є. В. Дидактичне обґрунтування побудови навчальних систем в освіті студентів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 41. Ч. 3. С. 549–553.

225. Комар О. А. Проблеми готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з молодшими школярами. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи; УДПУ ім. Павла Тичини*. 2015. №5. С. 31–36.

226. Комітет з фізичного виховання та спорту МОН України: проект стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді на період до 2025 року. URL : http://sportmon.org/wp-content/uploads/2021/02/rekomenlaczziyi-shhodo-strategichnogo-rozvytku-fizychnogo-vyhovannya-ta-sportu-sered-studentskoyi-molodi-na-period-do-2025-roku_compressed.pdf (дата звернення: 29.07.2020).

227. Кондрацька Г., Чепелюк А. Змістове наповнення процесу формування професійної культури майбутнього вчителя фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2015. № 1 (29). С. 12–16.

228. Конституція України : прийн. на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ : Велес, 2011. 48 с.

229. Короленко К. В., Смірнова Н. І. Процес і система навчання основам професійної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2015. Вип. 129(2). С. 178–180.

230. Коротун О. В. Використання хмаро орієнтованого середовища у навчанні баз даних майбутніх учителів інформатики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. Київ. 2018. 20 с.

231. Котова О. В., Непша О. В. Структурні компоненти підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 81. С. 164–168.

232. Кочерга Є. В. Дослідження проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя у вітчизняній педагогічній науці. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Валеологія : сучасність і майбутнє*. 2016. № 20. С. 101–104.

233. Краевский В. В., Бережнова Е. В. Методология педагогики: новый этап. М.: Академия, 2006. 400 с.

234. Краснобаєва Т., Галайдюк М. Формування мотивації студентів до

занять фізичними вправами. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2013. Вип. 16. С. 41–46.

235. Кремень В. Г. Педагогічна синергетика: понятійно категоріальний синтез. *Теорія и практика управління соціальними системами*. 2013. №3. С. 3–19.

236. Кривенцова І. В. Дистанційна освіта з фізичного виховання в період карантину. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. URL: http://journals.uran.ua/frir_journal/article/view/209415 (дата звернення: 12.12.2020).

237. Круцевич Т. Ю. Концепція удосконалення програм з фізичної культури у загальноосвітній школі. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2012. № 2 (78). С. 8–9.

238. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту. Київ: Олімпійська література. 2017. 456 с.

239. Круцевич Т. Ю., Зайцева М. В. Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 4. С. 41–44.

240. Кудін С. Ф., Нестеров О. С., Артеменко В. В. Вивчення впливу занять фізичними вправами на психічне здоров'я студентів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 155. С. 168–170.

241. Кузнецова А. Г. Развитие методологии системного подхода в отечественной педагогике: моногр. Хабаровск: Изд-во ХК ИППК ПК, 2001. 152 с.

242. Кузнецова О. В., Одарченко В. І. Метод проектів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*. 2017. № 14. С. 74–77.

243. Кузнецова О. Т. Сутність, взаємозв'язок та місце педагогічних технологій в системі фізичного виховання студентської молоді. *Фізичне виховання і спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи*. 2015. № 2. С. 83–89.

244. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогической системы» и критерии ее оценки. *Методы системного педагогического исследования*. 2002. № 5. С. 7–52.

245. Курнишев Ю. А. Professional self-progress of the future physical education teacher: criteria and components. *Science Rise*. 2014. № 1(14). С. 12–14.

246. Курнишев Ю. А. Проблема професійного саморозвитку вчителя фізкультури в теорії і практиці. *Science Rise*. 2016. №1/5(18). С. 32–36.

247. Куртова Г. Ю. Аналіз сучасної системи професійної підготовки

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 2011. № 83. С. 123–127.

248. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин : «Валгус», 1980. 334 с.

249. Лаврентьева О. О. Актуалізація готовності майбутнього вчителя до інноваційного навчання як шлях до збереження й зміцнення психічного здоров'я школярів. *Фізична реабілітація та здоров'язберезувальні технології : реалії і перспективи : II Всеук. наук.- практ. інтернет-конф.* (м. Полтава, 24 листопада 2016 р.). Полтава: «Якір», 2016. С. 11–13.

250. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності. Вінниця: Нова Книга, 2011. 448 с.

251. Легенди українського спорту: навч. посіб.: в 2 т. / уклад.: С. А. Карасевич, М. П. Карасевич. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. Т. 1. 448 с.

252. Легенди українського спорту: навч. посіб.: в 2 т. / уклад.: С. А. Карасевич, М. П. Карасевич. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. Т. 2. 452 с.

253. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. Москва: Смысл, 1999. 487 с.

254. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1988. 548 с.

255. Ленкова О. О. Становлення та розвиток поняття «здоровий спосіб життя» у педагогічному процесі. *Вісник Української медичної стоматологічної академії.* 2015. Т. 15. Вип. 1 (49). С. 214–217.

256. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛЮМ, 2014. 76 с.

257. Литвин А. В. Проблема обґрунтування педагогічних умов у наукових дослідженнях. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2016. Вип. 44. С. 119–123.

258. Лісова С. В. Проблема забезпечення якості вищої освіти з позицій системного підходу / Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 160–172.

259. Лодатко Є. О. Педагогічні моделі, педагогічне моделювання і педагогічне вимірювання: that is that? *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології.* 2011. Вип. 3 (1). С. 339–344.

260. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. Москва : Директ-Медиа, 2008. 1174 с.

261. Маджуга А. Г. Потенціал здоров'я людини як інтегрованого ресурс розвитку. *Journal of Global Pharma Technology.* 2016. Vol. 8. №. 8. P. 24–27.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

262. Маджуга А. Г. Педагогическая концепция здоровьесозидающей функции образования : дисс. ... док. пед. наук : 13.00.01. Стерлитамак, 2011. 494 с.
263. Майерс Д. Социальная психология. СПб. : Питер, 1997. 688 с.
264. Максимчук Б. А. Теоретичні і методичні основи формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 555 с.
265. Максимчук І. А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2017. 268 с.
266. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи: навч. посібник для студентів. Київ : Слово, 2015. 630 с.
267. Манжелей И. В. Инновации в физическом воспитании. Москва-Берлин: Directmedia; 2015. 144 с.
268. Маринич В. Л. Інноваційні підходи в організаційному забезпеченні фізкультурно-оздоровчої роботи у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2014. 23 с.
269. Мариновська О. В. Сутність поняття «моніторинг» у педагогічних дослідженнях. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 15. С. 222–230.
270. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : навч. посібн. Вінниця, 2018. 196 с.
271. Марченко О. Характерні відмінності у виборі факторів здорового способу життя як складових індивідуальної фізичної культури сучасних школярів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2018. № 6. С. 10–15.
272. Маслюк Р. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет»: дис. ... канд. пед. наук. Умань, 2015. 286 с.
273. Матвієнко М. І. Формування умінь та навичок до самостійних занять фізичними вправами студентів педагогічних університетів : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02. Київ, 2017. 233 с.
274. Матвійчук А. О. Забезпечення якості освітньої діяльності на основі інноваційного підходу. *Магістр медсестринства*. 2018. № 1 (19). С. 11–15.
275. Матвійчук Т. Ф. Інноваційні технології в підготовці студентів напрям «Фізичне виховання» : метод. рекомендації. Львів : СПОЛОМ, 2013. 36 с.
276. Матвійчук Т. Ф. Основи педагогічної майстерності вчителів фізичної культури : навч.-метод. посібник для ВНЗ. Львів, СПОЛОМ, 2014. 82 с.
277. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця., 2015. 272 с.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

278. Мединський С. В. Інноваційний зміст підготовки сучасного фахівця галузі фізичної культури і спорту. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2010. Вип. 26. С. 105–111.

279. Мельник О. Й. Формування професійно-ціннісних орієнтацій як важлива ланка загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Перспективи розвитку науки: матеріали міжнарод. науч.-практ. конф.:* (г. Гданьск, 28–30 нояб. 2011 г.). Гданьск, 2011. С. 90–95.

280. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 584 с.

281. Мельничук І. М., Шукатка О. В. Розвиток ідей здоров'язбереження в історико-педагогічному контексті. *Освіта і наука: міжнародний науковий журнал*. 2018. Вип. 24 (1). С. 155–160.

282. Мельник А. О. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури як наукова проблема. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. №2-3. С. 481–484.

283. Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Центр ДЗК, 2014. 127 с.

284. Михно Л. С. Інновації як чинник підвищення ефективності навчально-виховної та фізкультурно-оздоровчої роботи вчителя : стретчинг; фізкультхвилинка. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2012. № 5. С. 13–18.

285. Мілаєв О. І. Дослідження ставлення студентів вищих навчальних закладів до занять фізичною культурою. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі*. 2019. Вип. 22. С. 99–103.

286. Мілаєв О. І. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі*. 2018. Вип. 21. С. 130–135.

287. Мінєнко Г. М., Крошка С. А. Аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі фахової підготовки студентів спеціальності «Фізичне виховання». *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : матеріали II Міжнар. науково-практичної онлайн-конференції* (м. Слов'янськ, Україна, 24–25 березня 2016 р.). Слов'янськ: «Вежа», 2016. Т. 1. С. 410–417.

288. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : монографія / Н. Копняк та ін. ; за ред. С. Г. Литвинової. Київ : ЦП «Компринт», 2015. 163 с.

289. Моздаков А. Ю. Понятие безопасности в классической и современной философии. *Вопросы философии*. 2008. № 4. С. 18–25.

290. Мосейчук Ю. Ю. Системний та праксеологічний підходи у

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури : загальнотеоретичні розвідки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2017. Вип. 1. С. 164–167.

291. Москаленко Н. В. Ефективність інноваційної технології теоретичної підготовки у фізичному вихованні учнів середньої школи. *Спортивний вісник Придніпров'я.* 2015. №1. С. 32–37.

292. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. вих. та спорту: спец. 24.00.02. Київ, 2019. 42 с.

293. Москаленко Н. Ефективність застосування комплексу «Bodyflex» у самостійних заняттях з фізичного виховання студентів після ГРЗ. *Спортивний вісник Придніпров'я.* 2015. №1. С. 38–42.

294. Мулик К. В., Носко М. О. Диференційований підхід до підготовки фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму для роботи з дітьми, підлітками та студентською молоддю. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* 2015. Вип. 129(2). С. 217–222.

295. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту від 28.09.2004 № 1148/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> (дата звернення: 20.09.2020 р.)

296. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2015 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (дата звернення 12.06.2020 р.).

297. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. *Офіційний вісник України.* 2013. № 50. С. 18.

298. Неведомська Є. О., Маруненко І. М. Анатомія і фізіологія дітей з основами генетики : навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл. 5-те вид., переробл. і допов. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. 76 с.

299. Неведомська Є. О., Маруненко І. М., Прокопенко Л. І. Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів. Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. 364 с.

300. Нестеров О. С. Фізична культура як навчальна дисципліна та компонент формування здоров'язберігаючої компетентності студентів. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному заклад.* 2018. Вип. 21. С. 116–124.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

301. Никитушкин В. Г. Оздоровительные технологии в системе физического воспитания : учеб. пособие. Москва: Издательство Юрайт; 2018. 274 с.
302. Ніколаї Г. Ю. Інноваційний розвиток фізичного виховання і спорту в університетах республіки Польща. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4 (38). С. 55–65.
303. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Смолюк І. О., Педагогічна технологія : підручник. К. : Четверта хвиля, 2003. 164 с.
304. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи; М-во освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyya.pdf> (Дата звернення: 15.05.2020).
305. Новая философская энциклопедия / научно-ред. совет: предс. В. С. Степин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. М.: Мысль, 2010. Т. 3. 1045 с.
306. Новейший философский словарь / сост. и глав. ред. А. А. Грицанов. 3-е изд., исправл. Мн. : Книжный Дом, 2003. 1280 с.
307. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Минск: Изд. В. М. Скаун, 2008. 896 с.
308. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология: словарь системы основных понятий. М.: Либроком, 2013. 208 с.
309. Новосельцев В. И., Тарасов Б. В., Голиков В. К., Демин Б. Е. Теоретические основы системного анализа ; под. ред. В. И. Новосельцева. Москва : Майор, 2006. 592 с.
310. Носко М. О. Проблеми і шляхи підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2012. Вип. 92. Т. 1. С. 184–187.
311. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воеділова О. М. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2018. № 156. С. 88–93.
312. Овчаренко Н. А. Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. *Наукові записки Ніжинськ. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 2. С. 148–153.
313. Овчарук В. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2019. 23 с.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

314. Овчинникова М. В. Особистісний підхід як методологічна основа дослідження особистісно орієнтованої підготовки майбутніх вчителів математики до науково-дослідницької діяльності. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 37 (2). С. 264–272.

315. Одайник В. В., Алексєєв О. О. Формування здорового способу життя підлітків в умовах сучасної системи освіти. *Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти*: збірник наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2021. Вип. 10. С. 74–77.

316. Однолеток Т. В., Лянной М. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 9. С. 107–109.

317. Омельчук О. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К., 2014. 20 с.

318. Омеляненко В. Г. Формування навчально-програмної бази факультетів фізичного виховання : штрихи, концепції. *Наукові записки : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2007. № 1. С. 7–11.

319. Онищенко В. Д. Фундаментальні педагогічні теорії: монографія. Львів: Норма, 2014. 356 с.

320. Онопрієнко О. В. Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Черкаси, 2009. 20 с.

321. Осадченко І. Термінологічний аналіз дидактичних категорій: «система», «вид», «тип», «модель», «технологія». *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини*. 2010. Ч. 1. С. 217–226.

322. Основи медичних знань. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Вікова фізіологія і шкільна гігієна. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. Переяслав Хмельницький : Лукашевич О. М., 2014. 463 с.

323. Отич О. М. Методологічні принципи наукового дослідження. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2010. Вип. 76. С. 41–43.

324. Павлишинець К. Ю. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до адаптації професійної діяльності. *Педагогіка*

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 289–296.

325. Панасюк О. П. Формування моральних цінностей у майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 18 с.

326. Пангелов Б. Організаційно-методичні засади підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту в країнах Європи. *Спортивний вісник Придніпров'я.* 2014. № 2. С. 116–118.

327. Панченко Г. Педагогічні аспекти менеджерської підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до проведення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних умовах. *Наукові записки. Серія. Педагогічні науки.* 2016. Вип. 97. С. 212–216.

328. Папуча В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.

329. Папуша Г. П. Теорія і методики фізичного виховання у схемах і таблицях : навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 128 с.

330. Педагогика / под ред. П. И. Пидкасистого. Москва: Педагогическое общество России, 2012. 345 с.

331. Педагогика / под ред. Ю. К. Бабанского. Москва: Просвещение, 1988. 479 с.

332. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад ; редкол. М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др. 3-е изд., стереотип. М. : «БРЭ», 2009. 528 с.

333. Педагогіка фізичної культури : навч. посібник / Г. П. Ковальчук, В. В. Присакар. Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2012. 424 с.

334. Печко О. М. Моніторинг рівня сформованості професійного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами педагогічних ситуацій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* 2016. Вип. 136. С. 164–166.

335. Печко О. М. Формування професійного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами педагогічних ситуацій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Чернігів, 2015. 238 с.

336. Пехота О. М., Єрмаков І. П. Основи педагогічних досліджень : від студента до наукової школи : навчально-методичний посібник. Миколаїв : Ілюн, 2012. 340 с.

337. Пирогов О. В. Моделирование в образовании. *Иновации в образовании.* 2004. № 5. С. 36–40.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

338. Письменна Н. Особистісно-орієнтований підхід у контексті гуманізації навчально-виховного процесу. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (1). С. 250–254.
339. Пичугина В. К. Антропологический дискурс педагогики : исторические и теоретические аспекты : монография. Волгоград : Флинта; Наука, 2013. 168 с.
340. Подласый И. П. Педагогика. 2-е изд., доп. Москва: Юрайт, 2011. 574 с.
341. Пономарьов О. С. Модель професійної діяльності фахівця. Харків: НТУ «ХП», 2016. 36 с.
342. Прангишвили И. В. Системный подход и общесистемные закономерности. М.: СИНТЕГ, 2000. 528 с.
343. Примарченко Ю. Розвиток організаційної роботи з фізичної культури у загальноосвітніх школах. *Молодь і ринок*. 2019. №11 (178). С. 153–157.
344. Присяжнюк С. І. Фізичне виховання молоді. Київ: Знання, 2017. 504 с.
345. Приходько В. В., Дзюбенко Н. І. Особистісно орієнтований підхід до реформи дисципліни «Фізичне виховання» у вищій школі. *Адаптивні можливості дітей і молоді* : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 вересня 2016 р.) : Одеса, 2016. С. 70–73.
346. Приходько В. В., Тимофєєв О. В., Чернігівська С. А. До методології реформування дисципліни «Фізичне виховання» в українській вищій школі. *Гілея. Науковий вісник*. 2018. Вип. 136 (№ 9). С.226–232.
347. Приходько В. В., Томенко О. А., Михайличенко О. Удосконалення організації та змісту наукових досліджень з фізичної культури і спорту в Україні як важлива передумова їх реформування. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 3 (57). С. 419–429.
348. Приходько Г. І. Проблема нестачі вчителів фізичного виховання в Україні в ХІХ – на початку ХХ століть і деякі шляхи її вирішення. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія. «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 144. С. 203–208.
349. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736-20 від 23.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 20.01.2021 р.).
350. Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо визнання національних видів спорту : Закон України від

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

25.05.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

351. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки : Постанова КМУ від 15.11.2006 № 1594. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1594-2006-%D0%BF> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

352. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 115. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/115-2017-%D0%BF> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

353. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2005 р. № 458. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05> (дата звернення: 18.10.2020 р.)

354. Про Національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 02.08.2006 № 667. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/667/2006> (дата звернення : 28.11.2019 р.).

355. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004). Дата оновлення : 20.11.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> (дата звернення : 01.12.2019 р.).

356. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» : Указ Президента України №42/2016. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/422016-19772> (дата звернення: 20.09.2020 р.)

357. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 5.09.2017 р. *Вісник Верховної Ради України (ВВР)*. 2017. № 38-39, ст.380.

358. Про повну середню загальну освіту: Закон України від 16.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 20.05.2020 р.).

359. Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні : Указ Президента України від 21.07.2008 № 640/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/640/2008> (дата звернення: 20.05 2020 р.).

360. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII. Дата оновлення: 16.07.2019 р. URL : <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення : 27.11.2019 р.).

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

361. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncepc.pdf (дата звернення: 12.07.2020 р.).
362. Проектна діяльність учнів професійно-технічних навчальних закладів: тренінг-курс : навч. посібник / В. М. Аніщенко та ін. ; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. Житомир, 2018. 180 с.
363. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 389 с.
364. Проценко А. А. Структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування професійних компетентностей. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки.* 2017. Вип. 76. С. 121–125.
365. Проценко А. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Мелітополь, 2018. 332 с.
366. Психологический словарь / авт.-сост. В. Н. Копорулина, М. Н. Смирнова, Н. О. Гордеева, Л. М. Балабанова; под общей ред. Ю. Л. Неймера. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 640 с.
367. Психологія фізичного виховання і спорту: навч. посіб. / автор-упор. В. І. Сіткар. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2011. 300 с.
368. Ребер А. Большой толковый психологический словарь : в 2 т.; пер. с англ. Е. Ю. Чеботарева. М. : Вече ; АСТ, 2003. Т. 1. 592 с.
369. Рибак Н. І. Моделювання освітнього середовища. URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2020/08/17-Рибак.pdf> (дата звернення: 20.10.2020 р.).
370. Рибалко П. Ф. Керівні підходи і принципи у підготовці вчителів фізичної культури до оздоровчо-спортивної діяльності. *Збірник наукових праць. Державний вищий навчальний заклад Донбаський державний педагогічний університет(ДДПУ).* 2019. № 4 (96). С. 66–77.
371. Рибалко П. Ф. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до подальшої фахової діяльності. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології.* 2019. № 9 (93). С. 235–245.
372. Рибалко П. Ф. Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу середньої освіти. *Science and education a new dimension : Pedagogy and Psychology.* 2020. № 4. С. 38–42.
373. Рибалко П. Ф., Хоменко С. В., Хоменко О. С. Особливості та перспективи розвитку сфери фізичного виховання : навчально-методичний

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми : ФОР Цьома С. П., 2018. 146 с.

374. Рибалко П., Лянной М., Ганчева В., Красілов А. Методика управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в сучасних закладах середньої освіти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4. С. 280–289.

375. Рибницький А. В. Підготовленість викладачів фізичного виховання до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі*. 2018. Вип. 21. С. 110–115.

376. Рибницький А. В., Нестеров О. С. Формування здорового способу життя студентів ВНЗ на заняттях фізичного виховання засобами фізкультурно-оздоровчих технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 511–517.

377. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 1999. 720 с.

378. Сватєєв А. В. Аналіз стану вищої фізкультурно-спортивної освіти у країнах Західної Європи та Азіатсько-Тихоокеанського регіону. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер: Педагогіка*. 2014. № 2. С. 84–88.

379. Свірщук Н. С. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної роботи в школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2013. 23 с.

380. Семиченко В. А. Проблема особистісного розвитку й саморозвитку в контексті неперервної професійної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2010. № 2. С. 46–57.

381. Сергієнко В. П. Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності : дис. ... доктора пед. наук : 24.00.02. Київ, 2020. 259 с.

382. Середня С. С. Місце та значення морально-вольових якостей у професіограмі вчителя фізичної культури. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2013. Вип. 14. С. 240–245.

383. Сидорук А. В., Маковецька Н. В. Аналіз стану підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до анімаційної діяльності. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III(28), Issue: 55. С. 49–52.

384. Сисоева С. О., Кристопчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: навч.-метод. посіб. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 460 с.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

385. Сікора В. В. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти: дис. ... докт. філософії: 01 освіта/педагогіка. Харків, 2021. 294 с.

386. Сікора В. В. Методологічні підходи щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання»*. 2018. Вип. 44. С. 199–210.

387. Сікора В. В. Педагогічний експеримент з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка*. 2020. Вип № 8 (164). С. 240–247.

388. Скринник З. Е. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study). Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. 145 с.

389. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

390. Смольнікова О. Г. Категорія автономного навчання у предметному полі педагогіки вищої школи. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 61–62. С. 108–114.

391. Снігур О. М. Взаємозв'язок рефлексії зі самоставленням студента.

392. Совгіра С. В., Гончаренко Г. Є. Рекреаційне спрямування фізичного виховання студентів у позанавчальний час. *Перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Умань, 25 березня 2015 р.). Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2015. Ч. 1. С. 88–90.

393. Советов Б. Я., Яковлев С. А. Моделирование систем: учебник для акад. бакалавриата / 7-е изд. Москва : Изд-во Юрайт, 2019. 343 с.

394. Соловйов В. Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці викладачів фізичного виховання. *Психологічні виміри культури, економіки, управління : зб. статей*. Львів : Ліга-Прес, 2013. Вип. № 1. С. 135–141.

395. Соловйов В. Психолого-педагогічні умови підвищення готовності майбутніх викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 3. С. 152–161.

396. Солтик О. О. Формування професійної надійності майбутніх вчителів фізичної культури: теорія і практика : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2018. 371 с.

397. Сопотницька О. В. Критерії, показники та рівні готовності майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності. *Молодий вчений*. 2015. № 5, Ч. 3. С. 147–150.

398. Сопотницька О. В. Формування готовності майбутніх учителів

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2016. 367 с.

399. Сосницька Н. Л. Студентоцентриваний підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 277–381.

400. Стандарт вищої освіти України. Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. Спеціальність 017 Фізична культура і спорт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/017-Fizkultura.sport-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 12. 07. 2020 р.)

401. Староста В. Педагогічний моніторинг та педагогічна діагностика: сутність і взаємозв'язок понять. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 499–505.

402. Старченко С. О. Неперервна підготовка у формуванні предметнопрофесійної компетентності вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка*. 2014. № 2 (36). С. 495–503.

403. Стасенко О. А. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 73. С. 113–117.

404. Стасенко О. А. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: шляхи та перспективи. *Молодой ученый*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 51–56.

405. Стасенко О. А. Теорія і практика визначення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів. 2014. Вип. 118. Т. 2. С. 213–216.

406. Степанова І. В. Концепція інноваційної програми фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. № 2. С. 163–166.

407. Степанченко Н. И. Принципы и концептуальные подходы к проектированию педагогической системы профессиональной подготовки будущих специалистов по физической культуре и спорту. *Problems of knowledge and personal self-actualization in terms of social transformations / International Academy of Science and Higher Education*. London : IASHE, 2015 Vol. XCVI.. P. 21–23.

408. Степанченко Н. І. Вдосконалення загальнопедагогічної підготовки студентів ВНЗ фізкультурного профілю. *Вісник Чернігівського держ. пед. ун-*

ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2011. Вип. 86. Т. 2. С. 439–441.

409. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2017. 629 с.

410. Стоянов В. А. Інформаційна культура майбутнього фахівця фізичної культури як складова освітніх технологій в умовах інформаційного простору. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2015. Вип. 47. С. 110–117.

411. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 26.04.2019 р.).

412. Субетто А. І. Сочинення. Ноосферизм : в 13 томах. Т. 7: Системология образования и образованиеведение / под ред. Л. А. Зеленова. Кострома : КГУ ім. Н. А. Некрасова, 2007. 520 с.

413. Суровов О. А. Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культури. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Харків, 2017. 20 с.

414. Суровов О. А. Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культур: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Харків / ХНУ імені В. Н. Каразіна., 2017. 235 с.

415. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / уклад. Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник; за ред. В. В. Дубічинського. Харків : Школа, 2009. 1008 с.

416. Табінська С. О. Авторські концепти модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. Вип. 2. С. 310–318.

417. Табінська С. О. Модернізація професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 23 с.

418. Танасійчук Ю. М. Вплив сучасного освітнього процесу на здоров'я учнів у процесі інклюзивного навчання. *Наукові записки екологічної лабораторіїУДПУ*. 2019. Вип. 22. С. 165–172.

419. Танасійчук Ю. М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я: дис. ... докт. філософії: 01 освіта/педагогіка. Умань, 2021. 416 с.

420. Танасійчук Ю. М. Фізична активність як засіб профілактики захворювань опорно-рухового апарату. *Професійна педагогічна позиція – ефективна умова формування мотивації культури здорового способу життя в освітньому просторі та профілактика ВІЛ/СНІДу* : матеріали V

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. (м. Умань, 29 листопада 2018 р.). Умань: УДПУ імені Павла Тичини, 2018. С. 46–52.

421. Танько Є. В. Розвиток поняття «самостійна робота» в зарубіжній педагогіці: досвід Великобританії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 1 (35). С. 20–27.

422. Теорія і методика фізичного виховання: підручник: у 2 т. / за ред. Т. Ю. Круцевіч. Київ: Олімпійська література, 2012. Т. 1: Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 391 с.

423. Теплицька А. О. Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх вчителів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. № 6 (69). С. 181–191.

424. Тимошенко О. В. Організація навчального процесу майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту на основі інтегрованих курсів. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 3. С. 105–109.

425. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04. К., 2009. 35 с.

426. Тітова Г. Зміст методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 523–528.

427. Ткаченко В. В. Підготовка вчителя фізичної культури у зарубіжних країнах. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. № 1 (14). С. 124–126.

428. Глумачний словник-довідник з анатомії, фізіології, патології дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / О. А. Біда та ін. Черкаси, 2011. 170 с.

429. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. / редкол. : В. М. Столетов. К. : Наукова думка, 1983. Т.1. 326 с.

430. Федорова Н. Ф. Про педагогічну експертизу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. Вип. 4 (59). С. 14–22.

431. Фізична культура в школі: навчальна програма для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Літера ЛТД; 2018. 368 с.

432. Философский энциклопедический словарь / главн. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. Н. Ковалев, В. Г. Панов. М. : «Советская энциклопедия», 1983. 576 с.

433. Философский энциклопедический словарь. Москва: ИНФРА, 2001. 576 с.

434. Фунтікова О. О. Історико-педагогічні засади традиційних та інноваційних методів навчання та їх використання у вищих закладах освіти.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 480–488.

435. Фурман А. В. Методологічне обґрунтування багаторівневості парадигмальних досліджень у соціальній психології. *Психологія і суспільство.* 2012. № 4. С. 78–125.

436. Фурман Ю. М. Перспективні моделі фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів : монограф. Київ : НУФВСУ : Олімп. л-ра, 2013. 174 с.

437. Хакен Г. Синергетика: Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах : пер. с англ. / Г. Хакен. М. : Мир, 1985. 423 с.

438. Хранівська В. В. Міждисциплінарна інтеграція – умова комплексного підходу до підготовки фахівця. *Освіта. Технікуми, коледжі.* 2010. 2(26). С. 41–43.

439. Худякова Н. Д. О структуре философии современного образования. *Вестник Челябинского государственного университета.* 2017. № 11. С. 79–86.

440. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. М.: Изд-во МГУ, 2013. 416 с.

441. Цар І. О. Педагогічні технології формування індивідуального стилю професійної діяльності у майбутнього вчителя гуманітарного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2011. 20с.

442. Цвид-Гром О., Носенко М., Резнік В., Боньковський О. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки.* 2021. № 38. С. 236–250.

443. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», затверджена Указом Президента України від 1 вересня 1998 р. № 63/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963a/98#Text> (дата звернення : 01.12.2019 р.).

444. Цьось А. В. Сучасні технології викладання спортивних дисциплін : навч. посіб. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. 132 с.

445. Чалий Ю. В. Особливості використання форм дистанційного навчання у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Харків, 21–22 квітня 2020 року). Харків: «Магнолія», 2020. С. 58–61.

446. Чалий Л. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2017. 290 с.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

447. Чепелюк А. В. Формування психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2014. 20 с.
448. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : АМСКП, 2010. 484 с.
449. Чернова А. В. Історія становлення поняття педагогічна технологія. *Науковий вісник південноукраїнського педагогічного університету*. 2016. № 2. С. 32–35.
450. Черняков В. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури засобами педагогічних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К., 2011. 20 с.
451. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студентів магістратури ДВНЗ «Національний гірничий університет». Дніпропетровськ: НГУ, 2014. 120 с.
452. Шаповалова І. В. Базові педагогічні принципи підготовки сучасного вчителя фізичного виховання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 33 (86). С. 415–421.
453. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 246 с.
454. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до самовдосконалення та формування основ здорового способу життя: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 427–437.
455. Шаров С., Постильна О. Інформатизація освіти і виховання як вектор розвитку сучасного суспільства. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2017. № 1. С. 199–204.
456. Швайка Л. А. Педагогічний моніторинг. Х.: ВГ «Основа», 2017. 192 с.
457. Шевченко А. І. Методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 351 с.
458. Шевченко І. Педагогічне проектування та його складові. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки*. 2010. № 91. С. 256–260.
459. Шевченко О., Мельнік А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. URL: https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Shevchenko_Melnik.pdf (дата звернення: 10.10.2020 р.)

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

460. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2019. 272 с.
461. Школа О. М., Бойченко А. В., Суоров О. А. Формування готовності впровадження здоров'язбережувальних технологій в процесі професійнопедагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. : Педагогічні науки.* 2019. № 4(327). Ч. 2. С. 139–147.
462. Штофф В. А. Моделирование и философия. М. : Знание, 2006. 152 с.
463. Шукатка О. В. Теорія і практика формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 40 с.
464. Шукатка О. В. Теорія і практика формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2019. 588 с.
465. Шурхал І. А. Компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності учнів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.* 2015. Вип. 5 К(61). С. 280–282.
466. Шутько В. В., Отріщенко В. Ю. Формування дослідницьких здібностей майбутніх вчителів під час проходження педагогічної практики. *Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.,* (м. Краматорськ, 21–22 квітня 2016 р.). Краматорськ : «Ірис», 2016. С. 219–226.
467. Щедровицкий Г. П. Логико-эпистемологические и социально-психологические мотивы в современной методологии науки. URL: <https://www.fondgp.ru/publications/логико-эпистемологические-и-социаль/> (дата звернення: 12. 07. 2020 р.).
468. Щедровицкий Г. П. Философия. Наука. Методология. Москва : Школа культ. политики, 1997. 656 с.
469. Щекотиліна Н. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії: дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Одеса, 2019. 260 с.
470. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. Москва : Эдиториал УРСС, 1997. 445 с.
471. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. М. : Наука, 1978. 391 с.
472. Яворська Т. Є. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту засобами міжпредметної інтеграції. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.* 2016. Вип. 2 (71). С. 365–368.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

473. Язловецька О. В. Педагогіка фізичного виховання : навч. посіб. Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2015. 260 с.
474. Язловецький В. С., Маркова О. В., Язловецька О. В. Новітні технології у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2014. 204 с.
475. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. М. : Сентябрь, 1996. 96 с.
476. Якимович Т. Д. Основы дидактики професійно-практичної підготовки: навч.-метод. посіб. Львів, 2013. 138 с.
477. Яковлев Е. В., Яковлева Н. О. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 239 с.
478. Ялович В. Т. Психологічні основи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Луцьк: Волинь, 2000. 36 с.
479. Ясвин В. А. Образовательная среда. От моделирования к проектированию. Москва : Смысл, 2001. 365 с.
480. Ястремська С. О. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах засобами дистанційного навчання: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Хмельницька гум.-пед. акад. Хмельницький, 2018. 358 с.
481. Ячнюк І. О. Теоретична підготовка майбутніх учителів фізичної культури як один з компонентів професійного становлення. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1 (43.1). С. 316–319.
482. Akareem H. S., Hossain S. S., Determinants of education quality: what makes students' perception different? *Open Review of Educational Research*. 2016. Volume 3. P. 52–67.
483. Akimova L. A. Safe educational environment as an object of pedagogical design. *Humanities Social Sciences Reviews*. 2019. Vol. 7 (1). P. 1–10.
484. Akseonova E., Varetska O., Klopov R., Bida O. Efficiency of Social and Educational Experimental Training New Physical Culture for the New Ukrainian School. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020, Vol. 12, No 1 Sup.1. P. 1–18.
485. Albrecht C. Quantifying life safety : Part I : Scenario-based quantification. Worcester : Worcester Polytechnic Institute, 2014. 98 p.
486. Aliksieiev Oleksandr., Zubal Maya., Raïtarovska Iryna., Shyshkin Oleksandr. Analysis of competitive activity of table tennis players of different qualifications of the physical culture faculty. *Magazine of Kamianets-Podilskyi national Ivan Ohienko «Pedagogical and social aspects of physical education and physical therapy»*. Editorial Board: I. Stasiuk (Editor-in-Chief) etc. 2019. Vol. 1. P. 7–24.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

487. Almond L. Physical Education and Primary Schools: Teaching Physical Education 5–11. London: Continuum, 2000. P. 22–27.
488. Amoo A. How teachers can imbibe safety culture in schools. URL: <https://educelb.com/teachers-imbibe-safety-culture-schools/> (дата звернення: 20.06.2020 р.).
489. Barr S. Sustainable lifestyles : Framing environmental action in and around the home. *Geoforum*. 2006. Vol. 37. Issue 6. P. 906–920.
490. Barr S. Sustainable Lifestyles. *International Encyclopedia of the Social&Behavioral Sciences (Second Edition)*. 2015. №3. P. 828–833.
491. Bedriy Ya. I. Life safety. Lviv : Magnolia-2006, 2007. 499 p.
492. Bezcopylny O. O., Dutchak Y. V., Sushchenko L. P. The application of the electronic educational resources in the future teachers of physical culture's preparation in the higher education establishment. *The scientific heritage*. 2020. No 45, Vol. 6. P. 56–60.
493. Biktagirova G. F., Kasimova R. Sh. Formation of University Students' Healthy Lifestyle. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016. Vol. 11, Is. 6. P. 1159–1166.
494. Block M. E., Taliaferro A., Campbell A. L. Teaching the Self-Contained Adapted Physical Education Class. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 2011. Vol. 82, No. 4. P. 47–52.
495. Bond M., Marín V., Dolch C., Bedenlier S. Digital transformation in German higher education: student and teacher perceptions and usage of digital media. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2018. Vol. 15. No. 48. P. 1–20.
496. Boyce A. B. Physical Education – overview, preparation of teachers. *Journal of National, Health, Sport, and Programs*. 2013. № 68(4). P. 25–33.
497. Brammer S., Clark T. COVID-19 and Management Education: Reflections on Challenges, Opportunities, and Potential Futures. *British Journal of Management*. 2020. Vol. 31. P. 453–456.
498. Cagran B., Schmidt M. Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary school. *Educational Studies*. 2011. Vol. 37. Issue 2. P. 171–195.
499. Carnahan S. I. College Mission Alignment: Lessons for Laboratory Schools. *National Association Of Laboratory Schools*. 2016. Vol. 4. № 1. P. 1–16.
500. Cedelle L. Vers de «nouvelles orientations». *Le Monde de l'éducation*. 2012. № 308. P. 56–62.
501. Christian H., Zubrick S. R., Foster S. The influence of the neighborhood physical environment on early child health and development : A review and call for research. *Health & Place*. 2015. Vol. 33. P. 25–36.
502. Coates J. K. Teaching inclusively : are secondary physical education student teachers sufficiently prepared to teach in inclusive environments? *Physical*

Education and Sport Pedagogy. 2012. Vol. 17. No. 4. P. 349–365.

503. Conroy J. Developing a «Clinical» Model for Teacher Education. *Journal of Education for Teaching*. 2013. Vol. 39(5). P. 557–573. URL: https://www.researchgate.net/publication/331586184_Developing_a_'Clinical'_Model_for_Teacher_Education (дата звернення: 06.10.2020 р.).

504. Cooper M. D. Safety Culture : A model for understanding and quantifying a difficult concept. *Professional Safety*. 2002. June. P. 30–36.

505. Coppola B. P. Broad&Capacious : A New form for Instructional Development in a Research Setting. *Change: The Magazine of Higher Learning*. 2019. Vol. 48. №. 2. P. 34–42.

506. Curwood J. S. Between Continuity and Change: Identities and Narratives within Teacher Professional Development. *Teaching Education*. 2014. Vol. 25. № 2. P. 156–183.

507. Darling-Hammond L. Policies That Support Professional Development in an Era of Reform. *Kappan*. 2017. Vol. 92. № 6. P. 81–92.

508. De Boer A., Pijl S. J., Minnaert A. Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: a review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*. 2011. Vol. 15. Iss. 3. P. 331–353.

509. De Witt Annick Hedlund. Exploring inner and outer worlds: A quantitative study of worldviews, environmental attitudes, and sustainable lifestyles. *Journal of Environmental Psychology*. 2014. Vol. 37. P. 40–54.

510. De Witt Annick Hedlund. Exploring worldviews and their relationships to sustainable lifestyles : Towards a new conceptual and methodological approach. *Ecological Economics*. 2012. Vol. 84. P. 74– 83.

511. Dekker S. Safety Differently: Human Factors for a New Era. Boca Raton, Florida : CRC Press, 2014. 312 p.

512. Demianchuk M. R. Terminological analysis of the basic definitions of studying vocational training of future junior specialists in nursing in colleges. *Медицина освіти*. 2020. № 1. С. 102–105.

513. Denisova V. V. Social and educational environment as a factor of safety culture teens. *Science and Education: materials of the international research and practice conference* (June 27–28, 2012, Wiesbaden). Germany: «Bildungs zentrum Rodnik e. V.»., 2012. P. 391–395.

514. Dewey J. The Relation of Theory to Practice. *The University of Chicago Press*. 1974. Vol. 3. P. 313–338.

515. Dutchak Y. V., Bezcopylny O. O. Modern tendencies in quality assurance for professional training of future pedagogical specialists in physical culture in Ukraine. *The International Scientific Periodical Journal «Modern engineering and innovative technologies»*. 2020. Issue 13. Part 5. P. 6–12.

516. Dweck C. S. Self-theories: Their Role in Motivation, Personality, and Development. Psychology Press. New York. 2000. 126 p.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

517. Edwards W. The theory of decision-making. *Psychology Bulletin*. 1954. № 51. P. 380–417.
518. Festinger L. A theory of cognitive dissonance. Stanford. CA: Stanford University Press, 1957. 345 p.
519. Foerster H. von. Wahrheit ist die Erfindung eines Lügners : Gespräche für Skeptiker. Auf. Heidelberg : Carl-Auer-Systeme Verlag, 1998. 161 p.
520. Fröhner K.-D. Sicherheit und Gesundheit im Betrieb. New York : Springer-Verlag, 2013. 200 p.
521. Gafurov I. Editorial : teachers professional development in global contexts. *Education and Self-Development*. 2019. Vol. 14. №. 3. P. 6–10.
522. Gaudreault K. Understanding the Perceived Matter of Physical Education Teachers. *Sport, Education and Society*. 2018. Vol. 23. №. 6. P. 578–590.
523. Giesler M. Fire and Life Safety Educator. Boston : Cengage Learning, 2010. 416 p.
524. Greenwald A. G. Cognitive learning, cognitive response to persuasion, and attitude change. *Psychological foundation of attitudes*. 1968. № 5. P. 147–170.
525. Güzera B., Canera H. The past, present and future of blended learning: an in depth analysis of literature. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. 116. P. 4596 – 4603.
526. Hafez R. Lean Safety : Transforming your Safety Culture with Lean Management. Cambridge : Productivity Press, 2009. 186 p.
527. Heider F. The psychology of interpersonal relations. N.Y. Publisher: Psychology Press . 1982. 336 p.
528. Hilaski D. Addressing the mismatch through culturally responsive literacy instruction. *Journal of Early Childhood Literacy*. 2020. Vol. 20. I. 2. P. 356–384.
529. Hill L. Factors of Success: Building and Sustaining Teaching Professional Development Opportunities for Doctoral Students and Postdocs. *Higher Education Research and Development*. 2019. Vol. 38. №. 6. P. 1168–1182.
530. Hoadley U. Specialization and School Organization: Investigating Pedagogic Culture. *British Journal of Sociology of Education*. 2016. Vol. 37. №. 8. P. 1187–1210.
531. Holubnycha L., Kostikova I., Maslova N., Tanko A. Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2019. № 11(2). P. 326–340.
532. Hopkins A. Safety Culture, Mindfulness and Safe Behaviour : Converging ideas? Canberra : Australian National University, 2002. 15 p.
533. Hudson P. Implementing safety culture in a major multi-national. *Safety Science*. 2007. №. 45. P. 697–722.
534. ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html> (дата звернення: 22.01.2020 p.).

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

535. Jaquith A. Developing a School Culture of Meaningful Feedback Deepens Everyone's Learning. Field Facing Memo. Stanford : Center for Opportunity Policy in Education, 2019. 11 p.
536. Kaufmann F. X. Sicherheit als soziologisches und sozialpolitisches Problem. Stuttgart : Enke, 1973. 174 p.
537. Kayumova L. R. Formation of the oxologic educational environment in elementary school: application of moderation technology. *International Electronic Journal of Mathematics Education*. 2016. Vol. 11. №. 4. P. 779–786.
538. Keyes C. L. M. Atlanta : Brief Description of the Mental Health Continuum Short Form (MHC-SF). URL: [https://www.scirp.org/\(S\(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45\)\)/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2323626](https://www.scirp.org/(S(czeh2tfqyw2orz553k1w0r45))/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2323626) (дата звернення: 15.01.2020 р.).
539. Lapin V. Safety of human life. Kiev : Knowledge, 2007. 332 p.
540. Lindfors E. Implementing safety culture in teacher education. URL: https://injuryprevention.bmj.com/content/22/Suppl_2/A331.2 (дата звернення: 18.02.2020 р.).
541. Liu L. B. Navigating Individual and Collective notions of Teacher Wellbeing as a Complex Phemen Shaped by National Context. *Journal of Comparative and International Education*. 2018. Vol. 48. №. 1. P. 128–146.
542. Loyola University Maryland School of Education (official website). URL: <URL:https://www.loyola.edu/school-education/community/professional-development-schools> (дата звернення: 25.09.2020 р.).
543. Maryna Khmara, Oleksandr Mozolev, Inna Yashchuk, Oleksandr Aliksieiev, Vasil Kravchuk, Yuriy Dolyunnyi, Ihor Tomkiv, Oleksandr Binkovskyi, Vasyl Prontenko. Effectiveness of the Fitness Program «WAY TO A HEALTHY LIFE». *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. Vol. 9, No. 5, pp. 833-840, 2021. DOI:10.13189/saj.2021.090501. Scopus
544. Masalimova A. R. Technological education as a means of developing students' health culture. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016. Vol. 11. №. 5. P. 623–632.
545. Maslow A. H. Motivation and Personality. New York : Harpaer&Row, 1954. 31 p.
546. Mathis T. L. Steps to Safety Culture Excellence. New York : Wiley, 2013. 216 p.
547. Meiers M. Teacher Professional Learning, Teaching Practice and Student Learning Outcomes. Netherlands: Springer. 2017. 122 p.
548. Methodology of differentiation of health-improving classes in physical education for primary school students / Arefiev V., Tymoshenko O., Malechko T., Domina Zh., Bezcopylny O., Dutchak Yu., Riabchenko V., Garmata O., Griban G.,

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

Rusanivskiy S., Melnychuk V., Bloshchynskiy I. & Prontenko K. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9(7). P. 134–143.

549. Mont O. Sustainable lifestyles 2050 : stakeholder visions, emerging practices and future research. *Journal of Cleaner Production*. 2014. Vol. 63. P. 24–32.

550. Mozolev O., Bloshchynskiy I., Alieksieiev O., Romanyshyna L., Zdanevych L., Melnychuk I., Prontenko K., Prontenko V. Influence of modern fitness technologies on the state of health and development of motor abilities of 17-19-year-old female students. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol 19, No 3. P. 917–924. DOI:10.7752/jpes.2019.

551. Nataliia Bakhmat, Borys Maksymchuk, Oksana Voloshyna, Vasyl Kuzmenko, Tetiana Matviichuk, Andrii Kovalchuk, Liliia Martynets, Inna Uchytel, Valeriy Solovyov, Elvira Manzhos, Maryna Sheian, Oleksandr Alieksieiev, Nina Slyusarenko, Iryna Zhorova, Iryna Maksymchuk. Designing Cloud-oriented University Environment in Teacher Training of Future Physical Education Teachers. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol 19. № 4. P. 1323–1332. DOI:10.7752/jpes.2019.s4192

552. Nosov A. G. Diagnosis of the level of formation of healthy lifestyle among students. *Modern problems of science and education*. 2014. No. 12, P. 12. P. 2644–2648.

553. Occupational safety and health and education: a whole school approach. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/642b9ec1-22dd-40c7-b88a-5895d419ff51/language-en/format-pdf/source-111229736> (дата звернення: 18.02.2020 р.).

554. Oleksandr Alieksieiev. Conceptual principles of vocational training of future physical culture teachers for organization of individual work with pupils. *Scientific journal of polonia university*. 2020. № 40. nr 3. S. 115–121.

555. Osgood C. E., Tannenbaum P. H. The principle of congruity in the prediction of attitude change. *Psychological Review*. 1955. Vol. 62. P. 42–55.

556. Pawlowski C. S., Ergler C., Tjørnhø j-Thomsen T. ‘Like a soccer camp for boys’. A qualitative exploration of gendered activity patterns in children’s self-organized play during school recess. *European Physical Education Review*. 2015. Vol. 21. P. 275–291.

557. Peculiarities of application of interactive educational technologies in training of future teachers of physical culture to work with health protection in secondary school / Oleksandr Bezcopylnyi, Oleg Bazylchuk, Lyudmyla Sushchenko, Vira Bazylchuk, Yurii Dutchak, Halyna Ostapenko. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20. P. 291–297.

558. Périé R., Simon J. Organisation et gestion de l’Education Nationale. Bergère-Levrault. 2018. 225 p.

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

559. Phelps R. Developing «Technology Together» Together : A Whole-School Metacognitive Approach to ICT Teacher Professional Development. *Journal of Computing in Teacher Education*. 2008. Vol. 24. №. 4. P. 125–133.
560. Rokeach M. Beliefs, attitudes and values. San Francisco: Jossey-Bass, 1968. 214 p.
561. Rothschild E. What Is Security? *Daedalus*. 1995. Vol. 124, №. 3. P. 53–98.
562. Roughton J. Developing an Effective Safety Culture : A Leadership Approach. Banbury : Butterworth-Heinemann, 2002. 384 p.
563. Sovhira S., Karasievych S., Boiko Y., Tanasiichuk Y., Horbatiuk N. Organization of training of future specialists in sports and physical culture. *Revista de Ciencias Humanas y Sociales*. 2019. Año 35, Especial № 22. P.176–191.
564. Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften (Beschluss der Kultus minister konferenz vom 16.12.2004). URL: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16_Standards-Lehrerbildung.pdf (дата звернення: 17.08.2020 p.)
565. Stankevich P. V. Oxological competence as a basis for professional activities of bachelor of education in the field of health and safety. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016. T. 11. №. 17. P. 1123–1135.
566. Steinberg M. P. Student and Teacher Safety in Chicago Public Schools. The Roles of Community Context and School Social Organization. Chicago : University of Chicago, 2011. 72 p.
567. Stillman D. Gen Z @ Work : How the Next Generation Is Transforming the Workplace. USA : HarperCollins USA, 2017. 320 p.
568. Strategies for training teachers to deliver risk education. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ea6ed6eb-61b9-4473-9dc8-570ad2f8e69c/language-en/format-PDF/source-111209927> (дата звернення: 22.04.2020 p.).
569. Tanasiichuk I., Boyko J., Sokolenko L. Formation of Desire for a Healthy Lifestyle of Preschool Children. *Physical culture, health education and safety*. Kultura fizyczna, edukacja zdrowotna i bezpieczeństwo Współczesne wybrane zagadnienia. 2020. Tom 1. P. 43–57.
570. Training teachers to deliver risk education – Examples of mainstreaming OSH into teacher training programmes. URL: https://osha.europa.eu/en/publications/reports/teachers-training-risk-education_TE3111358ENN/view (дата звернення: 18.02.2020 p.).
571. Unece strategy for education for sustainable development. URL: <https://unece.org/environment-policy/education-sustainable-development> (дата звернення: 18.02.2020).

Олександр Алексєєв

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями

---

572. Valeeva R. A. Editorial: teacher education in times of change. *Astra Salvensis*. 2018. Vol. 6. P. 11–14.

573. Vizuetе M. Physical education – physical culture. Two models, two didactic. *Ebalonmano.com: Revista de Ciencias del Deporte*. 2014. Vol.10 (1). P. 67–76.

574. Work-based learning in Europe: Practices and policy pointers. Global Public Private Knowledge Sharing Platform. 2013. P. 37. URL: <https://dual-t.com/contenidos/common/work-based-learning-in-europe.pdf> (дата звернення: 17.08.2020 р.)

575. Yasvin V. A. Assessment of school and university environments by high school and college students. *Biomedical and Pharmacology Journal*. 2015. Vol. 8. №. 2. P. 761–772.

576. Yip S. Cross-Cultural Teaching and Foreign Teacher Identity in Singapore. *International Education Journal : Comparative Perspectives*. 2019. Vol. 18. №. 3. P. 116–128.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АЛЕКСЄЄВ

Олександр

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
РОБОТИ З УЧНЯМИ**

Монографія

Підписано до друку 16.02.2022. Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times. 18 ум. др. арк., 19,25 обл.-вид. арк.
Наклад 300 прим.

Видавець та виготовлювач

Західноукраїнський національний університет
46009, м. Тернопіль, вул. Львівська 11

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та
радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №1942 від 18.03.2021 р.

Віддруковано ФО-П Шпак В. Б.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія В02 № 924434 від 11.12.2006 р.

Свідоцтво платника податку: Серія Е № 897220

м. Тернопіль, вул. Просвіти, 6.

тел. (097) 299-38-99, (0352) 422-388; e-mail: tooums@ukr.net